

Digitaliseret af | Digitised by

**DET KGL.
BIBLIOTEK**

Royal Danish Library

Forfatter(e) | Author(s):

Titel | Title:

Udgivet år og sted | Publication time and place:

Fysiske størrelse | Physical extent:

Vinet, Alexander.; oversat af C. A. Ravn.

Pastoraltheologie eller Theorie af det
evangeliske Præsteembede

Kjøbenhavn : Andr. Fred. Høst, 1854

xvi, 390 s.

DK

Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work is free of copyright. You can copy, change, distribute or present the work, even for commercial purposes, without asking for permission. Always remember to credit the author.

7. - 7

DET KONGELIGE BIBLIOTEK
DA 1.-2.S 7 8°

1 1 07 0 8 00035 1

TRÆX

Pastoraltheologie

eller

Theorie af det evangeliske Præsteembede

af

Alexander Vinet.

Oversat af

C. A. Ravn,

Cand. theol.

Lad dit Hjerte ikke forhaste sig med at fremføre et Ord for Guds Årsyn; thi Gud er i Himmelen, og du er paa Jorden.

Prædikeren 5, 2.

Selv om man sit hele Liv igjennem kun havde været Apostel for eet eneste Menneske, saa havde man dog ikke vandret forgjæves paa Jorden eller været en unyttig Byrde for den.

La Bruyere.

Kjøbenhavn.

Forlagt af Universitets-Boghandler Andr. Fred. Høst.

Bianco Lunos Bogtrykkeri.

1854.

Physiologie

Lehrbuch der physiologischen Chemie

von

Dr. med. et phil. Hermann v. Sigmund

Lehrer an der k. k. Universität Wien
und
Lehrer an der k. k. Medizinischen Akademie in Prag
Verlag von
F. v. Deutscher, Wien
1881

Forord.

Et Skrift af Alexander Vinet trænger ikke til at indføres i den theologiske Læseverden med nogen anden anbefaling end dets berømte Forfatters Navn. Hvo har fulgt den nyere Tids kirkelige Begivenheder og kiender ikke dette Navn? Og hvo kiender dette Navn, er det endog kun af Dagblades og Tidsskrifters leilighedsvise Omtale, og forbinder ikke dermed Forestillingen om en nidkær Kirkens Tiener, en høitbegavet Forfatter og en ædel kristelig Personlighed? Et Omrids af Vinets Liv og Virksomhed tør ventes at findes paa rette Sted foran denne med Flid og Omhu udarbejdede Oversættelse af hans Pastoraltheologie. Der er vel intet af hans Skrifter, der saaledes som den fører os ind i, hvad der var Middelpunctet i hans Liv og Virksomhed. Den kortsatte Skildring, som her meddeles, er tildeels udarbejdet efter Gelzers Protest. Monatsblätter 1853 og Monatschrift für die evang. Kirche der Rheinprovinz und Westphalen 1853.

Alexander Vinet er fød 1797 i Duchy, en Landsby i Waadtlandet. I sin Ungdom gik han til Akademiet i Lausanne for at studere Theologie. Hans alvorlige Stræben og ualmindelige Nænsghaver gjorde ham snart bemærket iblandt hans Fævnaldrende, og Opmærksomheden henledtes endnu mere paa ham, da han, den unge Student, imod Skik og Brug traadte frem af Sørgesølget ved en elsket Lærers Grav og talte et Afskedsord, som fandt almindelig Gienklang. Hans academiske Liv faldt i et Tidspunkt, der i politisk Henseende var kritisk for hans Fædreland. Det over-

modige Canton Bern truede Waadtlandets Selvstændighed ved Forsøg paa at gjøre sit gamle Herredømme over det gjældende igien. De folkelige Sange, hvormed han da opmuntrede sine Landsmænd imod „Berners-Bjørnen“, bragte den attenaarige Unglings Navn paa Unges og Gamles Læber. Han var endnu theologisk Student, kun tyve Aar gammel, da han 1817 modtog det hadrende Kald at gaae til Universitetet i Basel som Professor i fransk Sprog og Litteratur. Med alt det Tiltrækkende, denne Stilling havde for ham, kunde dog den alene ikke tilfredsstille ham. I to Aar fortsatte han sit theologiske Examensstudium, gik til Lausanne, underkastede sig den theologiske Embedsexamen og blev ordineret. Han giftede sig i samme Aar og efter at være vendt tilbage til Basel, fortsatte han sine Forelæsninger. Medens han her udøvede en stor Indflydelse paa de talrige Tilhørere, som samlede sig om ham, var han selv i en indre Udviklingskamp. Det er med Rette blevet bemærket, at Vinet kunde ikke have fundet noget heldigere Sted at tilbringe sine Manddomsaaar paa end Basel, der ikke blot er det geographiske Berøringspunct for Frankrig og Tyskland, men hvor ogsaa den tyske og franske Videnskabelighed og Dannelse mødes paa mange Maader. Vinet forstod som Faa at samle Frugt af disse gunstige Vilkaar, men den store Livsopgave, som ikke kan løses ved verdslig Visdom og Kunst, den christelige Livsopgave at finde Hvile for sin Siel, var ham dog Hovedsagen. Opdraget i det reformeerte Kirkesamfund var han allerede som Barn bestemt for den geistlige Stand, og fra sine Forældres Hus medtog han Velsignelsen af et christeligt Barn-doms hjem. Det religiøse og kirkelige Liv i hans Fædreland var under hiin Tids almindelige Vantro og Nationalisme i stort Forsald. Den enkelte troende Præst, som hist og her aflagde sit Vidnesbyrd, var en Nest i Orken. Vinet havde just tiltraadt sin Embedsstillning i Basel, da en christelig Opvækkelse begyndte i hans Fædreland. Engelske Methodister vare komne ind i Landet, og deres gudelige Forsamlinger vandt Tilhængere iblandt Folket. Som det pleier at skee, traadte Partierne skarpt op imod hverandre, og den overveiende Deel af Befolkningen erklærede sig som Modstandere

af de Dvakte. Den methodistiske Bevægelse frembød mange Gen-
 sidigheder og Misgreb, tildeels en Folge af Prædikanternes Mangel
 paa grundig christelig Oplysning og Besindighed. Hos Vinet,
 for hvem Christendommen var en Hiertesag, det enkelte Menneskes
 personlige Anliggende, maatte det vel vække Bekymring, at isteden-
 for en levende tilegnet Christendom truede et udvortes Væsen, en
 blot Bogstavtjeneste med at gribe om sig. Man vilde derfor mis-
 forstaae det Indlæg i denne Strid, som han snart fandt Leilighed
 til at give, dersom man vilde forklare det som en Tilslutning fra
 hans Side til hine Prædikanters Fremgangsmaade. Grev Lambrecht
 i Paris havde udsat en Priis for det bedste Skrift over Cultus-
 frihed. Societé de la morale chretienne med Guizot i Spidsen
 tilkiendte Vinet Prisen for hans memoire en faveur de la liberté
 des cultes (1825). Dette Skrift var ikke en almindelig Besva-
 relse af en Priisopgave, ikke en Prøve, han vilde aflægge paa sin
 videnskabelige Dhytighed. Hos Vinet fulgtes Studiet og Livet ad,
 og han efterkom kun Grev Lambrechts Opfordring, fordi han følte
 en høiere Opfordring til at udtale sig om den Sag, der var ham
 vigtigere end alt Andet. De mørke Ahnelser, der fyldte Vinet ved
 Betragtningen af de kirkelige Tilstande i hans Fædreland, forstær-
 kedes ved de Forholdsregler, Regjeringen tog imod den religiøse
 Bevægelse. I Begyndelsen af Aaret 1824 forbød Statsraadet i
 Waadtlandet alle gudelige Forsamlinger. Det var dette Skridt,
 som berægede Vinet til at skrive sin memoire, ikke for at forsvare
 den methodistiske Opfattelse af Christendommen, men for at for-
 svare Kirkens Frihed og Selvstændighed. Vinet anklager ikke Dv-
 righeden, som havde den gjort Brud paa de bestaaende Love; det
 givne Forbud imod Conventikler var der fra den Side Intet at
 sige imod. Men desto mere følte han sig opfordret til at vise,
 hvor meget en saadan, den verdslige Dvrigheds Magt og Myndig-
 hed i reent kirkelige Anliggender stred imod Kirkens og Christen-
 dommens Væsen, og Udvei til Frelse saae han derfor kun i Kirkens
 fuldkomne Adskillelse fra Staten. Enhver besindig Christen vil i
 det navnte Skrift lettelig see den ungdommelige Hæstighed og Gen-
 sidighed, hvormed Vinet gjorde denne Fordring gjældende og begyndte

den Kamp, hvori han indtil sin sidste Stund blev Forstrider. Her kunne vi ikke nærmere gaae ind paa en Belysning af det Misvifende i hans Theorie, og dette er saa meget mindre nødvendigt, som denne hos os for nylig er underkastet en grundig Prøvelse i Dr. Martensens: den danske Folkekirkens Forfatningsspørgsmaal S. 28. Vinets Hovedfeil bestaaer i, at han opstiller Kirkens Adskillelse fra Staten som almindeligt kirkeligt Princip, istedenfor at henvise dertil som til den sidste Tilflugt i den yderste Nød, naar Helligdommen kun paa denne Maade kan reddes fra ugudelige Hænder. Dog bør det bemærkes, at han ikke fordreede Kirkens og Statens Adskillelse øieblikkelig iværksat; thi Alt, hvad der i Sandhed er kristeligt, skal seire ved Aandens Magt. De Anstuelser, han forsøgte, vilde han først anbefale for Samvittighederne, og han ønskede dem kun indførte i Livet ved Overbeviisningens Magt. Han vedblev som Forsfatter at udvikle og begrunde sine Paaastande og udgav *Essai sur la conscience et quelques idées sur la liberté religieuse* 1831. Han betragtede sig som en Sædmand, der udstroer sin Sæd saavidt, han formaaer, og derfor kaldte han det Kirkeblad, han fra Aaret 1832 udgav, *le Semeur*. Medens han var i Basel, prædikede han flittigt og udgav sine Prædikener deels enkelte, deels i en Samling, *discours* 1831, som han indledte med fortræffelige Bemærkninger over den kristelige Prædiken. Denne Samling efterfulgtes siden af andre. Han prædiker Christum og ham forskæftet; han troer, derfor taler han. Hans Anvendelse af den Hellige Skrift, hans fortrolige Kiendskab til det menneskelige Hierte og den træffende Maade, hvorpaa han veed at tage Hensyn til Tid og Leilighed, gjør hans Prædiken meget virksom. Naar den dog i sin Heelhed ikke vil tiltale os, da maa Grunden dertil vistnok søges i den Blanding af Afhandling og Tale, den frembyder. Hans Personlighed paa Prædikestolen skildrer en Discipel saaledes: han havde noget Mægtigt og Snderligt i sit Foredrag, som var ham eiendommeligt. I Begyndelsen stræbte han at holde igien, men snart hævede Tonen sig. Taler blev hurtigere, den klangfulde, vibrerende Stemme meddeelte Tilhørerne den hele Bevægelse, som den vilde udtrykke, med alle dens Bereltoner, og

hans Bestræbelse for at udslutte sit eget Jeg og selv at forsvinde bag de Sandheder, han udtalte, lod dette saa kydske, saa sande, saa originale Talent desto klarere fremlyse.

I henved 20 Aar virkede Vinet i Basel. Vi have i det Foregaaende ladet Theologen træde i Forgrunden, her maae vi dog ogsaa omtale Læreren i Litteraturhistorien. Thi det Udkaft til en fransk Litteraturhistorie, hvormed han ledsagede sin chrestomatie française, henhører til det Fortrinligste, der er skrevet om denne Gienstand, og erhvervede ham en Berømmelse, som strakte sig ud over hans Fædrelands Grændser. En samtidig udmærket fransk Kritiker siger om dette Værk: ethvert Ord deri er vægtigt, og hans Sprog dufter af vore bedste Blomster.

Efter den Naade, hvorpaa Vinet var optraadt i Waadtlandets kirkelige Anliggender, kunde det ikke ventes, at Regeringen der betragtede ham med gunstige Bine. Ikke destomindre tilbød den ham i Aaret 1837 Professuret i den praktiske Theologie ved Akademiet i Lausanne. Det var, kan man vel sige, en usivillig Anerkendelse af hans udmærkede Dydighed, som derved blev ham tildeel. Vinet tog med Glæde imod Tilbudet, og det theologiske Facultet i Basel hædrede ham ved Afreisen med Doctorværdigheden. Man var dengang i hans Fædreland ikke uden Haab for Kirkens Fremtid. Allerede i længere Tid var Regeringen beskæftiget med Kirkeforfatningsagen, og dens endelige Ordning maatte være nær forestaaende. Imidlertid hengik endnu to Aar, inden man kom til et Resultat. Vinet har efterladt sig skionne Vidnesbyrd om sin Virksomhed i disse Aar. De Forelæsninger, hvorefter hans Pastoraltheologie og Homiletik ere udgivne, holdt han i dem tilligemed Forelæsninger over den franske Litteratur i det 17de Aarhundrede. Det var i disse sidste Forelæsninger at han paany fremdrog sin Undlingsforfatter Pascal, om hvem han sagde, at med Pascal og Bibelen kunde han holde det ud i et Fængsel. I Basel havde han læst over de franske Moralister og begejstret sine Tilhørere ved Foredragene over Pascals *Pensées*. Han fandt nu saa meget mere Anledning til at vende tilbage til ham, som den thdske Speculation dengang havde taget en antichristelig Retning. I de stær-

fæste Udtryk advarede han de Studerende imod den og lærte, at den Philosophie, som vil selvstændig erkiende og ikke nøies med at være Troens Tienerinde, er en Dødsfynd. Det er sagt om Vinet, at hans Aand var en Mand, men hans Siel en Kvinde, og den, som har sagt det, har virkelig gjort et Blik i hans Indre. Han var, som en nyere Forfatter udtrykker sig, i Slægt med Pascal ved sine Tankers Skarphed og Dybde, og i Slægt med Fenelon ved sin milde, eenfoldige og ærlige Tro. Men, søier denne Forfatter til, der var Gæt i ham, som overgik hans Fromhed og Genie, og det var hans Ydmyghed. Det anprises ofte som christelig Ydmyghed at foragte al Philosophie, men i denne Slags Ydmyghed begjærede Vinet hverken Lod eller Deel. Han kiendte selv af Erfaring de stridende Tanker og havde i sine første Manddoms-Aar havt en svær Kamp at bestaae for at komme til Overbeviisning. Da havde han lært at gjøre Forskiel paa den Philosophie, som fremgaaer af Christendommen, og den, som ikke fremgaaer af den. Hvad den første angaaer, siger han, er det da intet Under, at den stemmer med Christendommen, og det skulde være underligt, om Christendommen talte ondt om den (Etudes sur B. Pascal S. 326). Hans Polemik imod den daværende thidske Speculation var derfor ingenlunde en almindelig Polemik imod Philosophien. Han glemte aldrig, at med Hjertet troer man til Retfærdighed, men han vidste ogsaa, at for mangen Sogende gaaer Veien til Troen giennem Tænkning. Derfor gjør han Pascals Ord til sine: De, hvilke Gud har givet Religionen ved Hjertets Vøelse, ere lykkelige ved deres faste Overbeviisning. Men dem, som ikke have have den, kunne vi ikke forskaffe den uden ved tænkende Betragtning, idet vi da vente, at Gud selv vil indprente den i Hjertet. Thi uden dette nytter Troen ikke til Frelse.

Omfider var man færdig med den kirkelige Forsatningslov; den udkom 1839. Kirken stillede i et fuldkomment Afhængighedsforhold til Staten, og Statsraadet tog ikke i Betænkning at decretare, at den helvetiske Confession var affkaffet. Under saadanne Omstændigheder var Vinet visseelig i sin gode Ret, da han tillige-

med tre andre Geistlige nedlagde sit Embede som Geistlig i Nationalkirken. At flere Præster ikke allerede dengang fulgte hans Exempel, maa forklares af, at de endnu bestandig nærrede det Haab, at Regeringen kunde bevæges til at forandre de givne Bestemmelser. Vinet vedblev i sit Embede ved Akademiet og prædikede som tilforn. Sit Vidnesbyrd imod Regeringen aflagde han i sit berømte Værk: *Essai sur la manifestation religieuse et sur la separation de l'Église et de l'État*, 1842. Uveiret traf stærkere sammen og naaede sin Styrke i Februarrevolutionen i Lausanne 1845. De Radicale kom ganske til Magten, og det var ikke blot Kirken, men alle aandelige Interesser, mod hvilke de stormede løs. De vilde ikke mere vide af noget Nationalakademie. Ned med Pietisterne, ned med Religionen, var deres Løsen. Mange af Studenterne og flere Professorer forlode Staden. Vinet ansaae det for sin Blygt at blive. De gudelige Forsamlinger dreves fra hinanden, og det forbødes alle Præster under Fortabelse af deres Indkomster at fungere udenfor Kirken. I Mai nedlagde Vinet sit theologiske Professur. Da den nye Statsforfatning skulde forelægges Folket til Antagelse, befalede Regeringen Præsterne at oplæse en politisk Proclamation fra Prædikestolen. To og fyrgethyve Præster vægrede sig derved og beraabte sig paa Loven af 1832, som ogsaa berettigede dem til deres Vægring. Regeringen lagde Sag an imod dem, og skiondt de frikendtes baade for den borgerlige og kirkelige Domstoel, suspenderede den dem alligevel. Efter indgiven Protest traadte nu 153 Præster ud af Nationalkirken, og en fri Kirke constituerede sig, der under Ledelse af de udtraadte Geistlige holdt deres Gudstieneste omkring i Husene, en Gudstieneste, der i flere Henseender mindede om Menigheden i den apostoliske Tid. Vinet, som endnu holdt Forelæsninger over den franske Litteratur, affattede tilligemed 7 andre Professorer. Han havde erklæret sig som Medlem af den frie Kirke, og hans Affættelse motiveredes ved, at han havde deltaget i gudelige Forsamlinger udenfor den offentlige Gudstieneste. Flere af de affatte Professorer fortsatte deres Forelæsninger i et privat Locale, og Vinet modtog indstandige Opfordringer fra de

Studerende om at holde sin i Lections-cataloget anmeldte Forelæsning over den homiletiske Behandling af Joh. 14—17. I en Nække af Mar havde han været lidende af Underlivsbesværligheder, og han var paa den Tid meget hæstig syg. Han var sengeliggende, men han stod op og begyndte den 21de December 1846 sin første Forelæsning. Studenterne, skriver En af hans Tilhørere, vare i en egen, alvorlig, høitidelig Stemning, som om de allerede vidste, at de skulde høre de sidste Ord af en saa dyrebær Mund. Forholdene, hvori man befandt sig, Vinets nylige Affættelse, de religiøse Forfølgelser i Landet, ja selv det dunkle, smalle Bærelse, hvori Forelæsningsene holdtes — Alt spændte Opmærksomheden høiere. Hvergang Vinet kom hjem fra Forelæsningen, maatte han strax gaae tilfængs. Saaledes vedblev han indtil den 28de Januar 1847, da Lidelserne ikke mere tillode ham at forlade Sengen. Han bar dem med Taalmodighed og Bøn, indtil Døden endte dem den 4de Mai 1847. To af hans Venner, som besøgte ham i hans sidste Smertens Dage, spurgte, om de ikke kunde glæde ham med Noget. Han svarede: beder for mig! Og da de derpaa spurgte, hvorum de skulde bede, sagde han: beder om Begyndelsesgrundene, Bod, Syndernes Forladelse, Helliggjørelse!

Vinets Pastoraltheologie udsendes nu til danske Læsere. Han har ikke selv bearbejdet den til Udgivelse; den er trykt efter de Forelæsnings, han holdt i Lausanne. I systematisk Henseende kan der være Meget at bemærke imod den. Vinet tager intet Hensyn til de Resultater, som ere vundne for den practiske Theologies videnskabelige Behandling, men slutter sig i Anlag og Fremstilling ganske til den ældre Pastoraltheologie. Men der er fuld Erstatning for dens systematiske Mangler i dens rige Indhold. „Den Plan, som jeg følger“, bemærker Vinet selv, „er maastee ikke den bedste; men man kan finde sig i enhver Inddeling af Stoffet, naar den blot ikke udelukker noget Væsentligt og ikke indeholder noget Urigtigt. Jeg drager flere concentriske Kredse om Præstens Siel; den er mit Centrum og mit Udgangspunkt. Jeg

giver Forfrister først for Præstens reent individuelle og indre Liv, et særegent og eiendommeligt Liv, ved hvilket alle hans andre Tilværelsesfredse ere bestemte. Jeg gaaer dernæst over til hans sociale og navnlig hans huuslige Liv, idet jeg bestandig betragter ham som Præst. Endelig kommer jeg til hans egentlige pastorale Liv, i hvilket jeg skielner mellem Pastoren, Liturgen og Prædikanten." Præstens Siel er hans Centrum — det er dette, der giver hans Pastoralthæologie dens Eiendommelighed og Betydning. Hvad Vinet i sin geistlige Virksomhed for alle Ting bestræbte sig for at være: Sielesørger, det er han ogsaa som Præstelærer, og det Moment af den practiske Theologie, der hos ham fremtræder i sin fulde Reenhed og Styrke, det er Præstens Personlighed i Forhold til det kirkelige Embede. Derfor kommer os ogsaa alle vegne deri den Opvækkelsens Aand imøde, som hvilede over Vinet og til saa stor Betsignelse meddeelte sig til Enhver, som vilde lære af ham. I hans Formaning og Opmuntringer vil enhver redelig Ordets Tiener finde en velgiørende Sielesorg og høre det Ord, han saa ofte trænger til snart i ligegyldige og snart i bekymrede Timer. Og til Den, der bereder sig til Embedets Gierning, taler Vinet som en Fader i Christo. Hvor rige paa Oplysning og Bestyrkelse ere ikke de Betragtninger, han anstiller om den rette Kaldelse! Hans Udvikling af de kirkelige Functioners Begreb hviler i sin inderste Grund paa den Hellige Skrift, og derfor kan det confessionelle Præg, den bærer, ligesaa lidet som det Hensyn, den nu og da tager til Kirkeordningen og de kirkelige Tilstande i hans Fædreland, ikke gjøre den mindre lærerig og anvendelig for os. Afsnittet om den specielle Sielesorg er udført med en Forkærlighed for dets Gienstand, som det var at vente af Vinet. Den, som selv over Sielesørgerens Gierning, vil ikke lære det at kiende uden atter og atter at vende tilbage til den Fylde af christelig Livserfaring og dybe Indblik i Menneskehieret, der her findes forenede med Kærligheden, som vil skilue Syndernes Mangfoldighed. At være Præst med Liv og Siel, det var det, som Vinet vilde lægge sine Tilhørere paa Hiertet, og det var han selv. Hans store, ædle Personlighed, som

i hans Pastoraltheologie allevegne træder os imøde, minder os om de Ord, som Kirkefaderen Augustin henvendte til sine Tilhørere: Hvad vil jeg? Hvad ønsker jeg? Hvortil lever jeg? Hvad er mit Livs Formaal uden Dette, at vi maae leve med hverandre i Christi Samfund.

J. H. Paulli.

I n d h o l d.

I n d l e d n i n g.

	Side.
§ 1. Pastoraltheologiens Begreb. — Hvad forstaaes der ved en evangelisk Præst? — Præstens Ideal	1.
§ 2. Nødvendigheden af det evangeliske Præsteembede	21.
§ 3. Indstiftelsen af det evangeliske Præsteembede	25.
§ 4. Begrunder det præstelige Embede en Stand i Kirken?	30.
§ 5. Ypperligheden af det evangeliske Præsteembede	39.
§ 6. Vanskeligheder og Fordele ved det evangeliske Præsteembede	46.
§ 7. Kalb til det evangeliske Præsteembede	64.

Første Deel.

Præstens individuelle og indre Liv.

Almindelig Grundsætning: Fornyelse af Kalbet	107.
Enkelte Regler: Eensomhed	110.
Bøn	114.
Studering i Almindelighed og af Bibelen i Særdeleshed	115.
God Benyttelse af Tiden	124.
Afseje	126.

Anden Deel.

Præstens sociale Liv.

Første Kapitel. — Det sociale Liv i Almindelighed	129.
§ 1. Værdighed (Ærbarhed)	132.
i Levnet og navnlig i Tale	134.
§ 2. Forbringsløshed og Beskedenhed	140.
§ 3. Fredsommelighed	141.
§ 4. Sagtmodighed	144.
§ 5. Ærlighed, Oprigtighed, Ægteskæmhed	144.
§ 6. Uegennyttighed	147.
§ 7. Præsten i Forhold til Samfundets almindelige Interesser	157.

Andet Kapitel. — Præstens huuslige Liv.

- § 1. Almindelige Betragtninger. Ægteskab og Cølibat. Præstens Hustru . . . . . 162.
 § 2. Omsorg for Familien . . . . . 168.
 § 3. Præstens Huus og Hnusvæsen . . . . . 170.

Tredie Deel.**Præstens pastorale Liv.**

- Almindelige Betragtninger med Hensyn til Valget af en Menighed og med Hensyn til Forslyttelse . . . . . 175.

Første Afdeling. — Cultus.

Om Cultus i Almindelighed, 185; den katholske Cultus, 188; den protestantiske Cultus, 189; den ældste Kirkes Cultus, 189; de forskjellige Momenter, som bør være tilstede i den offentlige Cultus, 190; Ornat, 195; Udsørelsen af Ritus (gudstjenstlige Handlinger), 195; Communion, 196; Daab, 197; Sang, 197; Ligbegængelse, 198.

Anden Afdeling. — Underviisning.**Første Kapitel. — Prædiken.**

- § 1. Den store Vigtighed, som tilkommer Prædikenen iblandt det præstelige Embedes Forretninger . . . . . 199.
 § 2. Principer eller Grundfætninger, som maae iagttages med Hensyn til Prædikenen . . . . . 202.
 § 3. Prædikenenens Gjenstand . . . . . 214.
 § 4. Prædikenenens Genhed . . . . . 216.
 § 5. Om de forskjellige Klasser af Mennesker i een og samme Tilhørerkreds . . . . . 218.
 § 6. Popularitet, Hjertelighed, Myndighed, Salvelse . . . . . 220.
 § 7. Prædikenenens Form . . . . . 231.
 § 8. Festsaler og Leilighedstaler . . . . . 235.
 § 9. Forskjellige Spørgsmaal med Hensyn til Prædikenen: Prædikenenens Længde, 236; Gjentagelse af Prædikener, 237; Bør man lade Andre prædike i sit Steb? 237; Hvorledes man skal forholde sig før og efter Prædikenen, 238; Prædikanten bør vide, hvad man tænker om hans Prædiken, 239; Om den umiddelbare Virkning eller det umiddelbare Indtryk af Prædikenen, 241; Om Frugterne af Prædikenen, 242; Om at gjøre Lykke som Prædikant, 244.

Andet Kapitel. — Katechisation.

- § 1. Dens Bigtighed og dens Gjenstand . . . . . 247.
 § 2. Almindelige Grundtræk af den kristelige Børnelærdom.
 Den religiøse Underviisnings Kilde og Methode . . . . . 249.
 § 3. Raad til Katecheten . . . . . 251.

**Tredie Afdeling. — Sjælesorgen eller den pastorale
Omsorg for Menigheden.****Første Kapitel. — Om Sjælesorgen i Almindelighed.**

- § 1. Dens Forhold til Prædikenen — Begrundelse af Sjælesørgerpligten . . . . . 256.
 § 2. Indvendinger mod Udbøvelsen af denne Forretning . . . 260.
 § 3. Betingelser eller Egenskaber, som udfordres med Hensyn til Udbøvelse af Sjælesorgen . . . . . 261.
 § 4. Treobbelt Gjenstand for den pastorale Omsorg . . . . . 265.
 § 5. Skolen . . . . . 268.
 § 6. Forhold til Familierne; pastorale Besøg . . . . . 270.

**Andet Kapitel. — Om Sjælesorgen i dens Anvendelse paa
Individerne.**

- § 1. Indledning: Foreløbig Inddeling af Gjenstanden . . . . . 274.
 § 2. Den indvortes Tilstand . . . . . 276.
 1. De afgjort Fromme . . . . . 277.
 2. Nyomvendte . . . . . 282.
 3. Opvakte . . . . . 283.
 4. Ansægtede . . . . . 283.
 5. Orthodoye . . . . . 285.
 6. Tvivlere . . . . . 289.
 7. Ligegyldige . . . . . 291.
 8. Vantro . . . . . 292.
 9. Rationalister . . . . . 293.
 10. Stoikere . . . . . 294.
 Formaning og Veiledning . . . . . 295.
 Almindelige Raad med Hensyn til Sjælens Veiledning 298.
 § 3. Den udvortes Tilstand . . . . . 301.
 1. Syge . . . . . 302.
 Falsk Sikkerhed hos Syge . . . . . 308.
 Ansægtede og fortvilede Syge . . . . . 313.
 Almindelige Regler . . . . . 319.
 Familier, som have Sorg . . . . . 322.
 2. Sindsbøge . . . . . 324.
 3. Folk, som leve i Splid med hinanden . . . . . 328.
 4. Fattige . . . . . 330.

Fjerde Deel.

Præstens Forretningsliv.

Forste Kapitel. — Kirketugten	334.
Andet Kapitel. — Forhold med Hensyn til afvigende religiøse Partier	336.
Tredie Kapitel. — De kirkelige Embedsmands Forhold til hvoer- andre indbyrdes	339.
Fjerde Kapitel. — Præstens Forhold med Hensyn til Oprigheden (den kirkelige og den borgerlige Oprighed) . . .	343.

Anhang.

Anmærkning I. Om Hovedsagen ved det præstelige Embede (Chrysostomus)	347.
Anmærkning II. Prædikensens Mysterium (Saint-Cyran)	348.
Anmærkning III. Om den hurtige Udbredelse af Forestillingen om Præstens personlige Myndighed (Schwarz)	349.
Anmærkning IV. De første Spor af Tilbøielighed til at gjøre Præstestanden til en Kaste (Neander)	351.
Anmærkning V. Om det almindelige Præstedømme i den kristelige Kirke (Neander)	356.
Anmærkning VI. Om det præstelige Embedes Værdighed (Erasmus)	357.
Anmærkning VII. Om Bønnen (Vaco, Keppler, de Thou, Massillon)	359.
Anmærkning VIII. Om Brugen af Katechismus (Vinet)	363.
Anmærkning IX. Pastoralgrundfætninger (Bengel)	364.

Indledning.

---

§ 1. Pastoraltheologiens Begreb. — Hvad forstaaes der ved en evangelisk Præst? — Præstens Ideal.

Vi have paa et andet Sted fastsat Begrebet af den praktiske Theologie. Den er Kunsten, der afloser Videnskaben, eller Videnskaben, der oploser sig i Kunst. Det er den Kunst, at bringe de Kundskaber, som man har erhvervet sig paa de tre andre, reent videnskabelige Gebeter af Theologien, til nyttig Anvendelse i det geistlige Embede. Det synes altsaa, at vi meget passende vilde kunne anvende Navnet Pastoraltheologie paa den Samling af Regler og Forskrifter, som vi have tillagt Navnet practisk Theologie. Men ihvorvel Pastorens eller Sjælesørgerens og det pastorale Embedes Begreb er det Fremherskende og Gjennemgribende i alle Dele af den practiske Theologie, saa kan man dog ogsaa afsondre det herfra og betragte det for sig som et moralsk Element, der ikke blot er tilstede i hver enkelt Deel af den practiske Theologie, men som ogsaa, udenfor Kateketiken og Homiletiken*), udgjør et Gebeet for sig, en særlig Gjenstand

---

*) Vi kunde endnu tilføie Liturgiken; men da vi kun ganske løseligt kunne behandle denne Deel, saa vilde vi medtage den i vor Forelæsning om Pastoraltheologien eller den pastorale Klogskab. Hvad Kirkeretten angaaer, da er dens Opgave at anstille en Sammenligning mellem de forskjellige

for Studium. Pastoraltheologien vilde saaledes komme til at behandle alle de Pligter og alle de forskjellige Arter af Virksomhed, hvortil Sjælesorgeren er kaldet, foruden den offentlige Prædiken og Katechisation.

Benævnelserne: Præstens Pligter og den pastorale Klogskab ere ufuldstændige. De fremstille Sagen altfor meget under Synspunktet af Kunst eller Praxis; men dette Synspunkt bør ikke være det udelukkende: den speculative Side har ogsaa sin Berettigelse; Handlingen er Speculationens Endemaal; men af hvad Natur denne Handling end mounne være, saa er den ikke tilstrækkelig forberedt, hvis man udelukkende har havt den for Dø. Studiet maa være uegennyttigt. Vi bør ikke studere Theorien af det evangeliske Præsteembede, blot for at vi kunne vide, hvad vi have at gjøre; vi bør ogsaa studere den som Noget, der foreligger, og som det er vor Pligt at kjende. Den, der ikke har betragtet de Ting, der henhøre til hans Fag, uden under Synspunktet af den ham givne Virksomhed, han vil aldrig kunne handle med Frihed, Indsigt og Grundighed. Dette er en af Grundene, hvorfor denne Forelæsning har faaet den Titel: Theorien af det evangeliske Præsteembede.

Der er maaskee ikke engang nogen virkelig Forskjel tilstede. Kateketiken og Homiletiken ere maaskee ifølge deres Basen integrerende Dele af Pastoraltheologien. Men da disse Dele have et saa stort Omfang, kræve en saa noiagtig Ud-

---

kirkelige Lovgivninger og kirkelige Forsatninger, og i denne Betydning er den en Videnskab; men den bliver til en Kunst, og selgelig en Deel af den practiske Theologie, forsaavidt som den practisk veileder Sjælesorgeren til at efterleve og udføre de kirkelige Love i det Samfund, hvortil han hører. Det Lidet, som vi ville sige herom, vil passende kunne finde sin Plads i denne Forelæsning.

vifling, og hvis de skulde behandles i deres hele Udstrækning vilde indtage en uforholdsmæssig stor Plads i en Forelæsning over Pastoraltheologien, saa udsønde vi dem for at kunne studere dem i Ro og Mag. — Vi ville vogte os for at troe, at hvad der er det Væsentlige i enhver enkelt af disse Kategorier, fremstiller en Heelhed eller endogsaa blot en Realitet; Realiteten er kun tilstede i Foreningen af disse tre Former: Cultus, Prædiken og Katechese. Præsten har som Præst paa eengang alle disse Embeder; uden dem vilde han ikke være Præst. Dette maa ikke forstaaes saaledes, som om disse tre Embedsgjerninger ikke skulde kunne skjæles ja endog adskilles fra hinanden, kun at det ikke skeer paa nogen udelukkende Maade, det vil sige, saaledes, at den, som udøver den ene, ikke skulde kunne udøve den anden; thi de forudsætte og indeholde gjensidig hinanden.

Imidlertid kan man dog paavise det Tidspunkt, da Ideen om denne Eenhed er frembrudt: den stammer fra Christendommen. Ingen af de andre Religioner har fattet eller udført den.

I det gamle Testamente er Præstens Embede forskjelligt fra Prophetens. Denne Søndring stemmer med det gamle Testamente, ligesom Foreningen stemmer med det nye. De to Systemer ere betegnede ved disse to Kjendsgjerninger. Den fuldkomne Eenhed af Form og Idee var endnu ikke tilstede og kunde ikke komme uden med Mandelighedens og Frihedens Lov. — Paa den ene Side stod Bogstavet, som ihjelslaaer; paa den anden Side Manden, som levendegjør, hver paa sin forskjellige Grund. Den guddommelige Styrelse, der skulde forbinde dem til et Hele, skulde ogsaa forene Præsten og Propheten i eet og samme Menneske.

Den ældste christelige Kirke frembyder i denne Henseende et Phænomen, der stemmer overeens med dens hele Bestyrelse,

som ikke pludselig forkastede alle Theocratiets Traditioner. Den deler Præsteembedet i flere forffjellige Embeder. Man seer ikke, at alle Kirkens Tjenere befattede sig med det Samme, eller at de alle befattede sig med Alt. Saadanne Steder som Eph. 4, 11 og 1 Cor. 12, 28 kunde lede os til at antage, at denne Fordeling af Arbeidet*) formelig var paabndt af Kirkens Hoved; men hvad enten dette nu forholder sig saaledes, eller man ikke bør see mere deri end en Styrelse af Forsynet, eller Uddelingen af de overordentlige Naadegaver (*χαρισματα*) forklarer os Tingen, saa er der Intet, som beviser, at denne Adskillelse, hvorom det forøvrigt er meget vanskeligt at gjøre sig en klar Forestilling, bør vedligeholdes som en uforanderlig Indstiftelse. For at fornye den maatte i ethvert Fald Charismerne først gjenoplives.

Saameget er klart, at Mand, hvis Embedsforretninger ikke berettigede dem til at bære det præstelige Navn i den Betydning, som vi nu forbinde med dette Ord, dog bleve betragtede som Præster. Der gaves Diaconer, som havde det Hverv at tjene ved Bordene; der gaves Presbyterer (hvorfra Ordet men ikke Begrebet Præst har sin Oprindelse), som ikke underviste; men det fremgaaer tydeligt af 1 Tim. 5, 17*), at de iblandt dem, som underviste, indtog den øverste Plads og betragtedes som de Fornemste, forsaa-

---

*) Der er Intet, som nøder os til at troe, at denne Fordeling af Arbeidet har haft en udelukkende Charakter. Vi see (Ap. G. 6, 10), at Diaconen Stephanus (B. 3) var Prædikant eller Prophet. Ritus og Ordet ere adskilte hos Apostelen Paulus (1 Cor. 1, 17): „Christus sendte mig ikke for at døbe.“ Der er forøvrigt ellers aldrig Tale om Ritus. Enten er den altsaa Religionen uvedkommende, hvilket ikke kan antages, eller ogsaa tilkommer den ikke udelukkende nogen enkelt Klasse af Embedsmænd. Heraf følger imidlertid ikke, at Alle udførte den.

**) „De Ældste, som ere gode Forstandere, skal man holde dobbelt Ære værd; meest dem, som arbeide i Tale og Lærdom.“

vidt som Ordet udgjør det store Redskab for og den væsentlige Charakter af den evangeliske Frelsesforanstaltning; det er i Virkeligheden denne Klasse af Presbyterer, som Præstens eller Pastorens Navn til Slutningen udelukkende er bleven tillagt, og denne Klasse har i sig optaget alle de andre Klassers Forretninger, saa at den nu alene udgjør den kristelige Kirkes Præsteembede.

Det evangeliske Præsteembede er væsentligt et Ordets Embede; alle de andre Embeder forholde sig tjenende til dette. De ere blot forskjellige Maader at tale og forkynde Guds Ord paa. Christendommen er et Ord, en guddommelig Tanke, der er bestemt til at blive en menneskelig Tanke. Tanken og Ordet ere altsaa uadskillelige; Tanken er et indre Ord, og i de gamle Sprog betegnes begge Begreber med det samme Udtryk (*λογος*). — Den store Omvæltning, som vi benævne med Christi og Evangeliets Komme, har ikke afskaffet Cultus og Symbolet, men den har aandeliggjort dem, bragt dem nærmere til Tanken, og derved ogsaa til Ordet. — Præsten er et Menneske, som taler Guds Ord; han gjentager det ikke. Oldtidens Præst var Slave; men den evangeliske Præst sætter sig i et frit Forhold til Gud. Og da der, efter den beklagelige og unaturlige Udelukkelse af Lægsfolk, ikke længere gives Kirketjenere, af hvilke Nogle have det Embede at uddele Almisser, Andre at tage vare paa Lærdommen, o. s. v., saa forener Præsten alle disse Embeder, fordi han allerede i særegen Betydning var Kirkens Tjener.

Som den, der saaledes er Arving til alle de forskjellige Embeder, har Præsten ifølge det hele Indbegreb af sine kirkelige Embedsgjerninger og sin Virksomhed antaget Navnet Pastor. Det fortjener at bemærkes, at iblandt alle de Navne, som i det nye Testamente bruges om Præsten, forekommer dette sjældnest*).

*) I Eph. 4, 11 er Pastor eensbetydende med Lærer.

Hvad forstaaes der ved Ordet Pastor? Svaret herpaa ligger i selve Navnet: han er Hyrde; han nærer Sjælene med et Ord, som ikke er hans eget (ligesom Faarehyrden nærer sine Faar med Græs, som han ikke selv har ladet fremvoge); men han foder dem ved Hjælp af sit eget Ord, som gjengiver og tiltemper det guddommelige Ord efter den forskjellige Trang, og efter Omstændighederne kan fremtræde som et Belærelsens, et Veilednings, et Formanings, et Røvselsens, et Opmuntringens og et Trøstens Ord.

Ordet er altsaa det Middel, han bruger; men det er ikke Alt: Hyrdeembedet maa opfattes som et faderligt Embede, og Præsten bor efter Jesu Christi Forbillede vise Deeltagelse for alle sin Menigheds Interesser og Medfølelse med al dens Glendighed. Han maa paa eengang være Fattigforstander, Fredsdommer og Skolelærer.

Dette er i vor Kirke Begrebet af Pastoren. Efter den katholske Kirkes Opfattelse maa det Væsentlige i dette Begreb søges i noget ganske Andet. Det kunde ifølge den menneskelige Naturs Syndighed ikke være Andet, end at den kristelige Kirke lige fra sin første Begyndelse maatte føle en Fristelse til at gjøre et Tilbagekridt. Det er Noget, hvortil vi Alle have et naturligt Hang: ingen Tilboielighed er vanskeligere at udrydde, end den, at ville vende tilbage til Det, som Gud har afføkket. Allerede Chrysostomos betragter Forvaltningen af Sacramentet som Hovedsagen ved det præstelige Embede*). Det var en Tilbagegang til den gamle Lov, og det er et af de første Spor til den overdrevne Vigtighed, som den katholske Kirke senere har tillagt denne Deel af Præstens Forretninger**).

*) Det stjerne Sted i Bogen de sacerdotio lib. III. c. IV. — see Anhanget Anmærkning I.

***) „Die Vorstellung einer übermenschlichen Würde des geistlichen Standes, schon im dritten Jahrhundert.“ — Cyprians Briefe.

Iblandt de Levninger fra Jødedommen, hvorpaa Katholicismen er saa rig, indtager den virkelige Nærværelse vistnok en fremragende Plads. Gud er virkelig tilstede i den katholske ligesaavel som i den levitiske Entus. Jeg betænker mig ikke paa at sige, at det, seet fra den christelige Aandeligheds Standpunkt, netop er denne Lighed, som fordommer Katholicismen. „Dersom vi have kjendt Christum efter Kjødets, kjende vi ham dog nu ikke mere saaledes.“ (2 Cor. 5, 16).

Derved fores vi ogsaa tilbage til Kaster væsenet, idet Ritus kunne udføres af et hvilket som helst Individ, saa at Personligheden aldeles ikke kommer i Betragtning. I de religiøse Samfund, hvor det katholske Begreb af Præsten er fremherskende, gjælder Individualiteten Intet, men Standen desto mere.

For os er Præsten væsentlig Ordets Tjener; ifølge vor Betragtningssmaade er det saa langt fra, at Ordet bliver til en Ritus, at det tværtimod er Ritus, som bliver til Ord; vi holde fast ved den apostoliske Anskuelse, der henfører det evangeliske Bærf til Ordets Incarnation, og vi finde ikke, at Erasmus har brugt for stærke Udtryk, naar han siger: „Diabolus concionator: Satanas, per serpentem loqvens, seduxit humanum genus. Deus, per Filium loqvens, reduxit oves erraticas”^{*)}).

Dette præstelige Embede, som hovedsagelig er moralsk, efterdi Ordet udgjør dets Væsen, tillader ikke Ordet at forstenes i en bestemt Form eller at gaae over til at blive en Ritus. Det vil udøve en fri, aandelig Indvirkning paa Sjælene. Det er fremfor Alt og væsentlig en Kraft.

^{*)} Djævelen, som talede igjennem Slangen, har forført Menneffeslægten. Gud, som har talet til os ved Sennen, har ført de forvildede Faar tilbage. Ecclesiastes lib. I.

Endskjøndt den katholske Kirke synes at tilstaae Præsten større Myndighed og større Indflydelse, saa har den dog i Virkeligheden indskrænket det pastorale Embede, idet den har stereotyperet de første Former, hvorunder det blev udøvet*), og idet den har foreskrevet som Ritus, hvad der i ethvert enkelt Tilfælde burde indgives af den christelige Kjærlighed og den christelige Wiisdom, alt efter Trang og Omstændigheder. Paa den ene Side er der et virkeligt Bibliothek, paa den anden et malet Bibliothek af Træ. Begge Religions-samfund have Troesbekjendelsen; men i det ene Samfund er det en Bekjendelse med Hjertet, i det andet en befalet Bekjendelse, der, eftersom den hverken er moralsk eller sand, er uden al Betydning. Det er Katholicismens Bildfarelse; men man maa vogte sig for at fremhæve den altfor stærkt: idet Katholicismen har Korset, kjender den ogsaa Evangeliets aandelige Natur. Forøvrigt har der iblandt Katholikerne reist sig heftige Indsigelser imod den eensidige Overvægt af Ritus, navnlig fra Jansenisterne, som lagde overordentlig megen Vægt paa Prædikenen, idet de betragtede den som det største og forfærdeligste Mysterium*). Dette fører os langt bort fra Augustinus, som ikke kjender noget andet forfærdeligt Mysterium end Eucharistien. Man troer ikke, at der er noget Mysterium i deene Indvirkning, som den ene Sjæl udøver paa den anden ved Ordet, fordi det er noget Sædvanligt; som om det, der er sædvanligt, ikke ofte var meget mysteriøst og uudgrundeligt. Det samme Ord udøver en høist forskjellig Virkning paa de forskjellige Mennesker. Meget beroer vistnok her paa den Enkeltes Charakter; men hvoraf kommer det, at en varm Prædikant tidt ikke frem-

*) Den har givet enhver af den pastorale Kjærligheds Indflydelse en fast og afsluttet Form.

**) See Citatet af Saint-Cyran, i Anhanget, Anmærkning II.

bringer nogen Virkning, medens en mat Prædikant ofte efterlader sig dybe Spor i Sjælene? Hvormange ere der ikke, som forblive følesløse ved en Prædikants Tale, medens de heftigt bevæges ved en andens! Hvor tidt afhænger det ikke af et eneste Ord, om den Sjæl, der horer os, skal blive omvendt! Den guddommelige Styrelse, der bevirker, at een Sjæl, een eneste Sjæl bliver greben midt i en heel Skare, der forbliver kold, er den ikke et af de største Mysterier? Visseelig, Prædiken er et Mysterium, ja det dybeste af alle, et Mysterium, der i sig indeslutter mange andre. I Grunden er det Gud, som prædiker, og Mennesket er kun hans Redskab.

Formen for det præstelige Embede er altsaa Ordet. Formaålet for det præstelige Embede er, at samle de udvalgte Sjæle under Jesu Christi Tugt og at fængsle dem til hans Lydighed; det er, at fornye, udbrede og grundlægge Guds Rige paa Jorden.

For at give dette Begreb mere Fylde ved at see det fra forskjellige Sider, ville vi med Burnet*) samle de forskjellige Navne, som anvendes i det nye Testamente om Evangeliets Tjenere. Og allerførst ville vi da gjøre den Bemærkning, at i den kirkelige som i den politiske Sphære have alle Benaævnelser paa Embeder og Værdigheder oprindelig en ganske anden Smag og Kraft, end naar den lange Brug har givet dem Hævd og med det Samme berovet dem deres Frihed. Det gaaer med dem som med Egennavne, der i Begyndelsen have været sande Egenkabsord, men senere ere blevne til blot vilkaarlige Betegnelser. Naar en virkelig ny Institution opstaaer, da betegne Embedsnavnene Pligter Tilbøieligheder, Forhaabninger, det er Sjælen, som har givet

*) Burnet, A discourse of the pastoral care, Pag. 44.

dem Navn; og det Navn, som den har udfundet, betegnede ikke saameget en fast begrændset Magt, en lovlig Myndighed som snarere en Dyd, der skulde udøves, eller en Tanke, der skulde virkeliggjøres. Alle saunde Navne ere Beskaffenhedsord, som i Tidens Lob blive til Hovedord.

1. Diacon betyder Tjener, dog med et Bibegreb af Frihed. Ordet Diacon har ligesom alle de Navne, der knyttede sig til en Institution, havt den Skjæbne at betegne, ikke Det, som Tingen burde være, ikke Tingens Ideal, men derimod hvad den er bleven til, hvad den paa en vis Tid og under visse Omstændigheder tilfældigviis har været, altsaa snarere en enkelt Form af Tingen end denne selv; den ideale Betydning træder tilbage for den historiske Betydning, og Historien bliver Ideens Lov. — Ordet Diacon har antaget en særegen Betydning; men fra Begyndelsen af var den almindelig, og Ordet betegnede uden Forskjel enhver Præst eller enhver Evangeliets Tjener: „Hvo er da Paulus? og hvo er Apollos? uden Tjenere (*διάκονοι*), ved hvilke I bleve Troende, og det, efter som Herren haver givet Enhver.“ (1 Cor. 3, 5). — „Vi give ikke i nogen Ting Alostod, paa det Tjenesten (*διακονία*) skal ikke blive lastet“. (2 Cor. 6, 3). „Hvis Tjener (*διάκονος*) jeg er bleven ifølge den Guds Naades Gave, som mig er givet efter hans vældige Kraft.“ (Eph. 3, 7). — „Jesus Kristus agtede mig at være tro og satte mig til Embedet (*διακονίαν*)“ (1 Tim. 1, 12). — „Evangeliet, hvis Tjener (*διάκονος*) jeg Paulus er bleven“ (Col. 1, 23). — I den særegne og fildigere Betydning forekommer det i 1 Tim. 3, 8: „Desligeste bør det Menighedens Tjenere at være ærbare“; 1 Tim. 3, 12: „En Menighedens Tjener bør være een Qvindes Mand“; og Rom. 16, 1: „Jeg befaler Eder Phoebe, vor Søster, Tjenerinde ved Menigheden i Kenchere.“

Vi overrasses ved at see Benævnelsen Diacon anvendt som en særegen Titel, idet en særegen Institution har til-egnet sig dette Navn; men i den første Række af de anførte Skriftsteder har det ligesaalidt nogen særegen Betydning, som Ordet *δουλος* (Slave, Tjener) i Phillipp 1, 1: „Paulus og Timothens, Jesu Christi Tjenere.“ — Og hvad er nu Grunden til, at Medlemmerne af Geistligheden ikke antog Navnet *δουλοι*, og deres Embede Navnet *δουλεια*, medens dog enkelte Medlemmer af denne Geistlighed antog Diaconens og deres Embede Diaconatets Navn?

2. Præsbyter (Ældste). — „De Ældste, som ere gode Forstandere, skal man holde dobbelt Værd værd ...“ (1 Tim. 5, 17). — „De sendte det til de Ældste ved Barnabæ Haand.“ (Ap. G. 11, 30). — Ap. G. 15, passim. — „Fra Miletus sendte han til Ephesus og lod kalde til sig Menighedens Ældste.“ (Ap. G. 20, 17). — „Derfor efterlod jeg Dig i Creta, at Du skulde indsætte Ældste i hver Stad.“ (Tit. 1, 5). — „Er Nogen iblandt Eder syg, han kalde til sig de Ældste af Menigheden.“ (Jac. 5, 14).

3. Biskop, — har samme Betydning som Ældste i Tit. 1, 5—7: „At du skulde indsætte Ældste ... Det bør en Biskop at være ustraffelig;“ — og i Ap. G. 20, 17—28: Paulus lader kalde til sig Menighedens Ældste i Ephesus og anbefaler dem Menigheden, iblandt hvilken den Helligaand har sat dem som Tilsynsmænd. — See ogsaa Philip 1, 1: „Paulus og Timothens til Forstanderne og Hjælperne o. s. v.“; og 1 Tim. 3, 2: „Det bør en Biskop at være ustraffelig.“

Dette forhindrer imidlertid ikke, at der jo gjerne kan have været Biskopper, der forte Opsigt med andre Biskopper, og saa at siige havde Tilsyn med Tilsynsmændene: „Antag ikke noget Klagemaal mod Nogen af de Ældste uden efter 2

eller tre Vidner;" (1 Tim. 5, 19). — og Tit. 1, 5, som ovenfor er anført. Men det var ikke en Institution; det var en Forholdsregel.

4. Apostler eller Udsendinge. — „Hvad vore Brødre angaaer, da ere de Menighedernes Apostler, Christi Vre (2 Cor. 8, 23).

Vist er det imidlertid, at dette Navn *κατ' ἐξουσίαν* bruges om Jesu Christi umiddelbare Sendebud s. Ex. i Ap. G. 2, 42: „De holdt sig varagtige til Apostlernes Underviisning.“

Det er ikke vor Hensigt at bestemme det Arbeide eller den særegne Forretning, som hvert enkelt af disse Navne betegner*). Vi troe, at Navnene Eldste og Biskop betegne Menighedernes Forstandere, hvad enten de udelukkende beskæftigede sig hermed, eller de tillige havde det Hverv at undervise, en Forretning, der var knyttet til en Naadegave, som ikke synes at have udøvet nogen Indflydelse med Hensyn til Valget af Eldste eller Biskopper, eftersom intet af disse Ord forekommer i de berømte Steder Eph. 4, 11 og 1 Cor. 12, 28 - 30; og hvad Navnet Diacon angaaer, da har det baade en langt almindeligere og langt speciellere Betydning end de to andre Ord, idet det deels betegner ethvert Slags Arbeide i Evangeliets Tjeneste, deels en ganske særegen Forretning i Kirken. — Uden at opholde os ved at skjelne mellem de forskjellige Former af det præstelige Embede, have vi blot til Hensigt, ved Hjælp af Navnene, at fremhæve de Træk, som ere fælles for dem alle, Det, som udgjør det Charakteristiske ved det evangeliske Præsteembede, uden Hensyn til den bestemte Virkefreds, som nærmest er det

*) See Neander, Geschichte der Apostel I. Pag. 34—47; og Vullie min, Moeurs des Chrétiens pendant les trois premiers siècles, Pag. 178 og flgd.

anviist. Naar vi altsaa her holde os til de egentlige Udtryk og endnu ikke indlade os paa de billedlige, saa finde vi, at de tre ovenomtalte Ord ere Udtryk for den frivillige Tjenestes, Myndighedens (i eet Tilfælde grundet paa Alderen) og Tilsynets Idee. — Men det er sandsynligt, at de billedlige Udtryk ville lære os Mere; thi deres Bestemmelse er just at trænge ind til Ideens inderste Kjerne, hvorefter det egentlige Udtryk ikke kan naae. Vi ville derfor anføre de billedlige Udtryk, som uimodsigeligt forud for alle andre brugtes om Evangeliets Tjenere.

1. Hyrde er ikke, som man skulde troe, eensbetydende med Ældste, men derimod med Lærer (Eph. 4, 11). — Vi have allerede tidligere bemærket, at Embedet som Ældste eller Forstander ikke forekommer i den høitidelige Opregning af Embeder eller Naadegaver (*χαρισματα*), som før er bleven omtalt. — Forøvrigt er Eph. 4, 11 det eneste Sted, hvor Navnet Hyrde udtrykkelig bliver brugt om Evangeliets Tjenere; men indirecte kan det dog siges at være brugt om dem, naar Jesus Christus kaldes vore Sjæles Hyrde og Tilsynsmand (1 Pet. 2, 25), og naar Jesus Kristus siger til Simon: „Bogt mine Faar.“ (Joh. 21, 16 - 17).

Ordet Hyrde, taget i billedlig Forstand, findes allerede i det Gamle Testamente; men der bruges det i Flæng om Profheter og Dyrighedspersoner*). Efter den theokratiske Anskuelse skulde iøvrigt Statens Tjenere være Guds Tjenere, ligesaa vel som Guds Tjenere skulde være Statens Tjenere. Det skulde være to Former for det samme Embede. — Inmid-

*) Πολιτέρες λέων. — „Der mangler ikke Meget i, at Religionen og den borgerlige Retfærdighed staae paa samme Trin i Staten, og at Dyrighedsembedet helliger Menneskene ligesaa vel som Præstestanden.“ (La Bruyère, Les Caractères, i det Kapitel, der har til Overskrift: De quelques usages). See Burnet, A discourse of the pastoral care, Pag. 45.

lertid vilde Ezechiel 34 passim fortræffeligt kunne anvendes paa en Hyrde i Ordets nuværende Betydning.

2. Huusholder. — „Saaledes agte hvert Menneske os som Christi Tjenere og Huusholdere over Guds Hjemmeligheder. I Dvrigt udkræves af Huusholdere, at de maae findes troe.“ (1 Cor. 4, 1—2).

3. Sendebud. „Vi ere Sendebud i Christi Sted.“ (2 Cor. 5, 19—20).

4. Engel. „De syv Stjerner ere de syv Menigheders Engle.“ (Joh. Aab. 1, 20).

5. Veileder. „Lyder Eders Veiledere.“ (Hebr. 13, 17).

6. Bygmester. „Jeg lagde Grundvolden som en viis Bygmester.“ (1 Cor. 3, 10).

7. Medarbejder. Vi ere Guds Medarbejdere; I ere Guds Ager, Guds Bygning.“ (1 Cor. 3, 9). — „En Huusbonde udgif at leie Arbejdere til sin Viingaaard.“ (Matth. 20, 1). — „Høsten en stor, men Arbejderne faa; beder derfor Høstens Herre, at han udsender Arbejdere i sin Høst.“ (Matth. 9, 37—38). — „Jeg plantede, Apollos vandede, men Gud gav Væxt.“ (1 Cor. 3, 6).

8. Stridsmand. „Epaphroditus, min Medstrider“ (Philipp. 2, 25). — „Vid du Dndt som en god Jesu Christi Stridsmand.“ (2 Tim. 2, 3).

Først og fremmest maae vi lægge Mærke til, at iblandt alle de Benævnelser, ved hvilke man kan vente at see Religionens Tjener betegnet eller karakteriseret, er der kun een eneste, som mangler i det Nye Testamente, nemlig Benævnelsen Præst (prêtre), ihvorvel det er det christelige Ord Presbyter, hvoraf Ordet Præst er bleven dannet. I de Religioner, som forvente den sande og ypperste Præst, kan der være Præster; den Religion, som har modtaget ham og troer paa ham, kan ingen have. Der er Ingen Præst, fordi

Alle ere Præster; og det er mærkeligt nok, at dette Ord aldrig anvendes i Evangeliet uden om de Christne i Almindelighed.

— See 1 Pet. 2, 9: „I ere en udvalgt Slægt, et kongeligt Præstedom *)“, Opfyldelsen af Propheten Esaias's Spaadom 61, 6: „I skulle kaldes Herrens Præster; man skal kalde Eder vor Guds Tjenere.“

Man har været nødsaget til at skabe et Offer og til stadig at gjentage det ene, eengang fuldbragte Offer, for at kunne optage denne det gamle Præstedømmes Tanke, der var gaaet tilgrunde i Jesu Christi evige Ypperstepræstedomme.

Men hvad er da Præsten for os, som ikke antage den virkelige Nærværelse, og som desuden vide, at de overordentlige Naadegaver ere ophørte? Han er en Christen, men en Christen, hvis hellige Virksomhed bestaaer i at føre Andre til Christendommen og at befæste dem, som allerede ere Christne. Han gjør det Samme, som alle Christne ved given Leilighed og paa en særegen Maade bør gjøre, kun med den Forskjel, at det er hans sædvanlige Gjerning. Han gjør det med en Grad af Myndighed, der staaer i Forhold til den Indsigt og Duelighed, som man maa forudsætte hos et Menneske, der udelukkende har helliget sig til denne Virksomhed. Men han er ikke i Besiddelse af nogen særegen Aabenbaring. Naar han forkynder Guds Viisdom som et Mystorium (1 Cor. 2, 7), naar han erklærer sig for Hums-holder over Guds Hemmeligheder (1 Cor. 4, 1), saa udgiver han sig ikke for at være mere inspireret end den Ringeste iblandt de Troende. Han er Forvalter, Hums-holder over en fælles Eiendom; han tager ikke, som Jesus Christus, af sit Eget (Joh. 16, 15), men af Det, der tilhører Alle. Hvis

---

*) βασιλειον ἱεράτευμα. — See Neanders, Geschichte der Apostel, I. 162 – 163.

han, i Overensstemmelse med Apostelen Paulus's Ord, finder det rigtigt, at de Troende lyde ham som deres aandelige Veileder (Hebr. 13, 17), saa forstaaer han det dog paa en saadan Maade, at de Adlydende beholde deres fulde Frihed og deres fulde Ansvarlighed. Han afviser enhver Tanke om at ville herske over Herrens Arv. (1 Pet. 5, 3. Sammenlign hermed 2 Cor. 1, 24: „Ikke at vi ville herske over Eders Tro“). Han opstiller endogsaa den Christnes Individualitet og Uafhængighed som Modsætning til Afgudsdyrkerens slaviske Lettroenhed: „I vide, at I vare Hedninger og hendroges til de stumme Afguder, som man drog Eder.“ (1 Cor. 12, 2).

Begrebet af Tjeneste*) er det meest Fremtrædende i alle de Titler, som de give sig selv, og i den Myndighed, som de tillægge sig; de afvise enhver Tanke om egen Magtfuldkommenhed: „Hvo er Paulus, og hvo er Apollos, uden Tjenere? (1 Cor. 3, 5). — Og læg Mærke til, at disse Veiledere, disse Sendebud kalde sig Tjenere, ikke blot for Gud, men ogsaa for de Troende. „Naar de sige: Saaledes agte hvert Meenneske os som Christi Tjenere“, (1 Cor. 4, 1) saa sige de ogsaa: „Og derimod at være Eders Tjenere for Jesu Skyld“ (2 Cor. 4, 5). — „Være sig Paulus eller Apollos eller Kephass . . . . alle Ting ere Eders; men I ere Christi, men Kristus Guds“**). (1 Cor. 3, 22).

Saml alle de Titler og alle de Navne, som bruges i Evangeliet om Kirkens Tjenere; du vil ikke finde eet eneste,

*) *Aoulos* er et Navn, som oftere findes brugt om Apostlene (Rom. 1, 1; Gal. 1, 1; Phil. 1, 1; Col. 4, 12; 2 Tim. 2, 24; Tit. 1, 1; Jac. 1, 1; 2 Pet. 1, 1; Jud. 1).

***) Med Hensyn til den hurtige Udbredelse af det modsatte Princip, det vil sige, Principet om Præstens personlige Myndighed, see Schwarz's Katechetik Pag. 11—12. Kort efter den apostoliske Tidssalder seer man allerede Begyndelsen til Klerus og Hierarchie. (Anmærkning III. Anhanget).

som overskrider Grandserne af dette Begreb: en Mand, der tjener Menneskeheden i dens høieste Interesser af Kjærlighed til Gud. Alt er høihjertet i denne Institution, der ikke vil have anden Magt end Overbeviisningens, ikke har andet Maal end Sandhedens Herredomme, og ikke vil udmærke sig uden ved en mere ubetinget Opoffrelse.

Imidlertid, selv om vi sammenlægge alle disse Navne, alle disse Billeder og alle disse Skriftsteder, saa ville vi dog ikke udbringe det hele Indbegreb af Præsteembedets Bestanddele, eller Præstens Ideal. — Vi behøve et Forbillede, et Monster, en Personification af enhver Idee. Hvor skulle vi søge dette Forbillede? Hvis Noget overhovedet har været Forbillede for Mennesket, saa har han med det Samme været det for Præsten; thi det er umuligt andet, end at Præsten maa være tilstede i det ideale Menneske; det er umuligt andet, end at Den, i hvem den menneskelige Natur stulde være fremstillet i sin hele Fuldkommenhed, maa have været Sjælehyrde (Pastor).

Det nye Menneske, den anden Adam har kun været dette ved Kjærligheden; den første Gjenstand for Kjærligheden er den udødelige Deel af Mennesket; det er altsaa mod Menneskets Sjæl, at hans Kjærlighed maa have yttret sig; og da man ikke kan gjøre vel imod en Sjæl uden ved at gjenføde den, og den ikke kan gjenfødes uden ved Sandheden, saa maa det fuldkomne og forbilledlige Menneske nødvendigviis have havt det Embede, at meddele Sandheden, at nære Sjælen med Sandheden, at føre den til de skjonne Græsgange og til de stillerindende Bande: med eet Ord, han maa have været Sjælehyrde.

Derfor har han ogsaa sagt: „Jeg er den gode Hyrde“. (Joh. 10, 11). Fremdeles: „Menneskens Son er ikke

fommen for at lade sig tjene, men at tjene"*). Math. 20, 28).

Hans umiddelbare Disciple have ligeledes kaldt ham: „vore Sjæles Hyrde og Tilsynsmand.“ (1 Pet. 2, 25).

Han har selv givet den meest ophoiede Forflaring af det Ord Hyrde, naar han siger: „Den gode Hyrde sætter sit Liv til for Faarene.“ (Joh. 10, 11). — [Her er Billedet utilstræffeligt, thi det ligger ikke i Begrebet af en Hyrde at sætte Livet til for Faarene].

Dg som han har talet, saaledes har han handlet. — Han venter ikke paa, at Faaret skal komme til ham, men han løber efter det; han vandrer om fra Sted til Sted. (Johannes den Dober lod dem komme til sig i Drifenen).

Dg endelig bliver han fra Hyrde til Lam, træder i Lammens Sted og bliver offret: Han er: „Det slagtede Lam“ (Mat. 13, 8).

Denne guddommelige Sjælehyrde, der for at bruge et Udtryk af den hellige Bernhard, burde være Hyrde for alle Kloderne under Himmelen, og som har fornødret sig til at være det for Menneskeslægten, han har med sin bekymringsfulde Kjærlighed omfattet alle Menneskeslægtens Interesser, og under sit Dphold her paa Jorden bevist den store Velgjerninger, baade saadanne, som den paaskjønner, og saadanne, som den ikke paaskjønner.

Endelig, thi dette Træk have vi villet gjemme tilsidst, har han med velberaad Hu, uden uogen udvortes Nodvendighed

---

*) „Summus ecclesiastes Dei Filius, qui est imago Patris absolutissima, qui virtus et sapientia genitoris est æterna, per quem Patri visum est humanæ gentis largiri quicquid bonorum mortalium generi dare decreverat, nullo alio cognomine magnificentius significantiusve denotatur in Sacris Litteris, quam quum dicitur verbum sive sermo Dei.“ Erasmus. Ecclesiaster lib. I.

(i alt det Dvrige have Omstændighederne samvirket med hans Villie) paa en sindbilledlig Maade betegnet Aanden i det præstelige Embede, idet han vadskede sine Disciples Fodder; og for at Betydningen af dette Sindbillede ikke skulde være nklar, saa har han selv givet Forklaringen deraf. (Joh. 13, 5 ... 14, 15, 16). Naar, som han selv siger ved denne Leilighed, „en Tjener ikke er større end hans Herre“, saa have vi jo her fundet Sjælehyrdens Idee. Vi skulle være Tjenere; men Tjenestens Begreb, taget i sin fulde Udstrækning, indeslutter ogsaa Offerets Begreb. Præsten er et uafsladeligt Offer; han bør være det. — Man kunde sige: enhver Christen er jo allerede et Offer; og denne Bencævnelse udsiger altsaa ikke noget Nyt med Hensyn til Præsten. — Denne Indvending stadfæster netop vor Paastand; thi naar enhver Christen er et Offer, saa maa en Præst, hvis hele Kaldsvirksomhed er christelig, være det i endnu hoiere Grad.

Vi ville nu med faa Ord gjøre Anvendelsen heraf. Præsten er altsaa intet Andet end En, som paa Embedsvegne uddeler Guds Ord. Det er et Menneske, som opoffer sig til at bryde Sandhedens Brød for den store Mængde. Det er et Menneske, som indvier sig til sine Medmenneskers Frelse, idet han hjælper dem til at tilegne sig vor Herres, Jesu Christi Forløsningsværk*), forsaavidt som Gud har besluttet at frelse Menneskene ved Prædikenens Daarlighed (1 Cor. 1, 21). Ligesom Jesus Kristus er bleven udsendt af Gud, saaledes er han udsendt af Jesus Kristus. Han udfører af Taknemmelighed Alt, hvad Jesus Kristus har udført af lutter Kjærlighed**). Han gjenfremstiller hele Jesu Christi

*) „Gud forligte i Christo Verden med sig selv, og oprettede Forligelsens Ord iblandt os.“ (2 Cor. 5, 19).

***) „Til de Helliges fuldkomne Beredelse, til Christi Legemes Opbyggelse.“ (Eph. 4, 12).

Birksomhed, med Undtagelse af hans Fortjeneste. Med Hensyn til de ham paahvilende Pligter er han hverken Mere eller Mindre end sin Herre og Mester. Han udfører under Beskyttelse af den guddommelige Barmhjertighed alt Det, som Jesus Christus har udført under Vægten af den guddommelige Bredde. Han fortsætter Jesu Christi Ord, hans Birksomhed og hans Lydighed.

Lovsang.

O! Du Grens Konge og Smertens Menneſte! Enhver som har elsket Dig, har lidt; Enhver som elsker Dig, er villig til at lide. Han er ganske og aldeles indviet til Herlighed og til Smerte.

Selv i Dromme lider man for Din Skyld; saaledes led den Dommers Hustru, der overgav Dig til Bødlerne, skjøndt hun ikke kjendte Dig. Hvo som elsker Dig lidt eller græder over Dig, er han kun paa din Bei, saa tvinger man ham, ligesom Simon fra Cyrene, til at bære dit Korsets tunge Byrde.

Man forbander dem, som velsigne Dig; Menneſkene udelukke dem fra det almindelige Samsfund; og paa dette Menneſteslægts Udlændighedssted ere de i dobbelt Henseende landflygtige.

Alle De, som have elsket Dig, have lidt; men alle De, der have lidt for Din Skyld, have netop elsket Dig desto mere. Smerten knytter til Dig, ligesom Glæden knytter til Verden.

Smerten beruser ligesom en ædel Viin dem, som Du indbyder til dit hemmelighedsfulde Maaltid, og den afløffer deres sonderrevne Hjerter Tilbedelsens og Kjærlighedens Lovsange.

Vel Den, der ligesom Simon fra Cyrene bukker sig for at tage sin Deel af det Kors, som Du bærer! Vel Den, der er villig til at udstaae paa sit Legeme det, som fattes, det,

som indtil Verdens Ende vil fattes i dine Lidelser, for dit Legeme, som er Menigheden! (Col. 1, 24).

Vel den trofaste Sjælehyrde, som i sit Kjød fortsætter dit Offer og din Strid! Medens han strider og sukker, seer jeg ham i Anden hvilende ved din Barm, ligesom ved hiint sidste sørgelige Maaltid den Discipel, som Du elskede.

Medens Kjærligheden bærer ham, støvet og blodig, fra Sted til Sted og fra Lidelse til Lidelse, hviler han, uden at Verden aner det, ved din Barm, i et herligt Tilflugtssted, og nyder i Taushed Sødmen af dine Ord.

Vel den trofaste Sjælehyrde! Hans Kjærlighed mangfoldiggjør hans Offre, og hvert Offer forøger igjen hans Kjærlighed; Kjærligheden, som er Sjælen i hans Virksomhed, udgjør tillige dens høieste Løn.

Vel den trofaste Sjælehyrde! Hvad hver Christen vilde ønske at være, det har han opnaaet. Dette Kors, som Enhver maa bære sig under, det bærer han stadigt. Denne Jesus, fra hvem Verden uophorlig stræber at bortvende vort Blik, denne Jesus udgjør selv hans Verden og Gjenstanden for hans stadige Betragtning.

Vel ham, ja trefold vel ham, saafremt al hans Attraa gaaer ud paa at føie nogle Stemmer til de Saliges Harmonie og at forblive skjult midt under den almindelige Glæde, medens han i sit Hjerte bevarer sin Herres og Faders usynlige Blik og evige Velbehag!

§ 2. Nødvendigheden af det evangeliske Præsteembede.

Det er af Bigtighed for Candidaterne til det hellige Præsteembede at vide, om dette Embede er nødvendigt.

Bed første Diekast synes denne Undersøgelse at være temmelig overflødig. Kjendsgjerningerne ere komne Beviserne i Forfjebet; vi ere overbeviste af Instinct. Imidlertid har man dog

opkasted det Spørgsmaal (og et heelt christeligt Samfund, nemlig Dvæerne*), har besvaret det benægtende), om det er nødvendigt, at der gives en særegen Stand, som helliger sig til Forvaltningen af Gudsdyrkelsen og til Religionsunderviisningen. At en saadan Institution sees at være saa godt som almindelig, kunde maaskee i Manges Dine være et tilstræffeligt Beviis paa dens Nødvendighed. Herved tilveiebringes imidlertid kun en meget stærk Formodning; men Spørgsmaalet kræver ligesuldt sin Besvarelse.

Vi ville give et dobbelt Svar herpaa, et, som passer paa alle med det kirkelige Embede beslægtede Forhold, og et andet, som kun er beregnet paa det kirkelige Embede.

I. 1. Ethvert vigtigt Embede, som har Hensyn til en af Samfundets Hovedfornødenheder, til et af Livets væsentlige Elementer, kræver særegne Mand, som udelukkende opoffre sig til dette Embede**).

2. Ethvert Samfund forudsætter nødvendigviis Forstandere eller en Bestyrelse. Denne Bestyrelse kan bestaae af een eneste Slags Personer eller af flere; den kan være mere eller mindre overeensstemmende med Fornuften, mere eller mindre fuldkommen, ligemeget; Principet staaer dog fast, og et Samfund uden Bestyrelse, et Samfund, der har Love, men Ingen til at haandhæve eller repræsentere dem, er maaskee endnu mere ufatteligt end en Bestyrelse uden Love til at begrænse og lede dens Virksomhed.

---

*) Selv hos Dvæerne gives der dog Enkelte, som ere beklædte med en vis præstelig Myndighed.

***) Fra denne Regel gjer Edsvorneretten ingen Undtagelse. Den udelukker ikke Dommerembedet. Den er blot et Udtryk for en Idee (som Religionen gjengiver under andre Former), nemlig den: at et Samfund kun beskaffer særegne Mand til saadanne Forretninger, som ikke Alle kunne forestaae, og at Overdragelsen af en Fuldmagt horer op der, hvor Fuldmagt-giverne ere sig selv nok.

II. 1. Det kirkelige Embede kan i Almindelighed ikke blive bragt til nogenlunde Fuldkommenhed, uden ved Mænd, som udelukkende hellige sig til det, og der gives mange Ting, som i Almindelighed ikke kunne udføres uden ved saadanne Mænd.

2. Paa en Tid, da Religionen, dyrket af Videnskaben, selv er bleven til en Videnskab; da den paa mangfoldige Maader er traadt i Forhold til det offentlige og private Liv og derved har paataget sig at gaae ind paa en Mængde Enkeltheder, vilde det kirkelige Embede vanskeligt kunne bestyres forsvarligt af en Mand, som ikke udelukkende var Præst.

3. Der er i den præstelige Virksomhed en Grændse, ved hvilken Enhver eller ialtfald den store Fleerhed vil blive staaende, hvis ikke en bestemt Pligt nøder dem til at overskride den; Enhver vil kun paatage sig det, som er ham beileligt, og Mange ville maaskee endogsaa troe at have gjort for Meget ved at gaae saavidt. Naar der kun er Een, som skal afgjøre en Sag, da lægger han sin hele Samvittighed deri; naar der er Fyrgetyve, saa lægger Enhver kun en fyrgetyvende Deel af sin Samvittighed deri. Mener man, at man ikke bærer det fulde Ansvar, saa er der Fare for, at kun Lidet eller slet Intet vil blive udrettet. Det kirkelige Embede vilde altsaa kun blive bestyret paa en overfladisk, uregelmæssig og afbrudt Maade, hvis det ikke til enhver Tid kunde gjøre Regning paa bestemte Mænds udeelte Virksomhed.

Begejstringen for Guds Riges Fremme og Troen paa et almindeligt Præstedømme var vistnok ikke mindre dengang, da den Helligaand i Antiochien sagde til en Forsamling af Propheter og Lærere, som allerede vare kaldede og udvalgte af den: „Udtager mig Barnabas og Saulus til den Gjerning, hvortil jeg haver kaldet dem.“ (Ap. G. 13, 2.)

Man vil maaskee indvende, at det ikke gaaer an at

slutte fra den nuværende Tilstand til den, som vilde indtræde, hvis de Troende ikke kunde vælte det almindelige Præstedommes Byrde over paa særegne beskiftede Præster. Vi troe, at det, hvorpaa de allerførst vilde tænke, vilde være at udnævne Præster. Thi naar man siger, at den almindelige Jver vilde være større, hvis der ikke gaves særegne beskiftede Mænd, saa paastaae vi, at denne Jver, selv om den var nok saa stor, dog ikke vilde kunne tilfredsstille alle de Fornødenheder, for hvis Skyld det præstelige Embede netop er indstiftet, og at den derfor vilde bevæge de Christne til at gjøre det, som man nu troer, at Egegylldighed og Ladhed driver dem til, nemlig til at skabe et særegt kirkeligt Embede, der kunde sikke dem Tilfredsstillelsen af de Fornødenheder, som de ikke selv mægte at tilfredsstille. Jo større Jveren er, desto mindre vil man finde sig i, at de store Jntereser forsømmes af Mangel paa Mænd til at varetage dem.

Hüffel*) betragter Evangeliets Tjenere som Forvarere og Bogtere af det Livsprincip, der er nedlagt i Evangeliet. Christdommen er væsentligt et Liv, som forplantes; men hvis der ikke gives udvalgte Mænd, som forplante det**), hvis denne Forplantelse af Livet bliver overladt til Livet selv, da vil det snart ophøre; uden det præstelige Embede vilde, efter Hüffels Mening, Christdommen ikke have varet to Aarhundreder.

Dette er maaskee sagt altfor afgjort og ubetinget. Men man kan ikke med Grund sige, at de, der mene, at et Værks Varighed er afhængig af visse Midler, derved skulde lægge for Dagen, at de selv tvivle om dets Sandhed og indre Kraft. Intet kan udrettes uden ved Hjælp af Midler; og

*) Hüffel: Wesen und Beruf des evangelisch-christlichen Geistlichen (I. Pag. 28. Tredie Udgave).

**) Et quasi cursores, vitai lampada tradunt.

Lucretius: de rerum natura II, 78.

naar det er Institutionen selv, som skaber sig sine Midler, naar den henter dem ud af sig selv og vælger dem i Overeensstemmelse med sit eget Væsen, saa kan man ikke sige, at den selv staaer paa svage Fødder, fordi den betjener sig af Midler. En saadan Dom vilde snarere være berettiget, hvis den ikke betjente sig deraf. Naar den til det præstelige Embede anvender sine bedste Kræfter, den bedste Deel af sit Væsen, for at udbrede sig, mon den da ikke vil vove og tiltage?

Der er Ingen, som tvivler om, at Kirkens Liv forudsætter og kræver et fortsat Vidnesbyrd, en uafbrudt Overlevering; og dette Vidnesbyrd, denne Overlevering maa være betrygget. Men Kirken vilde svigte sig selv, hvis den kun sørgede for at betrygge den uafbrudte Vedligeholdelse, og ikke tillige den relative Fuldkommenhed af dette Vidnesbyrd og denne Overlevering. (Rom. 10, 14. 15.)

Herder*) forsvarer Institutionen, men antager, at den maaskee kun turde have midlertidig Betydning. — Vi forlange ikke Mere: lader os beholde den, saalænge den er nødvendig, og lader os ikke opgive den, førend den er bleven overflodig. Vi ere overbeviste om, at denne Tid aldrig vil komme.

§ 3. Indstiftelsen af det evangeliske Præsteembede.

Vi have nu betragtet den Nødvendighed, der ligger i Sagens egen Natur. Men gives der ikke ogsaa en Nødvendighed af en anden Art, en udtrykkelig Forpligtelse; med andre Ord, har det evangeliske Præsteembede en canonisk eller guddommelig Indstiftelse?

Har Kristus selv eller hans Apostle i hans Navn for-

*) Herder, Provincialblätter III. Bind X af hans theologiske Værker. Pag. 334—341.

ordnet, at Kirken til enhver Tid og under alle Omstændigheder skulde have særegne Mænd med det Hverv at forestaae Gudsdyrkelsen og veilede Sjælene? Strengt taget kan dette ikke siges. Jesus Christus har overhovedet kun gjort meget faa Indstiftelser; men han har givet Impulsen til desto flere. Det er hans Kors og ikke hans Indstiftelser, som satte Skilsmisse imellem den gamle og den nye Verden. Med Hensyn til den videre Udvikling stode han paa den Helligaand, der skulde komme. Han har mere afskaffet det Gamle ved Evangeliets iboende Kraft end paa nogen formelig Maade. Han foretrak Aandens umærkelige, men useilbare Indvirkning for Bogstavets mindre sikre og mere haandgribelige Indvirkning. Hans Rige er et aandeligt Rige. Hans Disciple have indseet dette: de have aldrig skyndt sig med at afskaffe og nedrive. Ja det fornndtes dem ikke engang altid strax i Begyndelsen at see, hvad der af den gamle Oeconomie var foreneligt med den nye. Gud havde ikke strax givet dem den fulde Indsigt, men han havde skjænket dem et Lys, som lidt efter lidt skulde forjage Mørket. Christendommens hele Udvikling er foregaaet paa denne Maade, og vi kunne endnu forvente en heel ny Opdagelses Verden. Denne Evangeliets fremskridende Gang iagttager man forovrigt kun med Hensyn til de mindre væsentlige Punkter; thi hvad Læren angaaer, da have Apostlene lige fra Begyndelsen af været enige og have sagt Alt. — Dette gjælder derimod ikke om Institutionerne: efterhaanden som der gav sig en Trang tilfjende, har man søgt at afhjælpe den.

Jesus Christus kaldte nogle Mænd af sit Folk til sig, betroede dem et Orde og et Hverv, som lignede hans eget, og sagde til dem (til dem og ikke til Andre): „Ligesom Faderen haver udsendt mig, saa sender og jeg Eder.“ (Joh. 20, 21).

Apostelen Paulus erklærer, at Jesus Christus „har be-

skiftet Nogle til Apostler, Nogle til Propheter, Nogle til Evangelister, Nogle til Hyrder og Lærere“). (Eph. 4, 11). — Her fremtræder Jesus Christus som Kirkens Forsyn, som Beviser for sine første Udsendinge; Kirkens Organisation og Bestyrelse henføres til ham; og efter Apostelen Pauli Ord er det klart, at han har villet, at denne Kirke skulde have særegne beskiftede Tjenere.

Ligesom Apostlene ere blevne udsendte, saaledes udsende de igjen Andre. Det kirkelige Embede fortsættes af sig selv, uden at det er bleven formelig indstiftet een Gang for alle.

Men for det Første har Jesus Christus sagt til sine Apostle: „Gaaer bort i al Verden og prædikere Evangelium for al Skabningen“, (Marc. 16, 15) og da de, til hvem han umiddelbart henvendte sig, kun kunde paabegynde Udførelsen af en Befaling, hvis fulde Efterlevelse krævede Aarhundreder, saa har han ikke alene havt dem for Die, men ogsaa deres Efterfølgere; han er gaaet ud fra den Forudsætning, at de vilde faae Efterfølgere, og derved har han altsaa stiltiende indstiftet det kirkelige Embede. — Medmindre man vil paa-
staae, at Fortsættelsen af Bærket ikke behøvede saadanne beskiftede Mænd, som Begyndelsen havde krævet.

Dette fører os til vor anden Betragtning. Hvis nemlig de Omstændigheder, hvorunder Jesus Christus har meddeelt Apostelmyndigheden, ikke væsentligt have forandret sig, saa gjælder hans Befaling for alle Tider og har samme Gyldighed som en formelig Indstiftelse.

Ihi naar man ikke, under fuldkommen lige Omstændigheder, fortsætter det, som han selv har grundlagt, saa er det

*) Bridges gjør opmærksom paa den storartede Opfattelse af Institutionen, som lægger sig for Dagen i disse Ord (The christian ministry p. 5). — See Calvin's Fortolkning af dette Sted. (6te Bind Pag. 149 af Berlinerudgaven 1834).

paa en Maade det Samme som at affige Fordommelsesdom over hvad der blev grundlagt i Begyndelsen, der aldrig burde have fundet Sted, dersom det ikke altid skulde vedblive.

Man har indvendt, at Præsten bør være den Helligaands Tolk, og at som Folge heraf Aanden, der er udgydt over alle Christne, vil, hvergang der er Trang tilstede, opvække de fornodne Præster og fremmane Ordet i det rette Dieblif. Denne Anskuelse hyldes af Beuernes Selskab. Af et rigtigt Princip have de udledet en falsk Følgeslutning; thi det særegne Præsteembede binder jo ikke den Helligaand og forhindrer den jo ikke i at blæse, hvorhen den vil.

Man maa ved alle de Midler, som staae i Menneskets Magt, bestræbe sig for, at det kirkelige Embede beklædes af Mand, i hvilke den Helligaand taler. Hvis der da alligevel skulde findes enkelte Uværdige iblandt dem, saa maa man vistnok beklage det, men man maa trøste sig med, at det Samme vil kunne finde Sted i de Kirker, hvor Alle have Ret til at tale og, for at gjøre dette, vente paa, at den Helligaand skal drive dem dertil. Var det dog ikke muligt, at de kunde skuffe sig selv? Og kunde det ikke tænkes, at de, som have Lethed ved at udtrykke sig, vilde tale for at gjøre sig selv gjældende? Faren vil endogsaa være større end hos os; thi disse Prædikanter, som ikke ved omhyggelige Studier ere blevne forberedte, ville frembyde færre Garantier.

Man har sagt, at der ikke kan gives noget kirkeligt Embede, fordi der ikke gives nogen Kirke, og at Kirken er umulig vaa denne Jord. Dette er sandt, hvis man taler om Kirkens Ideal: det har aldrig nogensinde været virkeliggjort, ikke engang paa Apostlenes Tid. Men nu som dengang trænge de Christne til at høre Guds Ord prædike, for deri at søge Trost og Styrke; de trænge til at bede i Forening og til at takke Gud i Forening, og hertil behøves en Præst, en Guds

Tjener, som kan lægge Ordet paa deres Læber, og som under den Helligaands Paavirkning kan komme deres Svaghed til Hjælp.

I ethvert Fald vilde det da være nødvendigt at have Missionærer; thi i vore Tider kunne vi gjentage Apostelen Pauli Ord: „Hvorledes skulle de vel paafalde den, paa hvem de ikke have troet? men hvorledes skulle de troe paa den, om hvem de ikke have hørt? men hvorledes skulle de høre, uden der er Noget, som prædiker? men hvorledes skal Noget prædike, dersom de ikke blive udsendte? (Rom. 10, 14—15).

Men alle de Tjenere, som Jesus Christus havde givet den ældste Kirke, vare ikke Missionærer i den særegne Betydning, som vi forbinde med dette Ord; mange af dem vare virkelige Sjælesorgere og sorgede i denne Egenkab for alle de Fornødenheder, som nu og til alle Tider ville findes. Og desuden, ere ikke alle Sjælesorgere for en væsentlig Deel ogsaa Missionærer? Findes der ikke midt i deres Menigheder og rundt omkring dem Sjæle, som man maa opsøge, ligesom man i tusinde Miles Afstand opsøger Hedninger og Afgudsdyrkere? Ophorer Omvendelsesværket nogensinde? Er det ikke altid Pligt at udkaste Garnet baade nær og fjern? Ere altsaa ikke de Omstændigheder, der i Begyndelsen lagde Grunden til det præstelige Embede, endnu i vore Dage tilstede, og foreskrive de ikke de samme Forholdsregler? Og vilde det ikke være det Samme som at sælde en misbilligende Dom om Jesus Kristus selv, naar man ikke i hans Navn vil handle saaledes, som han selv vilde handle, hvis han endnu var midt iblandt os?

Vi ville endnu gjøre den Bemærkning, at Alt, hvad der nu kan anføres for Affskaffelsen af det præstelige Embede, det Samme vilde dengang kunne være gjort gjældende imod dets

Judstiftelse. Man kunde have sagt, at enhver troende Christen er Præst, hvilket er fuldkomment sandt; at ingen Troende bør mene sig fritaget for den Pligt „at forkynde hans Dyder, som kaldte ham fra Mørket til sit beundringsværdige Lys“, (1 Pet. 2, 9) hvilket ogsaa er sandt; at det kristelige Liv er en Prædiken, at Tro avler Tro o. s. v., Sætninger, som allesammen ere fuldkomment sande; men ved Siden af disse kan man opstille andre ligesaa sande, paa hvilke Nødvendigheden af det evangeliske Præsteembede nu som dengang grunder sig.

Sluttelig ville vi gjøre den Bemærkning, at Apostlene aldrig have omtalt det præstelige Embede paa en saadan Maade, at man derved kunde ledes til den Antagelse, at de betragtede det som en tilfældig, forbigaaende Kjendsgjerning eller som en midlertidig Foranstaltning.

Vor Mening angaaende dette Spørgsmaal er altsaa med faa Ord følgende: at naar man vilde afskaffe Ordet Judstiftelse, da vilde man kun borttage et Ord; thi har Jesus Christus end ikke formeligt og, saa at sige, ved et offentligt Patent indstiftet det præstelige Embede, saa er det dog utvivlsomt, at han har villet det. Det er ikke at gaae udenfor Sandheden, det er ikke Overdrivelse, naar man siger, at det præstelige Embede har en guddommelig Judstiftelse.

§ 4. Begrunder det præstelige Embede en Stand i Kirken?

Der har reist sig en Discussion angaaende dette Spørgsmaal: om det præstelige Embede er en særegen Stand.

Efter at det forrige Spørgsmaal har modtaget sin Besvarelse, kunde dette synes overslodigt; thi disse to Spørgsmaal falde i Grunden sammen. Da det imidlertid er en Kjendsgjerning, at Theologer, som ere enige om det præstelige

Embedes guddommelige Indstiftelse, være modsatte Anskuelser om dette Punkt, saa vil det nok kunne fortjene en nærmere Undersøgelse.

Hvis det præstelige Embede, det vil sige, Indvielsen af enkelte Mænd til at lede de kirkelige Anliggender, er bleven indstiftet, saa danne disse Mænd, der ere hævede ud af Massen, nødvendigviis en Stand, idetmindste i een Betydning. Naar der ikkedestomindre er Discussion herom, saa kan denne kun angaae den snevrere eller videre Betydning, i hvilken Ordet Stand kan opfattes. Thi de Stridende ere enige om at anerkjende Indstiftelsen.

Vist er det, at Ordet Stand kan hos de forskjellige Mennesker opvække hoist forskjellige Forestillinger. Nogle tænke nærmest paa en levitisk Stamme, en præstelig Kaste, som lever affondret i det religiøse Samfund, som udelukkende er i Besiddelse af visse Myndigheder, som suarere er Forudsætning for end Afføding af Samfundet, som bestaaer ved sig selv, som er sat over Menighederne ved en authentisk guddommelig Indstiftelse eller af Forsynet, kortsagt, som er legitim i den Betydning, de politiske Partier forbinde med dette Udtryk.

Andre, som i en vis Betydning kunde være tilbøielige til at anerkjende det præstelige Embede som Stand, fordi de indromme, at det er en guddommelig Indstiftelse, vægre sig dog ved i Geistligheden at see en Stand, saafremt alle de nys omtalte Forestillinger nødvendigviis skulle forbindes med dette Ord. Efter deres Anskuelse danner det præstelige Embede vel en særegen Klasse af Personer, en Slags Embedsmænd, hvormed Jesus Christus har villet, at hans Kirke altid skulde være forsynet; men den Omstændighed, at de have de samme Embedsforretninger kan i deres Dine ligesaalet have Geistligheden til en særegen Stand, som Kapi-

tains= eller Officiersgraden danner en Stand af alle en Armees Kapitainer eller Officierer, der jo i Virkeligheden ikke ere Andet end Soldater af en høiere Rang. Præsterne ere i deres Dine den christelige Armees Officierer, kun med den væsentlige Forskjel, at Enhver kan blive Officier, naar han har Lyst, forsaavidt han kan finde Soldater, der ere villige til at anerkjende ham som saadan og til at lade sig lede af ham.

Enhver af disse Anskuelser har igjen forskjellige Grader og Nuancer. Storstedelen af dem, der forsvare den ene eller anden Anskuelse, ledes mindre af en begrundet Overbeviisning end af en Bane eller er en Tilbøielighed; oprindeligt var det ikke saameget to forskjellige Systemer, som suarere to forskellige Aandsretninger; men naar Omstændighederne have foranlediget disse to Aandsretninger til at aabenbare sig og til at træde hinanden under Dine, saa ere de blevne nødte til at udtale sig; og Bane paa den ene Side og Tilbøielighed paa den anden ere blevne til formelige Systemer, der have maattet gjøre Rede for deres Grundvold, som maaskee først bag efter blev opdaget.

De, som antage, at Geistligheden udgjør en Stand, knytte sig til den forbigangne Tid; de Andre støtte sig til Speculationen. Paa Reformationens Tid gav man sig ikke af med at opstille Systemer: man levede et frisk og fyldigt Liv, og Form og Methode værdigede man kun liden Opmærksomhed. Senerehen indtraadte der et Dieblis Hvile: Geistligheden dannede paa enkelte Steder en Stand. I vore Dage er det nødvendigt at træffe en Afgjørelse; Katholicismen tvinger os dertil; vi maae ærligt og oprigtigt være Protestanter. Vi have beholdt mange katholske Lapper; nu maae vi bestemme os til at iføre os en ny Klædning.

Iblandt dem, der i den senere Tid ere optraadte som de

meeft fremragende Forkæmpere for det andet System, maae vi navnlig fremhæve Neander.

Neander*) henleder Opmærksomheden paa den Tendentz, der allerede tidlig gjorde sig gjældende i Kirken, til at betragte Præsterne som en Kaste. — Han minder om den Modstand, som Clemens († 217) og Tertullian († 245) gjorde imod denne Tilbagevenden til Jødedommen. Disse Fædre fremhævede (og heri slutter Neander sig til dem) det almindelige Præstedømmes Idee i Overeensstemmelse med 1 Pet. 2, 9 og Aab. 1, 6. Neander og hans Autoriteter anerkjende ikke den præstelige Institution, uden forsaavidt det kan være en nyttig Deling af Arbeidet**). — See Ap. G. 6, 4. Indsættelsen af Diaconer.

Harms svarer hertil, at Apostelen Peters Udtryk ere billedlige, og at det jødiske Folk er bleven benævnet paa samme Maade, uagtet det havde Præster: „J skal blive mig et præsteligt Kongerige og et helligt Folk.“ (2 Mos. 19, 6).

Men det er at gaae fra den ene Yderlighed til den anden med Beviser, hvoraf det ene ikke omstøder Noget, og det andet ikke stadfæster Noget. Thi Ideen om det almindelige Præstedomme strider ikke imod Ideen om det særegne Præstedomme, og Harms har Grund til i saa Henseende at anføre 2 Mos. 19, 6; og paa den anden Side kan det særegne Præstedomme ligesaa lidt ophæve det almindelige.

Til Stotte for begge disse Sandheder forekommer det mig passende at gjøre den Bemærkning, at de, som i Bibelen

*) Neander. Denkwürdigkeiten I, 64—69 og 179. — Geschichte der Apostel I, 162. — See ogsaa Schwarz Katechetik Pag. 11. See Anhanget Anmærkning III. og IV.

***) Neander. Allgemeine Geschichte der christlichen Religion und Kirche I, 182. Anmærkning V i Anhanget indeholder en Oversættelse af dette Stykke. See ogsaa Rettig, Die freie protestantische Kirche Pag. 87.

****) Pastoraltheologie II. Pag. 7.

have talt om det almindelige Præstedomme, selv vare beklædte med den særegne præstelige Værdighed og hævdede denne ligeoverfor dem, de henvendte sig til; i deres Tanker udelukkede disse to Præstedommer ingenlunde hinanden.

Forovrigt er det ganske vist, at i den nye Oeconomie er det almindelige Præstedomme i een Henseende det eneste virkelige, ikke som om det skulde have udelukket det andet, men fordi det andet, nemlig det egentlig saakaldte Præstedomme, ikke længere bestaaer i denne nye Oeconomie; Ingen er særlig Præst, og Enhver er det, og det destomere, jo inderligere han har knyttet sig til Hovedet, som er Jesus Christus. — Kun Ordets Tjeneste er nu tilbage; og den er paa eengang almindelig og særegen. — Og hvad denne angaaer, da gjentage vi vor forrige Bemærkning: de inspirerede Mænd, som have anerkjendt denne Tjeneste som almindelig, undlode ikke at udøve den paa en særegen Maade; det kan folgelig ikke have været deres Mening at ophæve nogen af disse Tjenester.

De have ogsaa anerkjendt, at den troende Christen umiddelbart undervises af Gud, og at han altsaa har sin Overhyrde i Himmelen; de have lagt megen Vægt paa dette umiddelbare Forhold, hvori enhver Troende staaer til Ham, der paa eengang er Troens Gjenstand og Ophav, dens Begynder og Fuldender*). Dette er i Virkeligheden den saude

---

*) „De skulle ikke lære Hver sin Næste, og Hver sin Broder og sige: kjend Herren; thi de skulle alle kjende mig. fra den Lille iblandt dem indtil den Store iblandt dem.“ (Hebr. 8, 11). — „Dette haver jeg skrevet Eder om dem, som Eder forsøge. Og den Salvelse, som I annammede af ham, bliver i Eder, og I have ikke behov, at Nogen skal lære Eder; men denne Salvelse lærer Eder Alt.“ (1 Joh. 2, 26—27). — „De skulle alle være oplærte af Gud. Hver da, som hører af Faderen og lærer, kommer til mig.“ (Joh. 6, 45). — „Alle dine Børn skulle være lærte af Herren“ (Ef. 54, 13). — See desuden Luc. 9, 50; 4 Mos. 11, 29; Joh. 3, 27.

Religiøs Bæsen, den Mand, som bør besjæle Faderens sande Tilbedere, den sande Beskaffenhed af en Gudsdyrkelse, i hvilken Gud aabenbarer sig som Fader; og vi finde ogsaa, allerede under den gamle Pagt, tydelige Spor af denne Tanke. (Jerem. 31, 31 - 34). — Men disse samme Mænd, som prædikede den Troendes umiddelbare Samfund med Gud, og som ikke udgave sig for Midlere istedetfor eller ved Siden af den eneste Midler, udøvede ifkedestomindre Ordets Embede, hvis Gjenstand og høieste Maal netop er at tilveiebringe denne umiddelbare Forbindelse. Have disse Mænd nu modsagt sig selv? Paa ingen Maade. Det gaaer altsaa hverken an at opstille det almindelige Præstedomme som Modsatning til det særegne, eller det særegne som Modsatning til det almindelige; men da de ere af samme Natur, da de ikke i nogen væsentlig Henseende afvige fra hinanden, da det ene ikke er i Besiddelse af nogen Kraft eller noget Lys, som er nægtet det andet, saa nodes man til med Neander at anerkjende, at det særegne Præstedomme kun bestaaer i Kraft af Principet om Arbeidets Deling og i Kraft af de Grunde, som tidligere ere blevne anførte. At opsoge Grunden til en Institution, at efterspore den Idee, der har givet den dens Tilværelse, er ikke det Samme, som at bestride Institutionens Gyldighed eller at frigjøre sig fra Hans Myndighed, der har grundlagt den.

Den sande Besvarelse af dette Spørgsmaal vil finde sin Grændse, paa den ene Side (nemlig paa den Side, som vil gennemføre en skarp Adskillelse) i de ovenfor citerede Ord (1 Pet. 2, 9: „I ere et kongeligt Præstedom,“ og Aab. 1, 6); paa den anden Side (nemlig Sammenblandingen) i følgende Ord af Apostlen Paulus: „Paulus, beskikket til at forkynde Guds Evangelium.“ (Rom. 1, 1).

Der gives altsaa ikke nogen præstelig Stand uden i Be-

tydningen af en Klasse af Mennesker, som ere uundværlige i Kirken, og som fordeles imellem og stilles i Epidisen for de enkelte Kirker som et levende Centrum for disse „til de Helliges fuldkomne Beredelse, til Embedets Forvaltning, til Christi Regemes Opbyggelse“ (Eph. 4, 12).

Denne Stand vilde kun kunne blive til en Kaste i et af følgende Tilfælde:

1. I det Tilfælde, at den hvilede paa Arvelighedsprincipet, som i den mosaiske Religion, eller paa Overdragelsesprincipet, som i den romerske Kirke. Det første finder nu ikke Sted, og som Protestanter maae vi bekæmpe det andet. Overdragelsen i den romerske Kirke staaer og falder med Troen paa den virkelige Nærværelses Mystorium og paa den ufeilbare Fortolkning; borttag disse to Dogmer, indskrænk Præsten til simpelthen at være Leder af en Gudsdyrkelse uden noget Mystorium og til simpelthen at være Forkynder af et Ord, som den Helligaand kan forklare enhver Anden ligesaa godt som ham selv, hvilken fornuftgyldig og psykologisk Grundvold bliver der da tilbage for Successionen? — Og omvendt, naar man antager Dogmet om Successionen, saa er man nødt til at søge dets Begrundelse og dets egentlige Aarner i et af de forømtalte Dogmer eller i dem begge.

En blot historisk eller legal Grundvold er aldrig tilstrækkelig til at bevare en Institution; denne kan kun bestaae ved sin indre Fornuftmæssighed; hvis man indskrænker Overdragelsen af de kirkelige Myndigheder til en blot historisk Grundvold, saa vil man, selv om denne er nok saa fast, dog berøve disse enhver gyldig Tilværelsesgrund og ethvert Middel til at vedligeholde sig. — I vore nationale protestantiske Kirker blive vore Præster indviede af Præster, og dette er fuldkommen rigtigt; men dette forhindrer ikke, at man jo ved at gaae tilbage i Tiden kan komme til Mænd, som selv havde

indviet sig; heraf følger altsaa, at alle Andre have den samme uomtvistelige Ret.

2. I det Tilfælde, at Præsten ikke var Borger i dette Ords fulde Udstrækning. Nu kan det vistnok hist og her være Tilfældet, at de borgerlige Institutioner indskrænke hans Egenskab som Borger; men denne Indskrænkning falder ikke ham til Last og er ikke begrundet i nogen af den præstelige Institutions Elementer. — Anderledes stiller Sagen sig med Hensyn til den romersk-katholske Præst; thi han kan ikke være Borger uden at fornægte sin præstelige Charakter. Hvad angaaer den forfatningsmæssige Andeel i Statsmagten, som i visse Lande er bleven tillagt hans Stand, da er dette Noget, som er heelt forskjelligt fra den Enkeltens borgerlige Brugbarhed; det er Kirken eller Geistligheden, som har trængt sig ind paa de borgerlige Anliggendes Enemærker.

3. I det Tilfælde, at dens Embedsgjerninger udelukkende vare den forbeholdte. Nu kan vistnok et Samfund komme overeens om som Samfund at henvende sig til en enkelt Mand eller en enkelt Stand; men affeet herfra maae det præstelige Embedes Forretninger kunne udøves af troende Lægmænd.

Det præstelige Embede danner altsaa ikke nogen Kaste. Det danner ikke engang nogen Korporation uden reent tilfældigt. Dette Tilfælde er vistnok meget hyppigt; men det er og bliver dog Tilfælde. Det ligger ikke i det præstelige Embedes Væsen at skaffe sig Tilværelse som Korporation.

Resultatet af det ovenfor Udviklede bliver altsaa følgende: Det præstelige Embede er en under visse Betingelser foretagen Indvielse af enkelte Medlemmer af den kristelige Menighed til fortrinnsviis, men ikke med Udelukkelse af nogen Anden, at beskæftige sig med Ledelsen af den offentlige Gudsdyrkelse og Sjælesorgen. Det følger iøvrigt af sig selv, at et religiøst

Samfund kan tage den Bestemmelse, at de festlige Sammenkomster udelukkende skulde forestaaes af disse udvalgte Mænd, som man kalder Præster eller Sjælesorgere.

Det synes ikke at være vanskeligt at hævde dette Standpunkt midt imellem de to ovenfor betegnede Grændser. Hvis en af disse Anstuelser udelukkende kom i Besiddelse af Herredømmet, da vilde det kun kunne skee paa den evangeliske Sandheds Beføstning. Men Saameget er vist, at man ikke kunde opgive den ene af Delene uden tillige at miste den anden. Noget Valg vil her ikke være muligt. Man maa enten beholde begge Dele eller opgive dem begge.

Denne Undersøgelse er ikke unyttig. Det er sandt, at Angreb og Forsvar gaae jævnsides, uden nogensinde at møde hinanden, idet nemlig hvert Parti paastaer, hvad det andet ikke benægter, og bekæmper, hvad det andet er langt fra at forsvare. Men denne Discussion, som i en anden Tid ikke vilde have fundet Sted, betegner Aandsretninger, som man ikke bør være uvidende om; og den leder os desuden til en klar og bestemt Opfattelse af vor Stilling i Kirken og i Samfundet.

Disse Aandsretninger ere forøvrigt ganske besynderlige; de indeholde en Selvmodsigelse. Man gjør alt Muligt, for at vi skulde blive til en Kaste, og det netop af Frygt for, at vi skulde blive det. Man indseer ikke, at det ligger i en Korporations Natur at grunde sin Magt netop paa sin Udelukkelse, og at den ledes til at overse dem, som den ikke tør betragte som sine Lige. Ved denne Frygt for Korporationsaand frembringer man den netop eller styrker den idetmindste.

Geistligheden selv staaer tvivlsraadig imellem Grindringen om sin gamle Myndighed og Følelsen af sin nuværende Stilling.

Den gjenoplivede Interesse for Religionens Anliggender, som, om den end ikke endnu er trængt ned i Massen, dog har grebet et ikke ringe Antal Individuer, bidrager ganske naturligt til at skaffe Geistligheden større Indflydelse; men denne samme Interesse bidrager ogsaa til at stille Lægsfolk paa lige Fod med de Geistlige, og udsletter mere eller mindre Grændsen imellem dem.

Denne Stilling bør navnlig lære os een Ting, nemlig at holde fast ved eller vende tilbage til de af Evangeliet anviste Grændser. Hvilke disse Grændser ere, have vi ovenfor antydet.

Altsaa, i enhver Kirke, som er organiseret i Overensstemmelse med Jesu Christi Ord og Aand, vil der findes Præster, som undertiden danne en sluttet Korporation, men aldrig udgjøre en Kaste; det vil sige: som i Alt, hvad der ikke udelukkende angaaer deres Embedspligter, henhøre under samme Kategori, som alle andre Borgere og Christne, og som ikke ere i Besiddelse af nogen uafhængelig Myndighed, uden forsaavidt Hensyn til god Orden har tillagt dem denne, og da kun i et saadant Omfang, som dette Hensyn kræver.

§ 5. Ypperligheden af det evangeliske Præsteembede.

Da det præstelige Embede altsaa er nødvendigt for Christendommen, ja har samme Nødvendighed som Christendommen selv, og desuden er indstiftet af Jesus Kristus, eller i alt Fald er efter hans Villie, saa maa det nødvendigviis, som Apostelen Paulus siger (1 Tim. 3, 1) være en god Gjerning.

Vi ville ikkedestomindre betragte det i og for sig og antyde de væsentlige Egenskaber, som kunne have det i vore Dine.

Betragte vi altsaa først Sagen fra et verdsligt Stand-

punkt, da er Kunsten at regjere Manderne den ypperste af alle Kunster (*ars est artium regimen animarum*), og omend- skjøndt ogsaa Andre end Præsten udøve denne Kunst og udøve den med Held, saa er det dog vist, at naar det lykkes ham at udrette Noget, da skeer det paa en langt grundigere og mere afgjørende Maade paa Grund af Beskaffenheden af de Bevæggrunde, som han anvender. Han vækker eller styrker i Mennesket de Tanker, som skulle bestemme og beherske hele hans Liv.

Betragter man Sagen fra et høiere Synspunkt, saa føler man, at det er et stort og herligt Kald, som er givet Præsten, nemlig at skulle vedligeholde Troen paa det Usynlige og Evige i de menneskelige Sjæle, som denne Verdens Lyster og Begjæringer bestandig stræbe efter at drage til sig, og at være Mandens og Evighedens Mand midt imellem Menneskene.

For Den, der navnlig har de sociale Interesser for Øie, er Præsten det fornemste Redskab for Civilisationen, forsaavidt som han i fortrinlig Grad virker for den almindelige Sædelighedstilstands Forbedring. Som den, der, saavidt det staaer til ham, udbreder og styrker de saunde Grundsætninger for Livets Førelse, som den, der leder Samvittighederne og formaner til Fred og Belvillie er han Repræsentanten for den høieste Selskabelighed. Som Folkets religiøse Opdrager kan han ikke være ligegyldig for dets intellektuelle Dannelse; han virker for dennes Udbredelse; han fremtræder overalt ikke alene som Kirkens, men ogsaa som Almueskolens Forstander, og saaledes er Evangeliets Tjener ogsaa i denne Henseende Civilisationens Tjener*). Propheten og Middelalderens Præst

---

*) Alt Dette finder navnlig sin Anvendelse paa den kristelige Præst; thi udenfor Christendommen er Præsten ofte, navnlig i vore Dage, Repræsentant for det antisociale og anarkiske Element, en Morkets Tjener; men selv i de falske Religioner var det oprindeligt ikke saaledes. Svormegen Legn

have, ligesom i vore Dage Missionærerne iblandt de vilde Folkeslag, aabenlyst været Samsfundets Styrere. Ethvert Samsfund var i sin Oprindelse mere eller mindre theokratisk. I den Tid havde man ikke Die for de nærmest virkende Narfager, man henførte Alt umiddelbart til den sidste oprindelige Grund. Senerehen gjorde man sig ikke den Umage at stige saa høit op. Det Samme gjælder med Hensyn til Samsfundets Ledning. Religionens umiddelbare Magt over Samsfundet hører op, og det er fra nu af kun middelbart, ved sin større eller mindre Indflydelse, at Religionen styrer den borgerlige Samsfundsorden. Præstens Stilling bliver naturligviis herved en anden. Samsfundet anerkjender ham ikke længere som sit Overhoved. Men det kan ikke være Andet, end at de betydningsfuldeste og høitideligste Dieblikke i det offentlige og det private Liv maa tilhøre Religionen og derved ogsaa ham; det kan ikke være Andet, end at mange og store Interesser nødvendigviis maae blive ham betroede, og at Menneskesjælens dybeste Grund maa blive underlagt hans Indflydelse gjennem den religiøse Trang, der er den stærkeste af alle. Der indfinder sig altid beleilige Dieblikke, i hvilke han kan virke, og midt imellem alle de Interesser, som ere ham betroede, trænger Religionen ind i Folge med ham. Hvor de religiøse Institutioner ere svage, hvor Kirken ikke længere har sin Betydning, der bliver kun Præsten tilbage; det er ham, man udelukkende har for Die. Det gaaer med Præsten ligesom med Sabbaten. Lykkelig Den, for hvem enhver Dag er en Sabbat; lykkelig den Tid, da

---

der end kan have indblandet sig i de religiøse Sagn, saa har der dog altid været nogen Sandhed tilstede, og Civilisationen finder sin Regning derved. Den religiøse Trang er en ædel Trang; den har overalt været Samsfundets Bugge.

Vigtigheden af det præstelige Embede vil tage af, fordi alle Christne ere Præster.

Hans Liv er ikke, som de fleste Menneskers, nedscænket i hverdagslige Sysler, men har et høitideligt Præg. Hans Embedsforretninger knytte sig til det menneskelige Livs Grundvold og Rodder. Hans Kald bringer ham kun i Berøring med hvad der er alvorligt og gribende. Fødselen, Ægteskabet og Doden, disse store Hvilepuncter i det menneskelige Liv, tilhøre ham.

Hans Liv er et Liv fuldt af Opoffrelse; uden denne vilde det mangle enhver Betydning. Hans Løbebane er et vedvarende Dffer, i hvilket han drager Alt med sig, hvad der tilhører ham. Hans Familie er indviet; den tilhører det præstelige Embede og er deelagtig i alle dets Savn. Ligesom Jesus ikke er kommen til Verden for at lade sig tjene, men for selv at tjene, saaledes er det ogsaa Præstens Kald; og dette er hans Ære: „at tjene Gud er at herske.“ Han søger Guds Ære umiddelbart; han søger den ogsaa ved at tjene sine Medmennesker; thi naar man af Kjærlighed til Gud tjener Menneskene, saa tjener man ogsaa Gud. Præsten er en velvillig og deeltagende Mand. Dette føle Alle: Enhver, selv det naturlige Menneske, forlanger af en Præst, at han skal være menneskekjærlig; Enhver vil bebreide ham Haardhed, Gjerrighed, Uigegyldighed, Mangel paa Godhjertethed. Alt Dette er eiendommeligt for Christendommen. Hos de ikkechristelige Nationer, ja selv hos Jøderne har Præsten ingenslunde dette Præg; stundom betragtes han endogsaa som et frygteligt og ondskabsfuldt Væsen. Men nu troer selv det mindst troende Menneske, at Christendommen er Godhedens Religion. En Præst er et Menneske, til hvem Gud har sagt: „Troster, troster mit Folk.“ Han er imellem Menneskene Repræsentant for en Barmhjertighedens Tanke,

og han repræsenterer den ved at overføre den i sit eget Liv. At hjælpe, det er hans Embede, det er hans Liv.

Endelig kan det præstelige Embede, idetmindste i den protestantiske Kirke, i det Høieste være Maal men ikke Udgangspunkt for nogen Uergjerrighed. Et mageligere Embede, en behageligere Egn er det Gnefte, som adskiller den ene Præst fra den anden. Det er en god Ting at see sin Uergjerrighed paa en bestemt Maade standset og sine Dnsker paa en bydende Maade begrændsede. Mennesket bliver kun altfor meget plaget af sine Dnsker; han er ligesom en Febersyg, der ikke veed, til hvilken Side han skal vende sig; det eneste Middel til at berolige ham er, at lukke Døren for disse Dnsker. — En Præst er ikke mere affluttet i sit Embede end en Anden i sit Fag, og han kan tilfredsstille hiin Trang til Udvikling, som er en af vor Naturs væsentlige Egenskaber. Men hvad der adskiller ham fra alle Andre, det er, at naar han først engang er bleven Præst, da er han Alt, hvad han udvortes kan blive; han har valgt sin Stilling, og i den maa han forblive.

Vi ville nu betragte Sagen fra den christelige Troes Standpunkt. Det præstelige Embedes Værdighed og Ypperlighed vil fremgaae:

1. Af Ypperligheden af den Lære, som han prædiker. Den er „en Viisdom blandt de Fuldkomne“, (1 Cor. 2, 6), det vil sige en Viisdom, som gjør Menneskene saa fuldkomne som de kunne blive; Den er ikke et Skin af Sandheden eller en Deel af Sandheden, men den virkelige og fulde Sandhed. Intet Kald kan være større end dette. Den, som i Henseende til en eller anden enkelt Gjenstand var i Besiddelse af den useilbare Sandhed, vilde allerede være en betydelig Personlighed. Da Jesus Kristus staaer for Pilatus, sætter han sin kongelige Værdighed i Forbindelse med det Vidnesbyrd

om Sandheden, som han har aflagt. Her gjælder det virkelig Sandheden selv, den høieste Sandhed, den Sandhed, som forklarer Livet og udover en bestemmende Indflydelse paa det, den Sandhed, som har Hensyn til Forholdet mellem Gud og Mennesket. Hvilket Kald kan være større end at forkynde denne Sandhed? Og dette er jo netop Præstens Kald.

2. Deraf at denne Lære er en guddommelig Aabenbaring; Guds Ord er ham betroet (Rom. 3, 2). „Hvad intet Øie har seet, og intet Øre har hørt, og ikke er opkommet i noget Menneskes Hjerte, hvad Gud har beredt dem, som ham elste.“ (1 Cor. 2, 9). Præsten er altsaa Guds umiddelbare Sendebud. „Hvo som annammer Eder, annammer mig, og hvo mig annammer, annammer den, som haver udsendt mig.“ (Math. 10, 40).

3. Deraf at Præsten „er Guds Medarbejder“, (1 Cor. 3, 9) idet Gud deler Ansvarret med ham, gaaer i Borgen for ham, og lover at arbejde for ham og med ham.

4. Deraf at han forkynder og tilhyder Frelse. Hvis det præstelige Embede var et Fordømmelsens Embede, hvis Præsten paa Guds Vegne kun forkyndte Loven, saa vilde han opfylde sin Pligt med Frygt og Bæven; og hans Kald vilde dog alligevel være et herligt Kald. Men da Gud nu har sat sin Ære i at tilgive, saa har han ogsaa begavet Tilgivelsens Embede med Ære. Derfor er det, at Apostelen Paulus, idet han taler om de to Oeconomier og de to Præsteembeder, siger: „Gud har ogsaa gjort os dygtige til at være den nye Pacts Tjenere, ikke Bogstavens, men Aandens; thi Bogstaven ihjelslaaer, men Aanden levendegjør. Men dersom den dødbringende Bogstavs Tjeneste, indgraven i Stene, skeete i Herlighed, saa at Israels Børn ikke kunde betragte Mose Ansigt, formedelst hans Ansigts Herlighed,

som dog skulde forsvinde: hvi skulde da ikke Aandens Tjeneste end mere være i Herlighed? Thi dersom Fordommelsens Tjeneste var i Herlighed, er meget mere Retfærdiggjorelsens Tjeneste overflødig i Herlighed. Ja det, som havde Herlighed, var i denne Henseende end ikke herligt imod den overvættens Herlighed." (2 Cor. 3, 6-10). — Det er iøvrigt indlysende, at, da den guddommelige Barmhertigheds Herlighed bestaaer af to uadskillelige Ting, nemlig Barmhertigheden selv og de Retfærdighedens Frugter, som den frembringer, saa udgjøre disse to Momenter ogsaa det christelige Præstembede. Dette synes Propheten Esaias at have haft for Die, naar han siger: „Hvor deilige ere Dens Fødder, som bærer godt Budskab paa Bjergene, som lader høre om Fred, som bærer godt Budskab om det Gode, som lader høre om Salighed, som siger til Zion: Din Gud er Konge." (Es. 52, 7).

Disse tvende Bestanddele af det præstelige Embede fremtræde i den Myndighed, som blev givet Apostlene, og efter dem alle christelige Præster, nemlig Magten til at løse og binde. (Math. 18, 18). Præsten kan ikke binde uden at løse, og løse uden at binde. Han binder, naar han med stærke Lænker og mystiske Baand fængsler Samvittigheden til den fuldkomne Lov; han løser, naar han frigjør os fra Lovens Bogstav, naar han forkynnder Trældommens Døds og Guds Tilgivelse. Disse tvende Ting ere ligesom tvende Poler, der staae i gjensidig Bøvelvirkning med hinanden.

Bistnok er Præsten en Dødsens Lugt for Den, for hvem han ikke er en Livsens Lugt; „Hovedhjørnestenen er ogsaa en Anstødssteen og en Forargelsens Klippe"; (1 Pet. 2, 7) og Fordommelsen, der rammer Den, som har hørt ham, uden at troe, vil blive desto større; dette er en nødvendig

Følge af det Embedes Natur, som han udøver; men det formindsker ikke dets Ypperlighed.

Kortfagt, lader os overføre hele Christendommens Ypperlighed paa det præstelige Embede; lader os tilskrive det alle Christendommens Belgjerninger, efterdi det udbreder og forplanter dem; eller, om man vil, lader os anlægge Christendommens egen Ypperlighed som Maalestof paa dettes, saa ville vi tilstræffelig have betegnet det*).

§ 6. Vanskeligheder og Fordele ved det evangeliske Præsteembede.

Efterat vi saaledes have godtgjort Ypperligheden af det evangeliske Præsteembede, kan det synes overslodigt at anstille en Sammenligning imellem de Fordele og Misligheder, som dette Kald eller denne Stand kan frembyde for dem, der indvie sig dertil. Men omendstjøndt Enhver, der føler og erkjender denne det præstelige Embedes Ypperlighed, med det Samme har afgjort hele dette Spørgsmaal, og omendstjøndt Den, der ikke føler og erkjender den, maa betragte Spørgsmaalet om Fordelene og Mislighederne ved en Stand, han dog ikke bør vælge, som Noget, der ikke engang kan have Nysgjerrighedens Interesse for ham, saa troer jeg dog ikke at burde stille mig paa et saa ubetinget Standpunkt, men at burde betragte dette andet Spørgsmaal som aldeles uafhængigt af det første.

Vi ville begynde med Vanskelighederne, Besværlighederne og Farerne.

Der er en stor Forskjel imellem at see det præstelige Embede i Afstand og nærved, og det er vigtigt at see det

---

*) See Erasmus, om det præstelige Embedes Værdighed. (Anhanget Anmærkning VI).

nærved. Naar man betragter det i Afstand, saa er det ikke muligt at faae noget virkeligt Begreb om dets Byrder; imidlertid maa man dog see at skaffe sig en almindelig Forestilling derom: „Hvo iblandt Eder, som vil bygge et Taarn, sidder ikke først og beregner Befoetningen, om han haver, hvad der hører til at fuldføre det med?“ (Luc. 14, 28—30). Bistnok maa man, hvad det end skal koste, være en Christen, og af denne Nodvendighed slutter jeg, at Befoetningen ikke kan være for stor for Nogen; men det at være Præst kan ikke træde istedetfor at være Christen; det er Noget, som kommer til og udgjør en Tilvæxt, og det er denne Tilvæxt, som man maa tage med i sin Beregning. Vi maae see, om Befoetningen er for stor for os. Derved ville vi undgaae piinlige og nedslaaende Overtæstelser.

Der gives to Maader at anstille denne Prøve paa. Den første er at sætte sig noie ind i alle vanskelige Stillinger, overordentlige Tilstande og farefulde Tilfælde. Hvis der er noget Tragisk i enhver Christens Liv, saa er dette i endnu høiere Grad Tilfældet med Præstens, som er Christen i fortrinlig Betydning. Den anden Maade er at overveie de almindelige Tilfælde. Forskjellen ligger ikke i disse Tilfældes Natur, men i deres Hyppighed.

De overordentlige Tilfælde kaldes saaledes, fordi de formedelst Guds Godhed kun indtræffe sjældent; men det kan ikke være oversflødigt at omtale dem. Der gives Tidrum, hvor „de, som bygge Muren, med den ene Haand gjøre Gjerningen og med den anden holde Baaben.“ (Nehem. 4, 17). Maafee er dette netop Tilfældet i vore Dage. Forovrigt er det ikke det Joinesaldende, der gjør en Tid til almindelig eller overordentlig; i Grunden ere Tiderne mere eller mindre hvad vi selv gjøre dem til. De kunne alle være oploftende, ligesom vi paa den anden Side kunne gjøre de meest over-

ordentlige Tider profaiske. Det præstelige Embede er i enhver Tid overordentligt. Der gives en heltemaæssig Maade at opfatte det paa, og det er den eneste sande. Det præstelige Embede er et Dpoffrelsens Embede, og for ikke at tage en Ting for en anden, saa maa man have det præstelige Embede op til sin fulde Hoide og see det i de vanskeligste Diebliffe. Vi selv ere kun altfor tilboielige til at stige nedad, og hvad kan altsaa være mere odelæggende end at søge sit Ideal i den halve Hoide, istedetfor at søge det paa Toppen? For altsaa ikke at forblive staaende paa et altfor lavt Standpunkt, saa maa man opstille de allersjældneste Tilfælde som sit Ideal og spørge sig selv, om man er beredt til at overtage Missionærernes Embede blandt vilde Folkelag, Martyrernes Embede. Man maa strax fra Begyndelsen af forudsætte det næsten Umulige, ellers har man ikke noget Begreb om det præstelige Embede. I hvilken Stilling man end udover det præstelige Embede, saa er det dog altid det samme; Intet kan forandre det, hverken gunstige eller ugunstige Tider. For et Dieblif kan Gud forunde os en gunstig Stilling; men det præstelige Embede fører os stundom ind i de farefuldeste Stillinger; det er altid en fuldstændig Hengivelse af Sjæl og Legeme i Kirkens Tjeneste. Man bør altsaa stille sig de største Vanstieligheder for Die, ikke blot for under almindelige Omstændigheder at kunne bevare en ophoiet Anskuelse af sit Embede, men ogsaa fordi det, som synes os umuligt, ikke er det.

Kirkeus Historie bestaaer af en nasbrudt Afvegling af Strid og Fred, og disse Epoker komme usorudsæete. De meest indgribende Omvæltninger blive ikke altid bebudede ved sikke Forvarsler, navnlig ikke længe iforveien; Himmelen er den ene Dag klar, og den næste Dag bryder Uveiret løs, og der er Intet, som kan forudsige os, naar disse stormfulde Tider ville komme; det er ligesom paa Noahs Tid: „De aade,

drak, toge til Hgte, bleve bortgiftede, indtil den Dag, da Noe gik ind i Arken, og Syndfloden kom og odelagde Alle." (Math. 24, 38. 39; Luc. 17, 27). Vor Tidsalder sætter megen Tillid til Institutioner og deres Styrke, og de have ganske vist en betydelig Magt; men Kløerne komme dog snart frem, og midt i Civilisationen forbliver den menneskelige Natur altid i den vilde Tilstand; den bliver kun nogenlunde holdt i Tømme af Samfundet. Der gives Videnskaber i det menneskelige Hjerter, som kun slumre, og trods den Rolighed, som Samfundets Institutioner forskaffe, kan man dog aldrig være ganske sikker for Hadet mod Evangeliet, et Had, som altid lever i Hjerterne, og som fremtræder desto stærkere, jo større Fremgang Christendommen har. Man maa altsaa betragte Revolutioner og Forsølgelser som noget Sandsynligt, ligesaavel som man betragter naturlige Landeplager som sandsynlige. Stormene ville fremfor Alt bryde løs over Christendommen: den maa nødvendigviis tildrage sig det største Had og den største Kjærlighed; dens normale Tilstand er hverken ubetinget Strid eller ubetinget Fred. Den trænger egentlig ikke til Fred; Gud skjænker den undertiden fredelige Tider for at styrke den; men en lang Rolighed vilde kunne være ødelæggende for den; den behøver Strid og Uveir.

Enhver bør altsaa, forinden han helliger sig til det præstelige Embede, levende forestille sig selv saadanne kritiske Tidspunkter, og spørge sig selv: Hvorledes vil jeg bære mig ad? Maaskee vil det under en Pest eller i Krigstider være min Pligt at sætte Livet til for min Menighed, ligesom Jesus Christus har hengivet sit Liv for os. Vil jeg være istand dertil? I vor Tid forfølger man ikke; man gjør blot latterlig. Tiden kan forandres: vi ville maaskee kunne blive forfulgte, det vil sige, blive udsatte for at beroves Eiendom, Familie og Livet. En saadan Tilstand er ligesaa normal som

enhver anden. At gaae roligt i sin Kirke og udføre sin Tjeneste i Fred er ikke mere naturligt eller mere regelmæssigt end at bestige Baalet, at blive forfulgt i sine Børn og sin Hustru, at trodse de Mægtiges Brede og at bukke under for deres Slag, at blive jaget i Landsflygtighed eller at udøve sit Embede i den yderste Fattigdom. Man kunde maafløe endogsaa sige, at Freden er en Undtagelse. Alle Kriser ere forøvrigt ikke udvortes. Der gives Tider, som ere ligesaa vanskelige som Forfølgelsens Tider, nemlig Kjætteriets eller Bildfarelsens Tider, naar Størstedelen af vore Embedsbrødre ikke prædike Evangeliet. Da maa man kæmpe for Sandheden og ikke frygte de Dffre, den kræver. Allerede i vore Dage see vi Bildfarelsen og Brauglæren opløste sit Hoved; vi maae føre Kampen imod dem, som udmarve Evangeliet: som Følge heraf maae vi være forberedte paa Bagvadfælse og Had hos Mængden.

I vort Fædreland kan det geistlige Embede nufortiden udøves i en, i materiel Henseende uafhængig Stilling; men er det vist, at dette vil forblive saaledes, og at vi ikke en gang i Tiden ville blive kaldte til at udøve det præstelige Embede i Fattigdom? Vicariats-Tiden har allerede noget Haardt ved sig; men omendskjøndt slem i een Henseende, har den dog ogsaa sin Betsignelse: Kaldelsen luttres under disse Provelser.

Man maa ikke være bange for at fremkalde det præstelige Embedes sørgelige Tanke. Man maa sige sig selv, at i denne Livsstilling er Heltetmod en nødvendig Betingelse. Alle Præster bør være Helte; thi selv hos Lægfolk er Christendommen et Heltetmod; den Christne bærer Heltens Mulighed i sig og har Kraften dertil. De protestantiske Præsters Ret til at have en Familie kan ikke gjøre nogen Forandring i deres Stilling; den gjør dem kun Dpoffrelsen saameget vanskeligere.

Den katholske Præst er ene. Jøvrigt er den protestantiske Præst ikke fritaget for nogen Opoffrelse; han skal hengive sit Liv, hvis Pligten byder det; og alle hans Dffre ville blive ham desto smerteligere, fordi hans Familie maa dele dem med ham. Alt opoffre sig det er hans Kald. Hvorfor skulde Opoffrelsen være mere besværlig for ham end for Lægen for Exempel? Der er jo Ingen, som bekymrer sig om, hvorvidt denne er gift.

Vi ville nu betragte det evangeliske Præsteembede i almindelige Tider og ikke i Kampens og Forfølgelsens Tider. Vore Bemærkninger ville navnlig tage Hensyn til det hyppigst forekommende Tilfælde, den meest almindelige Stilling, nemlig Landsbyprestens, uden dog at udelukke nogensomhelst anden.

Det præstelige Embede er, for at bruge et Udtryk af Gregorius af Nazianz, „et Stormveir for Aanden“. Chrysostomus siger: „En Biskop omtumles heftigere af Bekymringer og Storme end Havet af Vind og Uveir“).

1. Vanskeligheden ved at styre en Mængde heelt forskjellige Sjæle og Gemytter ved Hjælp af blot moralske Midler. — Der findes i denne Mængde mange forskellige Elementer, som ikke stemme overeens indbyrdes. Det gjælder nu om at styre dette Samfund og at forskaffe sig ikke blot en udvortes, men en indvortes Lydighed. Man maa tæmme ikke blot de ydre Handlinger, men ogsaa Tankerne og bringe dem til Eenhed; og alt Dette ad Overbeviisningens Dei; „thi vore Stridsvaaben ere ikke kjødelige.“ (2 Cor. 10, 4). — Den politiske Bestyrelse er i een Henseende lettere: den har nemlig materielle Midler, den har den offentlige Mening; thi en Regjering er mere eller mindre et Udtryk for Samfundets Villie. Den kan ikke gjøre

*) De sacerdotio.

Andet, end hvad Samfundet i dets bedste Elementer vil tilstede: den følger dette. Præsten maa derimod lede Mennesket derhen, hvorhen det ikke vil gaae; han maa bringe Menneskene til at gaae ind paa saadanne uventede Forestillinger, som de have en naturlig Utilbøielighed for, og hvilke de betragte som Daarskab: man indseer let heraf den store Vanstuelighed ved den præstelige Bestyrelse. — Bistnok er Evangeliet overensstemmende med den menneskelige Natur, det vil sige, den sande menneskelige Natur; det staaer i Rapport med det indvortes Menneske, med Samvittigheden, og hertil maa man bane sig Vej igjennem det udvortes Menneske, som opfanger Lyset. Det indvortes Menneske strækker i sit Mørke Haanden ud imod Evangeliet. Men hvormange Hindringer ere der ikke, som først maae overvindes! Hvor vanskeligt er det ikke at sammenknytte begge Traadene!

Idet Gregorius af Nazianz udvikler denne Tanke om Jølelernes og Charakterernes Forskjellighed, gjør han den Bemærkning, at Sandheden vel kun er een, men at den efter de forskjellige Individualiteter snart er Kjød, snart Mælk: som Følge heraf maa maa altsaa give Enhver den Næring, som passer for ham*). Der gives visse Lærdomme, som frastøde Nogle og tiltrække Andre, som quæle Nogle og frelse

---

*) „Den fornemste af alle Kunster og Videnskaber synes mig at være den, at lede Mennesket, det foranderligste og ustabilste af alle Væsener.“ (Gregorius af Nazianz, Apologie). — I den samme Bog bliver Mennesket skildret (*ὅσῳ ζωὸν σαρρῆτον καὶ ἀνομοιον*). — Det Sted, som afhandler den forskjellige Trang efter de forskjellige Grader af Indsigt og Dannelselse, lyder saaledes: „Nogle trange til at ernæres med Mælk, det vil sige, med de simpleste og letfatteligeste Lærdomme; men Andre trange til den Visdom, hvorom de Fuldkomne underholde sig med hverandre, en kraftigere og fastere Spise . . . Hvis man vilde give dem Mælk at drikke og Arter at spise, hvilket er de Svages Næring, saa vilde de blive misfornøiede, og det med Rette, saasom de ikke bleve styrkede overensstemmende med Christi Villie.“

Andre; man maa altsaa meddele den samme Sandhed under forskjellige Skikkelser til de forskjellige Individider. Den præstelige Bestyrelse tager Hensyn til Individualiteterne; den borgerlige Lov bekymrer sig ikke om Charakterernes Forskjelligheder.

Vi see altsaa, at hvad der udgjør det præstelige Embedes første Fortrin, tillige udgjør dets første Vanskelighed.

2. Betydeligt Arbeide. — Fattige, Syge, Skoler, kjærlig Bistand, fredelig Mægling, administrativ Correspondance, Prædiken, Katechisation. — Mængden og Vigtigheden af vore Forretninger berettiger os ikke til at forsømme Prædiken, som er det eneste Middel, hvorved man kan ramme visse Individider, eller Katechisationen, som paa en Maade gjør os til Herre over hver Generations første Fremtræden. — Men ved denne Opregning er ingenlunde Alt sagt; thi selv der, hvor den ikke fuldstændig kunde komme til Virkelighed, vilde det være nødvendigt, at den præstelige Virksomhed erstattede ved Grundighed, hvad der fattedes den i Omfang. Det mindste Sognekald maa ved Præstens Nidkærhed blive ligesaa besværligt som det største; dette Arbeide har ingen Grændse; der vil aldrig mangle Stof^{*)}. Og skulde der i den nærmeste Kreds ikke tilbyde sig nogen Leilighed, saa maatte man soge den længere borte. Den Præst, som Nidkærhed for Guds Huus ikke fortærer, er ikke nogen sand Efterfølger af Ham, der er den Første af alle Præster. — For at give et Begreb om det præstelige Arbeides Omfang, saa ville vi gjøre den Bemærkning, at hele den Anspændelse

*) „En eneste Sjæl er nok til at beskæftige en Præst, efterdi hver enkelt Sjæl og hvert enkelt Menneske i Frelsens Raadslutning og Værk er ligesom en stor Verden, omendkjøndt den efter sin naturlige Sammenfatning kun er en lille. Jo færre Sjæle en Præst altsaa har at lede, desto Mere vil han være for den enkelte.“ (Saint-Cyran, Pensées sur le sacerdoce).

af sine Kræfter, som, i et andet Fag, kun den meest overspændte Begeistring eller den umaadeligste Uergjerrighed kan opflamme et Menneske til at anvende paa sit Arbeide, er for Præsten ikke Andet end, hvad der ligefrem ligger i Begrebet af hans Pligt.

3. Gensformigt Arbeide. — Der gives vel Arbeider, som ere mere eensformige, men hvor Arbeidets Beskaffenhed bøder paa Gensformigheden. De skadelige Følger af Gensformigheden mærkes i Særdeleshed i saadanne Sager, som kræve Tact og Følelse*); de ere langt mindre alvorlige i andre Livsstillinger, hvor der er Mindre at tabe, hvor det navnlig er mindre farligt, om Følelsen bliver afstumpet. Saadanne Forretninger, som beroe paa Følelsen, blive i Længden utaaelige, naar Guds Aand ikke bestandigt opliver denne. Hvis Gensformigheden nogetsteds er farlig, saa er det i Udøvelsen af det præstelige Embede. Hvor forfærdeligt maa det ikke være, naar en høitidelig Handling gjør Krav paa Dig, og Du da føler Alt koldt indeni Dig; naar Du uuder lutter storartede Omgivelser kun finder smaalige og ubetydelige Tanker i Din egen Sjæl! Ved en Dødsscene, for Exempel, kan Vanen lade Dit Hjerte forblive koldt. Der er her en overordentlig stor Fare, og hvis der ikke gives noget Middel herimod, saa maatte man give Afkald paa det præstelige Embede. Men der gives et saadant Middel.

Ved Siden af dette eensformige Arbeide har man ikke engang, saaledes som i andre Livsstillinger, Udsigt til at kunne forbedre sin Stilling; man kan ikke stige i det sociale Hierarchie. Man maa sige til sig selv: jeg vil igjennem mit hele Liv komme til at beskæftige mig med det Samme, uden nogensinde at komme udover det, uden at min verdslige Synskreds bliver større.

*) *Corruptio optimi pessima.*

4. Bort Arbeide finder ingen Paaskjonnelse. — Det bliver kun lidet paaskjønnet af de Fleste, idetmindste i Henseende til dets Vigtighed og Besværighed. Navnlig de, som boe paa Landet, betragte Enhver, der ikke arbeider med Hænderne, som en ørkesløs Person; de fatte ikke Betydningen af aandeligt Arbeide. Forstandens Arbeide finder dog stundom sin rette Burdering; men Hjertets Arbeide, Bøn, aandelig Betyrning for sin Menighed, hvo betragter dette som et Arbeide? Man maa finde sig i at blive misfjendt.

5. Mange sørgelige og smertelige Forretninger; thi den vigtigste Leilighed for Religionen og for Præsten er Lidelsen: af! hvormange sørgelige Dpdagelser kommer man ikke til at gjøre under denne den menneskelige Glendigheds Verdensomseiling! Evangeliet er en moralsk Pharmacopee; det er dets Bestemmelse at helbrede de mange forskjellige Sygdomme. Præsten henvender sig navnlig til de aandeligt Syge, men ogsaa til de legemligt Syge og til dem, som lide af en eller anden Kummer. Sygdom og Sorg ere ofte de eneste Portnere, som kunne aabne ham et Huus. Hvilken sørgelig Indgang! Man forsoner sig lettere med den legemlige Glendighed, med den Opløsning, som hver Dag frembyder sig for Lægens Blik, end med den aandelige og sjælelige Glendighed. Synet af det moralske Onde, og navnlig dets nærmere Betragtning udøver en nedslaaende og fordærvelig Indflydelse paa Sindet, især hvis man har modtaget den forfærdelige Gvne, at kjende Mennesket uden tillige at kjende Gud. En sand Præst kjender vistnok Gud; men den Ondes gloende Pile træffe undertiden et svagt Sted i Rustningen. Man kan let blive menneskesjensisk og see Kjærlighedens Flamme udslukkes hos sig.

Endelig gives der for Præsten ogsaa Hjertesorger, som fordetmeste blive ligesaa lidt forstaaede, som hans Arbeide

bliver paaffjønnet. Naar han for Exempel har truffet paa et haardt, men skinhelligt Hjerte, som har spottet alle hans fjærlige Bestræbelser; naar en Sjæl ikke har kunnet frelses paa Grund af Omstændigheder, som han burde have forudseet: saa er der Ingen, som kan forstaae, at han føler Smerte derover; og dog bestaaer den bedste Erstatning for vore Sorger netop deri, at blive forstaaet.

6. Opoffrelse af mange, endog ganske uskyldige Tilbøieligheder. — Man maa ofte give Affald paa Ting, som i sig selv ere ganske uskyldige, men som vilde forarge svage Gemytter. Hvor vidt man behøver at gaae i denne Indskrænkning, afhænger af Omstændighederne; men ganske kan det ikke undgaaes.

7. At see sit Talent henligge ubenyttet og slovet af Mangel paa Anerkjendelse. — Det er ikke altid sagt, at enhver talentfuld Mand bliver sat i en Stilling, hvor man forstaaer at vurdere ham. Her er naturligviis ikke Tale om Tilfredsstillelse af Egentjærligheden, men om Udøvelsen af en Virksomhed. Det er et Offer, men som maa bringes. Og naar Alt kommer til Alt, saa er Verden fuld af skjulte Talenter. Hvad Gud gjør, ere vi ikke ansvarlige for, og vi maae finde os deri uden at knurre.

8. Det affondrede Liv, som er saa besværligt for den, der har kjendt det selskabelige Livs og det aandelige Samqvems Glæder.

9. En vis Mistillid og Frygt, som Præsten indgyder. — I mange Mennesters Dine er han Repræsentanten for den sorgelige Side af den menneskelige Tilværelse. Præsten synes at bære Sorg for Livet. Hans Liv er alvorligt, og Alvorlighed grændser altid nær til Sorgmodighed. Dette forviser ham til en vis Gensomhed, som

endnu mere forøger den, han af Hensyn til sin Staud maa paalægge sig selv.

10. Den dobbelte Fare, enten at behage eller at mishage Verden. — Hvis man behager den, saa sætter man Priis paa den Lykke, man har gjort, og vil sikkre sig den for Fremtiden; det er haardt at see sig forladt, naar man engang har været afholdt; og, uden Hensyn til Egenfjærligheden, saa er det dog altid piinligt at give Ufsald paa sine Medmenneskers Belwillie og ikke at have Fred med alle Mennesker. — Hvis man mishager, saa bliver man enten bedrovet eller vred derover, og man bidrager derved endnu mere til at forøge Mishaget*). Man kan drive Misbrug med den Sandhed, at Folk ikke kunne taale at høre Sandhed; man kan sætte en Vre i at forøge denne Sandhedens Ugunst, forinden man endnu har faaet Magt over Hjerterne. Præsten bør forskaffe sig sin Menigheds Hengivenhed; og hvis han er ilde lidt, saa bør han noie prøve sin Dpforsel for at see, om han ikke selv er Skyld heri. Men hvorledes dette nu end forholder sig, saa er det vist, at begge disse Farer ere tilstede; vi vandre langs med to Ufgrunde.

11. Egenfjærligheden gjør sig let gjældende i et Fag, som udsætter os for Mængdens Blikke, som er af aandig Natur, og som staaer i Berøring med Kunsten og Litteraturen. — Præsten kan forsamle Mængden for at tale til den om hvad han vil. Det vilde ikke være forunderligt, om Flere i et saadant Haab havde valgt denne Livsstilling. Menigheden bliver da forvandlet til et Publikum, Tilhørerkredsen til en Domstol. Præsten kommer derved i en falsk Stilling; hans ædle Uafhængighed

---

*) See J. Newton Omicron I. Pag. 142—146. Trettende Brev: Om de Farer, for hvilke en Præst er udsat.

og hans Myndighed lider derved et Skaar; han har paalagt sig selv et Nag. Han prædiker ikke længere Gud, han prædiker sig selv og ved en Banhelligelse, hvis Omfang vanskeligt lader sig bestemme, bliver Prædikestolen til et Theater og til en Skueplads for hans Forfængelighed. Dette Udtryk synes haardt; og dog vil man, naar man nøie prøver sig selv, finde, at det ofte er kun altfor begrundet. Efter oratoriske Triumpher vil Præsten maaskee kunne indhøste mange Lovtaler: ved hver Lovtale vil der lyde en Bebreidelse i hans eget Hjerte. Ak! gid han vilde sætte mindre Priis paa slige Lovtaler, og mere Priis paa den tause Erbødighed hos en troende Sjæl, som har hørt ham med Andagt, og hvis Hjerte han har grebet! Det er en langt større Seir end at have fremkaldt en ufrugtbar Beundring.

Egenfjærligheden er vor frygteligste Fjende, fordi den er den nærmeste. Alle Mennesker ere begjærlige efter Roes; men der gives en kraftig og uforbeholden Egenfjærlighed (nemlig Forfængelighed), ligesom der ogsaa gives en sygelig Egenfjærlighed, som lægger Baand paa sig selv. Denne sidste har man givet Navn af Beskedenhed. Den er ikke en Dyd, den er en menneskelig Egenskab, et simpelt Vidnesbyrd om sund Forstand. Der er en stor Afstand imellem Beskedenhed og Ydmyghed; den sande Ydmyghed er et Under. Kun ved en overnaturlig Naadegave kan Præsten komme i Besiddelse af denne. Kjærligheden ene mægter at støde Egenfjærligheden fra Thronen i hans Hjerte. Kjærligheden er en fyrig, lidenskabelig og udeelt Hengivelse, som bortseer fra alt Andet end sin Gjenstand, lige ubekymret om Roes og Daddel. Det er i Kjærligheden, at Omvendelsen organiserer sig. Man maa elske sin Menighed for rettelig at kunne prædike for den.

Der gives en Form af Egenfjærligheden, for hvilken det præstelige Embede er langt mere udsat end nogen anden

Livsstilling, nemlig Herksesyge. Præsten er i sin Menighed den Gnefte i sit Slags; han er kaldet til at befale. Offentligt kan man idetmindste ikke drøfte en Sag med ham; han er eneberettiget til at fore Ordet. Ofte har han at bestille med Fattige, som vise ham stor Verbodighed, fordi de ere mere eller mindre afhængige af ham. Denne Vane til at befale, hvortil man saa let kan forfalde, gjør ham utilgængelig, giver ham en eenzijdig og feilagtig Anskuelse af Sagerne, og frastøder dem, der ikke kunne opoffre deres egne Tilbøieligheder for Præstens. Chrysostomus har med en beundringsværdig Styrke udviklet Egenfjærlighedens Fare i det præstelige Embede*).

Egenfjærlighedens Fare er større hos Protestanten end hos Katholiken, som taler meget mindre. Det er vanskeligt for en protestantisk Præst, ikke at lade sig en Smule henrive af den Tanke at være en god Taler. Naar Alt kommer til Alt, saa er en god Prædikant ogsaa en god Taler. Og selv om han for Sagens egen Skyld stræber at uddanne sig som Taler, saa vil det dog vanskeligt kunne undgaaes, at han med det Samme tænker paa at behage, om det saa kun var sig selv. Herved forledes man let til at betragte Prædikenens Tanker som et neutralt Stof, der kun faaer Betydning ved den Form, man giver det.

12. Anfægtelser eller indre Kamp mellem Tro og Tvivl, som maaskee ere hyppigere og alvorligere hos Præsten end hos Lægmanden, og under hvilke han ifkedestomindre maa fortsætte sin præstelige Virksomhed. Tvivlen er som psykologisk Kjendsgjerning kun bleven lidet undersøgt;

*) Chrysostomus, de Sacerdotio, p. 270, 281, 287 Lib. V, c. 4, 7. 8). Gregorius af Nazianz udtrykker sig saaledes: „I ethvert aandeligt Kald gjælder den Regel, at man skal tilside sætte alle egoistiske og personlige Hensyn og blot have Andres Lær og Die.“

der gives en philosophisk Tvivl og en Uvidenhedstvivl: dem ville vi ikke her berøre. Men ere disse to Arter de eneste? Gives der ikke en Tilstand, i hvilken selv de bedste Beviser efterlade Tvivl? Forstanden tilfredsstilles fuldkomment ved Beviserne; og dog er Sjælen i Uvisshed. Den christelige Visshed er noget ganske Andet end Forstandens Visshed. Tvivlen er en Tilintetgjørelsens Tilstand, en Fristelsens Tilstand, som Alle have gennemgaaet. Naar Livet bliver svagt, saa bliver Troen ogsaa svag. Troen skaber Livet; men Livet vedligeholder Troen. Troen er et aandeligt Syn; er den ikke dette, saa vil den ikke sige Andet end en Mening. Troen er een; men den har forskjellige Grader. Og hvis man nu under en saadan Stemning kunde trække sig tilbage, samle sit Sind, afbryde sine Arbejder, som alle forudsætte Troen, saa vilde man endda ikke være saa uhykkelig; men dette kan man ikke: man maa bestandig prædike. Enhver vil kunne geraade i en saadan Tilstand, som den, hvori Richard Baxter befandt sig, det vil sige, pludselig føle sig omgivet af en fuldstændig Tomhed, i hvilken Alt, selv de vigtigste Troessættninger synes at svinge os. Denne Tilstand er forfærdelig. Man maa see at komme ud af den, for paany at anspænde alle sine Aandskræfter under en fyrig Bøn.

13. Den ydmygende Følelse, at Mennesket i ham staaer saa dybt under Prædikanten*). — Hvilket Menneske er saa tro, at han aldrig nogensinde skulde være bleven svag? Man føler ligesom en Trettesættelse i følgende Ord: „Hvad kommer det dig ved at fortælle mine Skikke; og vil du tage min Pagt i din Mund, efterdi du, du hader Tugtelse, og du kaster mine Ord bag dig?“ (Ps. 50, 16, 17).

*) See Newton, Omicron I. Pag. 147. Trettende Brev: om de Farer, for hvilke en Præst er udsat.

14. Den ængstende Tanke, at man har mange Sjæles Skjæbne i sin Haand, og at man ndover et Embede, som, naar det ikke bringer Liv, bringer Død. — Det ihjelslaaer, idet det fører deres Fordommelse, som kunne drage Nytte deraf, men ikke ville. Dette gjælder, naar Embedet bestyres med Troskab. Naar det derimod ikke bestyres med Troskab, og naar Livet ikke svarer til Ordene, saa ihjelslaaer det paa anden Maade. Og denne Tanke, at de Forargelser, som vi give, ere de største af alle, og at den mindste Utroskab fra vor Side medfører alvorlige Følger, er vel skiftet til at forsærde os og til at indgive os de Ord: Herre, send en Anden! — Lader os høre, hvad Masillon siger herom: „De fleste Folk have intet andet Evangelium end Præsternes Liv, hvortil de ere Bidner.“ Og saaledes vil det altid være, ogsaa i Protestantismen. „De betragte det præstelige Embede som et Skuespil, der er bestemt til at fremsætte ophoiede Grundsætninger, som den menneskelige Svaghed ikke længere mægter at følge; men de betragte vort Liv som den sande Virkelighed, der er opnaelig for Mennesket, og hvortil man derfor maa holde sig.“ Og paa et andet Sted siger han: „Vi ere Helligdommens Søiler, men som, omstyrtede og adspredte paa de offentlige Pladser, blive til Anstødsstene for de Forbigaaende“*).

15. Det Sorgeligste er, naar disse Saar, som den guddommelige Trost ene burde læge, tilsidst læges ved Banen og ved en slet Resignation, Noget, som desværre altfor ofte er Tilfældet. Herom gjælder den Uttring: „den altfor hyppige Anger affstumper Sjælen“**) og gjør den, saa at sige, led og kjed af sig selv.

*) Masillon, Discours sur l'excellence du sacerdoce. Første Betragtning, henimod Slutningen.

**) Hentydning til et Sted i Corinne, Tiende Bog Kap. V.

Alle disse Sorger ere meget følelige; men der gives flere iblandt dem, om hvilke man maa sige, at hvor smerteligt det end kan være at underkaste sig dem, saa vilde det dog være endnu sørgeligere, om man vilde unddrage sig dem, og det er nødvendigt, at man er forberedt paa dem alle og ligesom smager dem isorveien.

Ligeoverfor denne Dypregning, som maaskee er usfuldstændig, og i hvilken maaskee intet Træk er stærkt nok fremhævet, kan man vistnok som Bederlag opstille følgende Fordele:

Religionen, som er det Ypperste af Alt og det Vigtigste for Mennesket, er for Præsten den Forretning og den Pligt, som beskæftiger ham hver Dag og hver Time: hvad der for andre Mennesker kun er en enkelt Bestanddeel af Livet, udgjør for ham hele Livet.

Han lever midt i de høieste og meest omfattende Ideer og i Beskæftigelser, som ere absolut nyttige.

Han er kun kaldet til at gjøre det Gode; der er Intet, som tvinger ham eller frister ham til at gjøre det Onde.

Han indtager ikke nogen Rang i det sociale Hierarchie, tilhører ikke nogen enkelt Klasse, men tjener som Forbindelsesled mellem dem alle; han repræsenterer i sin Person, bedre end nogen Anden, Samfundets ideale Eenhed. Vistnok er den protestantiske Præst i denne Henseende ikke saa heldigt stillet som den, der lever i Colibat. Men han kan dog have dette Fortrin, naar han vil det.

Hans Liv er, naar Omstændighederne kun ikke ere altfor ugunstige, det, der bedst egner sig til at realisere Idealet af et lykkeligt Liv. Der hersker i det en stor Regelmæssighed, en vis eensformig Rolighed, som maaskee er det Gnefte, der sikker den jordiske Lykke nogen Varighed. Digternes og Romanskrivernes Forkjærlighed for Landsbypræstens Person er ikke uden Grund.

Alt Dette er kun sandt under den Forudsætning, at Præsten er tro og fuld af Begeistring for sit Kald; men hvis han er det, da bliver Alt holdt i Ligevægt, formildet og omdannet, og han behøver blot, uden smaaligt at veie Mislighederne og Fordelene, at anstille denne ene Betragtning: „Jesus Christus paalægger sine Tjenere smertelige indre og ydre Prøvelser for at de kunne have Medfølelse med deres Hjord og ved deres eget Hjerte lære at kjende Syndens forførende Magt, Kjødets Skrøbeligheder og den Maade, hvorpaa Herren støtter og styrker dem, der betroe sig til ham“*). Man kan altsaa til en vis Grad anvende paa Præsten, hvad der er sagt om Jesus Kristus: „Vi have ikke en Ypperstepræst, som ei kan have Medlidenhed med vore Skrøbeligheder, men en saadan, som er forsøgt i alle Ting i lige Maade.“ (Hebr. 4, 15).

Endelig priser Guds Ord paa en directe eller indirecte Maade i Særdeleshed hans Arbejder og hans Kald.

Det erklærer (læg Mærke til den gradvise Stigen), at „de, som underviste Andre, skal skinne som den udstrakte Befæstnings Skiv; og de, som have retfærdiggjort Mange, som Stjernerne, evindeligt og altid.“ (Dan. 12, 3).

Idet Skriften lover Jesu Christi umiddelbare Tjenere, at de „udi Gjenfødselen skulle sidde paa tolv Throner og domme de tolv Israels Stammer“, giver den os en Anelse om, at deres Efterfølgere ville blive deelagtige i en forholds- mæssig Herlighed og Løn. (Math. 19, 28).

Den hædrer og priser det præstelige Embede i den Grad, at selv den Bistand, der ydes det, bliver Gjenstand for særegne Forjættelser: „Hvo, som annammer en Prophet, fordi han er en Prophet, skal faae en Prophets Løn.“ (Math. 10, 41).

*) J. Newton, Cardiphonia III. Pag. 22.

§ 7. Kald til det evangeliske Præsteembede.

Men det nærværende Livs Fordele, som vi have antydet, og Forjættelserne for det tilkommende Liv, som vi have mindet om, vilde være, hine aldeles illusoriske, og disse virningsløse for den Præst, der beklædte sit Embede uden Kald dertil: det er Kaldet, som man maa lægge paa Vægtstaaen, for at bringe den til at synke og for at hæve den anden Skaal, der er fuld af Sorger og Besværligheder, som, naar Kaldet mangler, ikke alene vedblive at bestaae, men endogsaa i en forfærdelig Grad forøges. Er der intet Kald tilstede, da forsvinde alle Fordelene, og med det Samme ogsaa nogle af Mislighederne, og der bliver intet Andet tilbage end et Liv uden al indre Sandhed. Et saadant Liv er det ulykkeligste, som man kan tænke sig.

Det er altid en Ulykke ikke at være det Hverv vogen, som man har paataget sig, eller at føle sig i Modsigelse med det; men i den præstelige Stilling er denne Ulykke ubeskrivelig, og intet uden Forhærdelse eller Udtrædelse af den geistlige Stand kan befrie os fra denne. Og paa den anden Side, selv om Omstændighederne ere nok saa ugunstige, selv om det præstelige Embedes Sorger have naaet den høiest mulige Grad, saa formilder Kaldet dog Alt, gjør os Alt hjært, og lærer os at betragte selve disse Sorger som en Deel af vor Lykke.

Men det er ikke blot under Synspunktet af Lykke eller Ulykke, at Kaldet maa betragtes. En Præst uden Kald er ikke alene ulykkelig, han er skyldig; han indtager en Plads, han udover en Rettighed, som ikke tilkommer ham. Han er, som Jesus Christus siger, en Leiesvend og en Nover, som ikke er gaaet ind ad Døren, men er brudt igjennem Muren.

Ordet Kald har, naar det anvendes om andre Ting (det vil sige, naar det bruges om verdslige Livsstillinger), kun en billedlig Betydning; idetmindste tillægges man det

kun en billedlig Betydning. Det betyder da det Samme som Talent, Anlæg, Tilbøielighed. Det er ganske naturligt, at man har forestillet sig disse Tegn som indre Stemmer og Opfordringer. Men anvendt om det præstelige Embede nærmer Ordet sig til den egentlige Betydning. Naar Samvittigheden bemyndiger og tilskynder os til at paatage os et eller andet Hverv, saa have vi Noget, som af Alt, hvad der ligger udenfor Miraklets Sphære, i høieste Grad fortjener Navn af Kald. Og der behøves heller intet Mindre. For med Rette at kunne udøve det præstelige Embede maa man være kaldet dertil.

Jeg vil imidlertid, med Hensyn til Kaldet, ikke drage en altfor skarp Grændse mellem det præstelige Embede og de verdslige Livsstillinger. Overalt hvor der er Ansvarlighed tilstede, overalt hvor man kan anrette Skade ved at paatage sig et Arbejde, hvortil man ikke er skikket, er der Anledning til at gjøre sig selv det Spørgsmaal, om man er kaldet. Ja selv naar man har Valget mellem to Livsstillinger, af hvilke man blot er mere skikket til den ene end til den anden, og af hvilke man kan stifte mere Gavn i den ene end i den anden, saa er der een af dem, hvortil man, fra et christeligt Synspunkt, kan sige, at man er kaldet.

Denne Tanke er helliget i den gamle Pagt, af hvilken alle Dele, under Forudsætning af en aandelig Opfattelse, ogsaa have Betydning for den nye Pagt. Ingen var Prophet paa sin egen Haand, idetmindste i den særegne Betydning af Ordet Prophet; thi der gives en anden Betydning, i hvilken Prophetien tilkom Alle, saaledes som det skjenne Udsagn af Moses antyder: „Gid alt Herrens Folk vare Propheter!“ (4 Mos. 11, 29). Det gjaldt om at have et overordentligt Kald, fordi dette meddeelte en overordentlig Myndighed. — Hvor høit man end vil anslaae Præstens Myndig-

hed, saa vil den dog i een Betydning altid staae under Prophetens*). — Propheter, som vare beklædte med en saadan Myndighed, kunde umuligt være det uden et formeligt Kald; og naar man seer Sagen fra dette Synspunkt, forstaaer man let de Trudsler, som udslynges mod dem, der uden Kald gave sig af med at være Propheter: „Den Prophet, som handler hovmodeligen i at tale et Ord i mit Navn, som jeg haver ikke befalet ham at tale, den samme Prophet skal døe.“ (5 Mos. 18, 20). — „Du skal sige til dem, som spaae af deres eget Hjerte: vee over de daarlige Propheter, som gaae efter deres egen Aand og saae intet!“*) (Ezech. 13, 2—3). — „Jeg vil ramme de Propheter, som stjæle mine Ord.“ (Jerem. 23, 30).

Mutatis mutandis, Nødvendigheden af Kaldet vedbliver dog at bestaae, og man behøver i dette Punkt som i alle andre, kun at oversætte den gamle Pagt i den nye Stil. Aarhundrederne have den Bestemmelse at oversætte hinanden, thi den evige Sandhed forbliver væsentlig den samme. Saa meget staaer fast, at for at udrette Guds Gjerning maa man paa en eller anden Maade være kaldet af Gud.

I vore Dage, da Guds Røst ikke paa en umiddelbar og hørlig Maade henvender sig til Noget for at kalde ham til den prophetiske Gjerning, pleier man at skjelne imellem to Slags Kald, et udvortes og et indvortes; men det er indlysende, at for at være virkelige Kald, maa de begge ndgaae fra Gud; thi det maa i ethvert Tilfælde være Gud, som kalder.

Det udvortes eller middelbare Kald kan naturligviis

*) See Es. 39, 3 og følgende.

***) Den samme Tanke er sindbilledlig udtrykt i 4 Mos. 1, 51: „Leviterne skulle reise Tabernaklet op; og kommer nogen Fremmed nær dertil, skal han dødes.“

for os ikke have Charakteren af et Kald, uden forsaavidt de Mænd, fra hvem det udgaaer, i vore Dine have en Fuldmagt, som enten in casu er bleven dem overdraget, eller fra først af er bleven overdraget til Nogle, af hvem den igjen er bleven overdraget til Andre, og saa fremdeles. Dette er det katholske System og den katholske Paastand. Vi ville her ikke drøfte den nærmere*).

I det protestantiske System, som nægter den katholske Succession og ikke gjør Fordring paa at begynde en ny, findes der intet Tilsvarende til denne Fuldmagts=Overdragelse, hvis Betydning desuden ikke er let at indsee, saasom denne lovformelige Overdragelse ikke svarer til nogen Trang, der jo meget godt kan finde sin Tilfredsstillelse uden denne. For at den kunde faae nogen Betydning, maatte den Hellig Aand først sættes ud af Virksomhed. Men da der kun er Tale om

---

) I det sextende og syttende Aarhundrede gav Spørgsmaalet om Successionen Anledning til mange Stridigheder. Her havde Katholikerne med deres faste og affluttede Lære en bedre og mere utvetydig Stilling end Protestanterne, som, skjøndt de ikke vilde vide noget af et Præsteskab at sige, dog vilde bevare Successionen. Dumoulin forfægtede med megen Anstrengelse den Paastand, at de protestantiske Præster vare blevne indviede af Katholiker. Dette var en uholdbar og unyttig Paastand. Disse Lider ere forbi; man har i vore Dage opgivet denne Paastand. Erkebiskoppen af Dublin, en Anglicaner, har med den største Klarhed beviist, at Successionen er et Hjernesvind. Efter hans Mening er virkelig eet eneste uregelmæssigt Kald nok til at afbryde hele Rækken). Iøvrigt har denne Tanke slet ingen Betydning for os. Allerede Claude bekæmper den, men just ikke altid med de heldigste Grunde. Efter hans Mening er det Kirken og de forsamlede Præster, som meddele det udvortes Kald. Han vil ikke have, at det skal være Præsterne alene; thi disse kunne tænkes at være utroe, medens derimod Kirken til enhver Tid har havt Troende og Hellige i sin Midte. Der er altsaa en uafbrudt Succession tilstede i de Kald, som udgaae fra denne almindelige og evige Kirke. Iøvrigt indrømmer han, at en Menighed undertiden kan kalde en Præst uden Medvirkning af andre Præster.

*) See Whately, Le Royaume de Christ, oversat af Burnier, Pag. 166 og følgende.

en Overdragelse af Aand og Liv, og ikke om nogen Meddelelse af guddommelige Udsagn eller om Udøvelse af nogen underfuld Magt, saa er den Hellig Aands almindelige Virksomhed tilstrækkelig. Det udvortes Kald indtager altsaa, hvis det ellers er tilstede, kun en underordnet Plads, og har en blot menneskelig Betydning.

Saa snart man forresten indrommer det indvortes Kald en Plads ved Siden af det udvortes, saasnart man overhovedet tager Hensyn til dette, nødes man til at betragte det som Hovedsagen. Katholicismen har ikke kunnet undlade at anerkjende det; og for ikke at overlade det hele Pladsen og lade det udvortes Kald aldeles gaae op deri, saa have de til Forsvar for dette sidste anført overordentlige Grunde, som vi for vort Bedkommende ikke kunne vedkjende os, og uden hvilke det ikke er og ikke kan være Andet end paa den ene Side en Ordensforanstaltning, og paa den anden Side en Støtte for og en Fuldstændiggjørelse af det indvortes Kald. Det udvortes Kald har i vort System ingen anden Betydning end, saavidt det staaer til det, at anerkjende det indvortes Kald; det er en udvortes Dom, som slutter sig til den indvortes, men som altid hviler paa en indvortes Kjendsgjerning.

Vi kunne iøvrigt forlade hele dette Spørgsmaal. Nødvendigheden af det indvortes Kald, der ligesaavel anerkjendes af Katholikerne som af Protestanterne, er det, som her beskæftiger os. Hvad vi maa fastholde er, at i Mangel af dette Kald, det vil sige, naar man ikke i sit Indre føler at være kaldet af Gud, kan man ikke, uden at blive ulykkelig og uden at begaae en Synd, lægge Haand paa den præstelige Gjerning, eller maaskee rettere, opfaaste sig til Præst i Kirken. Hvad angaaer at være kaldet af Andre, da er dette et Spørgsmaal, som jeg her ikke afhandler. Jeg lader et

Spørgsmaal, hvorom Meningerne ere deelte, og som ikke engang vedkommer min Gjenstand, henstaae uafgjort, og jeg behandler kun det, hvorom man er enig, og som vedkommer mig.

Da det er i Aandens, det vil sige, i Guds Navn, at man fremtræder, saa maa man være sendt. Propheten siger ikke: jeg vil gaae; han siger: „See, her er jeg, send mig!“ (Es. 6, 8). Frivilligheden udelukker i denne Sag ikke Sendelsen eller Kaldet. Den præstelige Gjerning er et Hverv, et Embede. Dette involverer en Sendelse eller et Kald. Uden Kald kan man ligesaa lidt være Præst som Dyrigheds-person og Dommer.

Heraf følger fremdeles, at man ikke kan gjøre Regning paa den guddommelige Hjælp og naaderige Bistand uden i det Tilfælde, at man er bleven sendt af ham*). Det er vistnok sandt, at en Præst uden Kald ikke bryder sig stort om denne Naade, men man bør ikke udelukkende have det værste Tilfælde for Øie og tænke sig en Præst uden nogensomhelst Følelse for Betydningen af sit Hverv og uden nogensomhelst Attraa efter at fyldestgjøre dets Krav, altsaa, for at bruge Evangeliets Udtryk, en ligefrem Røver. Selv om man er uden Kald, kan man dog ønske idetmindste paa en negativ Naade at svare til sin Titel, idetmindste at undgaae alle forargelige Handlinger, at gjøre sin Dragt Ære og ikke at vancere det præstelige Embede: men hvorledes kan man gjøre Regning paa Mere, hvorledes kan man endogsaa blot vove at begjære denne Naade, naar man beklæder et Embede, hvortil man ikke har nogen Ret, og naar det fornemste Middel til at vinde den guddommelige Naade netop vilde være at nedlægge Embedet?

*) See Massillon, Discours sur la vocation à l'état ecclésiastique.

Man maa altsaa være kaldet af Gud; Kaldet til et Embede, som ndøves i hans Navn, og i hvilket man repræsenterer ham, kan kun udgaae fra ham*). Det er i Virkeligheden ikke vore Anliggender, det er en Andens, og denne Anden er Gud. Det er med eet Ord et Embede. Kaldet maa, hvad enten det er udvortes eller indvortes, i ethvert Tilfælde være guddommeligt, og af denne Grund foretrække vi at kalde det middelbart eller umiddelbart.

For at det første skal kunne siges at komme fra Gud, er det nødvendigt, at de Mænd, som lade det udgaae, have modtaget Fuldmagt dertil enten fra Gud eller fra andre Mennesker, hvem Gud havde overdraget denne samme Fuldmagt. Hvis denne Fuldmagt benægtes, saa faaer det udvortes eller middelbare Kald ingen anden Betydning end enhver anden Dverenskønst, der ordner et Kirkesamfund indre Forhold, uden at derved det indre Anlæg til det præstelige Embede paa en udelukkende Maade godtgjøres, men blot i Almindelighed forudsættes; og for Kandidatens Vedkommende er det kun et Middel mere til at bekræfte hans Kald. Vi ville senere betragte det under dette Synspunkt.

Saa snart man gaaer ud fra, at det præstelige Embede er blot moralsk og ikke sacramentalt, ere Betingelserne for det ligeledes blot moralske, og det umiddelbare Kald maa da være tilstræffeligt**).

I det ene System er det altsaa tilstræffeligt, og i dem begge betragtes det som nødvendigt. Man har ikke i noget som helst, paa Christendommen grundet, kirkeligt System kunnet

*) Ezechiel 13, 2. — Jeremias 23, 21.

***) Det umiddelbare Kald er udvortes eller indvortes. Udvores, naar Gud selv personlig lader sin Stemme høre og tilkjendegiver sin Villie; det er det underfulde Kald, som udgaaer til Profheterne i Aabenbaringer eller Syner.

tillfidesætte det eller endogsaa blot undlade at tillægge det et stort Værd; der gives kun een eneste Regjeringsform, under hvilken det kan være overflødig, nemlig den, af Mirakler omgivne, theokratiske Regjeringsform*). Saadanne Sendelser som Jonas's lade sig ikke begribe under Evangeliets Lov. Men hvor det udvortes Kald erklæres for uundværligt, maa det indvortes eller umiddelbare Kald nødvendigviis lide derunder.

De katholske Forfattere have altid været i Forlegenhed, naar de skulde udtale sig om dette Punkt. Saint-Cyran for Exempel, der aabenbart holder til det indvortes Kald, og ikke ret veed, hvilken Betydning han skal tillægge det udvortes, udtrykker sig paa følgende Maade: „Ligesom Den, der ikke har modtaget Kirkens udvortes Kald til at være Præst, ifølge Kirkens Dom ikke udretter Noget til Gavn for denne, omendstjøndt han udfører de samme udvortes Gjerninger, forvalter de samme Sacramenter og prædiker det samme Evangelium som de andre Præster, der ere rettelig kaldede og indsatte af Kirken; saaledes vil Den, der ikke har Guds indre Kald til den geistlige Stand, til den præstelige Gjerning eller til et præsteligt Embede, efter Guds Dom ikke udrette noget Godt for sig selv, omendstjøndt han udfører de samme gode Gjerninger, og forvalter de samme Sacramenter som de Præster, hvilke Gud har kaldet dertil“**).

*) Det er ikke engang da bleven fremstillet som overflødig. Det er ikke i ethvert Tilfælde nødvendigt for Udførelsen af Guds Hensigter; men det er i ethvert Tilfælde nødvendigt for Den, som udfører dem. Jonas og Baalam have kun udført Guds Villie udenfor sig, men ikke i sig selv. Esaias har sagt: „Send mig;“ (6, 8.) og Sendebudets Personlighed har næsten altid, selv under den gamle Lov, havt nogen, ja endogsaa megen Indflydelse med Hensyn til Sendelsens heldige Udfald. Mange Ting synes at have været overladte til Propheternes frie Villie. Ja selv Leviten var der indrømmet nogen Frihed i Udoelsen af hans Pligter. (5 Mos. 18, 6).

***) Saint-Cyran, Lettre à M. Guillebert sur le sacerdoce, Kap. XXV.

De, der forsvare Tilstræffeligheden af det indvortes Kald, kunne være tilfredse med den anden Deel af dette Stykke, og den første kan ikke forvolde dem megen Betyrning, eftersom de deraf lære, at man, uden at være indviet af Kirken, dog kan prædike Evangeliet. — Man kan altsaa Alt; thi heri er Alt indbefattet, medmindre at Forvaltningen af Sacramenterne forudsætter en underfuld Myndighed, som visse Ingen kan meddele sig selv paa egen Haand, og hvortil det umiddelbare Kald ikke er tilstræffeligt, medmindre dette i sig selv skulde have en underfuld Charakter.

Men her frembyder sig et Spørgsmaal. Da det umiddelbare Kald ikke længere paa en underfuld Maade meddeles Mennesket af Gud, skal man saa sige, at der ikke længere gives noget umiddelbart Kald?

Man vilde være berettiget til at sige dette, hvis der i Virkeligheden, udenfor de overnaturlige Meddelelser, ikke gaves noget Middel til at forskaffe sig Visshed om Guds Villie med Hensyn til et enkelt bestemt Tilfælde, og naar man har Valget imellem flere Afgjørelser, som alle stemme overeens med Moralens almindelige Grundsætninger.

Thi her og her alene er det, at Ordet Kald kan anvendes. Hvor det blot kommer an paa Udøvelsen af Moralens almindelige Pligter, kan der ikke være Tale om Kald. Derimod er der Plads for Kaldet, naar det gjælder om at vælge imellem to Veie, mellem to Virksomheder, som i lige hoi Grad bifaldes af Moralen og af Evangeliets Aand.

Men da Gud nu ikke længere lader ndgaae nogen hør- lig, directe og udtryffelig Opfordring til Menneskene, hvor- med kan da denne Opfordring erstattes? Med andre Ord, hvoraf skulle vi erkjende, at vi ere kaldede? Det skal visse- lig ikke være, fordi Udøvelsen af det præstelige Embede forskaffer

os en rolig og lykkelig Livsstilling. Vi ville ligesaa lidt betragte Forældres Dufte som et Kald, omendstjondt dette Dufte, hvis det er alvorligt, kan blive velsignet, og for mange Præster har været et Slags foreløbigt Kald. Naar et Barn af sine Forældre er bestemt til det præstelige Embede, saa faaer dets Aand en vis Bøining til denne Side; men dette er endnu ikke et Kald. — Tvang er det endnu mindre. Den blev stundom anvendt i Kirkens ældre Tider. Den katholske Opfattelse af Præsten og Offeret var allerede trængt igjennem paa Chrysostrimus's Tid, og heraf lader det sig forklare, hvorledes endogsaa Tvang kunde paatrykke en Character indelebilis. — Det Samme gjælder om de Tegn, der lede mange Mennesker. Først vælger man dem, og siden fortolker man dem; det vil sige, man bestemmer selv sin Skjæbne. Det er en Slags aandelig Ladhed hos de Christne, at ville have Sandheden fuldfærdig, uden at gjøre sig den Umage at søge den ved Bon, Arbeide og Anstrengelse. Saa længe vi have Samvittigheden og Guds Ord, have vi nok. — Endelig er der vistnok Ingen, som vil sige, at egenlyttige Hensyn kunne erstatte den directe Opfordring fra Gud, hvormed vi for Dieblicket beskæftige os.

Men hvilke ere da de uforkastelige Kjendetegn paa Kaldet?

Kaldet til det præstelige Embede godtgjøres, ligesom ethvert andet Kald, ved naturlige Midler under Veiledning af Guds Ord og Guds Aand. Den almindelige Grundsatning med Hensyn til Kaldet er, at bestemme sig for den Løbebane, hvortil man føler sig meest skicket, og i hvilken man troer at kunne stifte meest Gavn; kun ved en Betragtning, der baade tager Hensyn til Omstændighederne og til de Grundsatninger, som opstilles af den sunde Fornuft og af Gud selv, kan man

i denne Sag komme til Klarhed og til en bestemt Afgjørelse*).

Men naar der er Tale om en moralsk Virksomhed, naar Sjælen er det Redskab, hvormed man skal virke, saa er det Sjæleens Tilstand, man skal have for Øie, og denne Tilstand er den første Bestanddeel af Kaldet. Naar der er Spørgsmaal om en hvilken som helst anden Løbebane, saa maa man undertiden bortsee fra de Følelser, som man kan nære med Hensyn til denne Løbebane, holde sig fjernt fra den, omendstjondt vor Tilbøielighed driver os til den, vælge den, uden at være tilskyndet af nogen Tilbøielighed*). Det er ikke den almindelige Regel, det er en Undtagelse, som kan forekomme mere eller mindre hyppigt. Her derimod, hvor Taleren er om det præstelige Embede, gives der ingen Undtagelser, og Regelen er ubetinget. Der maa være Overensstemmelse tilstede mellem Sjælen og Gjenstanden for det præstelige Embede. Og denne Overensstemmelse bestaaer af følgende Bestanddele: Tro, Tilbøielighed eller Attraa og Frygt***).

Hvad Troen angaaer, eller Overbeviisningen om Gjenstandens Realitet, det vil sige, om Sandheden af det Budskab, man som Præst skal forkynde, da er dette Noget, som hverken trænger til nøiere Udvikling eller til Beviis.

Hvad Attraaen angaaer, da maa den forene sig med Troen, for at der kan siges at være Kald tilstede. Thi hvis Troen var nok, burde jo enhver Christen blive Præst. Man

*) „Jeg har aldrig forestillet mig et guddommeligt Kald (göttlicher Beruf) anderledes end som en udbortes Anledning, der var givet mig til at gjøre og udrette noget Godt under en religiøs Tilskyndelse, og altsaa for Guds Skyld.“ (Planck, das erste Amtsjahr Pag. 8).

**) I denne Betydning kan der altsaa her haade være *vocatio ab* og *vocatio ad*.

***) „Fryder Eder med Bøvelse.“ (Ps. 2, 11).

vil ikke indvende, at Tro involverer Attraa: ja den almindelige Attraa til efter Gvne at medvirke til Guds Vre, men ikke den særegne Attraa efter at gjøre dette til sin Embedsgjerning og at hellige sit hele Liv til denne Virksomhed. Indstiftelsen af det præstelige Embede hviler netop paa den Forudsætning, at ikke Enhver er kaldet til den præstelige Virksomhed. Men naar der findes naturligt Anlæg dertil, vil da ikke dette erstatte Mangelen af Attraa, og vil det ikke være et tilstrækkeligt Vidnesbyrd om Kaldet? Hertil ville vi svare, at hvor der ingen Attraa er, der er der heller intet Anlæg. Thi naar denne Attraa fattes (og vi have seet, at den kan fattes hos en sand Christen), da findes der ikke den Samklang mellem Mennesket og hans Pligtgjerning, den inderlige Forstaaelse med Gjenstanden, det udeelte Hjerte, hvoraf Værkets heldige Fremgang for en saa væsentlig Deel er afhængig. Vi paastaae ikke, at den Christen, som, uden at føle Lyst til dette Arbejde, eensgang er kommen ind i denne Virksomhed, slet ikke vil udrette noget Godt i den; vi paastaae kun, at han intet Kald har, og at han bør overlade dette Embede til Andre, dog med Undtagelse af saadanne Steder og Tider, hvor det ligesom paalægges ham af Forsynet, der i Mangel af et fuldkommen passende Redskab synes at sige, som der staaer hos Propheten: „Hvem skal jeg sende?“ og synes at vente, at den dertil skikkede Mand vil svare med Propheten: „Her er jeg, send mig!*)“

Men hvis Attraa er det første Tegn paa Kaldet, saa er dette Tegn meget tvetydigt. Man maa gjøre sig rigtig Rede for, hvad det egentlig er, hvortil man har Attraa. Man maa blive sig bevidst, om Kjærligheden til det præstelige

*) Es. 6, 8. — Mangel paa Lyst til det præstelige Embede er ikke det Samme som Modbydelighed eller Afsky derfor; den vil ikke findes hos nogen Christen: det er ofte en bestemt Lyst til en anden Virksomhed.

Embede gjælder Embedet selv eller nogen anden Ting derved. Den Attraa og Tilboielighed, som vi føle i os selv til det præstelige Embede, kan være overfladisk, ja kjodelig og vildfarende med Hensyn til Gjenstanden. Det, som man elsker i det præstelige Embede, kan være en håderlig og agtet Stilling; — eller det Spillerum og de Veiligheder, som man her finder for sine formeentlige Talenter; — Herredomme over Ordet; — eller visse moralske, om end ikke religiøse Anskuelser, — eller en ubestemt religiøs Følelse, — eller en uoverlagt Begeistring (en idealsk Forestilling, en poetisk Opfattelse af Gjenstanden). Ved slige Spørgsmaal sætter Indbildningskraften sig gjerne i Hjertets og Samvittighedens Sted.

Newton giver en meget god Regel for at erkjende, om man virkelig har Lyst til det præstelige Embede. „Seg betragter det, siger han, som en nyttig Regel at undersøge, om Attraaen efter at prædike er mere fyrig i de Diebliske, hvor vor Fromhed er fuld af Liv og Aand, og hvor vi ere meest tilboielige til at kaste os i Støvet for Herren. Hvis dette er Tilfældet, da er det et godt Tegn. Men hvis et Menneske derimod, hvad der stundom hændes, føler en stor Lyst til at prædike for Andre, naar han selv i sin egen Sjæl kun føler liden Hunger og Tørst efter Naaden, da er der Grund til at frygte for, at hans Iver snarere er af egoistisk Oprindelse, end den kommer fra Herrens Aand*)“. Vi give en Regel, som træffer sammen med hans, idet vi nemlig tilraade Candidaten at see til, om den Tilskyndelse, der driver ham til at hellige sig til det præstelige Embede, falder sammen med selve Formaålet for det præstelige Embede, saaledes som Evangeliet lærer ham det at kjende. Hvis hans bestemmende Bevæg-

*) Newton, Cardiphonia II. Pag. 295.

grund kan beskrives med de samme Udtryk, som betegne Indstiftelsen af det evangeliske Præsteembede, da er denne Bæ-
væggrund god.

Kan du, saaledes ville vi tiltale ham, som et Udtryk for dit Dnske tilegne dig disse Ord af Apostelen Paulus: „Alt dette er af Gud, som forligte os med sig selv ved Jesum Christum, og gav os Forligelsens Tjeneste. Efterdi Gud i Christo forligte Verden med sig selv, idet han ikke tilregnede dem deres Overtrædelser, og oprettede Forligelsens Ord iblandt os. Derfor ere vi Sendebud i Christi Sted, som om Gud formanede formedelst os; vi bede i Christi Sted: lader I eder forlige med Gud?“ (2 Cor. 5, 18—20).

Sporer du i dit Hjerte en Følelse, lig den, der bragte Apostelen Paulus til at sige: „Mine Børn, hvilke jeg atter føder med Smerte, indtil Kristus faaer sin Skikkelse i I eder?“ (Gal. 4, 19).

Bifalder du af ganske Hjerte denne apostoliske Forfkrift: „Det samme Sindelag være i I eder, som og var i Christo Jesu, hvilken, der han var i Guds Skikkelse, ikke holdt det for et Rov at være Gud lig, men han forringede sig selv, idet han tog en Tjeners Skikkelse paa?“ (Phil. 2, 5—7).

Koster det dig ingen Overvindelse at gaae ind paa denne Tanke: „Jeg opfylder det, som fattes i Christi Trængsler, i mit Kjød, for hans Regeme, som er Menigheden?“ (Col. 1, 24).

Kort sagt, en fjærlighedsfuld, ærgjerrig Attraa, men som kun for Gud har Die (Attraa efter Guds Vre), Kjærlighed til eller idetmindste villig Hengivelse i det præstelige Embedes byrdefulde, besværlige, ydmyge og ringe Vilkaar, gjenfinder du disse Træk i den Tilbøielighed, som driver dig til dette herlige Embede, og finder du det herligt i denne Betydning og paa disse Betingelser? I saa Fald kan du være sikker

paa, at du i denne første Henseende, nemlig i Henseende til Attraaen, har et virkeligt Kald *).

Denne Provesteen vilde være useilbar, hvis ellers Noget funde være det i vore Hænder; men man kan let tage det Ene for det Andet. Vi ville længere hen nærmere indlade os paa denne Prove.

Den, som har et virkeligt Kald, maa til en vis Grad have, eller idetmindste attraae tre herlige og uadskillelige Følelser: Kjærlighed til Menneskene, Kjærlighed til Guds Ære og Kjærlighed til sit eget aandelige Belfærd. Vi ville begynde med Kjærlighed til Guds Ære, omendstjondt man i Almindelighed ikke pleier at begynde dermed. Den Stemning, der tilskynder os til at gjøre vel imod vore Medmennesker, er herlig og nødvendig; men ofte er den mere en naturlig end en christelig Følelse. En vis Belwillie kan let blive taget for christelig Kjærlighed, Kjærlighed til Sjælene. Man kan tage Dusket om at gjøre vel imod Menneskeheden for et Kald til det præstelige Embede. — Der behøves en mere ophoiyet aandelig Hengivenhed, som ikke kan være sand, uden naar vi føle Kjærlighed til Guds Ære i vort eget Hjerter. Men man kan have en vis logisk og forstandig Kjærlighed til Gud og tænke som saa: Gud har gjort Alt for os, vi bør gjøre Alt for ham. Dette er ikke den saunde Kjærlighed; thi denne raisonnerer ikke. Bør Kjærlighed til Gud bør være ligesom Barnets Kjærlighed til sine Forældre, ligesom Hustruens Kjærlighed til sin Mand. Intet er mere fremmed for det naturlige Menneskehjerter end denne Attraa efter Guds Ære; Intet betegner bedre vor Fødsel til et nyt Liv. — Naar vi føle, at den bryder frem hos os,

*) Om Bevæggrundenes Reenhed see Massillon, Discours sur la vocation à l'état ecclésiastique, det Affnit, som begynder med de Ord: „Le dernier témoignage, que doit vous rendre votre conscience osv.“

denne ubekjendte, for det naturlige Menneſke gaadefulde Attraa, denne Trang til, at Gud ſkal være æret og forherliget i Verden, da kunne vi anſee os for kaldede til det præſtelige Embede, og ſelv om det ſkulde synes, at Sjælene maatte kunne frelſes uden vor Hjælp, bør vi dog lyde Kaldet.

Det er unødvendigt at dvæle ved Kjærligheden til Menneſkene. — Kjærligheden til vort eget aandelige Belfærd er kun et underordnet Hensyn. Man kan i det præſtelige Embede ſøge et aandeligt Tilflugtsſted, man kan ønske at ſætte ſig i Ly af Helligdommen; men det bør ikke være det beſtemmende Motiv.

Hvad Frygten angaaer, da er den ikke uforenelig med Attraaen: diſſe to Følelſer mildne gjensidig hinanden; det er den Fryd med Bævelſe, hvorom Pſalmiſten taler. Denne Frygt hidrører fra Betragtningen af Guds Storhed og vor egen Svaghed. — En ny og forhen ukjendt Frygt vil bemægtige ſig den Chriſten, ſom for ſin Omvendelſe ikke havde nogen Frygt for at fortorne Gud; Præſten vil deſuden have Følelſen af og Frygten for ſin egen Uværdighed og ſin egen Afmagt. Denne Frygt er berettiget, nødvendig, og kan endogsaa, om end kun for et Dieblik, afholde den Candidat, der i høieſte Grad føler ſig kaldet. Det kan endogsaa hændes, at denne dieblikkelige Fraſigelſe finder Sted ikke efter et Fald, men paa det høieſte Trin af chriſtelig Styrke. Denne Frygt bør aldrig nogensinde forſvinde; men andre Elementer bør danne en Modvægt mod den, og dette lige indtil Enden af den præſtelige Løbebane. Sædvanligviis vil denne Frygt endogsaa beſtändig tiltage i Styrke; thi jo mere man fordyber ſig i det præſtelige Embede, deſto forfærdeligere synes det. „Hvo er hertil dygtig?“ (2 Cor. 2, 16).

Følge det her Udviklede behøve vi ikke at anføre Om-

vendelsen*), som et af Kaldets Elementer, og som det vigtigste af disse. Man kan være uenig om Betydningen af Ordet Omvendelse, men ikke om Retmæssigheden af et Kald, der har de af os betegnede Egenskaber. Efter vor Anskuelse er Omvendelsen indeholdt i Attraaen, saaledes som vi have karakteriseret denne. Denne Attraa er netop Omvendelsen, ja endog saa noget Mere, og af denne Grund, det vil sige, for at undgaae Gjentakelse, er det, at vi ikke, forinden vi afhandlede Tilboieligheden til det præstelige Embede, have talt om Kandidatens Omvendelse.

Hvis man ved Omvendelse forstaaer Kjærlighed til Jesus Kristus og hans Værelse, da er det forovrigt utvivlsomt, at den er det første Segl paa Kaldet. Man kan elske Jesus Kristus uden at have Kald til det præstelige Embede; man kan ikke have dette Kald til det præstelige Embede, hvis man ikke elsker Jesus Kristus. Da Jesus Kristus tre Gange spurgte Apostelen Petrus: „Elsker Du mig?“ og paa hans bekræftende Svar tre Gange tilføiede: „Vogt mine Faar, vogt mine Lam,“ da var det ikke dermed hans Hensigt at sige, at Enhver, der elskede ham, burde anbringes i det præstelige Embede*) (thi Apostelen Petri Kald havde efter Jesu Christi Mening en mere særegen Grund); men han gav vistnok at forstaae, at Ingen kunde blive hans Tjener, hvis han ikke elskede ham. — „Man burde, sagde en Præst, der citeres af Burk, lade alle dem, der attraae det præstelige Embede, gennemgaae den samme Examen, som Simon Petrus gennemgik, og spørge Enhver af dem: Simon Jonas Søn, elsker du den Herre Jesum Christum?***)“ Det er vist, at dette Tillæg til Troesbekjendelsen ikke vilde være overflødig.

*) „Naar du engang omvender dig, da styrk dine Brødre“ (Luc. 22, 32).

***) Sermon de consecration de M. le doyen Curtat.

***) Burk, Pastoraltheologie I. Pag. 56.

Kjærligheden til Jesus Christus forudsætter flere Ting: den forudsætter Dmgang med Jesus Christus, en inderlig Forbindelse med ham. Den, der ikke har personlige Erindringer om Jesus Christus, Den, der kun kjender ham som Menneskenes Frelser og ikke som sin Frelser, som Menneskenes Lærer og ikke som sin Lærer, han kjender ham ikke nok; med eet Ord, han maa have et Forraad, forinden han begynder sin Løbebane. Der gives en vis Grad af Tro, med Hensyn til hvilken det er nødvendigt at have seet; uden dette vilde Præsten ikke tale af egen Erfaring. Denne personlige Kundskab er en Udkomst til det præstelige Embede og et Middel til at udøve det paa en nyttig Maade.

Naar Begrebet af Omvendelse føres tilbage til denne simple og rørende Forestilling, Kjærlighed til Jesus Christus, saa kunne vi fulkommen vel underskrive den Sætning, at man maa være omvendt for at prædike Evangeliet og for at udøve det præstelige Embede, og vi slutte os gjerne til Forfatterne af Praktiske Bemærkninger fra Herrnhut*), naar de sige: „Omendkjøndt Evangeliet i og for sig og uafhængigt af dem, ved hvis Medvirkning det fremstilles for Sjælene, er en Guds Kraft til Frelse for dem, som troe, og altsaa kan udøve denne velgjørende Indflydelse ved Hjælp af saadanne Mænds Skrifter og Taler, der endnu ikke selv have erfaret denne Kraft, saa er det iftedestomindre en ubestridelig Sandhed, at man ikke med Tillid kan vente en kraftig og varm Fremstilling af Evangeliet, og endnu mindre Anvendelsen af dette Evangelium paa de enkelte Sjæles Fornødenheder og Tilstand, med andre Ord, den egentlige saakaldte Sjælesorg, uden af en Mand, der selv har prøvet Evangeliets Kraft, og som vedbliver at erfare den; denne Erfaring er altsaa en uundværlig Betingelse hos en i Sandhed evangelisk

*) Praktiske Bemærkningen Pag. 15.

Prædikant. Han kan ikke godt vise Andre Frelsens Vej, uden naar han selv med Sandhed kan sige: „Jeg troede, derfor taledede jeg.“ (Ps. 116, 10).

Omvendelsen eller, om man vil, Kjærligheden til Jesus Kristus, er altsaa i dobbelt Henseende en nødvendig Bestanddeel af Kaldet til det præstelige Embede: for det Første som det Segl, der godtgjør dets Retmæssighed, for det Andet som et Middel til at udøve det præstelige Embede med Nytte, eller som en Betingelse, uden hvilken det ikke kan udøves med Nytte.

Attraaen, hvilken vi have opstillet som det første Tegn paa Kaldet, ligesom vi have gjort dens Reenhed til en Betingelse for Kaldet, er imidlertid ikke tilstrækkelig uden i Forbindelse med Dygtighed; og hvis det er en, og tilmed den meest betænkelige Maade „at stjæle Guds Ord“ paa, (Jerem. 23, 30) naar man tager dem i sin Mund uden Oprigtighed og uden Kjærlighed, saa er det efter vor Mening ogsaa at stjæle dem, naar man anmasser sig Ordets Embede, uden til en vis Grad at have en vis Dygtighed dertil.

Der gives en fysisk Dygtighed, saasom Stemme, Sundhed. — Dette andet Punkt kan være vanskeligt at afgjøre og giver Anledning til Spørgsmaal, som lettere lade sig løse in casu end in specie. Spørgsmaalet er ikke, om man, naar Ens Helbred er altfor svagt til at udholde det præstelige Embedes Anstregelser, har Lov til at undslaae sig for en Byrde, hvorunder man vilde sege; dette er i den Grad indlysende, at, selv om man overdrev sin Tilstands Svaghed, vilde det dog være tilladt at trække sig tilbage; thi denne Overdrivelse vilde da hidrøre fra Mangel paa Attraa efter at udøve det præstelige Embede, og hvor der fattes Attraa, der fattes Kald. Man kan ikke ophæve dette Kjendemærke eller denne Grændse, uden at overføre Forpligtelsen til det præstelige Embede paa alle Christne, og uden med det

Samme at berøve Jndstiftelsen af det særegne præstelige Embede al Betydning. — Spørgsmaalet dreier sig meget mere om, hvorvidt det, under Forudsætning af et saadant afgjort slet Helbred, er os tilladt at give efter for vort Dnske og at udøve et Embede, som inden foie Tid vil lægge os i Graven. Skulde jeg svare ganske i Almindelighed herpaa, saa vilde jeg anvende paa Præsten, hvad der er bleven sagt til Digteren: „Sumite materiam vestris, qui pascitis, æquam viribus*)." Søg at gavne i en noget forskjellig Virkefreds og som slet og ret Christen saalænge og saa fuldstændigt, som du kan, istedetfor at foreskrive dig en Virksomhed, der ideligen vil lide Afbræk ved din Svaghed. Men jeg indrommer, at denne Regel kan modificeres ved Omstændighederne, som vistnok altid bør tages paa Raad med. Der gives Tider, der gives Steder, hvor et saadant Offer, der aldrig nogensinde kan være paabudt, kan blive villig og beundret. Endskjøndt jeg ikke troer, at der gives Opera supererogatoria, det vil sige, at man skulde kunne gjøre mere end sin Pligt, og at Gud skulde kunne staae i Gjæld til os, saa troer jeg dog, at der ikke blot gives en Forskjel mellem Utroskab og Troskab, men ogsaa Grader i Troskaben, og at der selv imellem sande Christne kan findes større eller mindre Iver, større eller mindre Kjærlighed. Det kan være klogt at være forvoven; og Uklogskab, det vil sige, det som Menneskene kalde saaledes, er meget ofte den sande Klogskab. Endelig kunne Omstændighederne skabe Pligter, som under andre Omstændigheder ikke vilde være til.

*) Horatø havde sagt (Ars poetica Vers 38): „Forsfattere, vælger et Stof, som pøjses for Ederø Kræfter.“

Sumite materiam vestris, qui scribitis, æquam

Viribus . . . . .

Forandringen af eet Ord (pascitis istedetfor scribitis) tillader Vinet at betjene sig af disse Vers for at tilraade dem, der ville vogte Sjælene, at undersøge, om de ere skiftede dertil. (Udgiverens Anmærkning).

Hvad den intellectuelle Dygtighed angaaer, da indbefatter den Anlæg og Kundskaber. Det er ikke her Stedet til at bestemme, hvad diæse sidste bør omfatte, hvor langt de bør strække sig. — Der gives desuden mere end een Art af det præstelige Embede; man udøver det ikke altid under de samme Omstændigheder, og omendskjøndt Kundskab og Lærdom aldrig nogensinde er oversflødig, saa kan man dog, under visse Betingelser udøve en velstignet præstelig Virksomhed ogsaa uden en saadan omfattende Kundskab. Nogen Kundskab, nogle Talenter ere vistnok nødvendige, og dette maaskee i desto høiere Grad, jo mere den egentlige Lærdom fattes. Man kan overhovedet sige, at Iver uden Kundskab (uden nogensombest Kundskab, uden en sund eller luttret Forstand) kun frembringer Hjernespind og kun fører til Sværmeri. „Beviser i Dyden Kundskab“ (2 Pet. 1, 5). Kundskab og ikke blot Talent; thi Talent uden Kundskab nærer Indbildskhed og Dumdriftighed; man opdager ikke Hindringerne, forend man er strandet paa dem. Den første gode Virkning af Kundskaben er, at den lærer os vor egen Uvidenhed at kjende: den gjør vort Mørke synligt. Man kan opstille det som en almindelig Regel, at Præsten bør være i Besiddelse af al den Kundskab, som er nødvendig for at forsvare Religionens Sag imod dens Modstandere, for at opbygge, for at undervise og for at gjøre sin Underviisning saa nyttig som mulig. Det har altid været godt, at Præsten havde en grundig Dannelsé, at han kjendte Religionen som Lære, at han kjendte Verden, og fremfor Alt Mennesket. Den Anskuelse, at Præsterne ikke behøve at vide Meget, er en høist beklagelig Anskuelse. Deres Kundskaber bør idetmindste have et saadant Omfang, at de kunne vise sig tilstrækkelige i alle mødende Tilfælde. Men man maa vogte sig for en forsænelig Kundskab, som kun er erhvervet for sin egen Skyld.

Kundskaber ere betingede af Talenter; disse ere nødvendige, deels som Middel til at erhverve Kundskaber, deels som Færdighed til at anvende sine Kundskaber paa Prædikestolen og i det præstelige Embede. Det præstelige Embede forudsætter ikke et overordentligt Maal af Talenter; Fromhed erstatter dem til en vis Grad; Fromhed er et stort Talent. Der udfordres ikke mere, der udfordres maaskee snarere mindre Talent for at være en god Præst end for at være en god Dommer, en god Sagfører, en god Læge o. s. v. Det, som var nødvendigt, burde ikke være sjældent; det, som Alle til en vis Grad bør være, burde flere kunne bringe til en vis Grad af Fuldkommenhed.

Ligesom det præstelige Embede i Almindelighed ikke udfordrer meget store Talenter, saaledes udfordrer det heller ikke meget særegne Talenter. Man kan være en udmærket Præst ved Hjælp af Talenter, som i enhver anden Livsstilling ikke vilde bringe En synderlig vidt. Dygtigheden til det præstelige Embede er ikke en ganske særegen eller ganske overordentlig Dygtighed. De saakaldte bydende Kald, hvorom man holder saameget af at tale, ere i Almindelighed langt færre, end man troer; og det er en Godhed af Forsynet, at de ere saa.

Endelig om end Fromhed til en vis Grad kan erstatte Talentet, saa kan Talent paa ingen Maade erstatte Fromheden, og det meest særegne Talent (Beltalenhed, Kundskab til det menneskelige Hjerte, indtagende Bæsen, Evne til at lede Gemytterne) kan ikke begrunde et Kald. Man kan være fortrinlig skicket til at forestille en Præst uden at have Kald til at være det. Talent kan ligesaa lidt erstatte Dannelsen. Der gives ikke noget mere skuffende Haab end det, som Bevidstheden om Talent giver en Mand. Der er Intet, som hurtigere kan tabe sig, saafremt han ikke støtter sit Talent til en erhvervet Kundskabsmasse. Mange udmærkede Talenter

ere gaaede tilgrunde, medens middelmaadige Talenter ved Hjælp af Guld have opnaaet Resultater, som kun syntes at være Geniet forbeholdte. Talent kan ligesaavel som Guld kun indgyde en relativ og underordnet Tillid. Skjøndt de begge ere aldeles nødvendige, kunne de dog ikke erstatte den væsentlige Betingelse. De meddele ikke i og for sig nogen Guldmagt. Det er en Rustning, som kun gjør os Skade, naar Gud ikke selv har afpasset den. Gud maa have talet til vort Hjerte. „Kun han, der har skabt Verden, kan frembringe en Evangeliets Præst,“ har J. Newton sagt. Dette Ord er sandt, ikke blot fordi han alene giver Talenter og Kundskaber, men i særdeleshed fordi der er noget Dybere, som han ligeledes ene kan give. Hverken det største Talent eller den største Guld eller den meest omfattende Kundskab har Ret til „at stjæle“ dette Kald. Der gives mere en een Slags Simonie; man gjør sig skyldig heri, naar man for sit Talent eller sit Arbeide vil kjøbe det præstelige Embede, som om det var Noget, der var tilfals; denne Priis er en meget god Betaling for enhver anden Forretning, ethvert andet Embede; men for det præstelige Embede er denne Priis altfor ringe, det vilde være det samme som „at stjæle“ det; og for Enhver, der har anmasset sig det paa en saadan Maade, er Peters Forbandelse beredt: „Dit Talent være forbandet tilligemed dig, fordi du mener at kunne erhverve den Guds Gave for Talent!“ (Ap. G. 8, 20).

„Simon Magus's Bildfarelse, siger Biskop Caunderson*), bestod deri, at han troede, at Guds Gave kunde erholdes for Penge; det er ogsaa en Bildfarelse at troe, at den kan erholdes ved Arbeide. Det nytter Eder ikke, at I staae tidligt op om Morgenens, lægge Eder seent til Hvile, stndere

*) Citeret hos Bridges, The Christian Ministry Pag. 39—40 i Noten.

med Kraft, læse meget, sluge de bedste Forfatteres meest udmærkede Skrifter; hvis Gud ikke giver sin Velsignelse til Eders Forehavende, ville J dog med Hensyn til Kundskab, det vil sige, den sande og gavnlige Kundskab, være ligesaa magre og elendige som Pharaos magre Kæer, efterat de havde opslugt de fede. Det er Gud, som giver Sædmanden Sæd, og det er ligeledes Gud, som mangfoldiggjør Sæden: baade Begyndelsen og Fremvæksten kommer fra ham."

Alt, hvad vi nylig have sagt, er et Forbehold, som vi have taget med Hensyn til Talentet, og har ingenlunde til Hensigt at ville nedsætte dets Betydning. Der gives dog en vis Grad og en vis Art af Talent, hvis Mangel næsten er aldeles uforenelig med Udøvelsen af det præstelige Embede og for svage Aander endogsaa kunde være en Anledning til Forargelse. Man er ikke alene fritaget for det præstelige Embede, man er endogsaa uberettiget dertil, naar en fuldstændig Mangel paa Hufommelse eller Vethed i at udtrykke sig eller Aandsnærvarrelse gjør det umuligt at opfylde denne Stillings sædvanlige Pligter paa en sammelig og opbyggelig Maade.

Undertiden vilde det Maal og den Art af Talenter, som man har modtaget af Gud, være tilstrækkelig for en anden Livsstilling, i hvilken man med Jver kunde arbejde for Guds Ære. Hvorfor vil Den, som har Talent til at være Lærer, absolut være Præst? Det er en beklagelig Bildfarelse, naar man troer, at den ene Maade at tjene Gud paa behager ham mere end den anden, naar man ikke er skiftet til den; og den Tanke, at man, som man siger, er mere umiddelbart knyttet til Udbredelsen af hans Rige, synes mig allerede at have stiftet megen Skade. Bore Betragtninger om det almindelige Præsteembede eller om det Kald, som Alle have til hver i sin Kreds at udøve Præstens Forretning, indeholde

en tilstræffelig Erstatning og Trost for dem, der paa Grund af deres svage Evner ere nødte til at give Afkald paa Udsøvelsen af det særegne præstelige Embede. — En saadan Skuffelse maa navnlig befrygtes med en vis Klasse af Mennesker og i visse Dieblikke; jeg sigter herved til den Klasse Mennesker, som have faaet en mangelfuld Opdragelse, og de Dieblikke, som jeg tænker paa, ere de, i hvilke der foregaaer en betydelig religiøs Opvækkelse. Disse Mennesker have kun Die for Sjælesorgen, Andre have kun Die for Prædiken. Man maa have Die for Opgaven i dens Heelhed.

Til Dygtigheden kunde man maaskee ogsaa henregne Charakteren, som man ikke maa troe bliver udvasket eller neutraliseret ved Principer, ja end ikke ved en religiøs Omvæltning, omendstjøndt den til en vis Grad bliver paavirket af Christendommen. Den er ved visse Sider saaledes knyttet til Temperamentet, at den ligesaa lidt som dette forsvinder for Principer og Overbeviisninger. Frygtsomhed, Raadvildhed, Ubestandighed kunne vedvare selv hos den Omvendte, og det i den Grad, at det præstelige Embede lider derunder eller taber Noget af den Agtelse, hvoraf det nødvendigviis maa være omgivet. Dette maa noie betænkes.

Man har opkastet det Spørgsmaal, om tidligere Synder ikke ophæve et Kald, som forovrigt er fuldstændigt og saa begrundet, som det er muligt. Her er ikke Tale om enhver Art af Synder: i saa Fald vilde Ingen være værdig til det præstelige Embede; her er Tale om alvorlige aandelige og legemlige Synder, om sædelige Udskeielser, om saadanne Forseelser, som, naar de bleve bekjendte, vilde bringe vor Charakter i Banrygte hos alle Folk, saadanne, som ikke alene ere Synder, men selv i det naturlige Meenneskes Dine betydelige Forseelser. Have vi begaaet slige Forseelser, med

eller uden Menighedens Vidende, og kunne de tilintetgjøre et isøvrigt begrundet Kald?

Det er interessant, med Hensyn til dette Punkt at kjende Katholikernes Lænkemaade. Katholicismen, som forstener Sandhederne, idet den berøver dem deres flydende Egenskab, sikkrer dem netop derved en varig Tilværelse. Denne Forstening bevarer igjennem Aarhundreder Gjenstandens Form. Dette er Katholicismens dyrtkjøbte Fordeel. I en Religion, hvor den ydre Form ikke er bleven ubevægeliggjort, er der et vist Fortrin, men ved Siden heraf ogsaa en Fare; der kan gives Udviklingsstrin, hvor Forandring af Formen med det Samme borttager det Væsentlige, hvor Sandheden gaaer tabt. Det har altsaa sin Interesse at studere Katholicismen.

Visse katholske Lærere, ja maaskee selve Katholicismen, have løst dette Spørgsmaal ved Hjælp af en Overdrivelse. Masfillon udelukker fra det præstelige Embede dem, som i deres tidligere Liv havde hengivet sig til Synder, der vare blevne til Bane: „Begræd dine Forbrydelser i Vægmandens beskedne Stilling, siger han, der er din Plads: gaa ikke hen og besegl alle dine Uretfærdigheder ved at antage en hellig Værdighed; gaa ikke hen og besmit Helligdommen, vancær ikke det hellige Sted, som du allerede har vancæret din Sjæl. Du kan blive bevæget, du kan vende tilbage til Gud, du kan boie hans Barmhjertighed til dig og frelse dig mellem de bodfærdige Troende; du vil doe forhærdet og ubodfærdig mellem Præsterne. Det kan være, at denne Regel stundom har tilstedet Undtagelser; . . . at en stor Synder, luttret ved et langt Liv, fuldt af aandelig Sonderknuselse, er bleven en hellig Præst; . . . men naar der er Tale om Undtagelse fra Reglen, saa maae de Fordele, som ere forbundne med dens Overtrædelse, kunne opveie Mislighederne derved. Nu, saa tilkommer det da dig at sige os, hvilke store Fordele

Kirken kan love sig af din Jorfremmelse til den præstelige Bærdighed. Hvad mig angaaer, da vil jeg kun sige dette, at hvis du endnu har nogen Tro, maa det være dig en forfærdelig Tanke, at indtræde i en Stand, hvortil den almindelige Regel erklærer dig uærdig, og at du maa tage din Tilflugt til en enkelt Undtagelse, til et sjældent og overordentligt Tilfælde, til et af hine Vidundere, hvorpaa et heelt Aarhundrede knap opviser eet Exempel, for at undgaae den Breidelse, at du har vanhelliget det hellige Embede og uden Befoielse trængt dig derind*)".

Denne Strengbed kan synes at staae i Modsigelse med andre katholske Anskuelser, som sigte til at gjøre Præstens Personlighed til en Gjenstand af altfor underordnet Betydning. Men her findes ingen Modsigelse, men tvertimod Overensstemmelse. Den katholske Præst, der er et neutralt Væsen, fra hvem Aanden er borttaget, maa idetmindste, ligesom det Offerdyr, der fores til Alteret, i udvortes Henseende ikke frembyde nogen Plet; og det er disse udvortes Smudspletter, hvorom der hos Massillon er Tale. Forovrigt, i det Tilfælde, som han forudsætter, naar et fortsat udsvævende Liv har udslettet alle ærbare og dydige Følelser af Sjælen, naar Banen til at begaae Forbrydelser har givet den Modbydelighed for de himmelske Ting, saa er det aabenbart, at man bør være udelukket fra det præstelige Embede; thi der kan umulig være noget Kald. Men herom er Talen ikke. Spørgsmaalet er, hvorvidt, under Forudsætning af et virkeligt Kald, Grindringen om alvorlige Forseelser bør udelukke fra det præstelige Embede. Endnu engang, her er ikke Tale om den almindelige, universelle Syndighed, men om dybe og store Pletter, om Forseelser imod Guden og Sæderne.

---

*) Massillon, Discours sur la vocation à l'état ecclésiastique.

Jeg agter Samvittigheden, og i visse Tilfælde vil jeg kunne billige de Bevæggrunde, som lede den Mand, hvem Mindet om tidligere Synder holder borte fra det præstelige Embede, hvad enten han deler disse piinlige Grindringer med Publikum, eller han ingen Medvidere har deri.

I det første Tilfælde er det at befrygte, paa den ene Side, at Publikum, det vil sige, Massen af Menigheden imod Præstens Formaning og Grettesættelser vil opstille det altid levende, altid paany opfriskede Billede af hans tidligere Udsvævelser, selv da, naar hele Aar, fulde af Dyd og Dpoffrelse, have fornægtet og udsløttet dem*) og paa den anden Side, at Tanken om, at Publicum kjender dem, skal gjøre Præsten bange og berove ham noget af den hellige Dristighed, uden hvilken han ikke med nogen Nytte kan udøve det præstelige Embede. — Massillon opstiller den Grundsætning, at man ikke kan paanøde sig en Menighed, som ikke vil vide noget af os at sige**). Dette er sandt, ja i den Grad sandt, at selv om den kirkelige Dyrighed, der dog ansees for at være beskikket af Folket, havde antaget os, saa vilde det dog, hvis Folket eller Menigheden paa Grund af vore vitterlige Forseelser ikke vilde have noget med os at gjøre, eller hvis vi havde den Følelse, at det ikke godvillig tager imod os, være vor Pligt at vente, til vi havde gjenvundet vor Agtelse hos det, eller søge et andet Embede langt borte fra de Steder, hvor Grundringen om vore Forseelser omringer og qvæler os. — Det er let heraf at uddrage en Slutning med Hensyn til den unge Levit, som netop paa Grund af sin Ungdom er udsat for ikke at kunne forskaffe sin Ungdom den tilbørlige

*) „Ifølge Kirkens Bestemmelse er den offentlige Bod uførenelig med de præstelige Embede.“ (Saint-Cyran, *Pensées sur le sacerdoce*).

***) Massillon, *Discours sur la vocation à l'état ecclésiastique*: „Folkets Bifald er det andet Kjendtegn paa et canonisk Kalb.“

Ugtelse (1 Tim. 4, 12). Hvis denne Ungdom har været, om end ikke forargelig, saa dog altfor stoiende, altfor lidt alvorlig, saa er dette allerede slemt. Kandidaten burde ikke blot være fri for den Slags Feil, som Samfundet ikke kan tilgive, men ligesaa det Dieblif, da hans Liv tilhører Offentligheden, burde han endogsaa være omgivet af en Atmosphære af Hellighed, Alvorlighed og Uskyldighed i Sæder og Adfærd.

I det andet Tilfælde kan Grindringen om tidligere Synder forfølge Præsten lige indtil Prædikestolen, maaskee nedtrykke ham saameget mere, som han ikke ved nogen offentlig Bekjendelse har gjort Bød derfor, og derved forarsage ham en hoi Grad af aandeligt Ildbeftindende og angstelig Uro. Fordi Gud borttager Syndeskylden, er det ikke altid sagt, at han ogsaa skulde borttage Mindernes Byrde; maaskee er denne haarde Behandling netop den, som han anvender imod visse Sjæle, der lige indtil Guden behøve at holdes i Ydmyghed og Forsærdelse. Maaskee vil et saadant Menneske føle, at det ikke tilkommer ham, besindlet som han er, at udøve et Embede, hvortil end ikke Englene ere værdige, maaskee vil hans Urbødighed for det præstelige Embede holde ham bortfjernet derfra; og hvis saa var, vilde jeg ikke driste mig til at bekæmpe hans Samvittighedstviwl, jeg vilde ikke vove at opfordre ham til at neddysse dem, medmindre at jeg i dem skulde see en Spire til Selvretfærdighed, eller jeg igjennem denne Følelse af Individets Uværdighed skulde opdage en Forestilling om Menneskets Værdighed i Almindelighed. Dette smertelige Offer vilde kunne blive velsignet, og naar det blev bragt af saadanne Bevæggrunde, vilde jeg troe at kunne haabe, at dette Menneske ikke giver Affald paa det præstelige Embede uden for at udøve det under en anden mere ydmyg og mere beskedent Form; at han vil prædike Evangeliet ved

Foden af Prædikestolen, ligesom han vilde have gjort fra Prædikestolen; at han ikke vil frasiige sig det officielle Præsteembede uden for at ndove et andet; og at han ved sit gode Exempel, hvilket han saamedet mere har Ret til at give, som han tidligere har givet et slet, vil udrette det, som han ikke vover at udrette ved sine Ord.

Det er i saadanne Tilfælde vanskeligt at træde mæglende op imellem et Menneske og hans Samvittighed. Man maa lade dem selv udkæmpe denne Strid; man maa idetmindste ikke indblande sig deri uden efter Anmodning, og da med stor Forsigtighed og ikke trænge for stærkt paa. Men om det end er vanskeligt at afgjøre hvert enkelt Tilfælde af denne Art, saa er det dog ikke saa vanskeligt at opstille den almindelige Grundsætning, hvorefter de maae afgjøres, og som Enhver vil tilegne sig efter Evne. Denne Grundsætning er følgende: Det gjælder om, saaledes ville vi siige til Enhver, det gjælder om, hvorledes du er, og ikke, hvorledes du har været. Hvis dine Ungdomssynder ubetinget burde forbyde dig Udgangen til det præstelige Embede, saa vilde Ingen kunne udøve det; thi Alle have syndet, Alle vare døde (Eph. 2, 1), og man var ikke mere eller mindre død. Hvis disse Handlinger gjøre dig uskicket til det præstelige Embede, efterat du har affvoret og forkastet det Princip, som laa til Grund for dem, saa gjøre de dig ogsaa uskicket til Paradiset. Du kan ikke prædike den guddommelige Tilgivelse uden at troe derpaa, det vil siige, uden at have modtaget og tilegnet dig den; og hvis du har tilegnet dig den, saa er du efter Evangeliets Lære, som om du aldrig havde syndet. Imellem dig og Andre „er der ingen Forskjel; thi Alle have jo syndet, og dem fattes Gæde for Gud (Rom. 3, 22). Du har altsaa, forsaavidt som du troer paa Guds Tilgivelse, hverken mere eller mindre Ret end enhver Anden til at prædike Evangeliet.

Han, hvis Naade har rensset Mennesket i dig, har han ikke med det Samme rensset Præsten? Man kan ikke miskjende disse Sandheder uden med det Samme at miskjende Evangeliets Grundlære, som stiller Alle paa lige Fod, Arbeideren fra den første og Arbeideren fra den ellefte Time, Tolderen og den strenge Phariseer, den fortabte Son og hans ældre Broder, det vil sige, Den, som falskelig vilde foregive altid at være forbleven hos sin Fader. Naadens Gjærning er en ny Etabelse, i hvilken man ikke mere mindes det Forbigangne (Ef. 65, 17). — Det nye Menneskes Liv regnes af Gud fra hans Gjenopreisning; hvad han er, udletter hvad han har været, omendkjøndt det, som han gjør, ikke kan udlette det, han har gjort. — „Hvilken større Forandring, siger Saint-Cyran, kan der foregaae med et Menneske, end den, at blive fra et Adams Barn til et Guds Barn? Man kan sige, at det er en mindre Forandring at gaae over fra Ikkværen til et dødeligt Menneskes Tilværelse end at gaae over fra et dødeligt Menneskes Tilværelse til et Guds Barns Tilværelse*.)“

Dette er Sandheden, naar man seer Tugen fra et abstract og absolut Standpunkt. Men om end Guds Barmhertighed ikke vil tage Hensyn til vor forrige Vandel, saa er det ikke dermed sagt, at vi selv eller de, som kunne have at afgjøre om vort Kald til den præstelige Embedsgjærning, heller ikke skulde tage Hensyn dertil. Angeren bør have sat Etiksmisse imellem vort forrige Liv og vort nye Liv; men dette er ikke nok: det er nødvendigt at gjennemgaae en tilstrækkelig lang Provetid, for at baade vi selv og Andre kunne være forvisede om, at den forgiftede Spire er død, og at vi ikke længere ere det samme Menneske, som har syndet og givet Forargelse. Naar denne Betingelse er opfyldt, ville

---

*) Saint-Cyran, *Pensées sur le sacerdoce.*

tidligere Synder ikke være nogen objectiv Forhindring for vor Optagelse i den hellige Stand; ja det kan endog saa være, at disse Synder, som vi begræde, og fordi vi begræde dem, ville give os en Forsigtighed, en Alvor, en Kraft og en Medfølelse, som ikke altid findes hos dem, hvis Liv er henrundet i en relativ Uskyldighed.

Abbé Saint-Cyran udtaler sig med Hensyn til denne Gjenstand paa følgende Maade: „Jeg vilde under visse paa-trængende Omstændigheder ikke frygte for i den præstelige Stand at optage en Mand, der virkelig har gjort Bod for sine (offentlige eller bekjendte) Synder, selv om disse vare fjodelige og imod de ti Guds Bud, saafremt jeg finder tvende Egenskaber hos ham. Den ene er en kraftig Charakter, som er mere værd end god Forstand, og som med den Hellig Aands Bistand kan hjælpe ham meget til at kæmpe imod Levningerne af Synderne, ligesom ogsaa mod de Fristelser, der kunne opstaae ved Udøvelsen af det præstelige Embede. Den anden er fuldstændig Frihed for Begjærlighed, saavel i Henseende til Eiendom som til Uresbeviisninger og Lovtaler. Thi det er ofte Tilfældet, at et Menneske kun har mistet sin Uskyldighed ved een eneste Art af Dødsnyder, som ere opstaaede af en stærk Tilboielighed og begunstigede ved Ungdommens Fyrighed, og at en, maaskee kun flygtig, Foranledning har faaet Overhaand over en iøvrigt god Natur, som baade i Henseende til Sjæl og Legeme var begavet med flere gode naturlige Egenskaber, erhvervede ved Raadens Bistand og udsprungne af denne. Dette er undertiden nok, til at man uden Frygt kan gjøre en Mand til Præst, naar han virkelig har gjort Bod og henlevet nogle Aar uden at falde tilbage, og han stadig arbejder paa Helbredelsen af sine syndige Baner. Denne Prove vil være endnu sikkrere, hvis han, saafremt han boer i en By, har truffet sig tilbage fra Dmgang med

ogfaa med saadanne Menneſker, ſom man ellers har ondt ved at undgaae, ſaaſom Elægtninge, Benner og andre Folk, imod hvilke man har ſtor Noie med at værge ſig midt i Byerne. Iblandt de Menneſker, der have tabt deres Uſkyldighed, gives der mange, ſom have mere Kraft og mere Faſthed i Sjælen end nogle af dem, ſom have bevaret den*)."

Kunne Tvivl gjøre et Kald ugyldigt?

Vi ville ſvare: 1. at, hvis Tvivl ophævede et Kalds Gyldighed, vilde der kun være faa gyldige Kald; 2. at der under denne Forudsætning ikke engang vilde findes mange ſande Chriſtne; thi omendſkjøndt man kan opnaae en Tilſtand, hvor Alt er Lys, ſaa gives der dog Ingen, ſom aldrig nogenſinde har tvivlet, med Undtagelſe af dem, der ſtaaer udenfor Raaden; 3. at Studering, Livet og ſelve Udøvelſen af det præſtelige Embede opvække nye Tvivl.

Det, hvorpaa Alt kommer an, er, om vi troe, om Chriſtendommen har Sandhed for os, om vi ere iſtand til baade for os ſelv og for Andre at gjøre Rede for vor Tro, og om vi have denne Erfaring af Sandheden, denne Viſhed i Sjælen, ſom, uden juſt at loſe alle Tvivl, dog feirer over dem.

Men, vil man maafkee indvende imod os, gaaer det an, at et Menneſke, der udfendes til Hjælp for de Tvivlende, ſelv tvivler? Nei, viſſelig ikke. Men her er jo heller ikke Tale om en tvivleſyg eller vantro Præſt, men om en Mand, ſom ikke er paa det Rene med Alt, og ſom undertiden er nødte til at tilſtaaer det.

Gives der viſſe Tilbøieligheder, ſom kunne ophæve et Kalds Gyldighed?

---

*) Saint-Cyran, Lettre à M. Guillebert ſur le ſacerdoee Kap. XVII.

— Gud har ſelv kaldt Mænd til det præſtelige Embede, ſom havde ſyndet haardt, og flere af de hellige Biſkopper og Præſter, der omtales i Kirkehiſtorien, havde fort et, miſdeſt talt, høiſt letſindigt Liv. (Augustin, Rancé).

De Tilbøieligheder, som vi have for Die, kunne betragtes paa samme Maade som Sjælens Tvivl, og Vanskeligheden maa løses efter de samme Grundsætninger.

Vi tale ikke om visse Tilbøieligheder, som i sig selv ere uskyldige, men hvortil man som Præst ikke kan hengive sig. De ophæve Kaldet, hvis ikke Kaldet ophæver eller besejrer dem.

Talen er her om flette Tilbøieligheder. Men hvis de ere flette, saa ere de ligesaa usørenelige med Betsjendelsen af Christendommen som med det præstelige Embede. — Da imidlertid en Præst, ved at hengive sig dertil, vilde være mere skyldig og vilde stifte mere Ondt end en almindelig Christen, vil dette Spørgsmaal alligevel kunne opstilles. Vil det ikke være nødvendigt, at han begynder at besejre dem som Menneske? — Vil han maaskee sige, at han lettere vil kunne gjøre det som Præst? Det vilde være at spille et høit og voveligt Spil. Naar Kirken er et Hospital, saa ere Præsterne ikke de Syge, men Sygevogterne. De bør ved deres Indtrædelse have et godt Hælbred. Bistnok kunne de have Gavn af at være der; men der er noget Modbydeligt i denne Beregning. Man udsætter sig paa denne Maade let for at besudle det præstelige Embede, istedetfor at blive luttret ved dette.

Jeg troer, at Afkese eller aandelig Dvølse er en meget vigtig Forberedelse til det præstelige Embede. Herved forstaaer jeg ikke de vilkaarlige aandelige Dvølses, som ere i Brug hos visse Christne og hos Tilhængerne af visse Secter. Det er en sædelig Livsplan, som hviler paa det christelige Princip, men anlagt med særligt Hensyn til det præstelige Embede, som man senerehen skal udøve. Lader os sætte os i den vanskeligste Stilling, og lader os leve, som om vi befandt os i den. Der vil iøvrigt her være megen Forskjellighed. Hvad der for En er et Gavn, er det ikke for en Anden;

det er altsaa umuligt at indlade sig paa det Ufekte. Det gjælder om med Guds naadige Bistand at gjore sig til Herre over sig selv; det er Hovedsagen.

Det er forovrigt ind ysende, at vi med Hensyn til alle disse Spørgsmaal baade først og sidst ere henviste til os selv. Og i det Hele taget vil hverken et Menneske eller et Samfund nogenstunde være istand til med fuldstændig Visshed at afgjøre, at vi ere kaldede, ligesaa lidt som det i ethvert Tilfælde med Visshed vil kunne erklære, at vi ikke ere kaldede. Endelig gives der Tider og Steder, hvor en Mand kun kan blive udsendt af sig selv, og hvor Den, som netop behøves, er den Sidste, som man vilde kalde. Et saadant Tilfælde indtræder, naar en Mand staaer op for at kæmpe imod en almindelig Vilfarelse. Præstestanden er altid færdig til at begynde paany, og under visse Tidsomstændigheder fremgaaer Kirken af Præsten, ligesom under almindelige Tidsomstændigheder Præsten fremgaaer af Kirken. — Men i Almindelighed gjælder den Regel, at det indvortes Kald, om end de *jure* unodvendigt, dog de *facto* er nødvendigt:

1. For Præsten selv, der, om han end er den Æneste, som kan bedømme sin Villie, dog ikke er den Æneste, der kan bedømme alt det Dvrige, og for sin egen Skyld trænger til Andres Vidnesbyrd, hvad Tact, Talent og Kundskab angaaer. Det er vel sandt, at selv naar en Menighed kalder os, kunne vi troe, at vi ikke ere kaldede. Men hvis den ikke kalder os, naar vi selv troe os kaldede, da er der Grund til at tvivle om vort Kald. Selv om et Menneske foler en nok saa levende Drift til det præstelige Embede, er det dog hans Pligt at stille sit Kald i Bero, naar han seer sig afviiist. Vi maae idetmindste betænke os vel, forinden vi forkaste den videnskabelige og kirkelige Autoritet, som forkaster os. Vi kjende desuden ikke Opgaven fuldkomment, og med

Hensyn til dens Natur, dens Omfang, dens Banskeligheder og dens sande Charakter bør vi derfor til en vis Grad henholde os til Vidnesbyrdet, som i dette Tilfælde vel kan kaldes en Autoritet. De, der kjende Opgaven, have et Middel, som vi ikke have, til at afgjøre, om vi egne os derfor.

2. For Menigheden. Naar denne ikke paa Grund af særegne Omstændigheder er aldeles uskiftet og ude af Stand til selv at bedømme Dygtigheden og Værdigheden hos den Præst, som fremstiller sig, vil den altid spørge: Hvorfra kommer du? Er du den, som skulde komme? — Overalt hvor der findes en Kirke, vil den sørge for Fastsættelsen af en Regel, hvorefter de, der attraae præstelig Virksomhed, skulde bedømmes, og for Oprettelsen af en Institution, der kan danne og vælge dem. Det er kun en moralsk Garantie; men det er den eneste, der er mulig; og har den romerske Kirke, der gjør andre Fordringer, i det Væsentlige noget Mere?

Med Hensyn til at forskaffe sig Bished om sit Kald, har det udvortes Kald samme Betydning for Præsten som en Consultation. Men denne Consultation, kan man sige, er plump og vil altid være det i Sammenligning med den, som han kan udbede sig af trofaste Venner og Troesbrødre. En collectiv Autoritet kan ikke domme om de indre Følelser, om Troens Virkelighed, om hvor stor en Rolle Indbildningen spiller. Dette kan en Ven langt bedre. Man bør med fuldstændig Oprigtighed raadføre sig med ham uden at skjule Noget. Ofte troer man at sige Alt, og det afgjørende Ord kommer dog ikke frem.

Som et Middel til at skaffe sig Bished om sit Kald vilde jeg endnu have anført Dvølse, hvis det i Almindelighed var muligt for Ordinationen at øve sig tilstrækkeligt,

det vil sige paa en saadan Maade, at man tilfulde kunde lære Besskaffenheden af det Hverv at kjende, hvortil man som Præst skal bellige sig. — Uden just at tillægge dette Middel altfor stor Betydning, troer jeg dog, at man gjor vel i, indenfor de Grændser, som Klogskab og Beskedenhed anviser, og under en forstandig Veiledning, at paatage sig nogle af det præstelige Embedes Forretninger. Dette vilde være af Bigtighed, fordi det vilde meddele den Studerendes Liv nogen Alvor, forsaavidt disse Arbejder ifølge deres Natur ere alvorlige, — og fordi Praxis strax fra Begyndelsen af vilde kaste sit Lys udover Theorien. Saaledes give de unge Læger sig jo ikke blot af med at læse og høre Forelæsninger, men de besøge ogsaa de Syge. Dette burde de unge Theologer netop gjøre; der gives ogsaa en præstelig Klinik. Man finder indenfor Theologiens og det præstelige Embedes Enemærker altfor mange Theoretikere, som ikke ere blevne oplyste ved Praxis, og altfor mange practisk Dannede, som aldeles ikke bekymre sig om Theorien. Bengel giver de unge Theologer, som have fuldendt deres Studeringer, det Raad, at begive sig et Aars Tid ud paa Landet forat beskæftige sig med præstelige Forretninger, og derpaa at tilbringe nogen Tid paa et nyt Universitet. Uden just at gjøre det til en fast Regel, maa man dog indromme, at det er en fortræffelig Forskrift.

I Almindelighed vil en alvorlig og godt veiledet ung Mand ved Begyndelsen af sine theologiske Studier godt kunne bestemme sig med Sagkundskab, og efter eet Aars Studium see, om det er Alvor med hans Kald eller ikke. Det er ogsaa ved dette Tidspunkt, at han maa stille sig selv dette Spørgsmaal, eller at det maa stilles ham. Hvis han intet Kald har, maa han fra dette Dieblik af kunne blive sig det bevidst. Han kan ikke med samme Lethed forviise sig om, hvorvidt han har et virkeligt Kald; men hvad han troer at

fornemme heraf, kan bestemme ham til at begynde paa Studeringerne. Naar man erkjender, at man har adlydt et indbildt Kald, bør man have Mod til at vende tilbage, hvor seent det endogsaa maatte være.

Den unge Mand bør tage Hensyn til sine Forældres Ønsker, som elske denne Stilling og ofte betragte den som en sikker Havn for deres Barn; men hans Forældre og han selv maae vel erindre, at den ikke ubetinget er en sikker Havn; at det præstelige Embede i og for sig ikke beskytter sine Tjenere, og at, naar man indtræder i denne Livsstilling med Kald for en ganske anden Livsstilling, saa udsætter man sig for, at Naturen en Dag gaaer over Dugtelsen, og leder os til saadanne Beskjæftigelser og paatrykker os saadanne Baner, som udenfor det præstelige Embede ere uskyldige og kunne somme sig for en Christen, men i det præstelige Embede vidne om Mangel paa Troskab og give Forargelse*).

---

*) Det Folgende er uddraget af nogle Bøger, tilhørende Binets Disciple, og er kun en anden Form for hans Tanke, hvis oprindelige Udtryk er gjengivet i Texten. Man har i Læserens Interesse troet at burde bevare begge Fremstillingsmaader:

„Dette Spørgsmaal om Kaldet er det store Spørgsmaal. Men det opstaaer ikke altid af sig selv. For at lase det maa man stille sig det, og stille sig det, forend man indtræder i det præstelige Embede. Man maa ofte, altid raadspørge sin Samvittighed, men i Særdeleshed ved to Tidspunkter, nemlig ved Begyndelsen af sine Fagstudier og ved deres Afslutning. Det er naturligt, at man undersøger dette Spørgsmaal ved Begyndelsen af sine Studier; men er dette Tiedlit ogsaa aldeles pæfende til at afgjøre Sagen? Hos Nogle kan der findes en stærk Drift; men det er Tilfældet med de Færreste. Og selv hos dette lille Antal er Driften ikke altid et sikkert Tegns paa Kald. Den ungdommelige Alder kan udøve en stor Indflydelse. Men den almindelige Tilstand er snarere en Levning af Livsraadighed, en Balen mellem forskjellige Tilboieligheder og Sindsretninger. Bør alle De, som ikke sole denne levende Drift i deres Sjæl, udelukkes fra Noviciatet? Nei; man bør gjere et Forsøg, naar man kan give sig selv et Vidnesbyrd om Oprigtighed og om Tro, naar man statter det præstelige Embedes Skjønhed, naar man ikke ubelultfende bliver drevet

Men Den, der har gjort Brug af alle disse Midler, vil ikke desto mindre føle, ja føle det i høiere Grad end nogen Anden, at de i sig selv ere utilstrækkelige; thi de gavne kun den redelige og oprigtige Sjæl, den Sjæl, som er fri for enhver uvedkommende, forudsattet Mening; og hvorledes skal man forviise sig herom? Hvorledes skal man sikkre sig mod enhver Skuffelse, naar man ikke fra først af har modtaget dette eenfoldige Blik, dette rene Blik, uden hvilket Lyset selv kun er Mærke? Hvorledes skal man sætte sig i en Stemning, hvor Gjenstandene vise sig i deres sande Skikkelse, hvor Intet udenfra indblandet sig, hvor man kjender sig selv og dommer sig selv med al den Sikkerhed, som er mulig, fortsagt, hvor ingen betydelig og uoprettelig Vildfarelse kan finde Sted? En saadan Isolering, et saadant udvalgt og reent Midtpunkt er Bonnen. Bonnen er Sandhedens Sted.

Der kan ikke tænkes Noget, som i høiere Grad skulde fortjene at gøres til Gjenstand for Bøn; thi her handles om at formane i Guds Navn og som om Gud formauede formedelst os (2 Cor. 5, 20). Hvorledes skulde vi kunne vove at gjøre dette uden hans Tilladelse? Og hvorledes skulde vi kunne være sikkre paa at have hans Tilladelse, naar

---

frem af udvortes Tilskyndelser. Det er vistnok sandt, at naar man begynder sine Studier med en saadan Stemning, udsætter man sig for en stor Fare. Senerehen, naar man har tabt noget af sin Begeistring, naar Livet tager en anden Retning, saa bliver man ved istedetfor at holde op. Det er en Fare; men af denne Grund kan man ikke udelukke Noget. Ved Fuldendelsen af sine Studier her man atter raadspørge sin Samvittighed, og det paa en afgjørende Maade. Da handles der ikke længere om en almindelig Overensstemmelse mellem den udvortes Bekjendelse og Hjertet. Man maa prøve sig selv tilbunds; og hvis man erkjender, at man intet Kald har, maa man have Mod til at vende tilbage. — Den Præst endelig, som, efter i nogen Tid at have været i geistlig Virksomhed, indsaar, at han manglede Kald, var vel kommen temmelig seent til denne Erkjendelse, men dog endnu ikke for seent til at forlade det præstelige Embede.“

vi umiddelbart kunne bede ham om den, og dog undlade at gjøre det? — Det maa ikke forstaaes saaledes, som om jeg vilde tillægge Bønnen nogen overnaturlig eller magist Virkning. Naar Gud opfordrer os til at bede, da er det ikke hans Hensigt at fritage os for eller berove os Brugen af vore Gøner; han forpligter sig ikke til at give os et ligefremt, umiddelbart Svar paa det Spørgsmaal, som vi henvende til ham: Skal jeg gaae, Herre? . . . Gaa! — Men selv asseet fra Bønnens eget indre Værd, maa Gud, som Den, der er Herre over vor Aand og over Omstændighederne, have det i sin Magt at indrette Alt saaledes, at vi see det, som vi skulle see, og ikke troe at see det, som ikke er. Hans Forsyn gjør sig ikke gjældende paa vor Friheds Beføstning; den bør forblive uantastet.

Vi vilde aldrig paakalde Gud, hvis vi ikke gjorde det i det Dieblif, da vi gaae den allerførste Fare imøde. Thi saaledes maa man vel kalde den Fare, for hvilken man udsætter sig ved at indtræde i det præstelige Embede uden Kald. Hverken Læring eller Exempel eller Dmgang, hverken Dpdragelsens eller Autoritetens Indflydelse, hverken ydre eller indre Fristelser, hverken umaadelig Rigdom eller umaadelig Fattigdom, kort Intet er istand til saa grundigt og uigenkaldeligt at fordærve et Menneske som Udøvelsen af præstelig Virksomhed uden Kald, det vil sige, uden de Overbeviisninger og Følelser, som udgjøre dens eneste retmæssige Grundvold; og Abbed Saint-Cyran har Grund til at sige, „at ingen Mennesker ere vanskeligere at omvende end dem, som, skjøndt de ikke have modtaget Guds Kald til deres præstelige Virksomhed, dog deres hele Liv igjennem ikke gjøre Noget, som synes en Præst uærdigt*)." Det er en forfærdelig, men

*) Saint-Cyran, *Pensées sur le sacerdoce*.

sand Tanke. Thi paa den ene Side er det vist, at et Menneske, ved uden Kald at udøve præstelig Virksomhed, skader sig selv netop ligesaa meget, som en Anden gavner sig selv ved en retmæssig præstelig Virksomhed: at Alt, hvad der bevæger og opbygger den sande Præst, forhærdner ham i samme Forhold; at ethvert Sandhedens Ord, som han udtaler, bidrager til endnu mere at tillukke hans Hjerte for Sandhedsfølelsen, og at det, som giver Andre Livet, giver ham Døden; — og paa den anden Side er det let at indsee, at den Forbrydelse, han allerede har begaaet ved sin uretmæssige Anmættelse af det præstelige Embede, og altsaa ogsaa ved sit Hykleri, er saa stor, at sædelig Forargelse ikke forøger den synderligt, ja, at iøinesaldende Forargelser, netop fordi de berove Præsten al Agtelse, ikke saameget bringe selve det præstelige Embede i Vanrygte. Disse Forargelser lægge for Dagen, at han er en Slave, som slaaer om sig i sine Lænker; de ere paa en Maade en Frastigelse af den præstelige Værdighed; den Præst, som giver saadan Forargelse, er en Tyv, men ikke en Bedrager, og han fordærver sig selv maaskee mindre ved disse Udsævelser end ved Hykleri. Den Anden gjør langt mere Skade; han har kun taget den evangeliske Præsts Embede i sin Haand for at svække Evangeliets Kraft, for at fastholde de ham betroede Sjæle i tomme og døde Former, for at dylse dem i en endnu dybere Sovn. Hvor forunderligt det end synes, saa er det dog sandt: de Forargelser, som han vilde kunne give ved et uordentligt Levnet, vilde i Sammenligning hermed være Belgjerninger; de vilde ikke tillade nogen Skuffelse; de vilde indeholde en Advarsel om, at Sandheden er andetsteds, eller at den idetmindste ikke er der; men Uerbarheden i hans Sæder, den nogenlunde regelmæssige Jagttagelse af hans reent udvortes Pligter, og alt Dette uden Overbeviisning, uden Fromhed og uden Liv,

er det meest beundringsværdige Middel til at fjerne Sjælene fra de levende Bande, og lede dem hen til Selvretfærdighedens, Formvæsenets eller Eiegyldighedens stilicstaaende og dyndfulde Bande. Jeg undersøger ikke, om han er mere eller mindre skyldig end den Præst, der giver Forargelse; men jeg er overbevist om, at han gjør mere Skade.

Hvor affindig vilde da ikke Den være, som ikke vilde skjælve ligeoverfor en saa skræffelig Fare, som ikke vilde tage sig i Agt for Ekinnet, som ikke vilde vise Mistænksomhed imod Andres Druker, Indbydelsler og Raad, selv om de udgik fra dem, af hvem han føler sig meest og oprigtigst elsket, som, fortsagt, ikke vilde modstaae alle forenede Tilskyndelsler, og ved Hjælp af Bønnen søge at have sig saa hoit over Indbildningskraftens Blandværk og alle menneskefælige Indskyndelsler, at han ikke mere finder Noget imellem sig og Sandheden? Hvad han vil have, er et Kald, som skal komme til ham fra Gud selv; han vil ikke være tilfreds med noget Mindre; han vil ikke have nogen Ro, forinden han har fravrisset Gud det høitidelige Ord: Gaa! eller: Gaa ikke! Dette Ord vil Gud vistnok ikke udtale tydeligt; men Gud vil mage det saa, at alle de Gjenstande, som han maa tage under Overveielse for at kunne fatte sin Beslutning, ville afspeile sig med Reenhed i hans Samvittigheds Speil, og at han vil komme til den Overbeviisning, at det er Samvittigheden, som har talet, det nye Menneſke, og ikke det naturlige Menneſke!

Præstens Pligter.

Den Plan, som jeg følger, er maaskee ikke den bedste; men man kan finde sig i enhver Inddeling af Stoffet, naar den blot ikke udelukker noget Væsentligt og ikke indeholder noget Urigtigt.

Jeg drager flere concentriske Kredse om Præstens Sjæl, som er mit Centrum og mit Udgangspunkt. Jeg giver Forskrifter, først for Præstens reent individuelle og indre Liv; et særegent og eiendommeligt Liv, ved hvilket alle hans andre Tilværelseskredse ere bestemte.

Jeg gaaer dernæst over til hans sociale, og da navnlig hans huuslige Liv, (idet jeg bestandig betragter ham som Præst).

Endelig kommer jeg til hans egentlige pastorale Liv, i hvilket jeg skjelner mellem Pastoren, Liturgen og Prædikanten.

Forste Deel.

Præstens individuelle og indre Liv.

Jeg forudsætter et helligt Kald og en retmæssig Indtrædelse, et præsteligt Sind, ja selv Iver.

Præsten bør, ligesom enhver Christen i Almindelighed, befæste og bekræfte sit Kald (*βεβαιωσάτω*). (2 Pet. 1, 10). — Der er her et Mysterium, nemlig den dybe, usynlige Samvirken af den menneskelige Villie, som vækkes, og den guddommelige, som vækker den. Det forholder sig med Kaldet som med Omvendelsen. I een Betydning bliver man kun kaldet een Gang, ligesom man kun bliver omvendt een Gang; i en anden Betydning kaldes og omvendes man hver Dag. Analogien vilde her være tilstrækkelig, ja det vilde endogsaa være et Beviis a fortiori; men Evangeliets Udtryk herom ere bestemte og tydelige; Apostelen Paulus siger til Timotheus: „Jeg paaminder dig, at du opflammer den Guds Naadegave, som er i dig.“ (2 Tim. 1, 6).

Jeg undersøger ikke, om det for Manges Bedkommende ikke gjælder om at skabe Kaldet bagefter.

Er Udøvelsen af den præstelige Embedsvirksomhed ikke tilstrækkelig hertil? Den bør bidrage dertil; men den kan ogsaa staae i Veien derfor. Udøvelsen af det præstelige Embede er farlig for det præstelige Embedes Aand, naar der ikke indvortes er Noget, som opretholder den. Hvis denne Ligevægt ikke er tilstede, hvis det Indre ikke tilstrækkelig virker tilbage paa det Ydre, saa vil det Ydre udøve en skadelig Indflydelse paa det Indre, ligesaa vist som det Indre svækkes af Mangel paa en udvortes Virksomhed. En Følelse er udsat for stor Fare, naar den gaaer over til at blive en For-

retning*). Indbildningskraften spiller en stor Rolle ved vore første Indtryk; naar den først er opbrugt og dens Bistand svigter os, og vi ere indskrænkede til at føle Gjenstandene med Hjertet og Samvittigheden, er det meget at befrygte, at vi ikke længere ville føle dem tilstrækkelig**). Vi bør ikke stole paa Livligheden af vore første Indtryk; alt Det, som idag bevæger os paa det stærkeste, vil om nogen Tid lade os kolde; vi ville være indskrænkede til kun at føle Gjenstandene

---

*) „Den første Gang, at Præsterne og Levitterne saae det hellige Tabernakel, som Moses havde opført i Ørkenen, den underfulde Sky, som drog frem foran det, Guds Herlighed, som beskyttede dette forfærdelige Sted, de Drakelsvar, som udgik fra Helligdommens Dyb, den storartede Glæde og Pragt, som udfoldedes ved Offringerne og Ceremonierne, vovede de ikke at nærme sig til det uden med en hellig Gysen: ingen af de Kænsler og alle de øvrige Forberedelser, som Loven foreskrev Præsterne, blev forbigaaet. Men lidt efter lidt gjorde det daglige Syn af Tabernaklet dem fortrolige med dette hellige Sted; med Befrygten ophørte ogsaa Forsigtighedsreglerne; Aldstøttens Vidunder, som Gud udførte der hver Dag, nedværdigedes ved den lange Bane; vanhellige Misbrug fulgte snart efter: ubesindige Præster vovede at fremføre en fremmed Id; andre anmæse sig saadanne Forretninger, som ene vare Øpperstepræsten forbeholdte; endelig bleve Midians Døtre snart en Anledning til Fald og Forargelse for dem: og i hele Levi Stamme fandtes der neppe een Pinehas, een eneste hellig og nidjar Præst, som vovede at hævne Præstefabets Ære og Lovens Hellighed, der paa en saa stammelig Maade var vanæret i Paasyn af et troløst Folk. See dette er ogsaa vor Historie, o. s. v.“ *Massillon Discours sur la nécessité, où sont les ministres de se renouveler dans l'esprit de leur vocation*).

***) I enhver Christens og enhver Præsts første Begeistring blander der sig lettelig, ja med Nødvendighed nogen Indbildning. Indbildningskraften spiller en Rolle i ethvert Menneskeliv: den er, saa at sige, et Befordringsmiddel, uden hvis Hjælp mange Ideer slet ikke vilde komme til os. Og hvorvidt strækker ikke dens Magt sig! Den formaaer endogsaa at forespile os Tilværelsen af et Liv i os, som er os aldeles fremmed. Den blander sig i alle vore sædelige Handlinger, ja i nogle af dem endogsaa i et meget stærkt Forhold. Naar den forsvinder, forsvinder med det Samme Alt, hvad den har skabt, ligesom et Blandværk, og vi have da Rettoudbyttet af det Arbejde, der er foregaaet i os. Det er ofte meget ringe: der er ikke Andet end Barmen tilbage paa Bunden af Vægeret; Indbildningskraftens søde Viin er allerede drukket.

ved deres umiddelbare Forbindelse med vort Hjerte og vor Samvittighed, og Den, der fra først af syntes fuld af Iver, befindes til Slutningen ikke længere at være Mand for sit Embede. Man bør altsaa fornye sit Kald, og jo mere Nyhedens Trylleri forsvinder, desto mere maa man styrke det moralske Element.

Det første Middel til at fornye vort Kald som Præster er altsaa at fornye vort Kald som Christne; det er, at vi ikke forglemme den Christne for kun at tænke paa Præsten; den Ene udretter ikke af sig selv og ganske alene det, som er den Andens Sag. — Selv i vor Egenskab af Præster er det af Bigtighed, at vi sige os selv, at vor egen Sjæl er den første af dem, der ere os betroede, den første, imod hvilken vi skulle udøve vor præstelige Virksomhed, og at vi først og fremmest ere vore egne Sjælesørgere.

Hvad enten det nu er, fordi vi ikke kunne fremme Andres Vel, naar vi forsømme vort eget, eller fordi det er billigt, at Kjærligheden hos Enhver begynder med sig selv, saa finde vi, at Apostelen Paulus i den Formaningstale, han henvender til Timotheus og igjennem ham til alle Præster, først og fremmest taler til dem om dem selv; „Giv Agt paa dig selv og paa Lærdommen; thi naar du gjør dette (det vil sige, begge Dele, og ikke blot den sidste), skal du frelse baade dig selv og dem, som høre dig.“ (1 Tim. 4, 16). — „Giver Agt paa Eder selv og den ganske Hjord, iblandt hvilken den Hellig Aand satte Eder som Tilsynsmænd *).“ (Ap. G. 20, 28).

*) „For at følge Sanct Paulus's Forskrift (Ap. G. 20, 28; — 1 Tim. 4, 16) er det nødvendigt, at en Biskop begynder med for sit eget Bedkommende at opfylde sine Pligter, og at han fremfor alle Ting bærer Omsorg for sin egen Frelse. Forinden han udgyder sig i Kjærlighed til sin Næste, maa han have fordybet sig selv i den guddommelige Hellighed. Forinden

Paa den anden Side er det ogsaa foreffrevet os, udtrykkelig at fornye vort præstelige Kald; hvilket betyder, at vi uafsladeligen skulle sætte os tilbage i den Stemning, som har afsjort vort Kald.

Naar nu den blotte Udovelse af det præstelige Embede ikke er tiltrækkelig til uafsladeligen at sætte os tilbage i denne Stemning, saa maae vi altsaa udenfor, ved Eiden af det præstelige Embede opsøge Midlerne til denne Fornyelse.

Det første Middel, eller rettere Betingelsen for alle de andre er Gensomhed*).

Vi gjøre os ikke skyldige i nogen Overdrivelse; vi ville ikke anbefale Gensomheden med Udcluffelse af det seltskelige Liv eller paa dettes Beføstning. Det er netop af Hensyn til dette sidste og for bedre forberedt at vende tilbage dertil, at Præsten stundom bør unddrage sig det. En altfor dyb og altfor langvarig Gensomhed har andre, men ligesaa store Farer som Selskabslivet; den er, som Bane betragtet, stridende mod Ekaberen's Billie, som har erklæret, at det ikke var godt, at Mennesket var alene; den strider mod Jesu Christi Tanke, idet han har bedet sin Fader, ikke at tage os bort af Verden, men at bevare os fra det Onde: den bør altsaa kun anbefales som Undtagelse og ikke som Regel; men som Undtagelse eller som

---

han bevæges ved Andres Elendighed, maa han have Følelse for sine egne Ulykker og sine egne Sygdomme, og forinden han bringer Andre til at adlyde Guds Lov, maa han først selv adlyde den. Den første Pligt for en Biskop er at være hellig." Duguët, *Traité des devoirs d'un évêque* Art. II. § 1). — Gregorius af Nazianz udtaler sig om den samme Gjenstand paa følgende Maade: „Man maa først selv renses, og dernæst rense Andre; først selv undervises, og saa undervise Andre; først selv blive et Lys, og saa opløse Andre; først selv komme til Gud, og saa føre Andre til ham; først selv helliggjøres, og saa helliggjøre Andre.“

*) See herom en Tale af Vinet: *La solitude recommandée au pasteur.*

Lægemiddel (man ernærer sig ikke ved et Lægemiddel) fortjener den i høi Grad at anbefales.

Det har ligesaa lidt været vor Mening at ville sige, at Gensomhed i og for sig skulde være god; den er det kun under visse Betingelser. Man har ofte omtalt den med hiin eensidige Beundring, som vi gjerne nære for Alt, hvad der engang har fortryllet os. Digtere*), Sædelærere og Philosopher have priist den, og disse samstemmende Lovtaler ere vistnok ikke aldeles uden Grund; men der maa gjøres Forskjel. Det er den indvortes Gensomhed eller Gensomhedens Aand, som vi have villet anbefale; man bør øve sig i at være ene midt i Selskabslivet, rolig midt i Larmen, ubevægelig midt i Bevægelsen; og Den, der forstaaer at skaffe sig denne Gensomhed, ham ville vi fritage for den anden. — Vi troe ogsaa, at der, hvor den udvortes Gensomhed er os nægtet, kunne vi stole paa, at den anden, pleiet med Omhu, vil være os tilstræffelig.

Er den udvortes Gensomhed ikke i sædelig Forstand god, saa duer den ikke. Naar vi have Verden i Hjertet, saa bære vi den med os ind i vort Konfammer. Den er meget skadelig for et uselskabeligt, misundeligt eller pirreligt Menneske, som i Gensomheden nærer sig med sine bittre og hadefulde Tanker; og der gives mange Tilfælde, hvor man ikke vil kunne give et Menneske, der bevæges af en eller anden Lidenskab, noget bedre Raad end at søge Umgang med Mennesker og i Forbindelse dermed at hengive sig til en eller anden nyttig Virksomhed. — Gensomheden kan baade være gavnlig og skadelig; det kommer an paa, hvad man søger i den.

Men for Den, der i Gensomheden søger noget Godt,

---

*) F. Ex.: La Fontaine i *Songe d'un habitant du Mogol, le Juge arbitre, l'Hospitalier et le Solitaire.*

maa den nødvendigviis netop af den Grund være gavnlig. Og om man end ikke selv har gjort nogen Erfaring i saa Henseende, saa er det dog let at indsee, at hvad der bringer Gjenstandene til at forsvinde og Verdens Varm til at forstumme, begunstiger de Samtaler, som vi ville have med os selv; at disse Samtaler ikke kunne være sammenhængende og fuldstændige uden under denne Betingelse; og at i Særdeleshed de Sandheder, som have Betydning for Samvittigheden, i Gensomheden bedre kunne frigjøre sig for alle de uvedkommende Bihensyn, hvorved de besværes og fordunkles i de Discussioner, der føres dem angaaende*).

Livet er i vore Dage saa mangfoldigt og mangesidigt, at Diet næsten blandes derved og føler Trang til at udhvile sig i Gensomhedens eensformige og milde Lyk**).

Man bør altsaa ikke foragte de udvortes Midler. Jesus Christus har ikke foragtet dem; thi han fremstilles jo ofte af Evangeliet som Den, der drager sig tilbage til affides Steder og tilbringer længere Tid der, fjernt fra Wienneskens Brimmel og Verdens Varm. Naar dette Middel kunde være nødvendigt for Jesus Christus, hvorledes skulde det da kunne være unyttigt

---

*) Den hellige Gregorius kalder det præstelige Embedes Forretninger „et Stormveir for Aanden“. — Den hellige Bernhard skrev til Pave Eugenius: „Este di Alle besidde Dig, saa var ogsaa selv en af dem, der besidde dig. Hvo. for skulde du alene bedrages for den Gave, som du bortsælger i din egen Person? Hvorlænge skal det vare, inden det kan tilfalde dig selv at blive modtaget mellem alle de Andre? Du erkjender, at du skylder dig selv til Bise og Daarer, og du unddrager dig ikke for Alegen uden for dig selv! . . . Alle have deres Deel i dig, Alle for risfe sig ved din Varm ligesom ved en offentlig Kilde; men dig selv holder du borte, skjænt du ransmager.“ (De consideratione lib. I. cap. 5.)

***) See herom Massillon: Tredie Synodaltale: De la nécessité des retraites pour se renouveler dans la grâce du sacerdoce; og Bourdaloue, l'Avertissement de la retraite spirituelle.

for os? „Jeg har lært af den hellige Augustinus, siger Bossuet, at en agtpaagivende Sjæl skaber sig selv en Gensomhed: *Gignit enim sibi ipsa mentis intentio solitudinem*. Men lader os ikke have for høie Tanker om os selv; hvis man vil bevare Sjælens Kræfter, maa man vide at forskaffe sig Timer, i hvilke man virkelig er alene*.)“

Forøvrigt er Gensomheden kun gavnlig, forsaavidt den tillige er Virksomhed; den Fred og Ro, som den tilbyder, er kun en Kamme, som maa udfyldes. Tankens Løsgængerer er altid skadeligt. Christendommen vil, at vi skulle tænke, og ikke, at vi skulle drømme.

Den almindelige Virkning af Gensomheden, som vi have antydnet, giver den et stort Værd for Præsten, idet han kan gjøre en tredobbelt Anvendelse af den:

1. Til at gjøre sig selv Rede for sit indvortes og indvortes Liv. Det er en Prøve, som vi ofte bør gjøre; thi det Ondes Fremgang er ligesaa hurtig, som den er umærkelig. Hvis vi idag ikke ere bedre, end vi vare igaar, saa ere vi slettere. Lader os som omhyggelige Huusholdere hver Aften opgjøre vort Regnskab; thi Lyven kan komme om Natten. Paa den anden Side vil en altfor smaalig Maade at prøve sig selv paa let aabne Døren for Egensjærligheden; man maa altsaa ogsaa her være paa sin Post; thi Fjenden sniger sig ind gennem enhver Aabning. Man har undertiden, temmelig uforsigtigt, anbefalet at holde en udførlig Dagbog for hver enkelt Dag. Man skal ikke tale formeget om sig selv, ikke engang for at sige noget Ondt om sig selv; derimod kan det være gavnligt at optegne sit Livs vigtigste Begivenheder.

---

*.) Bossuet, Oraison funèbre de Marie-Thérèse d'Autriche. — Med Hensyn til Citatet af Augustin see: De divers. quæst. ad Simplic. Lib. II., quæst. IV., t. VI., col. 118.

2. Til at samle Udbyttet af sin Erfaring. Erfaringen er egentlig en Bearbejdelse af Kjendsgjerningerne. Det er ikke nok at have seet dem og at have overværet dem; man maa tænke over dem, frigjøre dem, klare dem, ordne dem. „Man kunde gjerne, siger d'Argenson, tilbringe et heelt langt Liv med at arbejde uden Grundsætninger; man vilde dog aldrig lære Noget. Erfaringen er langt snarere Frugten af Ens Betragtninger over det, man har seet, end Resultatet af en Masse Kjendsgjerninger, som man ikke har helliget al den Dpmærksomhed, de fortjene.“

3. Til at raadføre sig med Gud. Selv den allerhelligste Dmgang kan ikke erstatte denne. Og hvor nødvendig er den ikke for en Præst! Han skal indrette sit fremtidige Liv, tage Beslutninger, anstille Overveielser med sig selv. Man vil begaae mange Feiltrin, navnlig i den første Tid, hvis man ikke lægger en ordentlig Felttogsplan. Men lader os altid falde Gud med til Raadslagningen, og lader os aldrig tage nogen Beslutning i hans Fraværelse.

Bønnen har sin naturlige Plads i Gensomheden; men vi betragte den særskilt som et andet Middel til at fornye vort Kald. Den er ikke blot en Pligt og en Forret; den er ikke blot en Forberedelse til det præstelige Embede; den er et af dets Arbejder; og for at kunne udføre dette have Jesu Christi første Tjenere forlangt at blive fritagne for adskillige Bisforretninger; men bør blive varagtig deri. (Ap. G. 6, 4).

Bønnen er nødvendig for at bevare os det rette Blik paa Tingene, Noget, vi altid ere udsatte for at tabe; — for at læge de Saar, som et egenfjærligt og pirreligt Sind har tilføiet os; — for at opfriske Modet; — for at forhindre Dovenskab, Letsindighed, Slaphed, aandeligt eller kirkeligt Hovmod, Prædikantforfængelighed og Misundelse fra at faae Indpas hos os; thi disse Farer true os altid. Bønnen ligner hiin

rene Luft, der omgiver visse af Oceanets Der, en Luft saa reen, at intet Utoi der kan trives. Vi bør omgive os med denne Athmosphære, ligesom Dykkeren omgiver sig med sin Klokke, forinden han nedstiger i Havet*).

Men Præstens Bøn er en præstelig Bøn, og som saadan er den en Forretning. Man har sagt: Hvo som arbejder, han beder; hvor langt sandere er dog ikke den Sætning, at hvo som beder, han arbejder! Naar Moses beder paa Bjerget, saa arbejder han. Forbønnen er den eneste Levning fra det gamle Præstedømme, som er tilbage for den evangeliske Præst**). Den er umiddelbart bleven udøvet af Overhyrden og hans Apostle, „som bestandig komme deres Menigheder ihu i deres Bønner,“ paa samme Tid som de udbede sig deres Menigheders Forbøn***).

En anden Anvendelse af Præstens stille Timer og et tredie Middel til at fornye sit Kald bestaaer i Studering, og da først og fremmest i Bibelstudium. Dette Studium er, selv om det ikke drives paa nogen videnskabelig Maade, uudtømmeligt, og saalænge man lever, gjør man bestandig nye Opdagelser derved. Det er en Pligt og en Nødvendighed for Præsten; en Pligt, efterdi hans Embede netop bestaaer i at prædike dette Ord, eller overensstemmende med dette Ord, — og fordi hans præstelige Embedsvirksomhed vil vække mere Deeltagelse og bringe flere Frugter, jo mere

*) Ogsaa Harmø anbefaler Præsten jevnlig Bøn. Pastoraltheologie I. Pag. 16.

***) Ikke alene Forbønnen, men ogsaa Bønnen for Guds Riges Komme. See Ef. 62, 6—7: „J, som minde om Jehova, ei være der Tausked for Eder. Tilstedes ham ei No, indtil han saaer grundfæstet, og indtil han saaer gjort sit Jerusalem til Lovpriisning for Jorden.“

****) Bacon's Bøn, forinden han satte sig til at studere; meddeelt af de Bauzelles. (Histoire de Bacon Tom. I. Pag. 107). — Keplers Bøn (Semeur for 1838 Pag. 245). — Disse Bønner og to Steder af Massillon findes i Anhanget Anmærkning VII.

hans Ord er gennemtrængt af Saften og Kraften af dette Ord, — ja selv af Bogstaven*).

Prædikens Liv og Fylde beroer netop derpaa, at Præsten ikke lader sig noie med at kjende og anføre enkelte Dele af den hellige Skrift, men kjender og anfører den hele.

Med Hensyn til Sjælesorgen er Bibelen endnu mere nødvendig. Man ndsætter sig ofte for at blive bragt i Forlegenhed, naar man ikke er hjemme i Guds Ord. Man forbauses undertiden over den Magt, som en grundig Skriftkundskab meddeler enkelte Missionærer. De have ganske vist ikke lært den udenad; men de kunne huske den med Hjertet. Denne Maade er den bedste, og den er eiendommelig for de Mennesker, som ere blevne grebne af den. Man bør læse den som Præst og som Christen. — Det er farligt at læse den hovedsageligen som Prædikant. — Man bør i den hellige Skrift søge, ikke Skriftsprog og Prædiketexte, men Kræfter, Dyder og Indskydelser. Ellers er den ikke længere en Bog, men blot Bibelvers.

Man bør i Bibelen ligesaavel studere de hellige Mænd som de hellige Ord. Man forsømmer altfor meget dette Studium. De Helliges Levnetsløb ere ogsaa Guds Ord. Christendommen er ikke væsentligt en Bog, omendkjøndt den har en Bog til Grundvold og Støtte; den er en Kjendsgjerning, og det en moralsk Kjendsgjerning. Man bør i Almindelighed studere de hellige Mænds og Missionærers Levnetsbeskrivelser. De bidrage til Bevarelsen af den rette præstelige Aand hos os. Dette formaaer Banen ikke.

Man bør studere Bibelen i Grundsproget. Dette er nødvendigt, selv for Landsbypræsten; thi det gjælder om at

---

*) 1 Tim. 4, 13: „Bliu hart ved Læningen o. s. v., og 2 Tim. 3. 15—17 „Du kjender fra Barndom af den hellige Skrift o. s. v.

blive gennemtrængt af den hellige Skrifts Aand. Vistnok kan vor Prædiken ogsaa uden Anvendelsen af dette Middel være til Betsignelse; men Kundskab til de hellige Sprog er et Fortrin, som vi ikke bør ringeagte.

Bed Siden af, eller rettere, næstefter Bibelstudiet gives der ogsaa andre Studier, som have Krav paa Præstens Opmærksomhed. Vi begynde med at fjerne Misbrugene:

1. Den Misbrug, som bestaaer i at gjøre ligegyldige Ting til Gjenstand for sit Studium eller at foretage sig et Studium i et forsængeligt Diemed. Man maa vogte sig for saadanne Studier, som kun have Nysgjerrighedens Interesse, og som kun tjene til at nære Forsængeligheden; man bør flye „de unyttige Spørgsmaal“, som Apostelen Paulus omtaler*).

2. Den Misbrug, at forlange af Studeringerne, hvad de ikke kunne give: den sande Kundskab til Gud, Kjærlighed til Gud og Hjertets Fred. Naar Kundskaben har opnaaet at gjøre os vort Mørke synligt, saa har den, idetmindste for visse Gjenstandes Bedkommende, gjort os den største Tjeneste, som vi kunne vente af den. Den er en Propædeutik; den er ligesom Loven, og i samme Betydning som denne, „en Tugtemester til Christum“; men den er ikke Veien og Sandheden og Livet. Man kan have megen Kundskab og dog mangle Troen; man kan troe, og troe rigtigt, uden at have nogen Kundskab; Guds Lov, — og altsaa endnu mere Evangeliet, — giver de Genfoldigste Viisdom**). Der gives efter Apostelen Johannes en Salvelse, som lærer os alle Ting, og efter hvilken vi ikke have behov, at Noget skal lære os. (1 Joh. 2, 27).

3. Endelig Overdrivelsens Misbrug: det vil sige at

*) „Han er syg for Spørgsmaal og Ordkrig“ (1 Tim. 6, 4).

***) „Han skal lære de Sagmodige sin vei“ (Ps. 25, 9).

anvende for Meget af vor Tid og vore Kræfter paa et Studium, for hvis Skyld vi ikke bør opoffre det præstelige Embede, saasom det ikke har andet Diemed end at forberede os til dette eller at forskaffe os en passende Udspreddelse. Det vilde være at tilfidesætte Maalet for Midlerne. Den ringeste af vore Pligter bør synes os vigtigere end den meest underholdende Læsning og bør drage os bort fra denne*).

Der fremstiller sig her et Spørgsmaal, nemlig hvorvidt Præsterne bør give sig af med Børneopdragelsen: et meget vanskeligt Spørgsmaal. Det var det ikke for nogle Aarhundreder siden; det vil maaskee ikke altid være det. Der var en Tid, da Alle vilde have fundet det naturligt, at en Præst var Lærer; nutildags er det anderledes. Videnskaben er bleven verdsliggjort; den har adskilt sig fra Religionen; den vil maaskee saaledes tjene den bedre. Skulle vi imidlertid sige, at Børneopdragelsen er uforenelig med det præstelige Embede? Nei, den er ogsaa en præstelig Gjerning. Men hvad der under Livets nuværende Forhold maa ansees for en forkeert Fremgangsmaade, er, at hellige sig til det præstelige Embede, for siden at have Balget mellem et Præstekald og Ungdommens Underviisning.

Efter saaledes at have fjernet disse Misbrug, troe vi at kunne anbefale Præsten at opoffre en Deel af sin Tid til Studering.

1. Man har studeret med sine Embedsforretninger for Die; hvad man har lært, har man lært for at anvende det i sin Embedsvirksomhed, og det ikke blot de meest almindelige Resultater, men ogsaa de særegne Begreber. Men nu er det jo en bekjendt Sag, at hvad man ikke vedligeholder, det gaaer

---

*) Clitephon af La Bruyère (Les Caractères, i det Kapitel, der har til Dverkskrift: Des biens de la fortune).

tabt. Man maa desuden ikke indbilde sig, at man ved Universitetet har lært Alt, hvad man kan lære, eller Alt, hvad man behøver at vide. Videnskaben har fornyet sig i flere vigtige Punkter, har maaskee forandret Skikkelse, siden vi forlode Academiet.

2. Det er forbundet med Misligheder, kun at beskæftige sin Aand med practiske, specielle og individuelle Spørgsmaal; dette slover Aanden og skader endogsa den practiske Virksomhed: Videnskaben raader Bod herpaa, den hjælper os til ved Theorien at rette de Misbrug, som have indsneget sig i Praxis. Bengel antog, at det vilde være godt at forsøge sig i de præstelige Forretninger ude paa Landet, og derpaa atter for nogen Tid at tage fat paa sine Studeringer*). Paa denne Maade vilde Livet opklare Videnskaben, Handlingen udbrede Lys over Ideen, og omvendt. — Har mls finder ligeledes baade i Forretningernes store og i deres ringe Antal en Bevæggrund til at dyrke Videnskaben.

Men selv om man ikke vil tage Hensyn til den practiske Virksomhed, saa bliver Tanken fattig, naar man ikke studerer; de livligste og frugtbareste Aander have gjort denne Erfaring. Vi kunne ikke selv nære os ved os selv alene; vi skabe ikke uden at laane. Det er vistnok sandt, at Studering ikke udelukkende bestaaer i Læsning. Naar vi have lært Noget af Bøger, og det ligesaa vel af Bøgernes Bog som af alle de andre, saa maae vi gjøre Brug af vore Kræfter for at assimilere det, ligesom vi assimilere vor legemlige Fode. Men naar vi, uden Bøgers Medvirkning og uden Bistand af

*) „Naar man har tilbragt en vis Tid imellem Landboerne i et Landsogn som Vicarius, og naar man der har lært, hvorledes *gustus plebeius et popularis* er (hvorledes Almuen betragter Religionen), saa er det godt, igjen at lægge Haand paa Værket, eller at tage fat paa sin Theologie og at gjenngaae den med forøget Opmærksomhed og Flid.“ (Bengel).

Kjendsgjerninger, arbeide i Gensomhed, hvad er det da, vi bearbejde, uden Grindringer? Hvorfra komme vore Tanker uden fra Kjendsgjerninger eller Bøger eller fra det selskabelige Samliv, som ogsaa er en stor Bog, der har Krav paa vort Studium. Man maa altsaa studere for at vække sin egen Tanke ved Hjælp af Andres, og for at berige den. De, der ikke studere, ville see deres Talent henvisne, og de ville blive gamle i Aanden for Tiden. Erfaringen viser dette mere end tilstrækkeligt, hvad Prædiken angaaer. Hvoraf kommer det, at Prædikanter, som ved deres første Optræden bleve meget beundrede, dale saa hurtigt, eller blive staaende saa langt under de Forhaabuinger, de havde vaakt? Det er som oftest, fordi de ikke ere vedblevne at studere. En tro Præst studerer altid indtil en vis Grad; han læser jevnligt, foruden i Bibelen, ogsaa i Menneskehedens Bog, der ligger aaben for ham; men dette empiriske Studium er ikke nok. Uden et stadig Studium kan man vel skrive Prædikener, ja endogsaa gode Prædikener; men de ville allesammen ligne hinanden, og denne Lighed vil bestandig tiltage. En Prædikant derimod, som stadig vedligeholder en frisk Strøm af grundige Tanker i sig, og som nærer sin Aand ved forskjelligartet Læsning, vil altid fængsle sine Tilhørere. Den, der beherskes af een eneste Tanke, finder i alle Bøger, selv saadanne, som ikke staae i nogen umiddelbar Forbindelse med det præstelige Embede, Noget, der passer for hans Diemed.

3. Apostlene have anbefalet Videnskaben eller Kundskaben, hvilket kommer ud paa Gæt (2 Pet. 1, 5. 6); thi naar de have sagt, at „Kundskaben opblæser, men Kjærligheden opbygger“, (1 Cor. 8, 1) saa have de kun talt om en Fare ved Kundskaben, en Fare, som i Virkeligheden er uundgaelig, hvis der ikke findes nogen Modvægt i den christelige Ydmyghed. Selve Kundskaben kan være faretruende for

Ydmygheden; men dette gjælder jo om enhver Udvikling af det menneskelige Liv, og naar man ikke paa eengang vil fastsætte en agrarisk Lov saavel for Aanderne som for Jorden, kan man ikke tænke paa at bantse Uddannelsen af vore Eigner og den aandelige Udvikling. Hvis man siger, at Apostlene ikke have tænkt sig Videnskaben i dens nuværende Udviklingsformer, saa er Grunden dertil den, at de ikke havde den for deres Dine; men de have givet den deres Bisald uden at kjende den og uden at forndsee den. Det har ikke staaet i deres Magt, det staaer ikke i vor Magt at indskrænke Videnskaben til et lille Antal af Begyndelsesgrunde; den er, hvad Liederne, Begivenhederne, ja selve Religionens Modstandere have gjort den til; Alle have hjulpet til, baade Venner og Fjender; og til den nuværende Videnskabs Retfærdiggjørelse er det nok at vide, at Kundskaben er bleven anbefalet. Om vi end vide een Gang saameget som de Mænd, der levede i den apostoliske Tidsalder, saa have vi dog ikke mere Kundskab end dem; thi vor Kundskab er ikke Andet end Svaret paa Spørgsmaal, som efter deres Tid have formeret sig.

Naar vi anbefale Studium, er det da udelukkende det theologiske Studium vi have for Die? Men hvad er vel Theologien Andet end en Betragtningssmaade (den religiøse Betragtningssmaade) af Videnskaben, et Studium af alle Ting med bestemt Hensyn til Religionen? Og naar Kundskab til den Sphære, hvori en Gjenstand bevæger sig, er uundværlig for Kundskaben til denne Gjenstand selv, hvad er der da, hvorom Theologen kunde have Lov til at være uvidende? Hvor ufuldstændig, urigtig og indskrænket en Opfattelse af Mennesket og Menneskelivet vilde ikke Theologen have, hvis han kun kjendte Theologien i dette Ord's snevrere Betydning! Selv den eenfoldigste og meest ulærde Præst har, for rettelig at kunne forvalte sit Embede, nødvendigviis maattet kaste

Blikket omkring sig; han har ogsaa sin Videnskab, som paa den ene Side staaer over den blotte Boglærdom, og paa den anden Side over hiin uvidende, lovmæssige og smaalige Fortolkning, hiin Bogstavtrældom, der hverken bekymrer sig om sund Fornuft eller Erfaring, og som tilbeder sine egne Hjerne-spind. — Alt bliver til Religion for den Christne, Alt bliver til Theologie for Theologen: Altting indeholder Hentydning paa eller Vidnesbyrd om Sandheden. — Studering har en aldeles umiddelbar practisk Vigtighed. Der gives ikke nogen Udvikling af den meneskelige Aand, uden at den jo enten er en Hjælp eller en Forhindring for Religionen. Intet er ligegyldigt: enhver Ting maa enten være til dens Gavn eller til dens Skade. Og de meest videnskabelige Lærdomme, de meest abstracte Systemer stige efter nogen Tids Forløb ned i Folkets Masse.

Man har seet, hvor hurtigt Forraadet af Ideerne udtømmes, naar man ikke studerer; det gaaer med Aanden som med Jorden: det er Afveglingen i Dyrkemaaden eller Eedskiftet, som vedligeholder dens Frugtbarhed *).

---

*) Vinet har i Marginen tilføjet: „... ligesom vor Prædiken vinder ved vor forskjelligartede Læsning“; det er en Fuldstændiggørelse af Tanken. — De to sidste Afsnit have modtaget nogen Udvikling under selve Forelæsningen, og vi troe at burde gjengive denne efter de Studerendes Hæfter:

„Man vil maaffee tænke, at Præsten har nok at gjøre med Theologien, og at han ikke længere har Tid til at give sig af med de profane Videnskaber. Vi ville nu først gjøre den Bemærkning, at Ordet profan er et upassende Udtryk, som med Urette oversføres paa Ting, der ikke ber dødes. For Dem, hvem Religionen ikke er Et og Alt, gives der rigtignok to Sphærer, den religiøse Sphære og den profane Sphære; men for den Christne er Intet profant, Alt staaer i det Helliges Tjeneste. Vi ville imidlertid gaae ind paa dette Udtryk og anvende det om de Videnskaber, der ikke staae i nogen nødvendig Forbindelse med Religionen. Hvad betyder Ordet Theologie? Det har for det Første en særegen Betydning, ifølge hvilken Theologien adskiller sig fra Philosophien, Litteraturen, Kunsten o. s. v. Denne Adskillelse er vistnok nyttig; men efter saaledes omhygge-

Stillingerne ere iøvrigt meget forskjellige og kræve eller tilstede mere eller mindre Studium. Der vil ganske vist være nogen Forskjel mellem Præsten paa Landet og Præsten i Byen. Men man vilde have Uret i at troe, at den Første kan fritage sig for at studere; ja vi ville endog saa sige, at det er saameget mere nødvendigt for ham, som han lever affondret. Vi have talt ganske i Almindelighed; vi have sagt, hvad man kan kræve af en geistlig Mand, naar han lever under almindelige og rolige Forhold. Han bør beslutte sig paa et regelmæssigt, planmæssigt og alvorligt Studium, — dyrke Videnskaben paa en friskindtet og oprigtig Maade og med den

---

ligt at have betegnet Theologiens Omfang, maa man imidlertid ikke paa-
 staae, at den udelukker de andre Videnskaber. Den indeslutter en overor-
 dentlig stor Mængde profane Elementer: Philosophie, Historie, Chronologie,
 Grammatik o. s. v. Hvis man udsondrer alle de videnskabelige Elementer,
 saa bliver der ikke Andet tilbage end Religionen, som den findes hos
 Massen af de Troende. Det er altsaa vigtigt at studere alt Det, som i
 Forening med Religionen begrunder Theologien; man bør ikke fastsætte
 absolute Grændser, som ikke tør overskrides. I en mere udstrakt Betyd-
 ning kan man sige, at Theologien drager Alt til sig, at den bringer alle
 Videnskaber til at staae i et underordnet og skatshyldigt Forhold til sig.
 Og uden her at twistes om Ordet Theologie, saa maa man dog vel be-
 tanke, at der ikke gives nogen Udvikling af den menneskelige Mand, uden
 at den jo enten tjener Religionen, eller virker hæmmende imod den. Lige-
 som Religionen naaer ud til Alt, saaledes naaer Alt hen til den. Den bør
 omfatte hele Livet, hvis den ikke vil staae Fare for at blive udelukket fra
 Livet. Dette er en Sandhed, som gjælder for alle Tider, men navnlig i
 vore Dage. Uagtet det trostesløse Udseende, som vor Tidsalder frembyder,
 er den dog en Organisationens Tidsalder. Fromheden alene kan organi-
 sere Verden, og derfor maa den kjende Verden. Af Hensyn hertil er det
 nødvendigt, at Prædiken, baade den, der lyder fra Prædikestolen, og den,
 der meddeles gennem Bøger, kommer til at undergaae nogle Modificationer.
 Præsten bør kjende mange Ting, ikke for at besvares deraf, men for at be-
 nytte dem i det ene Fornødnes Tjeneste. Jo mere man kan trænge ind i
 Alt, desto mere kan man „tage al Tanke tilfange under Christi Lydighed.“
 (2 Cor. 10, 5). I de store Oprættelsens Tider har Fromheden altid taget
 Videnskaben i sin Tjeneste. Reformatorerne vare deres Tids lærde Mænd;
 Dplysningens Tjender have aldrig kunnet udrette Noget i nogen Retning.

rette Forstæraand. Biskop vil Præsten i Regelen ikke være i det Tilfælde, at han skulde behøve paany at opsøge Grundvolden for sin Tro; men selv dette Tilfælde kan indtræffe, hvilket bevises ved Richard Baxters Exempel, som paany begrundede sin historiske Tro ved Hjælp af ivrige Studier.

For at fuldende, hvad vi have at sige om Præstens individuelle Liv, ville vi endnu tilføie, at han bør lægge sig en bestemt Livsplan, foreskrive sig visse Regler, og ikke aldeles uden Modstand overgive sig til Tidernes Bolgegang og Forretningernes Flod og Ebbe. Biskop gives der, i een Betydning, intet Menneske, som mindre er sin egen Herre end han; ikkedestomindre vil baade hans Sjæl og selv hans Embede vinde ved, at han indfører saamegen Regelmæssighed i sit Liv, som det kan tilstede, medens han dog altid bør være beredt til at opoffre Regelmæssigheden for Kjærligheden. Man undgaaer derved megen Forstyrrelse og vinder megen Tid*).

God Benyttelse af Tiden er en Hemmelighed, som Ingen burde kjende bedre end Præsten, eftersom Ingen i høiere Grad end han, bør have Agtelse for Tiden, hvoraf Evigheden er dannet. Man spilder megen Tid uden derved at opnaae nogen forholdsmæssig Hvile. Man sparer paa Tiden, ved ikke at foretage sig noget Overflødigt, ved ikke at besvære de nødvendige Arbeider med overflødige Til sætninger, og ved at sætte flere Arbeider i Forbindelse med hinanden. Man sparer ogsaa paa Tiden, naar man forstaaer at værge sig imod Baatrængenhed og Tactløshed; Noget, som fra Verdens Standpunkt er vanskeligt, men som falder let-

*) Duguet omtaler en Biskop, som, naar Folk forstyrrede ham i de Timer, han havde forbeholdt sig selv, afviste Vedkommende med de Ord: „Hver Dag har nok i sin Plage.“ (Traité des devoirs d'un évêque, Art. II. § 99).

tere, naar man stiller sig paa den religiøse Pligts Standpunkt*).

Det kan ved denne Heilighed ikke noksom anbefales Præsten at vænne sig til at staae tidligt op om Morgenens Morgenstund har Guld i Mund. Senerehen bliver Aanden ligesom forstyrret ved Larmen af de mange udvortes og indvortes Bevægelser. Ved Daggry er Intet gaaet forud for vore egne Indtryk, og Intet besværer dem. Selv uden Hensyn til, at Præsten mindre end nogen Anden kan gjøre sikker Regning paa sin Dag, bør han mere end nogen Anden sætte Priis paa Fordelene ved denne Bane. Denne Bane havde hiin kongelige Prophet, som siger: „Jeg vil beskikke mig tidligt om Morgenens for dig og give Agt“ (Ps. 5, 4). „Mit Hjerte siger til mig i dit Navn: Søger mit Ansigt.“ (Ps. 27, 8). „Jeg er rede i Morgenstunden og raakalder.“ (Ps. 119, 147). — Hvo kan vel bedre end en Præst tale saaledes**)? — Desuden er det en Seier over Kjodet, og hvorledes en Præsts Stilling og Udsigter end monne være, saa bør han dog altid bære sig ad, som om han forberedte sig til et Liv, fuldt af Savn og Besværligheder: han bør, mere end nogen Anden, være „fattig i Aanden“ og daglig øve sig i at afdøe fra sig selv.

*) En gammel amerikansk Præst fortæller, at da han, i Begyndelsen af sin geistlige Virksomhed, engang besøgte sig i London, besøgte han den velærverdige Matthew Wilks, som modtog ham med Hjertelighed. Efter nogle Diebliffes Forløb, da de gjensidig havde meddeelt hinanden de rigtigste religiøse Nyheder, som de vidste, dede Samtalen hen. Wilks brod Tausgheden med de Ord: „Har De ellers Noget at meddele mig?“ — „Nei, Intet af særlig Interesse.“ — „Har De ellers nogen Underretning at bede mig om?“ — „Nei.“ — „J saa Fald bør vi tage Afsted med hinanden; jeg har Forretninger i min Herres Tjeneste; Farvel min Herre.“ Jeg modtog saaledes, vedbliver Præsten en Naamindelse om det Upassende i at misbruge Andres Tid og om den Fasthed, hvormed man bør væge sig derimod.“ (Anecdotes sur le ministere chrétien. Et engelsk Bært).

***) Bacon's Bon (see Anhanget Anmærkning VII).

Dette fører os til Afkæsen.

„Den legemlige Dvelse er nyttig til Lidet“, siger Apostelen Paulus. (1 Tim. 4, 8). Paa et andet Sted taler han om menneskelige Anordninger, hvilke vel have Skin af Biisdom i selvgjort Dyrfelse og Ydmygelse, og idet Legemet ikke spares og ikke holdes i Gre til Kjødets Mættelse (Col. 2, 23).

Apostelen Paulus bekæmpede den legemlige Dvelse, forsaavidt den ikke er forenet med Gudfrygtighed; thi denne opstiller han netop imod hiin i det samme Brev af første Brev til Timotheus; og det er unægteligt, at en saadan Dvelse er nyttig til Lidet. Han finder kun et „Skin“ i menneskelige Anordninger, som havde deres Udspring fra Selvretfærdighed og Gjerningshellighed. Han bekæmper her forud og for alle Lider Selvretfærdighedens bestandig paany fremvoksende Hydra. Men paa den anden Side vil han ikke, at vi skulle misbruge vor Frihed til en Anledning for Kjødet. (Gal. 5, 13). Han siger et andet Sted: „Jeg spørger mit Legeme og holder det i Trældom, at ikke jeg, som prædiker for Andre, skal selv blive forskudt“ (1 Cor. 9, 27). — Fremdeles: „Pleier ikke Kjødet til at vække Begjærighed.“ (Rom. 13, 14). — Ifølge det Ovenanførte troer jeg ikke, at han under Navn af legemlig Dvelse har fordømt Andet end lovbestemte Sædvaner, „Anordninger“, som han selv kalder dem; — jeg mener, at han ikke har fordømt Dvelsen som Dvelse, som frivillig Dvelse. Jeg finder rigtignok i Apostlenes Historie intet Spor af Faste eller noget Lignende; men paa den anden Side, hvad Grund var der vel til at omtale disse Dvelfer, hvis de ellers have fundet Sted, da Apostlene netop ønskede ikke at lade den afflaffede Trældom paany træde i Frihedens Sted? Hvis de have foretaget slige Dvelfer, saa maa det have være hemmeligt; thi de have maattet handle overensstemmende med Jerserens Forskrift:

„Naar du faster, da salv dit Hoved og toe dit Ansigt, at ikke Menneffene skulle see dig faste, men din Fader, som er i Søndom“ o. s. v. (Math. 6, 17—18). Desuden var det Liv, som Apostlene førte, en vedvarende Faste, som de ikke behøvede at gjøre endnu mere trykkende; Dvelse manglede dem ikke. Det er iovrigt værd at lægge Mærke til, at Apostelen Paulus, som vissest ikke skaanede sig selv mere end de Andre, har sagt: „Jeg spørger mit Legeme og holder det i Trældom*.“ (1 Cor. 9, 27).

Jeg troer ikke, at det for et Menneske, der lever i en i udvortes Henseende mere lykkelig Stilling, skulde være enten forbudt eller unyttigt at spørge sit Legeme og, idetmindste nu og da, at paalægge sig visse frivillige Savn, som vore sædvanlige Forhold ikke paalægge os. Det er desuden gavnligt at gjøre Brud paa sine Vaner. Kjende vi vor Fremtidsfjæbne? Hvad Friheden til at gjøre det angaaer, da seer jeg, at vor Herre og Frelser selv har fastet. (Luc. 4, 2). Jeg seer fremdeles, at han ved flere Udsagn har forudsat Retmæssigheden af disse Dvelse, idet han ikke forbyder Andet ved dem end Dffentlighed og udvortes Stillen til Skue, hvilket bevises ved det ovenfor anførte Sted (Math. 6, 17—18) og ved følgende andet Udsagn: „Naar Brudgommen skal borttages fra dem, da skulle de faste“ (Math. 9, 15), et Sted, som fremstiller Fasten under et nyt Synspunkt, nemlig som et Sindbillede eller et Grindringstegn. Jesus Christus har ligesaa lidt anbefalet Hviledagen som Fasten; han har forudsat

---

*) „Jeg fastede og bad.“ (Hovedsmanden Cornelius, Ap. G. 10, 30). —
 . . . . . At I kunne overlade Eder til Faste og Bon“ (1 Cor. 7, 5). Fasten bliver altid fremstillet som uadskillelig fra Bennen; men den frivillige Faste er fuldkommen billiget ved følgende Udsagn: „Dette Slags onde Aander farer ikke ud uden ved Bon og Faste“ (Math. 17, 21). Ogsaa vi have onde Aander at udjage.

dem begge. — Den Nytte, vi kunde have af disse Dvelfer, vilde blive mere end opveiet, vilde gaae aldeles tabt, hvis der blandede sig en Følelse af Selvretfærdighed ind i vore Dvelfer; men skulde man ikke kunne adskille Brugen fra Misbrugen, som forvansker den? Vi kunne jo ikke opstille Andet imod disse Dvelfer, end den christelige Friheds Idee; men hvorledes kan Friheden lide ved en aldeles fri Handling? — Og hvis der i Fasten er et Ydmyghedens Skin, som skuffer, kan der da ikke i Afstæffelsen af Fasten være et Frihedens Skin, som ligeledes skuffer?

Vi betragte aldrig disse Ting uden igjennem den Misbrug, som man har drevet dermed i den romerske Kirke; men er det den rette Maade at betragte dem paa? — Jeg tilstaaer, at Massillon, i sin Prædiken om Fasten, fremstiller og anbefaler denne Dvelfe netop i den Betydning, hvori Apostelen Paulus fordømmer den. Man maa undgaae de altfor specielle Forskrifter, som vilde tilintetgjøre Friheden; men Friheden er skjænket os, for at vi skulle vise den rette Lydighed.

Hvis det var en anerkjendt Sag, at den legemlige Dvelfe, forsaavidt den er fri og uden Selvretfærdighed, i Almindelighed er nyttig, ja endog nødvendig for de Christne, saa vilde det være overflødigt at lægge meget Eftertryk paa den Nytte, den kan have for Præsterne. Der er forøvrigt i intet Tilfælde Tale om at tilføie sig selv Lidelser, men kun om at nægte sig selv tilladelige Nydelser, selv saadanne elementære Nydelser, hvis vedvarende Savn vilde medføre en virkelig Lidelse og være uforenelig med vor Sundheds Bevarelse.

Det maa i Almindelighed erkjendes, at Legemet nedtynger os, at vi formedelst Legemet ere beslægtede med og henhøre til den træge Materie; at det er en Byrde, som maa

lettes, for at Skibet kan frelles. Paa den anden Side maa man ogsaa mindes, at Legemet er en Slave, som vil være Herre. En Christen maa vide at holde det i AVe. Men det er ikke nok at faste engang imellem; man maa faste stadigt, hver Dag, hele Livet igjennem. Den sande Faste, den sande Afkese bør anvendes imod Mandens ligesaavel som imod Legemets Begjærligheder; Nysgjerrighed, Argjerrighed, udvortes Virksomhed, Lyst til at skaffe sig Indflydelse, Tørst efter Herredomme, alle disse Begjærligheder, alle disse Tilbøieligheder, som ville gjøre vor Bei bredere, det vil sige, i Virkeligheden bringe os til at forandre vor Bei, ere meget stærke og meget vanskelige at overvinde. Det er kun Kjærlighed og en hellig Begeistring for vort Kald, som er istand til at faae Bugt med dem.

Anden Deel.

Præstens sociale Liv.

Første Kapitel.

Det sociale Liv i Almindelighed.

Det er endnu ikke det pastorale Liv i Ordets ligefremme og virkelige Betydning; det er Præstens Forhold til Samfundet i Almindelighed, men betragtet fra det præstelige Embedes Standpunkt og med Hensyn til dette. — Der er endnu ikke Tale om nogen præstelig Forretning, men kun om almindelige Pligter. — Iffedestomindre er det dog en Begyndelse til det præstelige Embede, det yderste Omrids

deraf. Det præstelige Præg kan allerede vise sig i disse almindelige Forhold. Præstens Dpførsel i disse maa være saadan, at den, om end ikke just forkynder ham som Præst, dog idetmindste svarer til denne Egenskab; man maa, om end ikke just kunne kjende Præsten paa den, dog idetmindste ikke forbauses ved at erfare, at han er Præst. Dette bør være Regelen og Rettesnoeren for hans Dpførsel.

Det er vigtigt for Præsten at vaage vel over sig selv i de sociale Forhold. Han er den Stad, der ligger paa et Bjerg; han er i Verdens Dine Repræsentant for de christelige Ideer, og den store Masse bedømmer Christendommen efter ham*): Dette vil maaskee ikke være nogen Undskyldning for den, men det vil være en Anklage imod os.

Præsten er en officiel Christen, han er det symbolske Menneske; han er det til enhver Tid; de, som altsaa ikke føle sig fristede til at dømme Christendommen efter ham, ville dømme ham efter Christendommen, som han forkynder. I Gruunden er der ved disse to Betragtningssmaader ikke Tale om noget Enten-Eller; de ere begge tilstede: man vil dømme os efter Christendommen og Christendommen efter os. Man vil ikke troe sig forpligtet til at handle bedre eller være bedre end Præsten; og paa den anden Side vil man have, at han skal være ligesaa fuldkommen som sin Bære. Man vil have, at det at see ham og det at høre ham skal være Det og det Samme. — Og Enhver veed meget godt, hvorledes en Christen bør være; og hvis Enhver anvendte den samme Regel paa sig selv, som han anvender paa Præsten, saa vilde Alle være Dydsmonstre. Man vilde kunne lave den fortræffeligste Sædelære af de Fordringer, som hvert

*) „Verdslige Mennesker, siger Massillon, betragte vort Liv som den sande Birkelighed, der er opnaaelig for Mennesket, og hvortil man derfor maa holde sig. (Tidligere anført Pag. 61).

Menneske gjør til sin Næste, og den meest slappe Sædelære af de Fordringer, som Enhver gjør til sig selv. Rigeoverfor disse to Farer maatte Præsten være fristet til at fortvivle, hvis han ikke søgte sin Styrke hos det Bæsen, der baade staaer over ham og over Verden. Verden gjør endogsaa mere end at domme: den foreskriver Præsten hans Opførsel. Dens Fordringer staae tilsyneladende i Modsigelse til hinanden. Det synes, som om den paa eengang vil have, at Præsten skal være fuldkommen og dog tillige som et almindeligt Menneske*). Men Saameget kunne vi være overbeviste om, at den veed, hvorledes en Præst kan og bør være. Det er for en Præst, som for enhver Christen, vanskeligt at være alle Mennesker til Behag; og han bør aldrig forglemme det Ord: „Vee Eder, naar alle Mennesker tale vel om Eder!“ (Luc. 6, 26). Men det er muligt for ham at „fremstille sig selv retskaffen“ for alle Mennesker. Han kan sige til Verden som Apostelen Paulus: „For Gud ere vi aabenbare; ja jeg haaber, at vi ogsaa ere aabenbare for Eders Samvittighed.“ (2 Cor. 5, 11). Det er paa en Maade hans Pligt at skaffe sig et saadant godt Rygte: „Han bør, siger Apostelen Paulus, have et godt Bidnesbyrd af dem, som ere udenfor;“ (1 Tim. 3, 7) hvormeget mere da ikke af dem, som ere i Kirken. — Verdens Bifald er altsaa, forsaavidt der er Tale om Ting, som Verden kan bedømme, Noget, der bør søges og kan opnaaes.

Det er baade nyttigt og opmuntrende at fastholde dette, naar man kun bestandigt sætter det som sit høieste Maal og som sin overste Grundsætning „at fremstille sig selv retskaffen for Gud“, (1 Tim. 2, 15) og naar man kun altid er beredt til at sige til Verden, naar den fordømmer os for hvad den

*) Es. 30, 10. — Math. 11, 17: „Vi sloitede for Eder, og I vilde ikke dansse; vi sang klageligt for Eder, og I vilde ikke græde.“

ikke forstaaer: „Mig er det saare Lidet at dommes af Eder eller af en menneskelig Ret.“ (1 Cor. 4, 3). „Dersom jeg endnu takkedes Mennesker, da var jeg ikke Christi Tjener.“ (Gal. 1, 10). — Naar en streng Fastholden ved eengang antagne Grundsætninger vinder Agtelse, selv om det er i noget Slet, med hvormeget større Grund vil den da ikke blive agtet, naar det gjælder det Gode! — Naar Verden fordømmer os for vor Troskabs Skyld, da er det aldrig nogen Bestemmelse og udsætter os aldrig for at tabe vor Agtelse; der er tværtimod Ære i denne Bancere, medens derimod enhver verdslig Føielighed og Eftergivenhed i enhver Henseende svækker vort præstelige Embede og berøver os vore Medmenneskers Agtelse.

Vi ville nu betragte Hovedtrækkene i det Physiognomie, med hvilket Præsten bør fremtæde i de almindelige Samsundsforhold.

§ 1. Bærdighed (Ærbarhed).

Denne Egenskab henhører til det sociale Liv. „Det bør en Biskop at være tugtig.“ (1 Tim. 3, 2). Det er en af de første Fordringer, Apostelen Paulus gjør; det er den første, som Verden gjør.

De franske Bibeloversættelser bruge Ordene grave og gravité til at gjengive:

Κόσμιος (1 Tim. 3, 2), oversat af Luther sittig; af de Wette anständig; af Engländerne of *good behaviour*.

Σεμνός (1 Tim. 3, 11 hvor Apostelen taler om Præstens Hustru) oversat af Luther og de Wette ærbar; af Engländerne *grave*.

Σεμνότης (Tit. 2, 7), oversat af Luther Ærbarheit; af de Wette Würde; af Engländerne *gravity*.

Gravitet (af *gravis*) er den mere eller mindre betydelige Vægt, som er forbunden med en Interesse, en Tanke, et Onde o. s. v. I det udvortes Liv og i sædelig Betydning er det Alt, hvad der lægger for Dagen, at et Menneske bærer en stor Tanke og et stort Ansvars Vægt. Der er betroet Præsten saa stor en Tanke og saa stort et Ansvar, at Værdighed i hans Stand kun er simpel Belansthændighed. Man kunde bestemme den som Udtrykket af den Nødvendighed, hvormed vi betragte Formaalet for vor Sendelse.

Det er aabenbart, at den udvortes Værdighed ikke er sand og ikke fortjener at anbefales, uden forsaavidt den svarer til en indvortes Værdighed, som er Kofelsen af den Vægt og det Ansvar, som man bærer. Værdighed er ikke „en Legemets Hemmelighed til at skjule Aandens Svaghed med*).

Intet er mere stridende imod Værdighed end et paa-taget værdigt Væsen: „En altfor studeret Værdighed, siger La Bruyère, bliver komisk. Ogsaa her berøre Extremerne hinanden; midt imellem dem ligger den sande Værdighed. Der er en stor Forskjel mellem at være værdig og at give den Værdige: Den, som tænker paa at blive det, vil aldrig blive det. Enten er Værdigheden ikke tilstede, eller ogsaa er den naturlig; og det er lettere at aflægge den, end at tilegne sig den**).

Men man maa endnu langt mindre give sig Mine af det Modsatte. Man har seet Geistlige, som, fordi de altfor meget vilde undgaae at frastøde Folk, tilsidst have bragt sig selv i Banrygte. Saadanne Exempler forekomme især hos Katholikerne, fordi den katolske Præsts Stilling, Sædvaner og Dragt staae i skarp Modsatning til Verden, og fordi den

*) La Rochefoucauld, *Reflexions morales* CCLVII.

***) La Bruyère, *Les Caractères*, i Kapitlet: *Des Jugements*.

Letfærdighed, hvormed man vil omstode denne Skranke, kun fremhæver den desto mere. „Skulde det ikke være muligt, at give Folk, der ere beklædte med en vis Værdighed, og hvis hele Livsstilling er alvorlig, for ikke at sige mere, at forstaae, at de ikke ere forpligtede til at bringe Folk til at fortælle om sig, at de spille, synge og spørge ligesom alle andre Folk; og at man ved at see dem saa moersomme og saa behagelige ikke skulde troe, at de ellers vare saa ordentlige og saa alvorlige? Skulde man ikke endogsaa underhaanden turde lade dem vide, at de ved et saadant Bæsen tilfidesatte den fine Levemaade, hvoraf de ellers ere saa stolte; saasom denne tvertimod bringer den ndvortes Optraeden i Samklang og Overeensstemmelse med hver enkelt Livsstilling, undgaaer enhver Contrast og vogter sig for at vise det samme Menneske under forskjellige Skikkelser, hvilket gjor ham til en besynderlig Sammensætning og til en latterlig Person*)?“

Værdigheden viser sig i Levnet overhovedet og navnlig i Tale.

Under det almindelige Begreb af Levnet henfører jeg Omgang, Adspredelser, Beskjæftigelser og Klædedragt.

Hvad Omgang angaaer, da bør man vistnok ikke udelukkende see Folk af een enkelt Stand, da det derved let kunde faae Udseende af, at man gav den urimelige Mening Medhold, at en Præst ikke er et Menneske; men man bør med endnu mere Omhu vogte sig for at blive seet overalt. Præsten er en selskabelig Mand, ikke en Selvlabsmand, endnu mindre en Verdensmand. Han bør gjøre sig kostbar, medmindre det er for Kjærlighedens Skyld; thi dette Hensyn er det eneste, som bør bevæge ham til at blande sig mellem Mængden.

*) La Bruyère, Les Caractères i Kapitlet: Des Jugements.

En Mand, som sees overalt, kan ikke indgyde Verbodighed. Den Dom, som man fælder om en Præst, der tager megen Deel i selskabelige Glæder, er kun lidet gunstig. Man beskylder ham for ikke at bekymre sig om sine Pligter og ikke at føle Trang til Gensomhed. Selskabslivet mangfoldiggjør Leilighederne til at gjøre det Gode, men endnu mere Fristelserne til at gjøre det Onde. — Der gives endvidere Mennesker, som Præsten hverken bør see hos sig selv eller hos Andre. Apostelen Paulus foreskriver Timotheus, hvem han skal flye: alle de Mennesker, som føre et slet Levnet, og fremfor Alt dem, der have Gudfrygtigheds Skin, men fornægte dens Kraft. (2 Tim. 3, 5).

Præsten bør mere end nogen Anden vælge sin Omgang. Man vil være noieregående i hans Sted, og altsaa ogsaa streng imod ham, naar han ikke har været det selv. Her er ikke blot Tale om Jagttagelse af den udvortes Anstand og om Sømmelighedshensyn, men om en virkelig Fare, som man bør undflye. Ogsaa for Præsten gjælder dette Ord: „Forsøes ikke; slet Omgang fordærver gode Sæder.“ (1 Cor. 15, 33). — „Fremmede have fortæret hans Kraft; og han har ikke fornummet det; hans Haar er bleven hvidt; og han har ikke bemærket det“ (Hos. 7, 9); og endelig dette: „Hvo som elsker Faren, skal omkomme i Faren.“

Hvorledes skulde han kunne søge slet Selskab, naar godt Selskab er ham saa nødvendigt, og naar han dog aldrig kan være formeget omgivet, formeget understøttet af dem, der frygte Gud?

Masillon vil have, at en Præst kun skal omgaaes med Præster: „Tillader mig, siger han, her at svare Eder, hvad Sanct Paulus forud sagde til nogle Disciple, som istedetfor at henvende sig til deres Brodre for at afgjøre deres Stridigheder, henvendte sig til hedenfste Dommere:

Sic non est inter vos sapiens quisquam? Hvorledes! J skulde ikke mellem Eders Medbrødre kunne finde nogle forstandige og elskværdige Præster, i hvis Selskab J kunde søge Bederqvægelse efter Eders alvorlige Beskjæftigelser? Sic non est inter vos sapiens quisquam? Er det muligt, at J midt imellem saamange Geistlige, hvis Omgang baade er behagelig, opbyggelig og ærefuld for Eder, skulde behøve at kalde Verden til Hjælp og søge Udspredelser der, hvorhen J kun burde komme med Eders Forretninger og Eders Sorger*)?" — Det vilde dog være at gaae for vidt, om man vilde holde sig strengt til en saadan Forskrift. Man bør ikke give den daarlige Mening Medhold, at en Præst ikke er et Menneske, ligesaa lidt som man bør berøve Præsten det, som Selskabslivet kan give ham og lære ham.

Forøvrigt har jo Præsten en Familie, en husslig Kreds, som i Nødsfald maa erstatte ham et mere afvejlende Selskab. Gamle Forbindelser, indgaaede under uheldige Auspicier, ere ofte meget til Besvær. Man bør ikke ringeagte det Forbigangne og bryde disse Forbindelser. Alt er beskikket af Forsønet; Gud kan benytte den Gne for at velsigne den Anden. Hvis det er umuligt at vedligeholde dem, saa maa man løse dem, men uden at sonderrive dem. Hvad Slægtskabsforbindelser angaaer, da bør man hverken bryde dem eller løse dem, men hellige dem. Præstens Familie er hans første Menighed.

Udspredelser eller Bederqvægelser. — Det er vanskeligt at give bestemte Forskrifter herom. Naar jeg siger, at en Præst ligesaavel som ethvert andet Menneske trænger til Udspredelser; naar jeg paa den anden Side siger, at der

---

*) Massillon, Discours sur la manière dont les ecclésiastiques doivent converser avec les personnes du monde. Første Betragtning.

gives Udspredelser, som hos en almindelig Christen ikke for-
 arge, men hvorved en Præst let udsætter sig for at give de
 Svage Forargelse; at ikke Alt, hvad der er tilladt, opbygger,
 og at en Jesu Christi Tjener altid bør opbygge; endelig at
 Begrebet af det Sømmelige indtil en vis Grad er forskjelligt
 paa de forskjellige Steder, saa er dermed Alt sagt: det Dvrige
 maa overlades til den sunde Fornuft. Jeg vil blot minde
 de unge Candidater om Apostelens Ord: „Lad Ingen foragte
 dig for din Ungdoms Skyld.“ (1 Tim. 4, 12). Nagtet sin
 Form er det dog ganske vist en Forskrift. Og desuden for-
 glemmer Apostelen ikke at sige til Timotheus: „Flye Ungdoms-
 Begjeringer.“ (2 Tim. 2, 22). Det er det eneste Middel til
 at beskytte sin Ungdom mod Foragt. Og man indseer let,
 at der er mere Anledning til at paalægge sig selv Baand i
 Ungdommen end senerehen. — Man maa tage sig i Agt for
 at helde sig til den Side, hvortil man allerede helder. Der
 gives visse Fornøielser, paa hvilke man bør give Afkald:
 Jagt, Spil, Theater; under en vis Form ogsaa Musik og i
 Almindelighed lidenskabelig Tilboielighed for en eller anden
 Kunst. Ingen af disse Ting kan passe for en Præst; Til-
 bagevirkningen deraf vilde ikke være gavnlig for ham selv, og
 han vilde udsætte sig for Dadel.

Han bør ligeledes undgaae uden Nødvendighed at blive
 seet paa saadanne Steder, hvor Publikum kommer sammen
 for at more sig, selv om de ere nok saa anstændige. Man
 kan ikke svare for, hvad Slags Selskab man vil træffe der,
 eller hvad der vil foregaae. — Præsten bør meest af Alle
 tilegne sig den Grundsetning: „Det er bedre at gaae til
 Corrigs Hus end at gaae til Gjæstebuds Hus, fordi i det
 er hvert Menneskes Gude, og den Levende skal lægge det
 paa sit Hjerte.“ (Brød. 7, 2).

Vi mene ikke, at alle disse Savn gjøre det Menneske

hellig, som paalægger sig dem. Den, der ikke paalægger sig dem, kan, om han end handler urigtigt heri, dog maaskee være mere hellig end en Anden, der ikke forskaaner sig for et eneste af dem. Man kan sie Myggen af, men nedsluge Kamelen. (Math. 23, 24).

Hvad Præstens Beskjæftigelser angaaer, da sige vi endnu ikke, at han ifølge den apostoliske Forskrift (1 Tim. 4, 15) „bør blive deri“ (det vil sige i sit Embede) og bestandig være beskjæftiget dermed; dette ville vi senere komme til at omtale; men forsaavidt vi blot tage Hensyn til Erbarheden, og gaae ud fra den Forudsætning, at Præsten har mere Fritid, end han har Lov til at have, sige vi, at ikke enhver Beskjæftigelse er forenelig med Erbarheden i det præstelige Embede. Jeg er ingen Ven af Agerbrug eller Handelsforetagender: har Præsten Eiendom, da lad ham tage Vare paa den; men han maa indskrænke den Slags Beskjæftigelser til det Allernødvendigste. Det vilde endog saa skade ham, om han i saadanne Retninger fik Ord for at være en særdeles dygtig Mand.

Klædedragten (og herved forstaae vi ikke Præstens Embedsdragt eller det Ornat, han er iført ved sine offentlige Forretninger) har den dobbelte Betydning at indeholde en Paamindelse baade for Vedkommende selv og for Andre.

Vigtigheden af en saadan ndmærket Dragt er forskjellig i de forskjellige Tider. Bør Tid, som ikke ynder Metaphorer i det sociale Liv, eller som maaskee er ifærd med at opsoge nye Sindbilleder, synes tilbøielig til lidt efter lidt at affkaffe enhver betegnende Dragt. Men Ingen bør forhaste sig med at give Exemplet herpaa. (Det gaar omtrent hermed som med Bestræbelsen efter at skabe nye Ord i sproget; thi Klædedragten er et Sprog). I ethvert Fald maa man oprigtigt

gaae ind derpaa. — Saameget vil altid staae fast, at Præstens Dragt, hvis den ikke udelukkende er bestemt for ham, bør have et eensformigt og uforanderligt Præg, medens en Mand i enhver anden Livsstilling kan tillade sig Afvevling i sin Klædedragt.

Det vilde være bedre slet ikke at bære nogen eendommelig Dragt, end ved Sjodesløshed og Ureenlighed*) saa at sige at fornægte den.

Orbarhed i Tale. — At tale lidt er den første Regel. Ikke at spøge formeget er den anden**). At føre Discussioner med Maadehold og at afbryde dem i rette Tid er den tredje. At vogte sig for al høirøstet og overdøvende Tale er den fjerde. „Han skal ikke raabe og ei oplofte Røsten.“ (Es. 42, 2). Rolighed indgyder Grefrygt; den er ligesom et taust Lyn: „Fredens Gud skal knuse Satanas under Eders Fodder.“ (Rom. 16, 20). Jeg vil endnu hertil føie, at man bør beslutte sig paa ikke saameget at tale om Personer som om Ting. Herved mener jeg ikke alene, at man skal vogte sig for Bagtalelse, hvilket følger af sig selv, men ogsaa for Alt, hvad der smager af Nysgjerrighed og ligner Gladder. Dog vilde jeg paa den anden Side ikke synes om en paataget Tilbageholdenhed.

*) Reenlighed er, saa at sige, en halv Dyd, der kan knytte sig til en virkelig og heel Dyd.

***) Eph. 5, 4 (*Κότταπείλια*; scurrilitas). — „Nugæ in aliis sunt nugæ, in sacerdotibus blasphemia.“

(Bernhard af Clairvaux, de consideratione lib. III.
cap. XIII.

„Bien loin aussi le rire intempérant:

„Du rire amer il est peu différent;

„Folle gaîté dégénère en satire;

„Tel qui, d'abord, ne riait que pour rire,

„Lance en riant un trait (dard) envenimé,

„Et se dérobe a lui-même, ô délire!

„En le perçant, un cœur qui l'eût aimé.“

Fremdeles maa man huske paa, at enhver Christen, alt-
 saa fremfor Alle Præsten, bør tale i Overensstemmelse med
 Guds Ord (hvilket ikke alene betyder: at forkynde Guds Ord);
 at Christi Ord bør boe rigeligen hos ham i al Viisdom
 (Col. 3, 16); at hans Tale bør være krydret med Salt og
 forskaffe dem Naade, som høre den; og at, hvis Enhver skal
 gjøre Regnskab for de overflodige Ord, han har talet, saa
 vil dette Regnskab blive endnu strengere for Præstens Bed-
 kommende. — Det er maaskee ikke afveien at gjøre opmærk-
 som paa, at medens Præsterne i deres Dmgang med Verden
 paalægge sig en Slags Tvang, føle de sig undertiden fristede
 til at holde sig skadesløse derfor mellem sig selv indbyrdes.
 Præstesladder har endogsaa i enkelte Lande kunnet blive til
 et Ordsprog*).

Jeg gjør mig ikke store Tanker om, ligesaa lidt som jeg
 sætter stor Priis paa den officielle Uerbarhed hos en Præst,
 der i sin nærmeste Kreds ikke engang har Agtelse for Bel-
 anstændighed, som dog altid bør iagttages!, selv i de for-
 troligste Forhold; — skjøndt det ingenlunde er min Hensigt
 at ville berøve Præsten Fortrolighedens Behageligheder.

Her er ikke Tale om, at man altid skulde studere sine
 Mauerer; tvertimod, det bør man aldrig gjøre. Hvis Uer-
 barheden forresten kommer indvortes fra, vil den altid være
 naturlig.

§ 2. Fordringsløshed og Beskedenhed.

Fordringsløshed er det Modsatte af et hovmodigt og stivt
 Væsen (jeg vilde tilføie af Svulst, hvis dette Ord brugtes

*) „I ingen Stand findes der saamange Anekdotefræmmere som iblandt Geist-
 ligheden, ligesom der heller ikke er nogen, der giver Anledning til saamange
 Anedoter som Geistligheden.“ (Harm S). — Hvoraf kommer denne sidste
 Omstændighed? Jeg veed det godt.

om et Menneskes Manerer ligesom det bruges om Sproget), Feil, der ikke komme af en overdreven Værdighed, men af en urigtig Opfattelse af vor egen Vigtighed og vor egen Myndighed. Man kan maaskee trostigt overlade det til Verdens alvorlige Paamindelser at rette denne Særhed; Præstens Embedsværdighed indgyder med hver Dag mindre Grefrygt, omendstjøndt Enhver, medmindre han skulde være meget uopdragen, er tilbøielig til at indromme Præsten nogle udvortes Tegn paa Agtelse alene paa Grund af hans Embede og uden derved at paadrage sig videre Forbindtlighed. Den udvortes Værdighed og Dragten have ikke stort at betyde, naar de ikke understøttes af det Indvortes; man vinder Intet, man taber tvertimod ved at gjøre Fordring paa en blind Verbodighed og ved at tiltage sig en Plads i Samfundet, som ikke tilkommer En: et strengt og bydende geistligt Væsen indgyder kun et meget lille Antal Mennesker Verbodighed, og ikke engang mod disse Gaa vil jeg tilraade at lægge det for Dagen. Det er uærdigt for en Præst at benytte sig af saadanne Midler, ikke ubetinget at stole paa den Sandhed, hvis Redskab han er, og at give sig Mine af at troe, at der er en hemmelighedsfuld Kraft knyttet til ham. — Katholske Prædikener forlange Verbodighed imod Præsterne; dette er lettere at forstaae, fordi Præsten der er en Personification af Religionen. — Alt Dette være forresten sagt uden Skade for den præstelige Myndighed. Præsten behøver ikke at bede om Forladelse for Sandheden.

§ 3. Fredsommelighed.

Skulde han ikke være en Fredens Mand, han, som er kaldet til at være „fredsommelig“ (Math. 5, 9); han, som er Forfynder af en Viisdom, der „forst er reen, dernæst fredsommelig“ (Jac. 3, 17); han, som er en Discipel af og en Re-

præsident for vor Herre og Frelser, der „ikke raabte og ei opløstede Rosten og ikke lod høre sin Røst paa Gaden?“ (Ef. 42, 2). Beed han desuden ikke af Bibelen og af sin egen Erfaring, at „Retfærdigheds Frugt saaes i Fred?“ (Jac. 3, 18). „Dersom det er muligt, da haver Fred med alle Mennesker, saavidt det staaer til Eder. (Rom. 12, 18).

Det er netop fordi hans Embedsvirksomhed er en Kamp, at denne anbefaling er af Bigtighed. Han maa ikke glemme, at han den ganske Dag udstrækker Hænderne til et usydigt og gjenstridigt Folk (Rom. 10, 21); at han er kaldet til at irettesætte, ja i visse Tilfælde endogsaa offentligt at irettesætte Synderne (1 Tim. 5, 20); at han som Præst og som Christen færdes paa et Gebeet, der er gjenemploiet af Stridigheder; at der ikke gives een eneste Sandhed, uden at den jo er knyttet til Mindet om en Bildfarelse; at Theologien næsten ligesaameget er en Undersøgelse som en positiv Fremstilling; at hvis hans Overbeviisning er alvorlig, saa har han kun erhvervet sig den gjeunem en Kamp ligesom et Krigsbytte, vædet med hans eget Blod; og endelig at han ved mere end een Leilighed har sit Embedes Rettigheder at forsvare.

Apostelen Paulus kunde vel have tænkt paa alt Dette, da han sagde: „Det bør en Biskop ikke at være indtagen af sig selv“ (Tit. 1, 7); og „En Herrens Tjener bør det ikke at stride.“ (2 Tim. 2, 24). Og dette udelukker ikke alene alle Retssager, men ogsaa Ordstrid, unyttige eller endeløse Discussioner, en trættefjær og spidsfindig Tænkemaade og Vyst til Haarkloverier*).

Man kan ikke sige, at Præsterne ere frie for denne Tænkemaade; den Omstændighed, at de ere vantede til bestandig

*) Forsamlinger, som spille deres Tid med at strides om Bagateller.

at leve i den samme Kreds af Ideer, Beskjæftigelser og Personer; den Omstændighed, at de ere vantede til at tale uden at blive modsagte, saa at den første nok saa ubetydelige Modsigelse forbauser dem, kan bidrage dertil. Jeg vil gjerne troe, at Verden gjør sig skyldig i en Overdrivelse, naar den paastaer, at Præsterne i Almindelighed ikke udmærke sig ved deres Omgængelighed, og at de ere vanskelige Folk, med hvem man frygter for at have Noget at bestille; men for at tvinge Verden til at lade være at sige dette, maa man være overordentlig fredsommelig. — Man indseer let, at jeg her taler om de sædvanlige Anledninger til Strid, om de almindelige selskabelige Forhold, og ikke om de egentlige Troesstridigheder eller om det saakaldte odium theologicum, en Benævnelse, der, saa mener man, bedst betegner Hadet i dets værste Skikkelse; og man har Ret i at tænke saaledes; thi naar man hader i Guds Navn, saa hader man tilgavn.

Det er allerede nok for en Præst, at han finder Kampen indenfor sin egen Embedskreds, og at han paa disse Gnemærker ikke er istand til at undgaae den. Han kan ikke, som de andre Troende, indskrænke sig til „at forsvare sig, med Sagtmodighed og Grefrygt, for Enhver, som begjærer Regnskab af ham for det Haab, som er i ham.“ (1 Pet. 3, 15). Han kan gjerne indlade sig paa en Discussion, naar han kan være sikker paa, at den vil blive ført med Alvor, Orden og Sømmelighed; men for det Første bør han ikke „kaste Berler for Sviin“; for det Andet er han i Regelen mere kaldet til at fremsætte en Mening end til at indlade sig paa Under søgelser, og han bør ikke altfor let opgive den første af disse Stillinger. Ved slige Leiligheder udfordres der en vis Tact; Fredens Aand er opfindsom.

§ 4. Sagtmodighed.

„Ederes Sagtmodighed vorde vitterlig for alle Mennesker.“ (Phil. 4, 5). Sagtmodigheden maa altsaa være af stor Vigtighed, siden der kræves, at den strax skal falde i Dinene. Vi ville ndforligen komme til at tale om Præstens Kjærlighed, naar vi begynde at studere hans Embede: det er der, at den fuldstændigt kommer til at udfolde sig. Her have vi kun at betragte hans Sagtmodighed, det vil sige, den Hjertelighed, Føielighed, Forekommenhed og Elskværdighed, som han lægger for Dagen i de almindelige selskabelige Forhold. Han er Barmhjertighedens Repræsentant. Han bør ikke skræmme men vinde. — Men det maa flyde let for ham, uden noget paataget Væsen; det maa ikke være nogen udenadlært Rolle; thi en udenadlært Rolle vil, hvad slige Ting angaaer, altid blive givet slet; hans Godhed er ikke blødagtig og sledsk; den er mandig. Hellere en Smule Hestighed end den velvillige og faderlige Mine, som enkelte Mennesker paatage sig tvertimod deres Natur. Haardhed er stundom den sande Form for Kjærligheden; Sagtmodighed er undertiden et Forræderi. Der kan være Kjærlighed tilstede i Hestigheden og i Harmen. Men i hvor hoi en Grad vilde ikke et barsk og skolemesteragtigt Væsen, en kort og bestemt Tone, som vidnede om Utaalmodighed, Lunefuldhed eller Hovmod, Mangel paa Høflighed eller blot Udseende af Kjedsomhed eller Ligegyldighed (Altsammen Ting, som meget godt kunne være forenede med Kjærlighed) skade Præsten og det præstelige Embede!

§ 5. Uerlighed, Oprigtighed, Egefremhed.

Det er til Præsterne, at det Ord er henvendt: „Vorder smilde som Slanger og eensoldige som Duer.“ (Math. 10, 16). Disse to Forskrifter fremtræde i Texten som to Slutninger, der uddrages af een og samme Kjendsgjerning, nemlig den,

at Apostlene befandt sig midt i Verden ligesom Faar midt iblandt Ulve; heraf slutter Jesus Christus, at det er nødvendigt baade at være eenfoldig og at være snild. Maaskee vor det ogsaa forstaaes saaledes, at han anbefaler dem Klogskab, dog Oprigtigheden og Ligefremheden uforfrænket. Den første Fortolkning er mere bogstavelig, den anden mere naturlig. Man kan antage dem begge. Ligefremhed er nødvendig, fordi Klogskaben er det. Præsten veed bedre end nogen Anden, hvormange Følger eet eneste Ord kan indeslutte i sig, og for ham ere Følgerne evige og frygtelige. — Klogskaben er i saa stærke Udtryk anbefalet Præsten, at han ikke troer at kunne have formeget af den. Hans Stilling er, selv under de gunstigste Omstændigheder, saa vanskelig, at den vel kan friste ham til at være forsigtig indtil Yderlighed. Hvormange Farer ere der ikke! Simpel Uagtsomhed, Ubetænksomhed, Hestighed, en om end kun tilfældig Efterladenhed i at flye Skindet af det Døde, en frænkende og frastødende Udfærd, noverlagt Tale, overilede Domme, slet valgt Fortrolighed; Muligheden af at lade sig inddrage og indvikle i Ting, som ere ham uvedkommende og berove ham hans Holdning; Verdens Tænkemaade, som, uden at lade sig mærke dermed, uden at sige Noget, har Diet med ham, aflurer ham hans første Svaghed og mærker sig den, for at beraabe sig derpaa imod ham, eller vel ogsaa er ondskabsfuld nok til at give ham Guldmagt dertil for ved hans Exempel at faae mere Dristighed til at gjøre det Døde, eller som søger at bringe ham i Modsigelse med sig selv, at bringe ham i Uenighed med Verden, med Dyrigheden, med dem, hvis Tillid han nyder: — er alt Dette ikke nok til at gjøre ham ikke alene forsigtig, men endog ogsaa mistroisk, indesluttet og ængstelig! Tager han ikke Hensyn til alt Dette, saa spiller han et voveligt Spil; tager han formeget Hensyn dertil, saa mister

han let denne Dueeenfold, som er hans Pligt, hans Charakteer, Noget, han fremfor Alt maa bevare, esterdi den offentlige Tillid er hans første Fornødenhed, og som desuden næsten ved enhver Veilighed er den bedste af alle Beregninger. Der er i Virkeligheden Intet, som i den Grad forvirrer listige Folk som Genfold; thi de forstaae den ikke og forndsee den ikke. Det er umuligt at beregne den Styrke, som der ligger i disse aabne Charakterer. Listighed derimod indgyder saa megen Mistro, at alene det at have Ord for at være suild skader os mere, end det gavner os; skal Verden fatte Tillid til os, maa den see Sniildheden forenet med den største Oprigtighed.

Apostelen Paulus var gjennemtrængt af disse Sandheder. Han giver sig selv mere end een Gang det Vidnesbyrd, at han ikke havde opført sig med Trædsfhed. (2 Cor. 4, 2). Han siger gjerne, at der hos ham ikke er baade Ja og Nei. (2 Cor. 1, 18). Han har vovet at irettesætte en Apostel, som ikke vandrede lige. (Gal. 2, 14).

Herved fordømmes Løgn, Unøiagtighed, Forstillelse, Uordholdenhed eller Lethed til at glemme Forpligtelser, Rænker og Udflugter, for vidt dreven Tilbageholdenhed, forblommede Bebreidelser eller Beklagelser, frygtsomme Hentydninger, uretfærdig Mistanke, overdreven Forsigtighed, et diplomatisk Væsen, som man stundom tillægger Præsterne o. s. v.

Intet er mere stridende mod Ærlighed end Partiaand, som ikke troer Andre end sig selv, aldrig underkaster Noget en virkelig Drøftelse, kun hører for en Forms Skyld, aldrig indrømmer sin Uret eller sin Uvidenhed, besmykker, undskylder, forklarer i det Uendelige, bestandig opstiller Forskjelle og troer, at den sande Styrke viser sig i ikke at ville gjøre nogen som helst Indrømmelse.

§ 6. Uegennyttighed.

Uegennyttighed er ganske vist kun en enkelt Form af den almindelige Dyd, som bestaaer i at fornægte sig selv. Men det er nødvendigt at sige et Par Ord om Løsrivelse fra denne Verdens Goder. Den absolute Uegennyttighed vilde være Hjertets fuldstændige Uegensydighed for timelige Goder. Denne Grad af Fuldkommenhed bliver vistnok ikke tilstrækkelig efterstræbt af Folk i Almindelighed, ja det er tvivlsomt, om den er bleven naaet af noget Menneske; men den er ifkedestomindre det Maal, hvortil vi bør stræbe hen; og foruden de almindelige Grunde, der bør bevæge et Menneske til at tragte herefter, Grunde, som vi ikke her ville minde om, gives der for Præstens Vedkommende særegne Grunde, hvilke vi ikke bør lade uomtalte.

1. Det præstelige Embedes Aand er en Opoffrelsens Aand. Præsten giver forud sit Liv til Priis; han opoffrer det, som har hoiere Værd; hvorledes skulde han da ville tilbageholde det, som har ringere Værd? — Det er for ham, at disse Ord ere skrevne: „Jugen, som lægger sin Haand paa Ploven og seer tilbage, er vel stiftet til Guds Rige.“ (Luc. 9, 62). „Hver den, som kæmper, er afholdende i Alt.“ (1 Cor. 9, 25). Opoffrelse er uforenelig med Kjærlighed til Rigdom. „Leiesvenden seer Ulven komme og forlader Faarene og flyer.“ (Joh. 10, 12).

2. Det Hverv, hvori vi ere sendte, og det Maal, som vi vedkjende os, bestaaer netop i at løsrive dem, for hvem vi prædike, fra Jorden. Vi stræbe at vække deres Attraa efter den Lykke, som er forbunden med at være fattig i Aanden (eller med frivillig Fattigdom). Hvorledes kunne vi gjøre dette med Frihed, med Kraft og med Held, naar vi selv ere fængslede til de samme Goder, hvorfra vi ville løsrive dem? Hvorledes er det muligt Andet, end at vi, ved

at prædike denne Løsrivelse fra Verden for Andre, maa føre en desto strengere Fordømmelse over os selv, saafremt vi selv forblive lænkede til denne Verdens Goder? Jo mere vi have prædiket for Andre, desto sikkrere ville vi være paa at blive forskudte, selv om vor Prædiken har boaret Frugter (1 Cor. 9, 27).

3. Vi repræsenterer Jesus Christus, som selv har valgt Fattigdom. (2 Cor. 8, 9). Er det uden Hensigt, at han selv vilde være fattig? Var han ikke allerede fattig nok derved, at han var et Menneske? — Fuglene have dog deres Næder, Rævene have dog deres Huler: han havde ikke det, hvortil han kunde helde sit Hoved. — Et eneste Sted i Evangeliet beretter os om et Sted, hvor Jesus Christus engang opholdt sig; og der er Intet, som forhindrer os i at troe, at det kun var et midlertidigt Ly. (Joh. 1, 38. 39).

4. Vi repræsenterer Christendommen, hvis Aand er, ikke at forlade sig paa det Synlige, men paa det Usynlige, og som søger sin Sikkerhed der, hvor Andre vilde troe at finde deres Fare, nemlig i en usikker Stilling*). Kunne vi have en anden Aand end dens, og kunne vi repræsenterere den med Trostab, naar vi ikke alene søge Sikkerhed, som maastee allerede er formeget, men endogsaa Bequemmelighed, Overflodighed og Belvære?

---

*) Jesus Christus vilde have Tjenere, som frivillig og af Kjærlighed skulde paatage sig at være hans Sendebud; men hvormeget bidrager ikke Udflugten til at komme i Besiddelse af Formue, ja selv altfor megen Trygghed for Fremtiden til at gjøre et Kald tvivlsomt? Det Uvisse er Sjælen i Alt, hvad der staaer i Forbindelse med Christendommen, og Troens Gjæringer trives kun ved det samme Princip, som har givet dem deres Oprindelse. Det er for at hellige dette Princip, at Jesus Christus valgte at være fattig i enhver Henseende, hans Disciple efter ham, og at Apostelen Paulus levede af sine Hænders Arbeide, ja endogsaa „me isomme- ligen arbeidede med sine egne Hænder.“ (1 Cor. 4, 12).

5. Præsten er Kirkens Storalmissfeuddeler. Som Uddeleren af Andres milde Gaver bør han ogsaa saavidt muligt give af sine egne Midler. Selv der, hvor det skulde synes, at han kunde modtage, vilde man gjerne have, at han skulde give. Men Egennytte udelukker milde Gaver og Almisse.

6. Det er til Præsterne, at det Ord udtryffeligt er sagt: „Pengegjerrighed er en Rod til alt Ondt. Da Høgles Lyst stod til denne, fore de vild fra Troen . . . . Men du, o Guds Menneske, flye disse Ting.“ (1 Tim. 6, 10. 11). — Ja, man kan vel sige: de fore vild fra Troen, saasom Judas for Penge forraadte sin Herre og Mester. Egennytte er en Begyndelse til Utroskab og til svigagtig Opfyldelse af sin Embedspligt. Det er vel værdt at lægge Mærke til, at hverken Frygt for Fængsel eller for Dod har foranlediget saa mange Graftald som Kjærlighed til Penge. — Men uden at tale om formeligt Graftald, saa paastaae vi, at der ikke gives nogen Gæst, som tilintetgjør saamange Dyder, eller som er mere uforenelig med enhver Sjælens og Aandens Opførelse*). Denne Lidenskab er maaskee den meest fortærende af alle: „Gjerrighed skal tage sine egne Herrers Liv.“ (Ordsprog 1, 19).

7. Der er heller Intet, som i den Grad frastøder Hjerterne og umuliggjør Tilliden som Gjerrighed, selv om den ikke er smudsig, men kun skinner igjennem, ja endog saa den blotte Tanke om, at der fattes Uegennyttighed. Den Præst, som er en Leiesvend, fængsler kun saadanne Sjæle til sig, der ere tilfals ligesom han. „Saarene følge ikke en Fremmed.“ (Joh. 10, 5). De Levende ville søge den Levede; Den Døde vil forblive hos de Døde. — Uegennyttighed derimod indtager strax fra Begyndelsen af Folk for os og bibringer

*) *Nihil est tam angusti tamque parvi animi quam amare divitias.*
Cicero, De Officiis, lib. I.

dem en gunstig Formening om vor Verlighed og Oprigtighed. — Godgjorenhed skjuler i Verdens Dine en Syndernes Mangfoldighed.

8. Frimodighed savnes gjerne hos Den, som er fængslet af Egennyttens skændige Baand, ikke alene fordi Egennytten svækker Grundvolden for denne Dyd hos os, men fordi det ikke altid er muligt at være frimodig, naar man ikke er uafhængig. En hemmelig, skamfuld Følelse tilskynder os til at være skaansomme selv der, hvor det ikke er til nogen Nytte.

9. Selv Skinnet af denne Last er farligt, fordi det er det Første, som de der ikke troe, fatte Mistanke om eller gaae paa Luur efter hos dem, der troe. Dette er naturligt: Religionens Magt er saa stor, at den kan formaae sine Tilhængere til at bringe ethvert Offer for Evighedens Skyld; og disse Offre komme, som Erfaringen viser, let dem tilgode, der repræsenterer Evighedens Interesser og Evighedens Idee.

I alle menneskelige Religioner har man seet det menneskelige Hjertes overtroiske Rædsel blive bearbejdet til Fordeel for enkelte Individuers Pengegridskhed. Apostelen Paulus betænker sig ikke paa at indromme, at der til enhver Tid vil findes Mennesker, der betragte Fromheden som et Middel til at fortjene Penge, og han opfordrer Timotheus til at holde sig fra Saadanne, uden Tvivl mere ved en fra deres forskjellig Opførsel end ved omhyggeligt at undgaae deres Selskab. (1 Tim. 6, 5). — Han betegner uden Tvivl smudsige og skindhellige Præster i 2 Tim. 3, 6. 7: „Af dem ere de, som snige sig ind i Husene og besnære Qvindfolk, som ere betyngede med Synder og drives af mangehaande Gyster, som lære altid og kunne aldrig komme til Sandheds Erkjendelse.“ — Baade før og efter Kristus har der været Mennesker, som „opæde Gufers Huse og paa Skramt bede længe.“ (Math. 23, 14). Elige Forargelser see vi vel ikke omkring

os; men de ere dog mulige, og stundom komme de tilsyne under en anden Form. Man kan benytte sig af sit Embede for at skaffe sig Gunstbeviisninger, som man burde tilbagevise. Dette gjør Verden mistænksom; den er meget villig til at troe, at Præsterne ere egenlyttige. Hvad enten nu Grunden ligger deri, at det er den Last, som hyppigst kommer tilsyne, eller deri, at det virkelig er den, for hvilken vi ere meest udsatte, vist er det, at det er den, som Verden meest anklager os for. Præsten vil let undgaae visse Udskielser, naar han er paa sin Post; men Gjerrigheden sniger sig saa let ubemærket ind i Hjertet, og der gives mange Præster, som kun i dette ene Punkt udsætte sig for Dadel. Hvad enten det er med Rette eller med Urette, man gjør dem ofte denne Bebreidelse*).

Man bør ikke forundre sig over, at Apostelen Paulus rettede sine fornemste Bestræbelser mod denne Kant. Han saa, at Præsterne deels vare udsatte for den Fare at henfalde til Gjerrighed, deels for den Fare at blive beskyldte derfor. Han imødegaaer dette dobbelte Onde. Han nøies ikke med at sige: „Det bør en Biskop ikke at være hengiven til slet Binding.“ (Tit. 1, 7). Han kæmper endnu eftertryffelligere herimod ved Hjælp af indirecte Midler, men i Særdeleshed ved sit eget Exempel, som han trods al sin Ydmyghed

*) Det synes, at denne Last er en Forbandelse, som er knyttet til det præstelige Embede.“ (Massillon, neuvième discours synodal: de l'avarice des prêtres). — „Verden betragter os næsten Alle som smittede og besudlede af denne hæslige Sygdom . . . En Præst og et gjerrigt Menneske er i dens Dine Gæt og det Samme.“ Massillon, treizième discours synodal: de la compassion des pauvres).

„Episcopi plurimi, quos et ornamento esse oportet cæteris et exemplo, divina procuracione contempta, procuratores rerum sæcularium fieri; derelicta cathedra, plebe deserta, per alias provincias oberrantes, negotiationis quæsturæ nundinas aucupari. (Cyprianus, De lapsis).

vover at opstille: „Vi arbejdede med Møie og Besvær Nat og Dag, for ikke at være Noget af Eder til Byrde o. s. v.“ (2 Thess. 3, 8. 9. See ogsaa 1 Cor. 4, 12). — I det niende Kapitel af første Brev til Corinthierne, ligesom ogsaa enkelte andre Steder (1 Tim. 5, 17. 18), erklærer Apostelen det vel for de Troendes Pligt at understøtte deres Præster; men for sin egen Person gjør han Afkald paa Benyttelsen af denne Ret. — I 2 Cor. 12, 14—19 frasiger han sig enhver Ret, af hvad Art den end monne være; han bortgiver den uden Haab om og uden Fordring paa Erkjendtlighed.

Da han i Milet tager Afsked med Præsterne i Ephesus, minder han dem ligeledes om sin Opførsel i denne Henseende, og uddrager deraf følgende Formaning for dem: „Jeg har ikke begjært Nogets Sølv eller Guld eller Klædebon. Men I vide selv, at disse mine Hænder have tjent for min Nodtorst og for dem, som ere med mig. Jeg viste Eder i alle Ting, at det bor os saaledes at arbejde og at komme de Skrøbelige til Hjælp, og at ihukomme den Herres Jesu Ord, hvorledes han selv har sagt: saligt er det hellere at give end at tage.“ (Ap. G. 20, 33—35).

Og det var netop denne Aand, der besjælede den ældste Kirkes Præster og endnu lang Tid derefter bevægede Biskopper til at bortgive al deres Eiendom.

Hele den hellige Skrift betegner Gjerrighedens Last som den meest ødelæggende for det præstelige Embede: en flet Præst falder den en Leiesvend*).

Efter saaledes at have viist Nødvendigheden af at flye Gjerrighed, ville vi vise, at det er en Last, som bestandig

*) Der findes en Mængde Steder i den hellige Skrift imod vindesygge og egenlystige Præster: Es. 56, 11; — Jer. 6, 13; — Ezek. 34, 1—3; — Micha 3, 11; — Math. 15, 5—6; — 23, 14). — (Stederne ere samlede af Bridges).

truer os. Det er ikke uden Grund, at vor Herre og Frelser har sagt; „Bogter Eder for Gjerrighed“ (Luc. 12, 15) og at han har villet, at Apostlene ikke skulde medtage nogen Pung. Imidlertid har Judas dog Pungen. Der var altsaa en Hnuisholder; men dette svækker ikke vor Regel.

1. Denne Last kan ubemærket suige sig ind i vort Hjerte under det meest skuffende Skin, de meest forsørriste Paaskud og med en aldeles umærkelig Overgang. Man kan være ødsel paa samme Tid, som man er gjerrig, og den første af disse Laster kan meget let skuffe os med Hensyn til den anden. Man kan være afgjort gjerrig, og have været det i lang Tid, uden at ane det. Iblandt alle de Sophismer, hvormed man skuffer sig selv, er der ingen, som gjør mere Skade end den, at man skylder sin Formue til sine Børn; man forglemmer, at man fremfor Alt skylder Gud den. Hos mange Folk er Gjerrigheden en aandelig Særhed, som rigtig nok er forenet med en Hjertets Sygdom. Frants af Sales siger, at han, under sin Virksomhed som Skriftestader, aldrig har hørt Nogen beskylde sig selv for Gjerrighed.

2. Det er den Last, som, saa at sige, arver efter alle de andre, og hvori hele Hjertets Begjærlighed koncentrerer sig. Den tager til med Aarene; Gjerrighed er altid mulig, selv naar det ikke længere er muligt at hengive sig til andre Lidenskaber.

3. Det er den Last, som bedst lader sig forene med Christendommens udvortes Sædvaner, med Belansthændighed og en vis Herbarhed i Sæder, omendstjøndt der dog gives et Punkt, hvor den bliver forargelig. Paulus havde uden Tvivl dette Sidste for Die, da han sagde: „Dersom Nogen, der kaldes en Broder, er en Gjerrig, da skulle I end ikke æde med en Saadan.“ (1 Cor. 5, 11). Dengang blev Gjerrighed lettere forargelig end nutildags, paa Grund af dens

Modfætning til den Uegennyttighed, der bevægede Brødrene til at have Alt i Fællesskab. I vore Dage er det ikke læn-
gere Tilfældet, og det er som Folge heraf vanskeligere be-
stemt at paavise denne Last.

4. Det er den Last, for hvilken vi ere allermeest ud-
fatte paa Grund af vor Stilling, som paa en bydende Maade
affjærer os alle de andre og kun tilsteder denne; vor Stilling
synes paa en Maade at tilskynde os til denne Last ved
de smaalige Beregninger, hvortil den forpligter os.

5. Endelig er det den Last, som allervanskeligst lader
sig udrydde. Har den først eengang faaet Fodsæste, formaae
hverken Fornuftgrunde eller Spot eller Egenskærlighed eller
Undseelse Noget imod den*).

Hvad der følger af Uegennyttighedspligten:

1. At man ikke bor vælge det præstelige Embede af
egennyttige Hensyn: „Bogter Guds Hjerd, ikke for slet Bin-
dings Skyld (af smudsig Egennytte), men med Redebonhed.“
(1 Pet. 5, 2). Den slette Binding, hvorom Apostelen
Peter taler, er den Binding, som attraaes. Denne slette
Binding forklares tydeligt ved disse Ord: „I have annam-
met det for Intet, giver det for Intet.“ (Math. 10, 8). Det
Bidrag, som de Troende yde, er altsaa ikke en Arbejds løn,
men en Hjælp, en Understøttelse (hvortil de imidlertid ere
forpligtede). „De, som vaere paa Alteret, dele med Alteret.“
(1 Cor. 9, 13). Det Princip, at Guds Ord skal gives
for Intet, staaer altsaa ved Magt, og vi have seet, hvormegen
Flid Apostelen Paulus har gjort sig for at hellige det ved
sit eget Exempel. Leiesvenden bliver sammenlignet med en
Tyv. (Joh. 10). Efterat Micha, for at vise Jernsalems

*) Idbildningskraftens Andeel i denne Last. See Madame Guizots Raad
(Education domestique, Lettre XXXI).

Uretfærdighed har sagt: „Dens Hoveder domme for Skjænt“, tilføier han: „Dens Præster lære for Betaling, og dens Propheter spaae for Penge.“ (Micha 3, 11). Vore Institutioner have i denne Henseende et Fortrin. Man vil vel endnu kunne vælge den præstelige Stilling for Indtægtens Skyld; men den frembyder intet Tillokkende for Pengegridskheden; det gode Udkomme, som vore Institutioner stille i Udsigt, maa man vente længe efter*). Man vil altsaa ikke godt paa Præsten kunne anvende disse Ord af vor Herre og Frelser: „I søge mig, ikke fordi I saae Tegn, men fordi I aade af Brødene og bleve mætte.“ (Joh. 6, 26).

2. At man ikke bør benytte sig af sin Stilling til at skaffe sig Indtægter. Denne Slags egennyttige Beregning er ikke altid mulig. Imidlertid kan det præstelige Embedes Uafhængighed let lide et Skaar ved hine smigrende Gaver, som man ofte ikke kan afslaae**). Hengivenhed, ja selv sin Følelse kræver undertiden, at man modtager dem; men man vogte sig vel for at lade Kjærlighed til Bindning trænge ind i Hjertet.

3. At vi ikke i uvedkommende og upassende Bestjæftigelse bør søge Midler til at forbedre vor Stilling.

4. At vi i alle Pengesager bør være saa rundhaandede og eftergivende, som vore Forhold tilstede.

Spørge vi nu om Midlerne til at erhverve sig Uegenyttighed, da er der for det første Sparommelighed, som bevarer os for Gjerrighed eller for dens Paroxysmer; thi et ødselt og udsvævende Levnet gjør os gjerrige. Det gaaer

*) Tandem respicit inertem, sera tamen. „Godt Udkomme bliver langt om længe Den til Deel, som ikke har gjort Noget for at forskaffe sig det.“
— En Hentydning til 27de Vers af Virgils første Ecloga.

***) Der gives ingen Accidenter: dog maa herfra undtages den private Religionsunderviisning, paa enkelte Steder ogsaa Ligbegængelser og Bryllupper o. s. v.

med Pengene som med Tiden: Den, der bedst forstaaer at holde Huns dermed, har meest tilovers til Andre; paa samme Maade er en sparsommelig Mand bedre istand til at være gavmild i det rette Dieblif. — For at være uegennyttig maa man ikke have altfor kostbare Tilbøieligheder og ikke paatage sig for store Forpligtelser imod sine Sandser, sit Kjød eller sin Forsængelighed. — Der gives visse Vaner, som forskaffe mange af dem, der hengive sig dertil, saa liden Fornøielse, at man skulde troe, at de kun have søgt et Middel til at prove nogle nye Maader at være paa, eller at de have villet mangfoldiggjøre ikke deres Nydelse, men deres Fornemmelser.

Dette Middel forudsætter et andet, som er det første og det eneste virksomme, nemlig Kjærlighed. Man kan ikke befrie sig for en Last uden ved Hjælp af en Dyd; man kan ikke befrie sig for Gjerrighed uden ved Hjælp af Kjærlighed. Gjerrigheden maa flyttes andetsteds hen, for at benytte en smuk Tanke af Quésnel, som siger, at „den Lidenskab, der gaaer ud at vinde flere Sjæle for Gud, er den eneste Gjerrighed, som er tilladt for en Præst.“

Den katholske Kirkes Grundsætninger angaaende denne Gjenstand ere vel værd at lægge Mærke til: „Den gode Præst, siger Saint-Cyran, elsker de Fattige og bortskjænter al sin Eiendom til dem*“). — Den katholske Kirke brændemærker de Præster, som efterlade sig Formue**). — Adskillige have endog forfægtet den Mening, at Præsten, ligesom visse Biskopper i de første christelige Tider, bør blotte sig eengang for alle. Duguet lasvifer denne Tanke, men med Baersomhed og Urbødighed***). Det er klart, at en

*) Saint-Cyran, Pensées sur le sacerdoce.

***) See herom Mason, flere Steder, for Exempel i hans Synodaltale sur la compassion des pauvres.

****) Lettres sur différents sujets de morale et de piété. T. II. Pag 6 og 22.

ugift Præst har mere Frihed i saa Henseende end en gift Præst. Denne Sidste bør ikke bortgive sin Eiendom, men benytte sig af den og selv bestyre den i Dvereensstemmelse med Guds Hensigt, som har givet ham den. — Jesus Christns sagde til sin Fader: „Jeg beder ikke, at du skal borttage dem af Verden, men at du skal bevare dem fra det Onde.“ (Joh. 17, 15).

§ 7. Præsten i Forhold til Samfundets almindelige Interesser.

Vi have viist, med hvilket Physiognomie Præsten bør fremtræde og paa en Maade bebude sig. Det er den almindelige Pligt at handle i Dvereensstemmelse med den Lære, han forkynder. Der staaer nu det Spørgsmaal tilbage, hvilke Forhold han, udenfor sine præstelige Embedsgjerninger, kan komme til at staae i til Samfundet i Almindelighed. Tilhører han kun sin Menighed? Tilhører han kun Religionen? Bør Samfundets ophoiede Interesser forblive ham fremmede?

Det synes for det Første, at da Religionen optager hele Menneskelivet for at forherlige det, saa bør Præsten, som i fuldeste Betydning er Religionens Repræsentant, ogsaa i samme Grad være Menneskelivets Repræsentant.

Lysende Kjendsgjerninger vise os Præster og Munkke som Civilisationens Udbredere, Videnskabens Bevarere*) o. s. v.

Beskaffenheden af hans Studier og Udøvelsen af hans Embedsforretninger udvikle Evner hos ham, som vilde finde rig Anvendelse i de meest forskjellige Virkefredje i det menneskelige Liv.

Talleyrand har sagt, at der ikke gives nogen bedre Forberedelse til Diplomatiens end Theologien**). De geistlige

*) See Malte-Brun *Mélanges scientifiques et littéraires*, Tome I. pag. 324. (Om den norske Geistlighed).

***) Eloge du comte de Reinhard.

Studier ere virkelig ogsaa mere omfattende end alle de andre; det theologiske Studium er mere humaniserende end noget andet, selv det, der beskæftiger sig med Samfundets Interesser og Samfundets Anliggender.

Vi indrømme alt Dette, og vi erkjende, at Tiderne kunne foreskrive forskjellige Pligter; men vi maae tage følgende Forbehold:

1. Religionen er noget for sig Bestaaende. Den omfatter Alt, den gennemtrænger Alt; men den er ikke Alt: den er sig selv. For med Nytte at kunne forbinde sig med dette Livs Anliggender maa den have sin egen, fra dem affondrede Tilværelse. Christendommen har ikke ilet med at indblande sig i Folkenes Liv, eller hvis den har indblandet sig deri, saa har det været paa en dynamisk Maade som en Aand. Det Samme maa gjælde om ethvert enkelt Individ; man maa være godt rodfæstet i Centrum for at udbrede sin Skygge til Peripherien. Lad Præsten først og fremmest tage vare paa sine egne Anliggender, lad ham fremfor Alt være Christen og Præst; hans Grene ville siden udstrække sig videre, og hans velgjørende Skygge vil udbrede sig over alle Samfundets Anliggender.

2. Der er, selv om man bliver staaende ved den ligefremme og nærmeste Opfattelse af det præstelige Embede, saameget Godt at udrette, at man ikke er forpligtet til at jage efter det indirecte Gode. Præsten bør søge at give den menneskelige Familie et Støttepunkt, og dette Støttepunkt er den religiøse Sandhed: naar Menneskeheden har fundet denne, vil den ad den lige Vej vandre sin Bestemmelse imøde. Præsten vil kunne forherlige sin Sendelse ved en eller anden udvortes Velgjerning; men hvor Andre kunne gøre det ligesaa godt, bør han udeelt hellige sig til sit Kald. Hvor Nødvendigheden fræver det, kan han beskæftige sig med Uger-

dyrkning, Skoler, ja selv med den religiøse Sang; men han bør fremfor Alt tilhøre sit Embede. Imidlertid hvis det skulde falde i hans Lod at virke paa samme Maade som Oberlin og Felix Neff, o! da betænke han sig ikke paa at gjøre det.

3. Er det ikke en Fordeel for Præsten ikke at være bundet ved Noget og at kunne optræde som Mægler i Alt, fordi han staaer udenfor Alt? Hvis han derimod altfor let blander sig i Ting, som ere hans Embede uvedkommende, da vil han ofte baade blive Dommer og Part i Sagen, og han vil ikke længere kunne udtale sig med saa megen Frimodighed.

4. Det er en stor Fare for Religionen, naar Præsten som Præst blander sig i timelige Interesser og paanøder Religionen en Myndighed og en Magtfuldkommenhed, som den ikke vedkjender sig. Hvor let udsættes den ikke derved for at blive besudlet!

Vi ville berøre et særegt Punkt, nemlig Politiken. Vi maae vel adskille den fra Fædrelandsfind, som, om det end ikke er en christelig Dyd, dog idetmindste er en Følelse, som Christendommen antager sig og helliger, og en Pligt, til hvilken, som til alle andre, Christendommen giver Lys og Styrke. Jesus Christus har kjendt denne Følelse; Apostelen Paulus ligeledes*). Deeltagelse i politiske Uuliggender er hverken det eneste eller det bedste Beviis, som en Borger kan give paa sit Fædrelandsfind; det er en særegen Virksomhed som saamange andre, en Virksomhed, som vi ikke troe er forbudt de Christne, men endnu mindre paabudt dem.

Det er forekommet Nogle onskeligt, at Præsterne lagde Bind derpaa**). Jeg begriber det ikke, naar Talen er om

*) Rom. 9, 1—5.

***) „Intet forekommer mig i Almindelighed mindre at være i Menneskehedens Interesse, siger Naville, end at betragte de Kredse, hvor Tanker og

en virkelig Sjælesørger; er Talen derimod om en Præst, der ikke har nogen Sjælesorg, og som bliver til en Politiker, saa forandrer han Løbebane; det er det Hele. Det er ikke vor Sag at domme ham, og, i Almindelighed taget, ville vi ikke kunne fordomme ham: vi maae forudsætte, at han har givet Affald paa det umiddelbare Præsteembede, hvortil slige Bestjæftigelser ere langt fra at forberede ham. Men en Sjælesørger, hvorledes skulde han kunne gjøre det, uden at modarbejde sit Embede og svække dets Anseelse?

Jeg taler ikke just om Præsternes Nærværelse i Forsamlinger af Nationens Repræsentanter: dette udgjør ikke en politisk Løbebane; men i Almindelighed ere de ikke synderlig paa deres Plads der*). Det vilde maaskee ikke være retfærdigt at udelukke dem derfra; men de ville gjøre vel i selv og af egen Drift at udelukke sig derfra. Der er altfor stor Afstand imellem Politiken og det præstelige Liv: — Præsterne tilegne sig ikke ved deres Embedsforretninger den Aand, som disse Forsamlinger kræve, og ligesaa lidt omvendt; — man maa være belavet paa at høre dem prædike; — hvad religiøse Spørgsmaal angaaer, som aldrig burde behandles i slige Forsamlinger, da behøver man ikke Præsternes Nærværelse for at kunne behandle dem godt; — Stænkene fra de politiske Debatter sees altfor let paa Præsteskjolen; — Præsterne kunne i slige Forsamlinger ikke undgaae at høre Ting, hvortil deres Stilling paa eengang byder og forbyder dem at svare.

Anskuelse drostes, Forsamlinger, offentlige Forlystelser og Dagpressens Debatter som Enemærker, hvorfra netop de Mænd bør banlyses, hvis Nærværelse og Indvirkning der vilde have de gavnligste Følger." (*Mémoire sur l'amour de la patrie suisse*, Pag. 98—99. Genève 1839). — See ogsaa et Bærf af Doctor Brown, *The Law of Christ respecting civil obedience*, Pag. 228.

*) Det er ikke engang aldeles afgjort, at de firkelige Korporationers Raadslagninger ere gavnlige for dem.

Det er paa en anden Maade, det er igjennem andre Kanaler, at Religionen maa trænge ind i Politiken.

Politiken har ved at give sig af med Religion, nodt Religionen til at give sig af med Politik; men ved dette Fuseri ere de begge blevne forvanskede, og Religionen endnu mere end Politiken. Burnet, som kunde tale med om denne Ting*), har udtalt sig om den Skade, som Religionen tilfoier sig selv ved at blande sig i Politiken, paa følgende Maade: „Politiken og Partierne fortære ikke alene vor Studering og vor Kundskab, men det Gnefte, som er endnu mere værd end Studering og Kundskab, nemlig den religiøse Følelse og den oprigtige Jver efter at naae det Maal, hvorfor Guds Søn har villet leve og døe, og hvortil de, som have givet sig i hans Tjeneste, have lovet at hellige deres Liv og deres Bestræbelser**).

Det ovenfor Udviklede kunne vi i Korthed sammensfatte saaledes: vi fordømme ikke forud enhver Udvidelse af det præstelige Embede, og vi ville ligesaa lidt bestemme Grændsen vi troe, at det, naar Tiderne kræve det, kan modtage en uendelig Udvidelse; men disse Tider have deres særegne Tegn, som man maa forstaae at afvente og at tyde***).

---

*) Burnet, Biskop af Salisbury, spillede en Rolle i Revolutionen af 1689.

***) Burnet, A Discourse of the pastoral care.

****) Er det præstelige Embede, saaledes som det nutildags opfattes og udøves, indesluttet indenfor de Grændser, der vare anviste Præsteembedet i den ældste kristelige Kirke?

Andet Kapitel.

Præstens huuslige Liv.

§ 1. Almindelige Betragtninger. Ægteskab og
Solibat. Præstens Hustru.

Evangeliet har ikke iagttaget Tanshed angaaende denne Gjenstand: „Det bør en Biskop at være ustraffelig, een Qvindes Mand, aarvaagen, sindig, tugtig, gjeftfri, beqvem til at lære Andre; . . . som vel forestaaer sit eget Huns, som haver lydige Born med al Erbarhed; thi dersom Nogen ikke veed at forestaae sit eget Huns, hvorledes kan han besørge Guds Menighed? . . . Deeligeste bør det deres Hustruer at være ærbare, ikke Bagtalerffer, men aarvaagne, troe i alle Ting“ (1 Tim. 3, 2. 4. 5. 11). — „Derfor efterlod jeg dig i Creta, at du skulde indrette, hvad som fattes, og indsætte Ældste i hver Stad, som jeg befoel dig; saafremt en Saadan er ustraffelig, een Qvindes Mand, som haver troende Born, der ikke ere bestyldte for Nyggesløshed, eller ere gjenstridige. Thi det bør en Biskop at være ustraffelig, som en Guds Husholder, ikke indtagen af sig selv, ikke vredagtig, ikke hengiven til Viin, ikke til Slagsmaal, ikke til slet Binding, men gjeftfri, elskende det Gode, sindig, retfærdig, hellig, kydsk“ (Tit. 1, 5—8).

Disse Steder gaae ud fra den Forudsætning, at Præsten er gift og Familiefader, hvilket ikke just betyder, at de foreskrive Præsten Ægteskab. Hvis man vilde sige, at dette er nødvendigt, for at han i alle Maader kan være „et Exempel for dem, som troe“*), saa vilde vi svare, at det ikke er nød-

*) „Vær et Exempel for dem, som troe, i Tale, i Dmgængelse, i Kjarlighed, i Mand, i Tro, i Kydsfthed“ (1 Tim. 4, 12). — „Vis dig selv i alle Maader som et Menster paa gode Gjærninger“ (Tit. 2, 7).

vendigt selv at befinde sig i denne særegne Stilling for at tjene til Monster for dem, som befinde sig deri. En sliq Fordring vilde være urimelig og stridende mod Evangeliets Aand, som ikke vil binde os ved bogstavelige Forskrifter: til Beviis herpaa kan for Exempel anføres de forskjellige Former, hvorunder de fire Evangelister berette den samme Begivenhed. Overalt i Evangeliet møde vi den samme frisindede Charakter. Vor Herre og Frelser er jo dog vort Monster i alle Ting, omendstjøndt han ikke har levet i de almindeligste menneskelige Forhold. Apostelen Paulus endelig, Forfatteren til alle de nysaanførte Steder, var ikke gift.

Apostelen Paulus, som har hjemlet Alle Ret til at gifte sig (1 Tim. 4, 3), har paa den anden Side ogsaa paaist Colibatet, idet han ikke indskrænker sig til at anbefale det som passende i de farefulde Tider, hvori Kirken befandt sig (1 Cor. 7, 26—29) men som et Middel til mere udeelt at hengive sig til Gud (1 Cor. 7, 32—35). I Grunden gjengav han kun en Tanke, som Jesus Christus selv har udtrykt (Math. 19, 10—12). Det kan ikke kaldes at komme i Modsigelse med sig selv, naar man giver Fuldkommenheds-Raad, hvis almindelige Efterlevelse vilde være nforenelig med Samfundets Tilværelse; Følgen deraf vilde simpelthen blive den, at det jordiske Samfund blev til et himmelsk Samfund. Colibatet, i den Aand, hvori Jesus Christus har virkeliggjort det, vilde ikke skade Verden, og det er kun om dette der er Tale; Jesu Christi Ord give tydeligt nok at forstaae, at et saadant Colibat til alle Tider kun vil være en sjelden Undtagelse.

Apostelen Paulus, og hans Herre for ham, have ikke i de nysaanførte Steder havt nogen særegen Klasse i Kirken for Die; men et Fuldkommenheds-Raad, som er givet Kirken, maa det ikke fremfor Alt angaae Præsterne?

Naar en Præst af en indre Aandens Drift føler sig

stemt for Cölibatet, saa behøver han ikke at frygte for derved at blive mindre nyttig for Kirken; thi den Gavn, han kunde have af sit Egteſkab, er ikke større, ja maaskee endog mindre end den, han kan have af et reent og ſelvopoffrende Cölibat. — Der er maaskee endog Grund til at beklage, om end ikke, at der gives ſaa ſaa ugifte Præſter, ſaa dog, at der ikke findes flere Præſter, ſom føle Tilbøielighed hos ſig for denne Stand. — Der gives Tider og Tilſtande, hvor en ugift Præſt vil kunne yde Kirken ſaadanne Tjenester, ſom en gift Præſt ikke ſaa godt kan yde den. Ogsaa udenfor de religiøſe Enemærker ville vi finde, at de Mænd, der have udrettet noget Stort, have levet i Cölibat, eller i et ſaadant Egteſkab, ſom ikke er ſynderlig forſkjelligt fra Cölibat. — Et frivilligt Cölibat ſætter forøvrigt ikke Præſten i et fjendtligt Forhold til Samfundet.

Men Cölibatet er kun da gavnligt for en Præſt, naar det er ligesom et beſtemt, ſæregent Kald i hans almindelige præſtelige Kald. Hvis det ikke er Tørſt efter et reent og ſelvopoffrende Liv, der har tilraadet eller paabudt ham det, ſaa vil det, ſelv om hans Sæder ere nok ſaa ærbare, ſnarere være til Skade end til Gavn. Jeg vilde frygte for, at det ſkulde medføre uordentlige og med Præſtens Værdighed lidet ſtemmende Vaner*). Jeg vilde frygte for, at dets Reenhed ſkulde blive miſtænkt; thi i denne Stand er en overordentlig høi Grad af Hellighed fornøden for at bortſjerne enhver ugunſtig Tanke. Det er ganſke viſt, at der i Foreſtillingen om et virkelig ſædeligt Cölibat er noget Reent og

---

*) Den Kjædsomhed, ſom er forbunden med et fuldkomment eensomt Liv, kan let bringe Præſten til udenfor ſit Hjem at ſøge de Fornøielſer og Adſpredſer, ſom han ikke finder i ſit Hjem. Lange og hyppige Beſøg, Dagdriveri.

Engleligt; men den første Betingelse herfor er, at vort Colibat antages at have dette Præg.

Almindelig Regel: Naar Colibatet ikke er et Offer for Guds Riges Skyld; saa er Egteskabet at foretrække. Det er en afgjort Sag, at hvis det præstelige Embede ikke har Gavn af Præstens Colibat, saa har det Skade deraf. Thi i saa Fald er Hengivelsen ikke større, og der er da eet Middel mindre til at drage Nytte af den, der er. Naar man tager Menneffene som de ere, maa en gift Præst, *ceteris paribus*, ansees for at stifte mere Gavn end en ugift. I et passende Egteskab, i et Famileliv finder jeg for det Første den Fordeel, at der stilles Menigheden og Verden et Mønster for Die. For det Andet finder jeg deri en nyttig Medvirkning, saafremt Præstens Hustru virkelig er, hvad hun bør være*).

Dette fører os til at tale om, hvorledes Præstens Hustru bør være. Dette Punkt er saa vigtigt, at Colibatet efter vor Mening ubetinget bør foretrækkes for et Egteskab, som i alle andre Henseender er passende og lykkeligt, men upassende og ulykkeligt derved, at Konen har ægtet Manden og ikke Præsten, eller, om man vil, et Egteskab, ved hvilket Præsten kun har havt sig selv og ikke sit Embede for Die.

Præstens første Embedsforretning er at give et godt Exempel, og Apostelen Paulus gjør i denne Henseende ogsaa Hustruen deelagtig i det præstelige Embede, naar han vil, at Hustruene skulle „være ærbare, ikke Bagtalersker, men aarvaagne, troe i alle Ting“ (1 Tim. 3, 11). — Vigtigheden heraf har man i den Grad indseet, at man i enkelte Kirkesamfund, navnlig i Ungarn, formeligt har gjort Præsten an-

*) Sams gaaer for vidt, ikke naar han gjør Egteskabet til Regelen og Colibatet til Undtagelsen; thi dette gjere vi ogsaa; men naar han opstiller Egteskabet som en Nødvendighed og ubetinget Forpligtelse for en Præst, som om han ikke var fuldtommen Præst, naar han ikke var gift (III. Pag. 109).

svarlig for sin Hustrues Opførelse*). Moralsk ansvarlig er han overalt, og dette Ansvar er alvorligt; det præstelige Embede kan lide betydeligt derunder. I hvor hoi en Grad maae ikke Hustruens Feil og Laster (Bagtalelseslyst, Gjerrighed, Efterladenhed, Overdaadighed o. s. v.) bringe Præstens Ansæelse i Fare! — Og omvendt: Da Julianus Apostata lagde Mærke til, at en af Marsagerne til Evangeliets Fremgang var det ærbare Liv, som udmærkede dets Tilhængere og navnlig dets Præster, vilde han søge at maale sig med Christendommen ved at befale de hedenske Præster at holde deres Hustruer, Born og Tyende til det samme ærbare Liv**).

Hvis man ikke vil tage Hensyn til Andet, burde man da ikke idetmindste tænke paa sine Børns Opdragelse, som for Storstedelen, stundom næsten udelukkende, og fornemmelig hvad den umiddelbare og stadige Indvirkning angaaer, afhænger af Moderen? En Præst opdrager ikke paa een og samme Tid sine Born og sin Menighed: det er langt fra; selv med den bedste Villie kan han ikke gjøre alt Det for sine Born, som han gjerne ønskede, og som en Anden vilde kunne gjøre; han maa i saa Henseende kunne forlade sig paa sin Livsledsagerinde. — Desuden, hvorledes vil hans Familie, under en ikke-christelig Moders Indflydelse, kunne frembyde Billedet af en christelig Familie? Det er til stor Skade for Præstens Myndighed, naar man ikke seer, at hans Hustru er hans forste Profelyt og, jeg tilføier, hans forste Medhjælp.

Præstens Hustru maa virkelig tage Deel i sin Mand's Rald; og til den Ende maa hun forst og fremmest dele hans Overbeviisninger og Anskuelser. Er dette ikke Tilfældet, da vil hun, hvor god en Ægtefælle hun end ellers er, dog

*) Han bliver straffet i hendes Sted, naar hun danser, spiller Kort o. s. v. (See Bridges, *The Christian Ministry* Pag. 200).

***) Bridges, *The Christian Ministry* Pag. 197).

være ham til Hinder og til Forargelse. Og jo mere nidkjær han er, desto mere vil Umuligheden af at kunne finde nogen Hjælp eller blot nogen Deeltagelse hos sin Hustru, smerte ham og nedslaae ham.

Men hvis hun deler hans Anskuelser, da har han en uudtømmelig Trøst, som altid er ham nær, en dobbelt Styrke og i Almindelighed en ypperlig Raadgiverinde. Det kan ikke være Andet, end at en from Hustru, selv fra det præstelige Embedes særegne Standpunkt, maa for Præsten blive „en Hjælp, der er ham lig.“ Han vil hos hende finde en mere levende og mere gennemtrængende Skarpsindighed, en sikkrere, hurtigere og finere Tact, en mere blid Fasthed, en mere rolig Udholdenhed*).

Tjenester, som hun kan yde ham: hos Fattige, Syge, med Hensyn til Skoler o. s. v. — Dvindernes naturlige Skriftefader. — En Raadgiver, der under visse Omstændigheder finder et villigere Dre. — Dplysninger, som hun forskaffer sin Mand.

Vi ville her mindes Aquilas og Priscilla**), to Ægtefolk (af Arbejderklassen), som i Forening med Apostelen Paulus arbejdede i Jesu Christi Tjeneste, og hvem alle Hedningernes Menigheder vare forbundne (Rom. 16, 3. 4) — som toge den veltalende Johannesdiscipel Apollos til sig og udlagde ham Guds Wei noiere (Ap. G. 18, 2. 3. 26) — og hvis tvende Navne aldrig blive adskilte af Apostelen Paulus (2 Tim. 4, 19; — 1 Cor. 16, 19).

Præstens Hustru maa nødvendigviis være ham enten en Hindring eller en Hjælp: der gives ingen Middelvei.

*) „Hun maa være vor Monitor i den bedre Betydning, hun maa ogsaa være Collaborator, vor Calcant; og hvad hun ikke er, det maa hun blive, dertil maae vi gjøre hende.“ (Harms III. Pag. 112).

**) See den Ta'e, der bærer Titlen Aquilas et Priscille, i *Vinet's Médiations évangéliques*.

Heraf følger den Forpligtelse, at man skal have sit præstelige Embede for Die, naar man vælger sig en Livsledsagerinde. Det er maaskee meget sjældent, at man gjør dette. Man binder sig, inden man endnu er bleven ret alvorlig, og selv om man er det, saa er Lidenskaben for mægtig og lader os see, hvad der ikke er.

Det rette Tidspunkt til at indgaae Ægteskab. — Det er maaskee vel Meget paa eengang at ægte en Menighed og en Kvinde. Vilde det ikke være rigtigere, om man sørgede for, at disse to, vel ikke modsatte, men dog forskjellige Handlinger ikke traf sammen, ja ikke engang fulgte for hurtigt ovenpaa hinanden*)?

§ 2. Omsorg for Familien.

„Det bør en Biskop at være en Mand, som vel forestaaer sit eget Huus, som haver lydige Born med al Erbarhed; thi dersom Nogen ikke veed at forestaae sit eget Huus, hvorledes kan han besørge Guds Menighed? (1 Tim. 3, 4—5).

Det er unaturligt, og det Tilfælde vil ikke forekomme, at en Præst er fuld af Iver for sin Menighed (nidkjær over den med Guds Nidkjærhed 2 Cor. 11, 2), og at han paa samme Tid forsømmer sin Familie. Hvorledes skulde man kunne være en slet Fader og en god Præst, hvilket netop er en mere omfattende Faderkjærlighed? Hvorledes skulde den kristelige Kjærligheds Princip, som er Betingelsen for at være en god Præst, kunne findes der, hvor den naturlige Kjærligheds Princip fattes, som er Betingelsen for at være en god Fader? Hvorledes skulde den kristelige Kjærlighed, som endog bekymrer sig for Fremmede, kunne være ubekymret for

*) Om Maaden at indgaae Ægteskab paa, see Lavaters Historie af Gæfner. (I, Pag. 303—305). Historien om den unge Tobias er ikke kjennere.

Familiens egne Medlemmer? Maa Præsten ikke føle, at han først og fremmest er Præst for sin Familie? Hvorledes er det muligt at forudsætte Iver hos Præsten og Ligeegyldighed hos Faderen, da det dog hedder, at „dersom Nogen ikke har Omsorg for sine Egne, den er værre end en Bantro?“ (1 Tim. 5, 8).

Imidlertid, hvor forunderligt det end er, saa maa det dog indrømmes, at man kan vise en vis Iver for sin Menighed, og ikke i samme Grad bekymre sig om sin Familie, lade sig aldeles optage af sine mangfoldige Embedsforretninger og maaskee sætte mere Priis paa denne udvortes Virksomhed end paa Omsorgen for den huuslige Kreds. Der findes mange slet opdragne Børn i præstelige Familier, og disse Børns Fædre ere langt fra altid slette Præster.

Det er en stor Bilsfarelse at troe, at Menigheden bør gaae forud for Familien. Familien er for Præsten, ligesaavel som for ethvert andet Menneske, Det, som først og fremmest bør ligge ham paa Hjerte. Vil man ikke indrømme dette, saa er det rigtigere slet ikke at gifte sig. Den Gavn, som Familien har af vor Omsorg, kommer ogsaa Menigheden til gode; for det Første, fordi „Familien, som Quésnel siger, er et lille Dioces, hvori de første Prøver paa Iver, Fromhed, biskoppelig og præstelig Klogskab aflægges“; for det Andet, fordi Menigheden vinder ved denne Omsorg for Familien paa Grund af det opbyggelige Exempel, som derved gives den, og paa Grund af den præstelige Aand, som er udbredt imellem alle Familiens Medlemmer.

Den taber i samme Forhold ved vor Forsømmelse af Familien, om det end er for dens Skyld, at vi have opoffret vore Børn: — for det Første, fordi det ikke er naturligt, at nogen sand Belsignelse kan hvile over en Præsts Bestræbelser, som, naar han ikke har Omsorg for sine Egne, er værre end

en Bantro; — for det Andet, paa Grund af Forargelsen. — Som Exempel kunne Elis Søner tjene (1 Samuel 2). Uagtet de vise og alvorlige Forestillinger, som Eli gjorde sine Børn (2, 23—25) seer man dog af de Bebreidelser, som gjøres ham (2, 29) at han ved sin Svaghed var Skyld i deres slette Opførsel, og allerede i første Kapitel bemærker man, at han ikke var en aandelig Mand.

Den forenede Indvirkning af den politiske Tidsaand og visse Opvækkelsesideer, som gaaer ud paa, at Børnene skulle opdrages i en anden Aand end den Lydighedens Aand, hvorom Apostelen taler. — Man maa være paa sin Post imod disse Indvirkninger.

§ 3. Præstens Huus og Huusvæsen.

Naar en Præst gifter sig, da maa han vide, efter hvilke almindelige Grundsætninger hans Huus bør bestyres, og den Kone, han ægter (Den Hjælp, han giver sig selv), maa lære det af ham, hvis hun ellers behøver at lære det.

Uden at træde en sømmelig Frihed for nær, saa er det dog nødvendigt, at hans Huusvæsen og hans Families udvortes Livsvaner blive underordnede Hensynet til hans præstelige Embede. Det er ikke et Aag, som han paalægger sin Livsledsagerinde, men Grundsætninger, som hun frivillig maa have antaget af Hensyn til det fælles Diemed.

Finder denne Overensstemmelse ikke Sted, eller blive Grundsætningerne ikke iagttagne uden paa Beføstning af en af Parternes Frihed, saa vil Alt gaae slet.

Forsaaavidt dette indrømmes, da troe vi, at Hjemmet i materiel Henseende (den materielle Deel af Huusvæsenets Indretning) bør tilfredsstille Sømmelighedens Fordringer paa to Maader: — ved Orden og Reenlighed, hvis man er fattig; — ved Tarvelighed, hvis man er rig; — hvilket

visselig ikke vil sige, at Orden skulde kunne undværes i et rigt Huus, eller Tarvelighed i et fattigt Huus; endnu mindre, at man har Orden alene derved, at man er rig, og Tarvelighed alene derved, at man er fattig, naar man ellers ikke bestræber sig derfor.

Orden er Fattigdommens Smykke, Prydelse og Glæde. Intet er saa uheldigt som et fattigt Huus, hvor man bærer et Skin af Rigdom tilskue og gjør Fordring paa Elegance. Orden i Fattigdommen bærer derimod Vidnesbyrd om en fast Sjæl, en alvorlig Charakter og et usforstyrret Hjerte; Orden og Reenlighed hos en fattig Mand ere næsten Dyder, indgyde uvilkaarlig Agtelse, og Savnet heraf skader i hoi Grad en fattig Præsts Anseelse.

Tarvelighed er den eneste Prydelse, som paa en passende Maade kan foies til Rigdom; den vidner overalt om god Smag, og fremfor Alt i en Præstegaard. Det Modsatte stikker altfor meget af mod Præstens Kaldspligter. Men ikke nok hermed. Præstegaarden er et andet *maison commune* i Sognet*). Intet andet Huus bliver saameget besøgt af Ulykkelige. Der hører ikke Meget til at støde deres Dø. Hvad en rig eller blot en velstaaende Mand neppe bærer med Ravnet Comfort, er i deres Dine Blødagtighed og Overdaadighed. Hvis Rigdommen hos en velhavende Præst havde Ret til at komme tilsyn, maatte det ialtsald være under en alvorlig Form og saaledes, at man intetsteds bemærkede en lunefuld, overgiven eller sandselig Smag. Der gives en Pragt, som tiltaler Sandserne; der gives en anden, som tiltaler Aanden og Indbildningskraften, og hvor Stoffet staaer i Tankeens Tjeneste**).

*) Her er et Ordspil, som ikke lader sig gjengive paa Dansk. *Maison commune* betyder et Raadhuus (Gemeindehaus). Dvers.

***) En Strid mellem en Mand's Alvor og hans Kones Forføngelighed i The vicar of Wakefield.

Altfor hyppige Selskabsbesøg (jeg tænker herved paa de saakaldte Afsambleer, Aftenselskaber, Middagsgilder o. s. v.) haane Fattigdommen ved den Tid, som de bortodse, og ved de Udgifter, som de medføre eller idetmindste vække Formodning om. En Præstefamilie kan have Bønner, see dem jævnlige og leve paa fortrolig Fod med dem; men det sømmer sig ikke for den at føre et stort Huus. Præstens personlige Alvor vilde ikke kunne udlette det Indtryk, som man havde modtaget af hans Kones og Børns Berøslighed. Vi anbefale ikke nogen Klosterregel. Hvormegen Misbrug der end er bleven drevet med det Ordsprog: „Man maa lade Ungdommen rase ud“, saa er det dog ikke uden Sandhed. Men uden at ville gjøre Bold paa Naturen og uden at træde en sømmelig Frihed for nær, er det dog nødvendigt, at Præstens Huus er et velordnet Huus, og ved et forlystelsesøst Liv vilde hans Familie give virkelig Forargelse.

Vi have paa et andet Sted sagt, at et af Præstens Fortrin er, ikke at tilhøre nogen særegen Klasse i Samfundet*); hans Kone og Børn bør ikke berøve ham dette Fortrin ved at tragte efter Dmgang med den fine Verden.

Der er flere Hensyn at tage ved Valget af Tjenestetyende end i noget andet Huus. — Det maa ikke alene være Folk, som anstaae os med Hensyn til de Tjenester, vi vente af dem; men Folk af godt Rygte, og som ere villige til at leve sig ind i Husets Aand.

Anstand, Værdighed i Manerer, i Tale og i alle Forhold i det huuslige Liv. — Middelet hertil er at have Agtelse for sig selv.

Fred. — Præstens Huus er et Fredens Huus, ikke et Ivedragtens og Stridens Huus.

*) Pag. 62.

Larvelighed i Mad og Drikke, Maadeholdenhed. — Mistanken om Umaadelighed eller Sandselighed maa ikke nærme sig til Præsterne. Verden søger instinctmæssigt hos dem alle de Laster, som danne en Modsatning til de Dyder, der bør være deres Særkjende.

Gjæstfrihed. — Den bliver af Apostelen Paulus (Tit. 1, 8; — 1 Tim. 3, 2) nævnet mellem Biskoppens Dyder. Gjæstfriheden havde dengang en Vigtighed, som den ikke har i vore Dage. Foruden de almindelige velbekjendte Omstændigheder, saa var Christendommen paa Reiser; Iver og Forfølgelse satte Kirken paa Feltfod; og desuden, var en Reisendes Stilling, selv naar han var rig, ingenlunde maaelig, saa var den for den Fattiges Vedkommende endog besværlig. Christne blive roste for at have udøvet Gjæstfrihed, Enfer for at have toet de Helliges Fodder (1 Tim. 5, 10)*. — Man kan anføre flere Exempler paa, at denne Pligt er bleven opfyldt i den ældste Kirke; Aquilas og Priscilla, som toge Apollos til sig (Ap. G. 18, 26).

Hvis der endnu er levnet denne Forskrift nogen Anvendelse i Almindelighed, saa maa der ogsaa være Noget tilbage af dens særegne Anvendelse paa Præsterne. Jo mere Gjæstfrihedens Pligt bliver forsømt og omgaaet, desto mere bør Præsten give Exempel derpaa, uden dog i mindste Maade at see igjennem Fingre med den unyttige og fordærvelige Mis-

*) See Martin Boos's Levnetsbeskrivelse, Pag. 230 i Udgaven fra St. Gallen 1836. — „To unge Geistlige havde begivet til Gallneukirchen, et betydeligt Sogn, hvor Boos var Præst (1811). Boos saac dem begge for første Gang. Neppe havde han fort dem ind i sit Værelse og ladet dem tage Plads, forend han lod bringe et Bækk med Vand, lagde sig paa Knæ foran de Fremmede, tog deres Sko af og begyndte at vadske deres Fodder, idet han sagde: „Der staaer skrevet: Løer de Helliges Fodder“; og uagtet al vor Vagring og alle vore Indsigelser (fortælle de) fuldførte han, hvad han havde begyndt.“

brug, som man undertiden har forsøgt at drive dermed i Christendommens Navn. Thi Saameget er vist, at idetmindste Formen for dens Udøvelse er forandret. — Jeg vilde synes godt om, at Præsten udøvede den mod agtværdige Trængende i sin Menighed med Tact og Klogskab. — Forøvrigt betragter jeg den kun som en almindelig Pligt, hvorpaa han bør give sin Menighed Exempel ligesom paa andre Dyder, men ikke fremfor andre Dyder.

Huusandagt. — Det trænger ikke til Beviis, at Præstens Huus bør frembyde et Mønster og Forbillede herpaa. — Man bør i Regelen ikke udstrække den saa vidt, at den taber sin huuslige Charakter. — Man maa gjøre Forskjel imellem de opbyggelige Forsamlinger, som man under Præstegaardens Tag kan aabne for Naboer og Sognesfolk, og Huusandagten, hvis Charakter bør bevares. — Kun ved at bevare denne vil den med Fordeel kunne virke tilbage paa den offentlige Gudstjeneste.

Bestyrelsen af Præstegaardens materielle Interesser (Huusvæsenet) er en af de Ting, som lade Præsten føle, hvor vigtigt det er for ham at have gjort et godt Valg i sin Hustru. Thi paa disse Enemærker udøver hun den største Indflydelse; og det er af Bigtighed, at Præstens Huus bliver vel bestyret, at den Orden og Punctlighed, som hersker der, opbygger alle Folk, at man viser sig som en Christen, og at man er det i det Store som i det Smaa. Om end Noiagtighed og Punctlighed ikke ere Dyder, saa kunne de dog blive dertil ved den Aand, hvori man udøver dem, og i ethvert Fald ere de Betingelse for mere end een Dyd, og Savnet af dem sætter flere Dyder i Fare. I Dndt saavel som i Godt virker det Udvotes tilbage paa det Indvotes. Efterladenhed medfører Utaalmodighed, Opbruusning, Stridigheder, Logn, Uretfærdighed; og idet den frister Andre til at bedrage os,

forleder den dem til Synd. For at synes god er det ikke nødvendigt at ansees for et eenfoldigt Menneske; den frivillige og fornuftige Godhed er den sande Godhed; og det er i Særdeleshed denne, der gjør os afholdte: hvorfor skulde man være os Tak skyldige for den anden? — Det følger af sig selv, at denne Punktlighed meget vel kan forenes med Rundhaandethed, at den ikke har Noget tilfælles med Smaalighed. — Vi ønske, at Præstefonen maa have Ord for at være en ordentlig Kone, men ikke, at hun maa have Ord for være en driftig og vindskibelig Kone. Allfor megen verdslig Dygtighed anstaaer hende ikke, og jeg vilde ønske, at hendes Ideal maa være sammensat af Billedet af den retskafne Hunsmoder, som skildres i Ordsprogene (31, 10—31), og af de christelige Enker, som Apostelen Paulus omtaler i sit Brev til Timotheus, — eller af Marthas Charakter, mildnet ved Marias. — Hun maa ogsaa huske paa, og hendes Mand maa have betænkt det vel, da han valgte hende, at det ikke alene er saligt (Ap. G. 20, 35) men ogsaa værdigt og flogt, hellere at give end at tage.

Tredie Deel.

Præstens pastorale Liv.

Almindelige Betragtninger med Hensyn til Valget af en Menighed og med Hensyn til Forslyttelse.

Præstens Embedsforretninger sætte ham ved Cultus og den offentlige Underviisning i Forhold til hele Menigheden, ved Sjælesorgen i Forhold til Familierne og Individierne. Han staaer ogsaa i Forhold til hele Kirken;

men det er da navnlig som Christen; thi paa disse Ene-
mærker er Intet egentlig eiendommeligt for Præsten.

Juden vi betragte hver enkelt af hans Embedes Grene
for sig, ville vi først betragte Embedet i dets Heelhed og
tænke os Præsten i det Dieblif, da han staaer i Begreb med
at stille sig i Spidsen for en Menighed. Jeg gjør endnu
ingen Forskjel mellem Hjelpepræstens og Sognepræstens Em-
bede; jeg vil senere komme til at tale om Hjelpepræsten.

Ligesom der gives et Kald til Præsteembedet i Alminde-
lighed, saaledes gives der ogsaa et Kald til dette eller hiint
enkelte Præsteembede i Særdeleshed. Vi ville forsøge paa at
opstille nogle Regler.

Den første Regel er, at man ved Afgjørelsen heraf
hverken udelukkende eller fornemmelig maa have sin Beqvem-
melighed eller sin personlige Fordeel for Die, men derimod
tage Hensyn til sine Kræfters Maal, sit Talents Bestaffenhed,
sin Menigheds Omstændigheder og den Trang, som den har
til os fremfor til en Anden, eller til en Anden fremfor til
os. Naar dette er bragt paa det Reene, men ogsaa først da,
er det tilladt at tage Hensyn til vor Beqvemmelighed, vor
særegne Interesse. Jeg vil ikke sige, at de Befymringer og
Farer, som man kan forudsee, ere en Besegling paa Kaldet;
men Saameget vil jeg paastaae, at, hvor der er Tvivl til-
stede, kan denne Betragtning i mange Tilfælde bringe den
til at forsvinde, og at vi i Almindelighed mindre bør frygte
et Embede, som lover os Besværligheder, end et Embede, som
fritager os derved.

Naar saaledes alle egennyttige Hensyn ere fjernede, da
er den anden Regel, at man ligeledes skal fjerne alle Be-
tragtninger, som ikke fremgaae af Sagens egen Natur, af
Hensynet til Guds Rige og af Guds Ords umiddelbare For-
skrifter. I denne Sag, som i saamange andre, have Dvertro,

Uands- og Samvittigheds=Ladhed og vilkaarlige Grundsætninger spillet en stor Rolle. Man vil hellere raadsføre sig med disse Raadgivere end med Gud, Samvittigheden og Fornuften.

Mange have taget det Parti at forblive uvirksomme, og de have raadet Andre til det Samme. For ikke at tage en slet Beslutning, sige de, ville vi aldeles ikke tage nogen Beslutning; vi ville modtage, hvad der bydes os. Man kan vel forstaae, at et Menneſte, i Særdeleshed naar han er en Christen, kan frygte for at bestemme sig selv. Der er ikke eet eneste af hans Skridt, hvortil der jo, saa langt Diet naaer, knytter sig en lang Række af Følger, som det er umuligt at forudsee, og som ofte ere ligesaa alvorlige, som Uarsagen er ubetydelig. En Christen seer, hvor let han kan skuffe sig selv, og han seer det bedre end nogen Anden; han veed, „at Menneſkets Bei ikke staaer til ham“ (Jerem. 10, 23). Bengel siger med Hensyn hertil: „Jo mindre et Redskab bidrager til en Handling, og jo mere han lader Gud selv virke, desto reuere og fuldkomnere er hans Handling*.“ Det er sandt, at det er gavnligt at frasiſe sig al Egenwillie, og at det er farligt at skulle gjøre Brug af sin Willie, naar Interessehensyn og Pligthensyn støde sammen. Men man maa tage sig i Agt for, at man ikke bringer den aandelige Ladhed et Offer, som man troer at bringe Ydmygheden. Det er ogsaa sandt, at, hvor vi ere Bedkommende nær nok, til at de kunne tænke paa os, og hvor Institutionerne gjøre det muligt at forekomme os, er det herligt at være bleven kaldet uden at have fremstillet sig, og at det i ethvert Fald er bedre slet ikke at gjøre noget Skridt end at handle uden fuld Overbeviisning, som det i Spørgsmaal af den Art ikke

*) Burk, Bengels Leben, Pag. 145.

er saa let at erhverve sig. Der gives Kirkeforfatninger, hvor Uvirkfomhed ikke er mulig. Der, hvor den er mulig, troer jeg ikke, at man, med Undtagelse af ganske særegne Tilfælde, bor forblive uvirkfom. Uvirkfomhed er i det christelige Liv Undtagelsen og ikke Regelen.

Jesús Christns har villet have den christelige Lydighed til den høieste Grad af Frivillighed, og Individualitetens Moment, som i den gamle Oeconomie var undertrykt, til den høieste Magt. Kun naar Udøvelsen af Friheden er umulig, er det os tilladt at veite, og selv i deene frivillige Underkastelse gives der for en Christen Frihed. Dette Princip, som var forglemt lige indtil det sextende Aarhundrede, giver Protestantismen megen Alvor, og hvis man bor fryde sig over denne Gjenoprettelse af Evangeliet og dermed af den personlige Frihed og Ansvarlighed, saa er det med Bævelse (Ps. 2, 11). Men hvis Umuligheden af at kunne forudsee og beregne Følgerne af enhver enkelt Handling skulde afholde os fra at handle, saa er det klart, at vi aldrig nogensinde vilde komme til at handle.

Det er altsaa ikke vor Pligt at være uvirkfomme; men det er vor Pligt at luttre vor Villie ved Bonnen; ikke at handle uden med fuld Overbeviisning (Rom. 14, 23), ikke at sætte vor egen Villie istedetfor vor Næstes eller Guds, idet vi med Magt forandre Tingenes naturlige Gang; endelig ikke at anvende Rænker eller Simonie for at opnaae et Embede, som vi attraae. Der gives meget fine Maader at gjøre dette paa; men en redelig Samvittighed vil ikke skuffe sig selv med Hensyn hertil. Det er ikke synderlig nødvendigt, og det er ikke engang muligt at angive de forskjellige Former heraf*). Hos os tillukkede den forrige Lov enhver Udgang

*) B engel holder i den Grad over Kaldets Reenhed, at han ubeluffer alle dem, hvori Narpaarørende have havt nogen Deel.

for Simonie, idet den gjorde Befordringen afhængig af Ancienniteten; den nye Lov har ikke udvidet Udgangen syndeligt: det er den Fordeel, hvorved den opveier den Mislighed ikke at kunne anvende Enhver efter hans Duelighed, eller at kunne forsyne enhver Menighed efter dens Trang.

Men efter at have taget alle disse Forbehold tilegne vi os Harms's Formel: „Naar jeg efter egen og efter sagkyndige Menneskers Dom har lært det Nødvendige og har Grund til at antage, at jeg under Guds Bistand vil være mit Embede vogen, da melder jeg mig paa den anviste Bei og gjør Brug af alle tilladelige og velanstændige Midler for at faae et bestemt Embede*)“.

Uvirksomhedsprincippet synes at have været fremherskende i Kirkens første Tider. Vi see her ikke alene tvungne Præstevielser, men vi finde ogsaa, at Kaldelser til et eller andet Embede ere blevne modtagne uden Indvendinger; det var endogsaa en Dyd ikke at anstille nogen Uundersøgelse. Dette lader sig let nok forklare; det Modsatte vllde ikke engang kunne forstaaes. Omstændighederne ere ikke mere de samme. — Imidlertid maa det dog bemærkes, at med Omstændighederne kommer ogsaa Princippet atter frem; det er, om end med nogle Indskrænkninger, fremtraadt i Missionsvirksomheden, der i saamange Henseender ligner Christendommens første Udbredelse. I enhver Virksomhed, hvor Heltmod er nødvendigt, er Dydighed det ogsaa; det Første, som man bryder, er Villien i dens fineste og ømsindligste Uttringer.

Spørgsmaal: I det Tilfælde, at der er udgaaet et umiddelbart Kald til os fra vore naturlige Foresatte, uden at vi selv i nogensomhelst Henseende have bidraget dertil, bør vi da under alle Omstændigheder adlyde? — Selv i dette Tilfælde er det tilladt at vægre sig, men ikke uden at der er

*) Pastoraltheologie III. Pag. 129.

vægtige Grunde tilstede. Den lovlige Formodning taler her til Gunst for Modtagelsen; man bør altsaa anstille en alvorlig Prøvelse og ikke vægre sig, medmindre man har fuld Visshed for, at det er Gns Pligt at give Afslag. Vi kunne imidlertid ikke tiltræde den Mening, som er yttret af Doctor Schleußner: „Min kjære Lærer, Polycarp Leyser, siger han, har lagt mig det meget paa Hjerte ikke at afflaae nogen retmæssig Kaldelse, thi, sagde han, Gud straffer dem, som tillade sig det, enten ved at tage dem bort fra Verden inden Aarets Udgang, eller ved at berøve dem deres Gaver, eller ved at lade dem falde i en Snare*)."

Den tredie Regel er at skaffe os Visshed om Menighedens Stemning med Hensyn til os, og ikke at paanode os den imod dens Dnske. En samvittighedsfuld og siintfølende Præst indfører for sit Bedkommende Menighedens Deelagtighed i Balget af dens Sjælesørger. — Om han end ikke just er ønsket, saa maa han dog idetmindste være velkommen. — Dette være sagt i Almindelighed og ikke uden Forbehold. Thi hvis vi tænke, at Menigheden ved vor Udelukkelse vil blive slet forsynet, hvis vi have Grund til at troe, at vor personlige Nærvarrelse let og hurtigt vil adsprede de ufordeelagtige Meninger, som man har udbredt imod os, saa er det maaskee vor Pligt at holde Stand.

Den fjerde Regel er ikke letsindigt at bytte et Embede bort mod et andet. — Naar man gjør Gavn, naar man er velsignet i den Stilling, som man indtager, naar man er den voxen, saa er det Hovedsagen. Man maa ikke altfor let hengive sig til den Foreskilling, at man bedre vil kunne anvende alle sine Evner og gjøre mere Gavn. Man bør ikke saa let forlade en Stilling, som man passer for. Det maa være et meget vigtigt Hensyn, som skal rive os bort fra den,

*) Burk, Pastoraltheologie in Beispielen. I, 98.

saasom en anden Menigheds Trang eller Fare. „Kom over til Macedonien og hjælp os!“ (Ap. G. 16, 9). Man maatte have hørt dette Raab for at kunne vove at drage bort.

Undertiden kan det ogsaa være, at vi, efterat have tilbragt nogen Tid i et Embede, hvor vi have stiftet og endnu stiftet Gavn, komme til den Erkjendelse, at efterat Paulus har plantet, maa Apollos vande (1 Cor. 3, 6); vi kunne være mindre skikkede til at fortsætte Værket end til at begynde det. Vor Rolle er, saa at sige, udspillet; vi kunne ikke længere faae Værket til at trives; det maa vove frem under andre Hænder. — Rigtignok mener jeg, at en sand Christen udvikler sig med sit Værk og ved sit Værk, og at han veed at imødekomme enhver ny Trang, som han har fremkaldt, med en tilsvarende ny Udvikling af sit indre Liv. Hvis dette er Tilfældet, da kan det kun være til Gavn for Menigheden, at han bliver; saaledes som Thomas Adam i Wintringham, der var hans første og hans sidste Menighed, og hvor han tilbragte halvtredsfindstyve Aar. — I den wesleyanske Kirke forbliver en Præst aldrig mere end tre Aar i Spidsen for den samme Menighed, for at ikke hans Tilbøieligheder skulle rodfæste sig i altfor hengivne Hjerter.

Disse store Vendepunkter i vort Liv bør hoitideligholdes; en saadan Dag som den, hvorpaa vi overtage Ledelsen af en Menighed, bør ikke hengaae som sædvanlige Dage. Det er ligesom en ridderlig Vaabenvagt, under hvilken vi paa vore Knæ bør bede om Jesu Christi Tjeners fulde Rustning (*πανοπλία*) eller iføre os alle Guds Vaaben, saaledes som Apostelen Paulus anbefaler i Brevet til Epheserne (6, 11—17).

Vi maae ogsaa tage vare paa vor Indtrædelse med Hensyn til Menigheden og Publicum. Vor første Prædiken bør være omhyggelig gjennemtænkt, inde slutte vor hele Tanke- maade og, om muligt, vor hele Personlighed, idet den forer

os frem med Beskedenhed og Oprigtighed. Dog maa man ikke tale mere om sig selv end hoist nødvendigt.

Bed Siden heraf bør vi gjøre os selv Rede for de præstelige Stemninger og prøve dem, ligesom man isorer sig en Dragt, man ikke mere skal aflægge. Hvilke ere disse Stemninger?

1. *Ydmyghedens Aand*, som ikke bestaer i at undervurdere det, man har, men i ikke at ville være Noget ved sig selv; at agte Enhver høiere end sig selv (Phil. 2, 3), at kunne taale Uretfærdighed og finde sig i at blive ringeagtet. Jo mere en Præst gjør sig lille for at lade Gud træde frem, desto mere Myndighed har han. Jo mindre du bekymrer dig om dig selv, desto mere vil man i denne Tomhed føle Storheden af dit Embede*).

Beskedenhedens og Maadeholdets Aand. Man maa forberede sig til det Overordentlige og alligevel elske de sædvanlige Veie; ikke udkaste Planer til store udvortes Ting; ikke foragte de ringe Begyndelsers Tid; gaae frem med Ydmyghed; ikke hige efter Forandringer; saavidt muligt følge en allerede banet Veie, i Overeensstemmelse med Mose Ord: „Spørg om de forrige Dage, som for Dig have været“ (5 Mos. 4, 32), og det Ord af Jeremias: „Staaer paa Veiene og seer til, og spørger om de gamle Stier“ (6, 16). — Dette vil ikke sige: Bind dig til Fortiden, foretag dig ingen Rettelser og Forbedringer, begynd ikke paa noget Nyt; — det vil blot sige: Forkast ikke letfindigt det Overleverede; forlad ikke uden Grund det eengang Bedtagne; lad det Bestaaende have Formodningen for sig; gjør Bedligholdelsen til Regel og Forandringen til Undtagelse.

* See Port-Royal af Sainte-Beuve, I, 464; om den mærkværdige Myndighed, som Singlin, Skriftefaderen i dette Huus, besad. Hans Ydmyghed var Kilden til denne Myndighed; thi han forlod sig paa Gud alene.

3. Stridens Aand og Fredens Aand. Stridens Aand er væsentlig nødvendig for det præstelige Embede og for Bekjendelsen af Christendommen. Vi komme ligesom Jesus Christus for at optænde en Ild, og vi maae endogsaa længes efter at see den optændt (Luc. 12, 49); vi bringe Sværd og ikke Fred (Math. 10, 34); vi kaste en gjærende Suurdeig i Massen. — Det Udvortes kan skuffe os; men det er ikke det Udvortes, som bør bestemme vor Dom eller vort Synspunkt; selv uuder den nuværende fredelige Tilstand og med de nuværende Garantier, som ere indlemmede i den borgerlige Retstilstand og have slaaet Rod i Jordbunden, bør vi handle, som om alt Dette ikke var til; thi alt Dette kunde ogsaa ikke finde Sted; alt Dette vil maaskee ophøre den Dag imorgen, idetmindste for vort Bedkommende; trods Skinnets er Christendommen dog altid, ifølge sit Liv og sit Væsen, en Fremmed, som har trængt sig ind. Man maa have Lænderne omgjordede; thi denne Fred er kun en Frist, en Vaabenstilstand; man maa spænde sin Bue for et Maal, som er langt fjernere end det, der synes at være stillet os. „Han indover vore Hænder til Strid og vore Fingre til Kamp“ (Ps 144, 1). Stridens Aand er altsaa nødvendig; men Fredens Aand er det ogsaa. Præsten bør ikke nærme sig til sine Soguesfolk som til Modstandere; han vil ikke behandle Nogen som sin Modstander, medmindre han har Beviser derpaa. Han bør i sin Menighed see en Menighed, en Familie, og i alle Forhold, hvori han træder til den, bør han gaae ud fra Forudsætningen om Velvillie. Præsten maa strax fra Begyndelsen af troe, at han er elsket. Intet bringer os i saa skjæv en Stilling til vor Menighed som at sætte os i Forsvarsstand imod den. De, som hade os eller ville angribe os, ville maaskee blive afvæbnede ved vor Tillid, vor Velvillie og vor Ligefremhed.

4. Opoffrelsesaaud for Menigheden, for hvis Skyld man i det Hele og i det Enkelte bør være villig til at hengive sit Liv, som for Exempel under visse vanskelige Omstændigheder, Epidemier, Krig v. s. v. „I ere i vort Hjerte til at døe sammen og til at leve sammen“ (2 Cor. 7, 3). Det er bedre at give Affald paa det præstelige Embede end at forsømme Noget heraf.

Vi ville nu gennemgaae nogle af Præstens almindelige Pligter fra det Dieblif af, at han har tiltraadt sit Embede. Vi tale for det Første om den Pligt at opholde sig stadig i sin Menighed.

Hos os har Loven for en stor Deel sørget herfor, idet den befaler Præsten at boe i sit Sogn; men dette kan ikke forhindre hyppige og langvarige Fraværelser. Man maa tage sig i Agt herfor; der gives Præster, som hellere opholde sig ethvert andet Sted end i deres Hjem. Man maa endogsaa undgaae Anledninger til religiøs Udspreddelse.

2. Nøiagtighed og Samvittighedsfuldhed i Opfyldelsen af sine Embedspligter. Man maa vogte sig for den stygge Bane hos enkelte Præster, som beklage sig eller spøge over Mængden og Besværligheden af deres Embedsforretninger og plage Folk ved altid at tale herom; ikke tillade sig nogen Opsættelse; thi under visse Omstændigheder kan den have fordærvelige Følger. Man kan med Hensyn til Fremgang og Betsignelse i det præstelige Embede anvende disse Ord: „Kun lidt Sovn, kun lidt Slummer, kun lidt ligge med Hænderne over hinanden; da skal din Armod komme som en Vandringsmand, og Mangel som en skjoldbevæbnet Mand“ (Ordsprog 6, 10—11).

Præsten bør altsaa stadig være beskæftiget med sit Embede. „Betænk dette (nemlig dit Embedes Pligter), siger Paulus til Timotheus, bliv deri“ (1 Tim. 4, 15). — Det

vilde være beklageligt, om man havde en fremherskende Tilbøielighed udenfor det præstelige Embede og kun indrømmede dette den anden Plads. Det er en sorgelig Stilling, hvori den Præst befinder sig, for hvem hans Embede ikke er hans Liv. — Naar man paa den ene Side kun hengiver sig udeelt til et Embede, som man elsker, saa elsker man det paa den anden Side kun, naar man udeelt hengiver sig til det. — Intet knytter i den Grad Præsten til Menigheden og omvendt, som de Dffre, han bringer den.

For udeelt at kunne hengive sig til sin Menighed maa man simplificere sit Liv, fjerne Alt, hvad der kan bortdrage os fra vor Pligt, Alt, hvad der ikke bidrager til Værkets heldige Fremgang, alle verdslige Betyrninger*), selv saadanne Forretninger, som kunne somme sig for det præstelige Embede, men som ikke ere væsentlig medhørende dertil, og som vi passende kunne overlade til Andre (Ap. G. 6, 2).

Forste Afdeling.

Cultus.

Fra det practiske og locale Synspunkt have vi her kun Videt at sige; men dette Standpunkt er ikke det eneste, hvorpaa vi bør stille os; — selv der, hvor Pligten og Formen af Pligten er os foreskrevet, er det gavnligt at stige op til Principet og derved tilegne sig Pligtens sande Aand, en Aand, som kun aabenbarer sig i Principet og ikke paa noget lavere Trin.

*) „I skulle ikke betymre Eder og sige: hvad skulle vi æde? eller: hvad skulle vi drikke?“ o. s. v. (Math. 6, 31. 32). — „Vogter Eder, at Eders Hjertter ikke nogen Tid besværes med Sorrig for Næring.“ (Luc. 21, 34).

Cultus er det meest umiddelbare Udtryk og den fuldkomne religiøse Form af Religionen. Den er en indvortes eller udvortes Uttring af Tilbedelse, Tilbedelse, som bliver til Handling. Men Tilbedelse vil ikke sige Andet end en ligefrem og høitidelig Bekjendelse af Guds Guddommelighed og af vore Forpligtelser imod ham.

Den offentlige Cultus eller, som den sædvanlig kaldes, Gudstjenesten indbefatter, efter den sædvanlige Opfattelse, Alt, hvad der udfylder den Tid, i hvilken en Menighed er forsamlet i Guds Navn og for Guds Skyld.

Ifølge dette Begreb indbefatter Cultus altsaa ogsaa Formaning eller Belæring eller Udvikling af Guds Ord. Dog er denne Handling snarere indfattet i Cultus, end den udgjør nogen væsentlig Deel deraf. Det er kun ved at udvide Cultusbegrebet og ved at lade det omfatte Alt, hvad der har Gud til Gjenstand, Alt, hvad vor Tanke henfører til Gud, at vi kunne bruge Ordet Cultus om Prædiken og Underviisning i de religiøse Sandheder; men den samme Benævnelse kan da ligesaa godt bruges om enhver anden god Gjerning. — „Tilbedelsen er, efter en Uttring af Klopstock, der findes anført hos Harms*), det Væsentlige i den offentlige Gudstjeneste; Prædikantens undervisende Formaning er, trods dens store Nytte, ikke saa væsentlig en Deel.“ Vi ville endnn tilføie, at i et religiøst System, hvor der ikke mere gives nogen Præst i den katholske Betydning af Ordet, hvor et Menneske ikke sindbilledlig er Midler imellem Gud og Menneskeheden, der er den Geistlige eller Menighedens Tjener*) snarere Den, som leder Gudstjenesten end Den, som udelukkende optræder handlende i den; efter vor Opfattelse kan Menig-

*) Pastoraltheologic II., 72.

**) „Vi ere Eder s Tjenere for Jesu Skyld.“ (2 Cor. 4, 5).

heden være virksom under Gudstjenesten, og maaskee burde den til en vis Grad være det*). Det er mærkeligt nok, at det er ved vor Gudstjeneste, at Uvirksomheden, og ved den katholske, at Virksomheden er meest fremtrædende!

Cultus bestaaer i Ord eller i stumme Handlinger (Ritus), som oftest i Forbindelsen af begge.

Man kan ikke let forestille sig en stum Gudstjeneste; ligesaa lidt kan man forstaae en Gudstjeneste, som blot bestaaer af Ord, uden Ritus og Sindbilleder. Det er vigtigt at legemliggjøre de religiøse Følelser og de religiøse Grundtanke. Livet kan ligesaa lidt undvære Sindbilleder, som Sproget Metaphorer; en Ritus er en Metaphor, der er bleven til Handling. — Cultus er en Handling. Handlingen staaer Livet nærmere og ligner Livet mere end Ordet. — „Segnius irritant animos demissa per aurem, etc.**)“. Cultus vilde ganske vist være en Handling ogsaa uden Ritus, ja selv uden Ordet; men naar det gjælder om at paamine Andre og at paamine sig selv, saa behøves der noget Mere end denne indvortes Tanshed.

Hvad er det Giendommelige ved Ordet, naar man sammenligner det med Ritus?

Ordet er successivt; den gudstjenstlige Handling fremstiller paa een og samme Tid flere Ideer eller flere Forbindelser. Ordet analyserer, det deler; den stumme Ritus samler. — Hele Evangeliet er bleven sammentrængt i den hellige Nadvere som i et Brændpunct. — En Ritus siger kun det

*) „Thi dersom du priser Gud i Anden, hvorledes kan den, som staaer paa Lægmands Plads, sige Amen til din Taksigelse, esterdi han ikke veed, hvad du siger?“ (1 Cor. 14, 16).

***) „Hvad der kommer gennem Dret naaer mindre let til Sjælen“. (Horatius *Arts poetica*, v. 180).

Væsentlige; men den siger det med en Styrke, som Ordet ikke har*).

Cultus, som bestaaer af Ritus og Ord, er mere bestemt end den religiøse Betragtning, mindre bestemt end den religiøse Tale. Betragtningen er en Synthese, Talen er en Analyse; Cultus, som baade er beslagtet med Betragtningen og med Ordet, forener Synthesen og Analysen og kan ikke, uden at lemlæste sig selv, udelukke nogen af Delene. Den stræber i sin Heelhed efter paa en harmonisk Maade at opløste alle de menneskelige Gvner til Sandhedens Sphære (hvilken Sandhed ikke er en Formel, men Hovedindholdet af Formlen. — Den har Noget af Sungen; den har Sungen's Charakter, ligesom ogsaa Sungen er væsentlig nødvendig for den; thi Tilbedelsen er en Sjælstilstand, som Sungen ene kan give Udtryk. Cultus er Foreningen af alle vort Væsens Elementer i en reen religiøs Handling.

Jeg udelukker ikke Ordene fra Cultus; men jeg ønsker, at de skulle være sindbilledlige, sacramentale ligesom det Dvrige. Ord, som paa eengang ere menneskelige og forestrevne, synes mig ikke at realisere Idealet af en Liturgie. Hvis det menneskelige Ord skulde blande sig heri, saa vilde jeg hellere have det frit og individuelt. — I eufelte reformeerte Kirker er den Bøn, som gaaer umiddelbart forud for Prædikenen, affattet af Præsten selv og forbliver eiendommelig for ham, hvad enten han bestandig bevarer den uforandret, eller han fornyer den efter Omstændighederne.

Den romerske Cultus har den Feil, at den har lagt altfor megen Vægt paa Ritus, og i Ritus altfor megen Vægt paa det Overleverede; men dens Liturgie dogmatiserer dog

---

*) Ritus er i Forhold til Læren, hvad Sungen er i Forhold til Ordet: mindre bestemt, men mere levende.

idetmindste ikke, den synger, og deri bestaaer dens Fortrin; — og desuden er Formen for den romerske Kirkes Cultus en Troes- og Læresag for den ligesom alt det Dvrige.

Vor Cultus er altfor meget en Troesbekjendelse, en Tale; Alt bliver tydeligt udtalt, Alt bliver noiagtigt fremsat, Alt bliver udviklet. Virkningen af denne Tilboielighed er endogsaa gaaet saavidt at bestemme den Forestilling, som vi gjøre os om Kirkerne. De ere for os Høresale; vi gaae derind for at høre en Tale. Men er det da ene og alene Dogmet om den virkelige Nærværelse, som de katholske Templer skyldte, at de ere virkelige Templer*)? Beroer det Charakteristiske ved den katholske Cultus udelukkende paa det Theurgiske, som er tilstede i den? Behøver Cultus, for at opnaae sit Diemed, at betragtes som et Under? — Hvorledes skulle vi raade Bod paa hvad der fattes os? Ligesom en Yderlighed kun kan rettes ved en anden Yderlighed, saaledes ville vi sige, at der fattes vor Liturgie Noget, som under andre Omstændigheder vilde være en Ufuldkommenhed, nemlig mere Ubestemthed, en Sammensmeltning af de forskjellige religiøse Forestillinger, hvilket burde kunne finde Sted, uden at disse Forestillinger derfor ophørte at være et Udtryk for den Christnes Tro og Liv. Prædiken knytter sig til Cultus men er ikke selv Cultus. Det er med Grund, at H a r m s*) foreslaaer Timer, som ere helligede til Cultus uden Prædiken. Hensigten hermed er ikke at nedsætte Prædiken, men at hæve Cultus.

Saavidt det er mig muligt at bedømme den ældste Kirkes Cultus, maa den have holdt den rette Midte imellem disse to Yderligheder. Man finder der Intet af en Troesbekjendelses angstelige Nøiagtighed, Intet af den Dødselighed med Ritus, som finder Sted i den romerske Kirke.

*) *Templa fomer af contemplari.*

**) *Pastoraltheologie II., 72.*

Det synes at have ligget Jesus Christus og hans Apostle mindre paa Hjerte at indføre en ny Cultus end at ophæve den gamle, eller idetmindste at udrydde den Bildfarelse, at der skulde være noget indre Værd forbundet med „den legemlige Dvælse, som er nyttig til Lidet“ (1 Tim. 4, 8). De have directe ophævet, og kun indirecte og taust anordnet. Tingene ere snarere opstaaede end de ere blevne fastsatte. Kun Læren er bleven fastsat; og selv denne paa sin egen Maade: den fødes i Aanderne.

See Joh. 4, 23—24 (Gudsdyrkelsen i Aand og Sandhed). — Hele Hebræerbrevet, som synes at sætte en Religion istedetfor en Cultus. — Col. 2, 16: „Ingen domme Eder i Mad eller i Drikke, eller i Henseende til Høitider eller Nymaaner eller Sabbater,“ — Rom. 14, 17: „Guds Rige er ikke Mad og Drikke, men Retfærdighed og Fred og Glæde i den Hellig Aand.“

Med Evangeliet indtager Prædikens sin Plads; men den tilintetgjør ikke Cultus. Bort Ord er et Prisma, som bryder Lyset; men denne Straalebrydning maa kun være en Overgang.

De rituelle Bestanddele i det nye Testamente ere iøvrigt følgende:

Herrens Dag. — Den ældste Kirke har en indviet Dag, nemlig Frelserens Opstandelsesdag. Sabbaten er afskaffet; men Søndagen er helliget. Den er ikke en Tilfættning til Christendommen, den er fremgaaet af denne. Gud velsignede den syvende Dag og helligede den. Det var det Samme som at velsigne sit Værk og at sætte Kronen derpaa. Søndagen er ligesom et kort Indbegreb af Christendommen; den giver den et Moment i Tiden, ligesom Kirken giver den en Plads i Rummet. Den indre Nødvendighed er den sande Lov, den bedste Hjemmel for Søndagen; den taler høiere i

os end et skrevet Bud. Denne Nødvendighed har bestemt Formen for Søndagens Helligholdelse. Intet har en saa bindende Kraft som Friheden og den christelige Bevidsthed; den har indviet en Dag, og denne Dag maa altsaa være hellig.

Forsamlingerne. — Hebr. 10, 25: „Lader os ikke forlade vor egen Forsamling, som Nogle have for Skik.“

1 Cor. 14, 26: „Hvad bør da skee, Brødre? Naar I komme sammen, da haver Hver af Eder en Psalm, han haver en Lærdom, han haver et fremmed Tuugemaal, han haver en Aabenbarelse, han haver en Udlæggelse; Alt skee til Opbyggelse!“

Bers 40: „Alt skee sammeligen og med Orden!“

Jac. 2, 1—3: (Fattige og Rige).

1 Cor. 11, 4—5: „Hver Mand, som beder eller propheterer, og haver Noget paa Hovedet, beskæmmer sit Hoved. Men hver Qvinde, som beder eller propheterer med ubedækket Hoved, beskæmmer sit Hoved; thi det er det Samme, som var hun raget.“

1 Cor. 11, passim. (om Maaden at anvende Tiden paa i disse Forsamlinger).

Paasken. — Math. 26. — Luc. 22.

1 Cor. 5, 7—8: „Christus, vort Paaskelam, er slagtet for os; derfor lader os holde Høitid, ikke med den gamle Suurdeig, ei heller med Ondskabs og Skalkheds Snurdeig, men med Reenheds og Sandheds usyrede Brød.“

1 Cor. 11, 23—29: (Forrifter angaaende Nadverens Høitideligholdelse).

Sang. — Marc. 14, 26: „Der de havde sunget Lovsangen, gif de ud til Oliebjerget.“

Eph. 5, 19: „Taler hverandre til med Psalmer og Lovs-

fange og aandelige Viser; og synger og leger for Herren i Eders Hjerte."

Ritus, som ikke synes at have udgjort en Deel af den fælles Gudstjeneste:

Daaben. — Joh. 3, 22: „Jesus og hans Disciple kom i Judæa Land, og han opholdt sig der med dem, og døbte."

Ap. G. 8, 36—38: (Dronning Candaces Gilding).

Ap. G. 2, 41: „De, som gjerne annammede hans Ord, bleve døbte."

Ap. G. 10, 47—48: „Petrus sagde: mon Nogen kan formene Vandet, at disse ikke skulle døbes, som have annammet den Hellig Aand, ligesom og vi? Og han besøel, at de skulde døbes i Herrens Navn."

Ap. G. 16, 33: „Han (Fangevogteren) afstoede deres (Paulus's og Silas's) Saar, og han selv blev strax døbt og alle Hans."

Salvelsen. — Jac. 5, 14: „Er Nogen iblandt Eder syg, han kalde til sig de Ældste af Menigheden, og de skulle bede over ham og salve ham med Olie i Herrens Navn." (smlg. Marc. 6, 13).

Haandspaalæggelsen. — Ap. G. 14, 23: „Der de havde bestiftet dem Ældste i hver Menighed, og havde holdt Bøn og Faste, beføle de dem Herren."

2 Cor. 8, 19: „Titus er (ved Haandspaalæggelse) bestiftet af Menighederne til at reise med os."

1 Tim. 4, 14: „Forsøm ikke den Naadegave, som er i dig, som dig er givet ved Prophetie, under Haandspaalæggelse af de Ældste*)."

*) Angaaende alle disse Enfæltheder see: Fleury, Mœurs des premiers chrétiens; — Vulliem in, Les trois premiers siècles de l'Eglise chretienne II, 1 og 2.

Haandspaalæggelsen var altsaa dengang mere end et Sindbillede: det var en Handling, hvortil der knyttede sig en overnaturlig Kraft.

Det fortjener at bemærkes ved alle de ovenanførte Steder, at man mere seer Menigheden end dens Leder. Man seer ikke, at en enkelt Mand var Alt og udrettede Alt i disse Forsamlinger.

Idet vi nu lade al Undersøgelse og al Sammenligning fare og stille os paa Protestantismens Standpunkt, ville vi vise, hvori det Charakteristiske ved en Gudstjeneste i Aand og Sandhed bør bestaae. Liturgien bør:

1. Udtrykke Religionen, hele Religionen; sammenfatte den i et kort Indbegreb uden at berøve den Noget af dens væsentlige Indhold. — I en vis Betydning har Religionen ingen Dele; man kan ikke sonderlemme den. Enhver til Gudstjenesten helliget Time bør fremstille hele Jesus Kristus for den Troendes Sjæl.

2. Udtrykke den under den for Alle meest passende Form, baade hvad Sindbillederne og Ordene angaaer. Alt bør hurtigt forstaaes og levende opfattes. Hvad Sindbillederne angaaer, har Kristus givet os et Forbillede i Daabens og Nadverens Genfoldhed. For at naae dette Maal ville vi fremfor Alt have en bibelsk Cultus.

3. Have en saadan Charakter, som bedst egner sig til at paaminde og opløste Sjælen, ikke til at adsprede og underholde den. Faa, men betegnende og simple Ritns. Visse Siendommeligheder ved andre Cultusser kunde fortjene at optages i vor Liturgie. Vitauiet, for Exempel, kan synes latterligt; men i Grunden har det Noget, som fremstiller en Sjæls normale Tilstand, naar den samler sig ligeoverfor Gud. En Christen bør være et Barn, og altsaa tale Barnets Sprog. Jo simplere, jo mere barnlige Midlerne ere, desto bedre ere

de. Der er noget Barnligt ved Litaniet; deri bestaaer dets Ypperlighed, dets Sandhed. Enhver Liturgie burde have noget Tyrisk ved sig.

4. Hvad Udstrækningen angaaer, være beregnet paa, hvad Folk i Almindelighed kunne bære, med særligt Hensyn til Cultusens Bæsen i Almindelighed, som er Beundring og Sjælens Oploftelse over sig selv til en uvant Hoide. Saa snart dette rette Maal overskrides, indtræder der øieblikkelig en Udmattelse.

5. Velde, som giver selv en af hellige Bestanddele sammensat Liturgie Erværdighed, er i endnu høiere Grad af Vigtighed ved en Liturgie, hvis Sammensætning hovedsagelig er menneskelig. Kirken bør altsaa ikke foretage Rettelser i den uden med lange Mellemrum og med stor Vaersomhed; og disse Mellemrum kunne saameget bedre forlænges, hvis Liturgien er bleven affattet som en virkelig Liturgie, og ikke som en dogmatisk Afhandling. — Den bør vistnok udtrykke Kirkens Tro, men i dens, om jeg saa maa sige, contemplative Tilstand. — I saameget høiere Grad bør da Præsten, naar ikke en virkelig Nødvendighed er tilstede (offentlige Begivenheder, store Ulykker o. s. v.) afholde sig fra at gjøre Forandringer deri paa egen Haand. — Præsten er bunden til Liturgien, som ikke tilhører ham, men som er selve Menighedens Røst, hvilken han kun laaner sin enkelte Stemme.

Man bør ikke ønske, men snarere frygte for at see Folket binde sig til Former, hvis Betydning det ikke fatter; men det er dog ikkedestomindre gavnligt, at der bliver noget Fast og Ubevægeligt tilbage i Cultus. Folket maa til en vis Grad være kirkeligt, det vil sige, føle Hengivenhed for sin Cultus's Former; dette synes ikke med Nødvendighed at medføre Formalisme.

Ornat. — Harms*) giver en besynderlig Forklaring af Ornatet, som efter hans Mening er bestemt til at skjule altfor store legemlige Fortrin eller Mangler. Ornatets Betydning er efter vor Mening at udslette (skjule) Individet og Tidsalderens Mand. Jo mere Uandeligheden tiltager i en Menighed, desto mindre nødvendigt bliver Ornatet, ja det vækker endog Anstød. — Jeg troer, at man i denne Henseende bør følge den Kirkes Forrifter, som man har villet tilhøre, og at man bør følge dem oprigtigt.

Udførelsen af Ritus. — Præsten bør vel vogte sig for at udføre visse Ritus, saasom Daab og Brudevielse, paa en letfindig og altfor simpel Maade. Hvad der for os er en Hverdagshandling, er altid en høitidelig Handling for de Andre. Alt Dette er i visse Liturgier bedre accentueret end i vor, som er fattig i denne Henseende. Jo mere Liturgiens Text og Form lader tilbage at ønske, destomere maa man lægge deri af sit Eget, give Alting Betoning og Belklang, bringe Liv ind i alle disse Ritus ved en tilsvarende indvortes Stemning**). — Bengel***) anbefaler ved slige Leiligheder en stor Nøiagtighed, eftersom Tilhørerne lettelig fra Foranderligheden i disse udvortes Handlinger slutte til Værens Foranderlighed. Denne Bestræbelse kan godt forenes med Frihed og Hjertelighed. — Nogle have, i deres Had til et paataget Bæsen eller søgt Alvor, for deres Bedkommende paataget sig en usømmelig Ligefremhed. De ville ikke have, at Gud skal tiltales som en jordisk Konge, og de give sig da til at sladdre med ham. Alt bede er den rette

*) Pastoraltheologie II., 30.

**) „Bessale disse høitidelige Handlinger“ siger Bossuet.

***) Bengels Leben af Burk. Stuttgart 1831. Pag. 112 § 30.

Midte mellem disse to Yderligheder. Man skal bede

Avec la liberté d'un fils devant son père

Et le saint tremblement d'un pécheur devant dieu *).

Optagelse af Catechumener. — Forordningerne **) tillade at optage dem inden lukkede Døre, kun at det skeer i Nærværelse af Præstens Collegaer, hvis han har saadanne, og af Consistoriets Medlemmer.

Communio. — Jeg tager vor Kirke saadan som den er, altsaa, med Forbehold af Enhvers individuelle Frihed, identisk med det politiske Folk. — Under saadanne Forhold indskrænker Kirketugten sig til en almindelig Formaning, som fra selve Prædikestolen henvendes til forargelige Syndere, — og til en individuel Formaning, som Præsten skylder dem, der ere ham bekjendte, og som han venter at træffe ved Herrens Bord.

Den nye Lov tier angaaende Formen. De gamle Forordninger sige, at Præsterne, naar de række Brødet og Vinen, skulle bruge „Herrens Ord“. Hermed menes sikkert Indstiftelsesordene. Forordningerne tilføie, at alle Communicanterne uden Forskjel skulle modtage Brødet og Vinen „paa den samme Maade“, det vil formodentlig sige, med de samme Ord. Vor nuværende Skik og Brug stemmer ikke overeens med denne Forskrift, som synes os at være meget god. Det er i mere end een Hensende misligt at bruge et forskjelligt Skriftsted til hver Enkelt. Gjentakelsen af et sacramentalt Ord er værdig og ærefrygtindgydende, og svækker ikke dette Ords Kraft ***).

*) En Hymne af Adolphe Monod. Nr. 102 af Chants chrétiens.

**) Ordonnances ecclésiastiques pour le pays de Vaud. Berne 1773. Pag. 18.

***) I den baselfke Kirke henvendes der til hver Communicant følgende Ord: „Das Blut unsers Herrn Jesu Christi stärke und erhalte euch in's ewige Leben.“

Det er rigtigt og overensstemmende med Kirkelovene at meddele Syge Nadveren i deres Hjem; men det maa da foregaae med Høitidelighed, og der maa da være virkelig Communion, det vil sige, ikke blot Tilskuere, men Personer, som nyde Nadveren i Forening med den Syge*).

Hvad Daaben angaaer, da vil jeg just ikke paastaae, at man ubetinget bør vægre sig ved at foretage den i Forældrenes Huus; men jeg troer dog, at man saalidt som muligt bør give sit Minde hertil, om ikke af anden Grund, saa for at bevare Menigheden for en Bildfarelse, som kun er altfor meget udbredt med Hensyn til Daaben**).

Præsten bør vaage over, at Alt i Kirken er sømmeligt, at Alt foregaaer med Orden, saavel naar Menigheden samler sig og forlader Kirken, som under selve Handlingen. Han vilde gjøre vel i ikke at lade Tavler ombære. Det frembringer en falsk Tone, og tvinger desuden Folk til at give, hvilket er urigtigt og strider imod Friheden. Det er bedre at sætte en Bøsse ved hver Dør. Det er rimeligt nok, at Collecten vil lide deruunder; men det faaer at være det Samme, „dersom blot Redebonhed er forhaanden“ (2 Cor. 8, 12). Desuden, siger Apostelen Paulus, „skal Eders Gave være rede som en velsignet (frivillig Gave), og ikke som en farrig Gave“ (2 Cor. 9, 5). „Gud elsker en glad Giver“ (2 Cor. 9, 7).

Sangen er af større Betydning for Cultus end man i Almindelighed troer. Det er et Sprog, som Gud har givet Mennesket for at udtrykke Tanker, som det sædvanlige Sprog ikke kan udtrykke. Foruden hvad vi allerede forhen have sagt herom (idet vi bemærkede, at Cultus i sin Heelhed bør

*) Bengels Leben, Pag. 114.

***) See Actes du Synode de Berne Kap. XXI. Pag. 40 og 43.

have (Charakteren af Sang) saa er det desuden den Handling, som paa en inderlig Maade forener Menigheden, som forskaffer de Troende en virksom Deeltagelse i Cultus, og i hvilken deres Frihed er meest fuldstændig.

Sangens Stof i Almindelighed er os foreskrevet; men vi bør benytte os af Lovens Tilladelse med Hensyn til Valget af Sangen.

Der synges baade formeget og forlidt; man kunde synge noget mindre og noget oftere, tre Gange maaskee. Det vilde være godt at sætte en Psalme umiddelbart efter Prædikenen, hellere end efter Bønnen, som følger ovenpaa. Dette forskaffer Præsten og Tilhørerne nogen Hvile og hjælper til at samle Sindet.

Ligbegængelse er den eneste Deel af Cultus, som foregaaer udenfor Kirkens Gnemærker, saasom det kun er undtagelsesviis, at Communion og Daab finder Sted udenfor denne. — Man kan ikke tilstede, at Religionen paa en synlig Maade drager sig tilbage fra Ligbegængelsen; det vilde være at vise mindre Fromhed end Hedningerne. Men det er Præsten, som gjør Religionen synlig; og skal man slutte fra den Retning, som Uandene tage, saa vil, naar Præsten svigter, en Anden indtage hans Plads og gjøre hans Fraværelse endnu mere synlig til stor Skade for hans Værdighed. Jeg vilde ønske, at Præsten aldrig undlod at give Møde, hverken i Sørgehuset eller paa Kirkegaarden. I mange Huse gjør Præsten en Bøn, inden han gaaer bort; men dette er ikke nok: han burde være med i Ligfølget og fremtræde endnu engang enten ved den aabne Grav eller i Kirken. Nogle bibelske Ord og en Bøn er forøvrigt Alt, hvad der behøves.

Anden Afdeling.

Underviisning.

Første Kapitel.

Prædiken.

§ 1. Den store Bigtighed, som tilkommer Prædikenen iblandt det præstelige Embedes Forretninger.

Hvad forstaaes der ved Prædiken? Det er Udvikling af Guds Ord, Fremstilling af de christelige Sandheder og Anvendelse af disse Sandheder paa vor Menighed, og alt Dette i Nærværelse af vor forsamlede Menighed, — jeg kunde sige: offentligt; thi forsaavidt Kirken betragtes som Mængdens eller Massens Kirke, er den en stor Skole, der staaer aaben for den Første den Bedste.

Vi have først talt om Cultus, og gaae nu over til at tale om Prædiken, som er indbefattet i Cultus og kan betragtes som udgjørende en Deel af denne, omendskjondt Cultus taler til Gud, og Prædiken taler om Gud; men det er kun ved at oploste sin Sjæl til Gud, at man paa en værdig Maade kan tale om Gud; en Prædiken, som ikke var beslægtet med Cultus, vilde ikke være nogen sand Prædiken. Hvad der i en lavere Sphære er adskilt, forenes og sammensmeltes i en hoiere Sphære*).

Men lader os nu forlade dette, og lader os see, hvilken Plads Gud selv har givet Prædikenen i Christendommen. Denne Plads er større end i nogen anden Religion, selv i den jødiske. Christendommen er en Religion, som er bestemt til at tænkes og altsaa ogsaa til at udtales; den fremstiller sig, den aabenbarer sig væsentlig ved Ordet, den udbreder sig ved Ordet. Evangeliet er et Ord.

*) Om Prædikens relative Bigtighed i det præstelige Embede, see Parm 3 I., 24—25.

Christus selv er Ordet eller Fornuften; det kommer ud paa Gæt; thi Ordet er Fornuften Udtryk, og Fornuften er det indvortes Ord; Kirken selv er Sandheden, tænkt i Fællesskab og talt i Fællesskab. Naar vi ved en tidligere Veilighed have hævdet Synthesen i Cultus, saa have vi ikke dermed udtalt uogen Fordømmelse over Ordet; det er ganske vist, at Religionen i sin Fylde fremtræder i Cultus, i Sjælen og i Livet; men ingen Stemning er sand, og ingen Følelse er stærk, medmindre den knytter sig til en tydelig Forestilling, som Forstanden kan gjøre sig selv Rede for, eller den er begrundet i et Forhold, hvis Form og Værd er bleven os klar; og denne Charakter maa fremfor Alt, ja udelukkende tilkomme den sande Religion; den ene kan sige: jeg veed, paa hvem jeg har troet. Med eet Ord, det er en Troens og Overbeviisningens Religion, altsaa en Religion, som behøver Ordet.

Heraf fremgaaer Prædikens Bigtighed. Vor Prædiken er rigtignok en Prædiken paa anden Haand, en Prædiken over en Prædiken, et Ord over et Ord; men det gjør Intet til Sagen; der skal prædikes; det er derfor, at vi udsendes; Cultus alene vilde kunne forrettes af den forste den bedste Christen, og denne Embedsgjerning vilde ikke udkræve noget Kald; det vilde være nok, at man ikke havde nogen Grund til at tvivle om sin Troes Overeensstemmelse med denne Handling. Naar vi ere forpligtede til at raadspørge vor Samvittighed angaaende vort Kald, naar vi behove at være faldede, da er det som Huusholdere over Guds Hemmeligheder, som Retfærdighedens Herolder eller Sendebud, som Prædikanter.

I Grunden er hele det præstelige Embede Prædiken. Istedetfor at sige, at Prædiken udgjør en Deel af Cultus, vilde vi kunne sige, at Cultus udgjør en Deel af Prædiken,

at Ritus er en Form af Underviisningen. Det, som vi her fremstille som Species, er altsaa i en vis Forstand Genus; men vi kunne dog gjøre det, eftersom Ordet Prædiken, efter sædvanlig Sprogbrug, betegner en enkelt Deel og ikke det hele Indbegreb af den præstelige Embedsvirkomhed.

Det er ikke alene en Pligt for Sjælesørgerne at prædike; men vi mene med Fenelon, at det, ret forstaaet, udelukkende tilkommer disse at prædike*). Den sande politiske Beltalenhed findes kun hos Statsmanden, den sande hellige Beltalenhed kun hos Religionens Mand, det vil sige, hos Sjælesørgeren, som vegeivis gaaer over fra det Almindelige til det Enkelte og fra det Enkelte til det Almindelige, fra Theorie til Praxis og fra Praxis til Theorie; som har været i Berørelse med Individier og i Kamp med Kjendsgjerninger. Hvis enkelte Mænd uden Menighed have gjort Lykke som Prædikanter, saa kommer det deraf, at de paa en anden Maade og frit vare Sjælesørgere.

Det er ganske vist, at den ældste Kirke havde deelt Forretningerne. Der fandtes *κυβερνήται****) (1 Cor. 12, 28) og *διδάσκαλοι****). „Monne Alle være Apostler? monne Alle være Lærere?“ (1 Cor. 12, 29). — Men selv affeet fra, at der her handles om Gaver, og uden at tale om, hvad Tidernes Trang kunde paabyde, saa kan man dog ikke troe, at

*) „Man burde i Almindelighed ikke lade Andre end Sjælesørgere prædike; det vilde være et Middel til at gjengive Prædikestolen den Enhedslybhed og Myndighed, som den bør have; thi Præster, som med den Erfaring, der erhverves ved Arbejde og Sjælesorg, tillige forbandt Kundskab til den hellige Skrift, vilde tale paa en Maade, som langt bedre vilde passe til deres Tilhøreres Fornødenheder; istedetfor at de Præster, som kun have Theorie, langt mindre indlade sig paa Vanskelighederne, ikke lempe sig efter Andernes og tale paa en mere ubestemt og svævende Maade.“ (Fenelon, Dialogues sur l'éloquence. Dialogue III).

**) Styrrere eller Forstandere.

***) Lærere.

den Enes Embedsgjerning har været aldeles fremmed for den Anden. I en Tid, da enhver Christen var Præst, da simple Haandværkere, som en Aquilas og en Priscilla, bleve Lærere for en Apollos, hvorledes kan man antage, at i en saadan Tid en Lærer ikke var Præst? Man kan nok antage, at der fandtes Ældste (*πρεσβύτεροι*), som ikke prædikede; men man kan ikke antage, at der fandtes Prædikanter, som afholdt sig fra enhver anden præstelig Gjerning end Prædiken. Paulus baade prædikede og styrede; Timotheus ligesaa.

Det præstelige Embede er altsaa nødvendigt for Prædiken; men det er endnu mere indlysende, at Prædiken er væsentlig nødvendig for det præstelige Embede, og at vi ikke vide, hvilken Forestilling vi skulle forbinde med en Præst, som ikke prædiker; vi ville sige: som ikke prædiker offentlig; thi hvad det angaaer at prædike udenfor de bestemte Tider, da er der vel Ingen, som tvivler derom. Uden dette vilde der Intet blive tilbage af Hyrdebegrebet. Men den offentlige Prædiken er væsentlig nødvendig for det præstelige Embede, som uden denne ikke vilde ramme alle Sjælene og ikke vilde kunne fremstille Sandheden under den regelmæssigste og almindeligste Form. Det er vor Reformations Hæder at have tilbagegivet Kirken, ja selv den katolske Kirke, den offentlige Prædiken. Hvor ædelt var det ikke at fore Præsten fra den blotte, næsten magiske Udførelse af Ritus over paa Videnskabens, Tankens, Ordets og Kampens Enemærker!

§ 2. Principer eller Grundsætninger, som maae iagttages med Hensyn til Prædiken.

Man maa med Hensyn til Prædiken danne sig visse Grundsætninger eller anerkjende visse ledende Sandheder.

Den første er, at Prædiken er en Handling, et virkeligt

Ord, ikke en Efterligning af et Ord, og at Veltalenheden er en Dyd. Uffeet fra Kunsten, er Prædiken en Kjærligheds-gjerning, en god Gjerning, en Kjærlighedstjeneste, en Deel af Gudstjenesten. — Men dette er kun det første Punkt; vi komme nu til det andet.

Prædiken er et Mysterium. Jeg kalder den et Mysterium med Hensyn til dens Virkninger og Følger; den er et Fordømmelsens og Frelsens Mysterium*); thi Guds Ord, som vi forudsætte, at Prædikanten forkynder, vender ikke tilbage til Gud uden en eller anden Virkning; Noget af Sandheden hester sig altid ved Den, som har hørt den, og forbliver hos ham enten til hans Gavn eller Skade. — Efter at have forudskiftet denne Bemærkning, finde vi det mysteriøst, at et Menneskes Sjæl og Evighed er afhængig af et andet Menneskes Røst. Vi finde noget Mysteriøst i Prædikens saa forskjellige og saa uforklarlige Virkninger, der ligge udenfor vore Beregninger og saa ofte gjøre vor Forudseenhed tilskamme; thi vi see ofte de største Virkninger knyttede til de mindste Aarsager, ligesom ogsaa de mindste Virkninger til de største Aarsager, idet Styrken bliver svag, og Svagheden stærk, En udretter Noget med de samme Midler, som slaae feil for en Anden, og omvendt; vi see vistnok Love, men ingen stadig Lov, og alle Regler underordnede Aandens Frihed, som blæser, hvorhen den vil.

Alt Dette er forfærdeligt og nedtrykkende, men vel skiftet til at afføre os al Selvtillid. Det er aabenbart, at vi have dette Liggendefæ i Leerkar (2 Cor. 4, 7), og at Alt, hvad der afhænger af os (hvis ellers Noget afhænger af os), er, at Karret ikke har nogen Revne, hvorigjennem det levende

*) Saint-Cyran kalder den næsten et Sacrament, og et Sacrament, som er forfærdeligere end Alterens Sacrament. (See Anhanget Anmærkning II).

Band kan undslippe, eller nogen Ureenhed, hvori det kan blive fordærvet. Det Dvrige staaer ikke i vor Magt, og det desto mindre, jo mere vi indbilde os, at det staaer i vor Magt. Det gjælder altsaa for Prædikens Bedkommende, hvad der gjælder med Hensyn til det præstelige Embede i dets Heelhed, at der er Grund til at fryde sig med Bøvelse (Ps. 2, 11).

Guds Overherredomme i denne Sag (det første Punkt, som maa erkjendes) udelukker ikke Menneskets Ansvarlighed. Prædiken er en Handling, men en Handling af Sjælen, og dens Virkninger staae i Forbindelse med Prædikantens aandelige Tilstand. Det er ikke saameget ved hvad han siger, som ved hvad han er, at Præsten kan smigre sig med ikke at slaae i Beiret (1 Cor. 9, 27). Det gjælder fremfor Alt om at „bevare Troens Hemmelighed i en god Samvittighed.“ (1 Tim. 3, 9). Denne gode Samvittighed (det vil sige, en redelig Billie), er Prædikens sande Styrke. En Prædikens Kraft beroer paa Hensigten hos Den, der holder den, hvorledes end den Maade er, hvorpaa denne Hensigt giver sig sit udvortes Udtryk. En Prædiken er desto bedre, jo mere den ligner en Sønderknuselsens, en Underkastelsens, en Bønnens, en Martyriets Handling. — Præsten maa betragte sig selv som „en Kanal for det, der ved ham skal udgydes i hans Tilhøreres Hjerter*.“ „Ordet's Embede, siger Fenelon, er ene og alene grundet paa Troen. Man maa bede, man maa rense sit Hjerte, man maa sætte al sin Lid til Himmelen, man maa væbne sig med Guds Ord's Sværd og ikke stole paa sit eget Ord: dette er den vigtigste Forberedelse**).“ — Med eet Ord, vore Læber ere af Naturen urene, de maae renses,

---

*) Praktische Bemerkungen Pag. 48.

***) Fenelon, Dialogues sur l'éloquence. (Dialogue III).

og renses ved Ild*). — Resultatet af alt det Ovenanførte er altsaa følgende: Prædiken, som er et guddommeligt Mysterium, er tillige en menneskelig Handling, og den bedste Deel af denne Handling er indvortes, aandelig og gaaer forud for selve Affattelsen af Talen. Talen fuldeuder det Værf, som Bønnen bør begynde.

Til denne almindelige Forfkrift knytter sig en mere sær egen, som af Apostelen Paulus er udtrykt i følgende Ord: „Dersom vi have Prophetiens Gave, da lader os bruge den i Forhold til vor Tro“ (Rom. 12, 6), hvilket tillige betyder: i Forhold til det Liv, der er i os. — „Det er vistnok sandt, at man er nodt til at prædike paa de bestemte og foreskrevne Dage. Hvis man ikke altid finder sig i Stand til at prophete (det vil sige, til at tale med hiin Hjertets Fylde og hiin Kraft, som river Tilhørerne med sig), saa indskrænker man sig til at lære, det vil sige, til at behandle en Gjenstand paa en regelmæssig Maade uden at forsøge paa at fremtvinge Noget**). — „Dersom vi ikke holde Maade, da er det for Guds Skyld; og holde vi Maade, da er det for Eders“ (2 Cor. 5, 13). Der er intet Ondt i, at man befinder sig i en Tilstand fremfor i en anden; men det Urigtige er, at man ikke benytter sit Pund i Forhold til den Tro og det Liv, som man i et givet Dieblif har til sin Naadighed, at man vil gjore Bولد paa Tilstanden og ikke lade Gud raade, at man troer, at der kan være nogen Belsignelse

*) „Da sagde jeg: See mig! thi jeg maa vissefeligens udryddes; thi jeg haver urene Læber, og boer midt iblandt et Folk, som haver urene Læber; thi mine Dine have seet Kongen, den Herre Zebaoth. Da sloi en af de Seraphim til mig og havde en Glød i sin Haand, som han tog af Alteret med en Tang. Og han lod den røre ved min Mund og sagde: see, denne haver rert ved dine Læber; og din Misgjeining skal bortvoige, og din Synd forsones (Esf. 6, 5—7).

***) Praktische Bemerkungen. Pag. 37—38.

ved Løgnen; thi at lade sine Ord gaae videre end sin Tanke, det er en Løgn. Man vilde helst altid være meget veltalende: man maa undertiden finde sig i „at holde Maade“, at være uanseelig og svag. En kold og svag, men sand Prædiken vil have større Betsignelse end en veltalende Prædiken, som ikke svarer til den indvortes Tilstand.

Der gives fremdeles med Hensyn til Prædiken en mere forstandig, mere reent menneskelig Virksomhed. Hverken Guds Overherredømme eller Handlingens aandelige Bæsen formindskes dens Bigtighed eller svække dens Nødvendighed. Gud har ikke villet, at et godt og et slet Instrument skulde give de samme Toner, og saaledes er det ikke heller. Jeg indrommer, at Guds Kraft fuldkommes i vor Skrøbelighed (2 Cor. 12, 9), men ikke i en frivillig Skrøbelighed, som bestaaer i at svække de Kræfter, han har givet os, og, saa at sige, kaste Brag paa en Deel af hans Naadegaver. Jo mere vi ere gennemtrængte af det Alvorlige, det Ansvarfulde, det Farlige ved vort Hverv, desto mere bør vi føle os opfordrede til at være aarvaagne, fremsynede og veludrustede; vort lille menneskelige Forsyn er bleven taget med i det guddommelige Forsyns Beregninger. Det er bleven sagt til Mennesker: at de ikke skulde bekymre sig for, hvad de skulde tale; thi det skulde gives dem i den samme Time, hvad de skulde tale (Math. 10, 19). Men dette er ikke sagt til os, idetmindste ikke paa nogen ubetinget Maade. Man maa altsaa anvende Glid paa Prædikenen; man maa gjøre sig Umage for at prædike godt. Det er netop Homiletikens Opgave at indvie os heri. Den vil med størst Omhu blive studeret netop af dem, der bedst vide, at de Intet formaae, og at de Intet ere.

Men her møder os en Indvending: — Kan man gjøre begge Dele paa eengang, baade prædike meget og prædike godt? De, der opstille denne Indvending, gaae ud fra den

Forudsætning, at det er aabenbart eller idetmindste indrømmet, at man skal prædike meget. Herom ere imidlertid ikke Alle overbeviste; vi maae altsaa først afgjøre dette Spørgsmaal.

Da det er aabenbart, at vi ikke efter eget Godtbefindende kunne mangfoldiggjøre de til Gudstjeneste indviede Timer, hvis Antal og Tid er fastsat ved Loven, saa kan den Ytring, at man bør prædike meget, kun betyde Et af To: enten, at Loven oftere bør give Leilighed dertil, eller at Præsten, udenfor de af Loven helligede Steder og Dage, jævnligt bør undervise, forklare og formane. — Jeg forudsætter, at Præsten paa en eller anden Maade har Frihed til ofte at tilbyde sin Menighed Ordets Brød; og siger: hvis han kan det, hvorledes skulde han da undlade at gjøre det? Der gives ganske vist i ethvert Fald Maal og Grændser; men det er dog sømmeligt, at det, som er godt og nyttigt, findes i Overflødighed; og det vilde være beklageligt, om man, for at give Prædiken mere Høitidelighed og større kunstnerisk Fuldkommenhed, sjelduere forkyndte et Ord, som ikke kan boe rigeligt nok iblandt os, og som ofte kun ved hyppig Gjentakelse trænger ind til det menneskelige Hjerte.

Meningerne herom ere forskjellige. Nogle tilraade, saaledes som vi nylig have gjort, at prædike hyppigt*); Andre betragte Forpligtelsen til at prædike hyppigt som skadelig, i Særdeleshed for unge Geistliges Bedkommende**).

Jeg mener, at man maa skjelne imellem den egentlige officielle Prædiken for Menigheden (som ikke er hyppig og altsaa ikke rammes af Indvendingen) og Prædiken „udenfor Tiden“. Men naar man nu gif ud fra den Forudsætning, at den officielle Prædiken gif hyppigt paa, og at altsaa

*) De Baudry, Guide du prédicateur, Pag. 114.

***) Sarmé Pastoraltheologie I. Pag. 26.

Indvendingen stod ved Magt, hvad skulde man da svare hertil?

Man maatte ikke svare ved at gjøre Forskjel mellem Stederne; thi en god Prædiken er ligesaa nødvendig og ligesaa vanskelig paa Landet som i Byen. I denne Henseende hersker der endnu mere end een Jordom. Harms*) minder ved denne Leilighed om et Træk af Andreæ's's Liv. Da denne nemlig engang havde prædiket uforberedt for en Bøndemenighed, sagde han bagefter til sin Søn: „Bemærkede du ikke min Angst, min Usikkerhed? at jeg var nærved at stige ned af Prædikestolen? Aldrig har jeg været nærmere en Afmagt end hos disse stakkels Bønder. I den Grad havde den guddommelige Naade forladt mig, fordi jeg foragtede denne gemene Hob, som om der hos den ikke behøvedes nogen særegen Forberedelse. Vogt du dig, min Søn, og bliv flog ved mit Exempel!“

Vi ville altsaa ikke gjøre nogen Forskjel, men vi ville sige: at der gives en almindelig Forberedelse, som bestaaer i et grundigt og stadigt Studium af Menigheden, af det menneskelige Liv, af sig selv og af Bibelen, samt deri, at man vænner sig til at holde sin Aand under Tugt og sine Tanker i Orden. Hvor en saadan almindelig Forberedelse er tilstede, vil en Prædikant aldrig komme i Forlegenhed ved en simpel Tale eller ved en populær Udvikling af Bibelen. Jeg saa ikke gjerne, at de aldeles savnede en særlig Forberedelse; men en meget kort vilde da være tilstrækkelig**).

*) Pastoraltheologie, I. Pag. 32.

**) „Men du har af Naturen, siger du, en troløs Sukommelse, som gjør dig det umuligt at tale offentligt. Men er da dit Hjerter ligesaa trolost eller ligesaa gjenstridigt som din Sukommelse? Præstens alvorlige og hellige Bæremæde er ikke en tør og barnagtig Sukommelsesøvelse; det er Hjertet, det er det Underste i dig, som skal tale. Ak! mine kjære Brødre, hvis vi tænkte over Sandheden i de hellige Bøger, hvis vi elskede dem, hvis vi

Det er denne almindelige Forberedelse, og ikke blot naturligt Talent, som forklarer os den uundtømmelige Rigdom hos en Calvin, som i Lobet af ti og et halvt Aar holdt totusinde og femogtyve Prædikener, altsaa fire om Ugen, og hos en Whitfield, som i Lobet af fire og tredive Aar holdt ottetusinde Prædikener, hvilket udgjor ti om Ugen. — Man vil maaskee mene, at der bør gøres Forskjel mellem en Sognepræst og en Reformator eller Missionær; men hvorfor skulde han ikke have lidt tilfælles med dem begge? Han er i Virkeligheden Intet, hvis han ikke forener begge disse Charakterer; thi med Undtagelse af enkelte Sjæle, som tilhøre ham eller snarere Gud, maae alle de øvrige først vindes. Man gjør sig ofte en urigtig Forestilling om en Menighed, og det er heldigt, at den christelige Iver har forskaffet Sognepræsterne Medhjælpere.

Vi ville endnu gjøre den Bemærkning, at, om det end ikke er passende at gjøre Forskjel mellem Stederne (Landet og Byen), saa kan man dog gjøre Forskjel mellem Prædikenerne

---

tænkte over Religionens Sandheder i de hellige Bøger, hvis vi elskede dem, hvis vi nærrede os med dem, hvis vi betragtede dem som vor sædvanligste og kjæreste Besjæftigelse, saa vilde vi ikke være i saa stor Forlegenhed, naar vi skulde forlynde dem for vor Menighed. Man lærer hurtigt at tale om det, som man elsker: Hjertet yder langt rigeligere end Hufommelsen, ja det har endog et Sprog, som denne ikke kjender. En hellig Præst, der er begejstret for Gud og for de Sjæles Frelse, som ere ham betroede, vil i sin fyrige Iver og i sit fulde Hjerte finde Udtryk, dannede af den Hellig Aand, Kjærlighedens og Lysets Aand, Udtryk, som ere tusinde Gange bedre stillede til at røre, til at omvende Syndere end alle de, som Arbejde og den menneskelige Veltalenheds forsængelige Kunst formaaer at yde. Kom altsaa ikke mere og fortæl os, at du ikke sæler Talent dertil: det er ikke en Talers Talent, som man kræver af dig, det er en Faders Talent: og hvad Talent behøver en Fader for at tale til sine Børn uden sin Kjærlighed til dem og Attraa efter at gavne dem?" (Masillon, Dix-septième discours synodal: De l'observance des statuts et des ordonnances du diocèse).

selv, idet nogle nærme sig mere til en Afhandling, andre mere til en populær Forflaring eller en formanende Tiltale. Man kunde anvende mere af sin Tid paa de første.

For det Tredie ville vi gjøre den Bemærkning, at vi vilde have mere Tid, hvis vi paa den ene Side forstode at erstatte Tid med Kraft, Extensitet med Intensitet, og paa den anden Side havde vænnet os selv til at samle vore Tanker, til at være alene, til at henføre Alt til den Gjenstand, som beskæftiger os, til at benytte ethvert Dieblif*).

Man bør ikke opsætte Forberedelsen. Reinhard fortæller, at da han en Tid var overlæstet med Beskæftigelser, som optog den største Deel af hans Tid, og underkastet pludselige Anfald af Ildebefindende, som i enkelte Diebliffe satte ham nd af Stand til at arbejde, havde han taget den Beslutning aldrig at opsætte Udarbeidelsen af sine Prædikener til det sidste Dieblif, ja endogsaa gjort sig det til en Regel ikke at holde en Prædiken uden at have den næste aldeles færdig. Han lykønsker sig selv til denne Bane, som bevarede ham for den Forlegenhed at skulle prædike uden tilstrækkelig Forberedelse eller efter en iifærdig Forberedelse, og som gjorde ham det muligt at omarbejde sine Prædikener, naar den første Udarbeidelse tilfældigviis ikke strax lykkedes efter Onste**).

Spørgsmaalet om Improvisering frembyder sig her ganske naturligt. Meningerne herom ere forstjellige. „Paa en Tid, siger Fenelon, da der gives saamange paatrængende Fornødenheder i Christendommen; paa en Tid, da Præsten, som bør være en Guds Mand, forberedt til al god Gjerning,

*) Durand mediterede paa Gaben, og man saae ham ubertiden gaae ind i Husenes Forstuer for at gjere sine Optegnelser.

***) Lettres de Reinhard sur ses études et sa carrière de predicateur, traduites de l'allemand par J. Monod, Paris 1816, Pag. 77—78.

burde skynde sig med at udrydde Uvidenhed og Forargelser af Kirkens Ager, finder jeg, at det er meget usømmeligt af ham at tilbringe sit Liv i sit Studereværelse med at afrunde Perioder, affile Charaktereskildringer og opfinde Inddelinger; thi naar man bærer sig ad som den Slags Prædikanter, har man ikke længere Tid til at gjøre Andet, man foretager sig intet andet Studium og intet andet Arbeide; ja, for at skaane sig, er man ofte nødt til bestandig at gjentage de samme Prædikener. Hvilken besynderlig Veltalenhed er det dog ikke, naar Tilhørerer i Forveien kjender alle Talerens Udtryk og Bevægelser! I Sandhed, det er det rette Middel til at overraske, forbause, røre, gribe og overbevise Mennesker! Det er dog virkelig en underlig Maade at skjule Kunsten paa og lade Naturen tale! Hvad mig angaaer, da siger jeg det reent ud: Alt dette er mig til Forargelse. Hvorledes! Skal Huusholderen over Guds Hemmeligheder være en orkesløs Declamator, skiusyg over sin Anseelse og begjærlig efter en tom Glimmer? Skal han ikke vove at tale til sin Menighed om Gud, førend han har ordnet alle sine Ord og lært sin Lectie udenad som en Skoledreng?").

Paa et andet Sted læse vi Følgende: „Omendskjøndt det i nogle Lande er Brug at oplæse Prædikenerne eller idetmindste at skrive dem og fremsige dem udenad, hvilket er nødvendigt paa visse Steder, hvor Prædikanten kan finde sig forpligtet til at fremlægge sin skrevne Prædiken efter at have holdt den, saa synes dog, i Almindelighed taget, en saadan Prædikemaade ikke at gjøre saa stort Indtryk paa Tilhørerne som en fri Tale, og af denne Grund bør denne sidste Methode foretrækkes“ **).

*) Fenelon, Dialogues sur l'éloquence. Dialogue III. — See ogsaa Dialogue II.

***) Praktische Bemerkungen die Führung des evangelischen Predigtamtes betreffend. (Serrnhut). Pag. 47.

Harms derimod vil have, at Prædikenen heel og holden skal være skrevet: „Om ogsaa Fleertallet af dine Tilhørere ikke bemærke, hvor du mangler det nye Ord til den følgende Tanke eller den nye Tanke til det følgende Ord, hvor du bruger et mindre ædelt eller mindre forstaaeligt Ord, hvor du falder ind i en ubegvem Periode, eller endog forplumrer dig i Perioden, hvor du udtaler en ildefflingende, en paa Grund af Ordstillingen fleertydig eller dunkel Sætning, eller at din Prædiken fattes alle dybere Tanker, alle sjeldnere Bibelsprog, eller at dit Hjerte ikke kan komme til Orde for dit Hovedbrud med at søge Udtryk, Udtryk, som ikke ere taabelige, o. desl.; — om ogsaa Fleertallet af dine Tilhørere ikke bemærke slikt, saa er der Andre, som bemærke det, og som ere utilfredse med dig, fordi du ikke har forberedet dig bedre“ *).

Spener havde indtil Aaret 1675 gjort sig det til en Regel at skrive sine Prædikener og lære dem udenad. Da gav han efter for nogle Benners Raad og prædikede i nogen Tid efter udførlige Optegnelser; men han vendte snart tilbage til sin første Methode og forlod den ikke mere. Han anbefaler fremfor Alt en alvorlig Estertænkning, ikke saameget af den Form, Prædikenen skal have, som af selve Emnet, en Estertænkning, som bør være ledsaget af fyrige Bønner; og han giver Prædikanterne, navnlig dem, som paa Grund af Lethed til at tale uden Forberedelse vilde være mere udsatte for at henfalde til Dovenskab, det Raad at forbeholde sig en bestemt Tid til denne Dvelse **).

Naar det gjælder om at give en almindelig Regel, ville vi sige, at en Prædiken saavidt muligt bør være omhyggeligt forberedt. Denne Forberedelse kan skee paa forskjellige Maader: Nogle sige, at de ikke kunne forberede sig uden ved at skrive,

*) Pastoraltheologie. I. Pag. 32.

***) See Burk, Pastoraltheologie I. Pag. 164.

og ikke prædike uden ved at fremsige udenad det, som de have skrevet; Andre paaftaae, at de ikke kunne forberede sig paa denne Maade, fordi de ikke vilde være istand til at indprente en skreven Prædiken i deres Hufommelse. Begge disse Umuligheder maae afvises: en Præst bør kunne tale uden at have skrevet, og enhver Præst bør være istand til at lære en Prædiken, som han har udarbejdet. Der gives rigtignok Nogle, om end kun ganske Faa, som have en saa svag Hufommelse, at man ikke kan paalægge dem at lære og fremsige en Prædiken udenad. Disse have ikke noget frit Valg, og deres Forberedelsesmaade er dem paabudt af Nødvendigheden; men vi gjentage det, de danne en Undtagelse, som vistnok er meget sjelden. Alt, hvad man for Diebliffet er istand til at anbefale i Almindelighed, er Forberedelse. Hvis man ikke fremsiger en Tale, som i Forveien er nedskrevet og lært udenad, saa vil Forberedelsen, for at være fuldstændig og tilstrækkelig, endog saa udfordre mere Omhu og Noie, et mere anstrengende, mere intensivt Arbejde. Improvisering kan ikke tilstedes, uden forsaavidt den ikke svarer til sit Navn; den maa være godt og grundigt forberedt. I modsat Fald løber man Fare for at nedstemme sine Fordringer mere og mere og at give sig tilfreds for altfor godt Kjob. En ung Prædikant bør i Almindelighed skrive og fremsige udenad. Dog maa han være forsigtig hermed og søge at erhverve sig Tankehufommelse i Forbindelse med og forud for Ordhufommelse. Han vil derved forberede sig til en friere Prædikeform. Hvad den egentlige Improvisering angaaer, da forkaste vi den ubetinget som Methode. Store Talere som Bossuet og Fenelon ere ved den faldne, ikke alene dybt uuder sig selv, men endog saa uuder middelmaadige Prædikanter. Dog maa man i Nødsfald kunne improvisere; Anledning til at gjøre det kan forekomme, ja endog saa hyppigt forekomme, hvad

enten man finder sig foranlediget til paa selve Prædikestolen at foretage Forandringer i en skreven Tale, eller uforudseelige Omstændigheder nøde os til at tale uden Forberedelse.

Den aandelige Selvfordybelse for Prædikenen er af høieste Vigtighed. „Man maa, siger Saint-Cyran, i lang Tid have arbejdet paa sin Hands Spægelse, saasom man maa frygte mere for at fortørne Gud paa Prædikestolen end paa noget andet Sted“*).

„Den bedste Forberedelse til at prædike, siger de praktiske Bemærkninger fra Herrnhut, er daglig Omgang med Kristus, Narvaagenhed med Hensyn til sit eget Hjerte og flittig Læsning i Guds Ord. Herved tilegner man sig hiin uvurdeerlige Genfold, som til alle Tider var det fornemste Kjendemerke paa Christi benaaadede Vidner“**).

§ 3. Prædikensens Gjenstand.

Gjenstanden for Prædikenen, og herved mener jeg hver enkelt Prædiken, bør være den korsfæstede Jesus Kristus, „som er bleven os Viisdom fra Gud og Retfærdighed og Helliggjørelse og Freløsning“ (1 Cor. 1, 30). Jesus Kristus bør være Udgangspunktet eller Endemaålet for enhver Prædiken. Hele Christendommen bør være tilstede i enhver Prædiken saaledes, at Helliggjørelsen aldrig fremtræder i den uafhængig af Troen, eller Troen adskilt fra Helliggjørelsen. Den, hos hvem denne Enhed ikke fremtræder af sig selv, Den, for hvem disse to Bestanddele ikke ere saaledes indoptagne i og væsentligt identiske med hinanden, at det er ham en logisk og moralsk Umulighed at tale om den ene uden tillige at tale om den anden, han har ikke begrebet Evangeliet, og hvad han prædiker, er ikke Evangeliet.

* Saint-Cyran, Lettres à M. Le Rehours. Lettre XXXI.

** Praktiske Bemærkungen. Pag. 48.

Det er ogsaa i denne Betydning, at man maa opfatte Apostelen Paulus's Ord: „Jeg agtede mig ikke at vide Noget iblandt Eder uden Jesum Christum og ham korsfæstet“ (1 Cor. 2, 2). Disse Ord betegne for det Første, at Apostelen Paulus ikke søger og ikke paaviser Frelse i nogen Anden end i Jesus Christus; men de betegne fremdeles, at Alt, hvad han lærer, gaaer ud derpaa, leder hen dertil, at dette overalt vil komme igjen i Prædikenen væsentligt eller virkelig, som Hovedindhold eller som Grundtone. Men disse samme Ord betegne ingenlunde ubetinget, at Apostelen Paulus ikke vil vide Andet. Tvertimod, han vidste, og den sande Præst vil efter hans Exempel vide meget Andet. Det er ganske sandt, at en Prædikant, som bogstavelig ikke veed Andet end Jesum Christum og ham korsfæstet, og som kun lægger dette Indhold i sine Prædikener, ofte kan frembringe herlige Virkninger: saa stor er den christelige Læres indre Kraft og Udvidelseevne. Men dette begrunder ikke nogen Regel: Regelen er snarere at vise og anskueliggjøre Religionens Forbindelse med alle Menneskets og Menneskelivets Sider; det er saa langt fra, at Regelen er, at man skal være uvidende om Alt, at den snarere er, at man skal vide Alt eller idetmindste have Begreb om Alt, ikke for at sige Alt eller for paa Prædikestolen at bramme med en encyclopædift Kundskab, men for ikke at sige Noget, som kan møde Gjendrivelse, eller som ikke finder sin Bekræftelse i Kjendsgjeringerne, og dernæst ogsaa for at Alt, hvad man siger, kan være mere umiddelbart, mere slaaende, mere sandt. Der gives mangfoldige Ting, hvorom man aldrig taler paa Prædikestolen, og som man dog maa vide; og en øvet Tilhører veed godt i en Prædiken, som kun har talt om Jesus Christus og Religionen, at finde Præget eller Gjenskinnet af de forskjelligartede Kundskaber, som Taleren ikke

paa en udvortes Maade lægger for Dagen, men som ere gaaede over in succum et sanguinem hos ham. Iøvrigt er det umuligt forud at opstille en almeengyldig Regel for, hvad en christelig Prædikant kan tale om, eller bør undlade at tale om. Han maa nødvendigviis tale om Menneskelivet, og for at gjøre sig forstaaelig, maa han indlade sig paa det Enkelte: hvo kan sige, hvor Grændsen er? Hvad der i visse Tider og paa visse Steder vilde være overflødig, er under andre Omstændigheder uundværligt.

I Theologien er det ganske vist nødvendigt at gjøre Forskjel mellem Dogmatiken og Moralen; men en skarp Adskillelse mellem dogmatiske og moralske Prædikener er uden synderlig Betydning for den christelige Prædikant. Ligesom Dogme og Moral ere sammensmeltede og identificerede i det menneskelige Hjerte, saaledes bør de ogsaa være det i den christelige Prædiken. Jeg veed ikke at give nogen anden Regel end denne: Det Dogmatiske maa være rigelig tilstede i den moralske Prædiken, det Moralske maa være rigelig tilstede i den dogmatiske Prædiken. Men hvad der er hævet over enhver Tvivl, er, at man bør gjøre sig det til en Pligt at give sin Menigheds Medlemmer en muligst fuldstændig moralsk og dogmatisk Underviisning.

§ 4. Prædikenens Enhed.

Hvad vi nylig have sagt, leder os til den Bemærkning, at Prædikenen i en Menighed bør betragtes som et Hele, og ikke bestaae af affondrede Prædikener, hvis Emne hver Gang ene bestemmes ved Tilfældet. Det er en sammenhængende Handling; det er een og samme Prædiken igjennem flere paa hinanden følgende Prædikener.

Dette kunde og burde være Tilfældet selv da, naar man hverken fulgte en systematisk Orden i Henseende til Emnerne, eller en eller flere Bøger af den hellige Skrift. Begge disse

Methoder have deres Nytte. Den ene befrier os fra Forlegenhed med at vælge en Text, den anden fra Forlegenhed med at vælge et Emne. Herved fremkommer der en sammenhængende og fremskridende Udvikling, som interesserer og fængsler*).

Men selv uden at følge nogen af disse tvende Fremgangsmaader, vil den sande Præst dog have en Methode, som hans Sagttagelser og hans Erfaringer ville anwise ham.

Til den Ende er det nødvendigt, at ogsaa Menigheden er bleven en Heelhed, en Eenhed for os; og dette er den for Enhver, som forstaaer at iagttage. Den har et Liv, hvis Forandringer man følger; den modtager ved vort præstelige Embede en Udvikling, som berettiger og opfordrer os til at modificere vor Prædiken; imellem Præsten og hans Menighed er der og bor der være et fælles og gjensidig bevidst Liv, som modificerer Tilhørerkredsen ved Prædikanten, og Prædikanten ved Tilhørerkredsen. Hvor Prædikanten ikke af sin Sjælsorgervirksomhed efterhaanden modtager Feltraabet for sine Prædikener, der har man Grund til at tvivle om, at det præstelige Embede bliver rigtigt opfattet og rigtigt udøvet.

I et Sogn, hvor der findes to Præster, som vegeivis prædike for den samme Tilhørerkreds, er det meget onskeligt, at der findes en saadan Forbindelse, en saadan gjensidig Fortrolighed og Samvirken, at de kunne bringe deres Prædiken i Overeensstemmelse, saaledes, at den kun udgjør een eneste Prædiken, et Hele, hvor Gjentakelse og Uovereensstemmelse ligemeget er undgaaet.

---

*) Angaaende den første Methode see Fenelon, Dialogues sur l'éloquence. Dialogue III.; angaaende den anden Burt, Pastoraltheologie in Beispielen, Pag. 179.

§ 5. Om de forskjellige Klasser af Mennesker i een og samme Tilhorerfreds.

Menighedens Eenhed forhindrer ikke, at der gives Klasser, og det skarpt sondrede Klasser i den. Med Hensyn til det religiøse Standpunkt, da findes der i den Omvendte og Uomvendte; eller, om man vil, Saadanne, som endnu ikke have modtaget Evangeliet, hvad enten de antage Aabenbaringen, eller de forkaste den, eller ere i Tvivl desangaaende, eller nære ubestemte og forvirrede Anskuelser derom, og som Alle have det tilfælles, at Jesu Christi Kors er dem en Forargelse eller en Daarlighed, — og Saadanne, som da de ere villige til at søge deres Frelse i Jesu Christi, bør bestyrke sig mere og mere i deres Haab og lære at vandre frem med bestandig sikkrere Skridt i hans Fodspor. — Skal man snart prædike for Hine og snart for Disse? Eller skal der i hver Prædiken være Noget for Hine, og Noget for Disse? Jeg mener, at Hovedsagen er at tale paa en saadan Maade, at Ingen kan skuffe sig selv med Hensyn til Frelsens og, hvad der kommer ud paa det Samme, Helliggjørelsens ufravigelige Betingelse. Under denne Forudsætning forekommer det mig, at udtryffelige og formelige Classificationer ikke ere nødvendige, og jeg troer, at de ere forbundne med mere end een Mislighed, i Særdeleshed naar de, hvad der hos visse Prædikanter er almindeligt, iføre sig en directe og tiltalende Form. Beskriv, naar Leilighed dertil frembyder sig, hver enkelt af disse Klassers Tilstand, men giv dem ikke Form og Skikkelse; lær ikke din Tilhorerfreds at dele sig i avindshge og fjendtlige Grupper*).

*) „At dele sine Tilhørere i to Klasser og verelviis at tiltale dem paa følgende Maade: I, benaadede Syndere, I, opvakte Syndere, og I, ubodsferdige Syndere, — tjener kun til at vække Forbittrelse. Viis Alle Evangeliets klare Speil; saa vil Enhver, ved at betragte sig selv deri, see, til hvilken Klasse han maa henføre sig.“ (Praktiske Bemærkungen, Pag. 33).

Bistnok indeslutter Tilhørekredsen flere Slags Mennesker; ja jeg gaaer endnu videre, den indeslutter saamange forskjellige Arter, at dit Ord ikke vilde kunne strække sig til dem alle. Man skjelner mellem vækkende (kaldende) og opbyggende (helliggjørende) Prædikener: hold nogle af begge Slags; eller lad een og samme Prædiken fremstille begge Momenter, det ene efter det andet; men husk vel paa, at det kaldeude Ord ogsaa passer for dem, som allerede have besvaret Kaldet, og det helliggjørende Ord for dem, som endnu ikke have svaret. I een Betydning behøve Alle, selv De, der ere komne videst, at kaldes paany; og De, der staae længst borte og ere meest fremmede, kunne blive kaldede ved en helliggjørende Prædiken. Herpaa har man mangfoldige Exempler. Omvendelsen er kun et Moment i Helliggjørelsen; Helliggjørelsen er kun en gjentagen (fortsat) og forlænget Omvendelse.

Der kan med Hensyn til Tilhørekredsen gjøres flere andre Inddelinger. Vi ville anføre den eneste, som er af nogen Betydning, nemlig den i Dannede og Udannede. Apostelen Paulus erklærede, „at han var baade Wise og Uwise en Skyldner“ (Rom. 1, 14). Det er ingenlunde mit Ønske, at der intet Hensyn skal tages til de Dannedes Fornødenheder; men med Undtagelse af visse Tilfælde, som man let kan tænke sig, og som snart ere talte, har man en blandet Tilhørekreds for sig, som baade bestaaer af Dannede og Udannede, og hvor de Udannede udgjøre Fleertallet. Hvad der er nødvendigt for de Sidste, passer ogsaa for de Første; men hvad der egner sig for de Første, passer ikke for de Sidste. En Mand, som kjender sit Emne og sin Kunst, vil nok vide at tale til de Udannede paa en saadan Maade, at han derved fængsler og belærer ogsaa de Dannede. Dybde og Genfold mødes i det samme Punkt. Har Du en Tilhørekreds, som bestaaer af ni og fyrgetyve Dannede og een Udannet, saa tal

du for denne Udannede. Man maa snarere udslette end fremhæve de Uligheder, som bestaae mellem de forskjellige Klasser i en Tilhørerkreds: det tilfældige, særegne Menneſke maa træde tilbage og give Plads for det almindelige Menneſke: det præstelige Embedes Myndighed, Beltalenhedens Storhed og Prædikens Kraft afhænge heraf. Affat din Prædiken med Omhu af Ugtelse for alle dine Tilhørere uden Forskjel; men lad ingen enkelt Klasse have Grund til at indbilde sig, at du bestræber dig for at smigre dens Dren og vinde dens Bifald. Man har i Tydskland udarbejdet Prædikener für Gebildete: hvad vil det sige? Den storartede Beltalenhed er almeenfattelig, de store Talere have altid været almeenfattelige. Selv Bourdaloue var det, hvormegen Kunst han end lagde for Dagen i Udarbejdelsen.

§ 6. Popularitet, Hjertelighed, Myndighed, Salvelse.

Popularitet og Hjertelighed (familiarité) ere to Egenſkaber, som ligne hinanden, men dog ere forskjellige. Den første seer i Tilhørerkredsen kun Folket, Menneſket; — Hjerteligheden angaaer ikke alene Religionens Forhold til Menneſket, men Præstens Forhold til Menigheden, der er ligesom hans Familie. Hjertelighed er ikke det Samme som Simpelhed; den kan meget godt være forenet med Adel, og, ret forstaaet, er den det ædleste Sprog. Denne Præstens Hjertelighed imod sin Menighed har Noget tilfælles med to blottede Hænders venſtabelige Haandtryk; Livsvarmen føles gjensidig, naar Håndsterne ere trukne af, og man gjør netop dette, for at der ikke skal være Noget imellem Mand og Mand.

Myndighed, taget i objectiv Forstand, betyder den Ret eller det Fortrin at blive adlydt eller troet; — taget i subjectiv Forstand, betyder den Bevidstheden om denne Ret.

En Prædikant taler med Myndighed, naar man i hans Sprog føler Bevidstheden om denne Ret, og tillige føler, at denne Bevidsthed er begrundet.

I denne anden Betydning kan man sige, at Myndighed i Almindelighed er uundværlig for Bestalenheden, og i Særdeleshed uundværlig for Prædikenen, og at den er velkommen overalt. Men den har sine Betingelser, sine Midler, sine Forhindringer.

I Almindelighed kunne vi sige,* at man, for at kunne tale med Myndighed, maa være overbevist om Sandheden af hvad man siger, troe paa Sandhedens indre Kraft, være gennemtrængt af Bevidstheden om den Sags Bigtighed, som man forsværer, og at man desuden maa have en vis Selvtillid, (ikke Hovmod). — Alt Dette indvirker baade umiddelbart og middelbart paa Tilhorerne; umiddelbart ved dets egen Kraft: man troer villig Den, som troer, — middelbart ved den Ro og Klarhed, som det giver. Man fremsætter mere, end man drøfter.

Hvad navnlig Prædikanten angaaer, da kommer hans Myndighed deraf, at han ikke taler i sit eget Navn, men i Guds Navn, og deraf, at han ikke stoler paa sit eget Ord's Kraft, men paa Guds Ord's og Guds Hands Kraft; endelig deraf, at han venter sin Roes af Gud. Heraf følger, at man kan gjøre ham Myndighed til en Pligt.

Hvad han hertil føier af sit eget Forraad, Erfaring med Henſyn til Sandheden*), Livets Overeensstemmelse med Loven**), staaer i Forbindelse med de ovenfor angivne Aarsager; det er ikke Kilden, det kommer fra Kilden.

Hvad der skæder Myndigheden, selv hos Mænd med

*) „Det, vi have hørt, det, vi have seet med vore Dine, det, vi have bestuet, og vore Hænder følet paa, nemlig om det Livs Ord“ (1 Joh. 1, 1).

**) Nil conscire sibi. (H o r a t. Epist. Lib. I., 1, v. 61).

Overbeviisning, Mod og Fromhed, er formegen Beviisførelse og formegen Hestighed.

Prædikanten bør vistnok bevise, og han gjør det for at meddele Andre sin egen Overbeviisning; men det er ofte tilstræffelig at paavise, og Jesus Christus har gjort det med Klarhed. Den christelige Sandhed opfattes i Virkeligheden ved en umiddelbar Anskuelse. En ærlig og frimodig Udviſling udretter vistnok meget; men naar man fører et bevisende Sprog, saa krydser man Sværd og derved lider Myndigheden. Heraf følger imidlertid ikke, at man skal nedlade sig til at sige: tro, fordi jeg troer. En bevisende Kraft maa altid paa en eller aller anden Maade være tilstede i det, som man siger.

Hestighed formindsker Myndigheden. Den er ved visse Leiligheder paa rette Sted; men den sædvanlige Prædikation er rolig Kraft. Den stille, rolige Klarhed imponerer mere. Bourdaloue udmærker sig ved en vis sørgmodig Ro, Bøssuet ved en lysende Klarhed.

Har den protestantiske Prædikant en ligesaa stor Myndighed som den katholske? Katholiken støtter sig til en anseelig menneskelig, altsaa selskabs Myndighed; Religionen meddeler den, saa at sige, til sine Tjenere. — Protestanten er Repræsentant for den frie Forskning; han støtter sig kun til sig selv; han taler som Individ: har han forøvrigt ikke tilstræffelig Myndighed derved, at han er en Christen? I den protestantiske Kirke kan der findes en vis Katholicisme, som forlener den protestantiske Præst en ligesaa stor Myndighed, som den egentlige Katholicisme forlener den katholske Præst. — Dengang da Loven dannede en Menighed af en heel Commune, var der en compact Masse, en Enhed, som understøttede Præstens Myndighed. Ideernes fortsatte Udviſling har bevirket, at Mange have gjort sig det beqvemt. I vore

Dage har Majoriteien opløst sig, eller, maaskee rigtigere, den virkelige Majoritet er kommen for Dagen. Det er ikke en værre Tilstand, tvertimod; men det er en bedre kjendt Tilstand; de Troendes Antal og Troen selv har ikke tabt derved. Præstens Stilling ligeoverfor sin Menighed er vistnok bleven en anden; men Prædikanten har dog endnu bestandig sin Hjord, sine Faar. Mange ville ikke forblive i eller vende tilbage til Faarestien. Man bliver da Missionær. Men er denne nye Stilling end paa den ene Side vanskelig, saa er den paa den anden Side ophøiet. Den tilintetgjør og svækker ikke Myndigheden; den luttrer den og fører den tilbage til dens virkelige Bestanddele. Myndigheden bliver virkelig en Overbeviisningens Myndighed. Den katholske Præst er „en suffende Konge“*).

Er Følelsen af Myndigheden i vore Dage stærkere eller sjeldnere og svagere? Jeg fordrister mig ikke til at svare herpaa. Dog forekommer det mig, at Prædikanten ikke tiltager sig al den Myndighed, som han kunde have.

Den Beskedenhed eller Ydmyghed, som vilde forhindre os fra at tale eller handle med Myndighed, vilde være en daarlig Undskyldning. Vi kunne ikke være beskedne eller ydmyge for Guds Regning og paa Sandhedens Befestning. Selv om vi staae ligeoverfor en Mand, som i enhver Henseende er os personlig overlegen, have vi dog den Overlegenhed, som vor Fuldmagt giver os. En befuldmægtiget Gesandt tager ikke Hensyn til hvad han selv er, men til den Fuldmagt, hvormed han er bleven beklædt, og selv den meest Beskedne optræder bestemt og bydende. Vistnok er der mellem ham og os en Forskjel, som forleder os til en vildfarende og feilagtig Opfattelse af vor Stilling ved de Slutninger,

*) Sainte-Beuve, Port Royal I., Pag. 469.

som vi uddrage deraf. Vi føle, at vi ikke blot bør repræsentere, men være, og at det, som vi ere, styrker eller svækker vort Ord. Men hvis vi ville afholde os fra at udføre vort Hverv af den Grund, at vi aldrig ved vor egen Charakter kunne være det vogne, saa vil Ingen nogensinde udføre det. Hvorledes vi saa end ere, saa have vi dog dette Liggendesæ i Leerkar, der aldrig nogensinde ville blive til Guldkar; men det er Gud selv, som har bestemt disse Kar til at bære og udbrede denne Skat. Hvis vi føle os ydmygede ved den uundgaaelige Sammenligning mellem Karret og den Skat, som det indeholder, da er denne Ydmygelse god; den bringer os til at aflægge al egen Myndighed og til udelukkende at stole paa Guds. Der gives ganske vist en Tilstand, som forbyder os at tage Guds Love i vor Mund; det er den Tilstand, hvori vi befinde os, naar vi „hade Tugtelse“ (Ps. 50, 17). Men hvis den Ydmygelse, hvilken vi som svage Christne føle, og det i desto høiere Grad, jo mere christelige vi ere, afholder os fra at irettesætte, saa maa den ogsaa afholde os fra at belære; thi vi ere ligesaa lidt Underviisningen vogne, og enhver Belæring irettesætter. — Det er saa langt fra, at Ydmygheden skader Myndigheden, at det tvertimod er i Ydmygheden, at Myndigheden skal styrkes og luttres. Det er gavnligt for os at sige til os selv: „Homines sumus nec aliud quam fragiles homines, etiamsi angeli a multis æslimamur et dicimur“*).

Apostelen Paulus (Tit. 2, 15) vil, at man skal „irettesætte med al Myndighed**). Irettesættelsen, som er en Be-

*) „Vi ere Mennesker, stræbelige Mennesker, og intet Andet, omendskjændt Mange ansee os for Guds Engle.“ (Thomas af Kempen, Om Jesu Christi Esterfølgelse).

***) „Han skal straffe med Oprigtighed, han skal staae Jorden med sin Munds Riis og dræbe den Ugudelige med sine Læbers Aand“ (Es. 11, 4).

standdeel af Prædiken, er en væsentlig Deel af Sjælesorgerembedet. Og desuden, hvorledes skulde man kunne udelukke den derfra. Har man Ret til at være barmhjertig, naar man ikke først har været streng? Vilde Tilhørerne kunne føle Tilgivelsen naar de ikke have følt Fordømmelsen? Jeg taler ikke her om den individuelle eller private Trettesættelse, men om den, der meddeles fra Prædikestolen. Skjøndt lettere end den første, fordi den rammer Alle og mindre saarer den Enkelte, er den dog vanskelig paa Grund af Offentligheden, Høitideligheden og det ringe Spillerum. I det den angaaer Alle, er den mere almindelig, mindre indskærende og indtrængende. Det forstaaer sig iøvrigt af sig selv, at naar jeg taler om Menighedens Røvselse, saa tænker jeg mig den som en særegen Individualitet og ikke som en hvilken som helst Deel af Menneskeheden. — Det kommer netop an paa at ramme de Feil, som ere eiendommelige for den enkelte Menighed, til hvilken man taler. Denne særegne Røvselse er nødvendig, hvis Menigheden virkelig er en Menighed; den gjør denne alvorligere, den giver den en gribende Følelse af dens Tilværelse og af dens Forbindelse med Præsten. Den er af stor Betydning, naar den udøves, som den bør udøves.

Tiderne og Stederne tillade vistnok ikke Alle det Samme. Man har ikke den samme Frihed ligeoverfor en blandet Tilhørerkreds, som man har ligeoverfor en udvalgt Menighed. En ung Mand kan ikke Alt, hvad en Olding kan. Imidlertid indseer jeg ikke, hvorfor ikke en Præst skulde kunne gjøre det Samme, som en Privatmand, der opkaster sig til Dommer over Sæderne, med Pennen i Haanden vilde kunne gjøre. Kun er det nødvendigt: 1. at han vogter sig for ethvert Skin af Personlighed, altsaa ogsaa for Charakter-skildringer; at give Ondskabsfuldheden Næring kan jo ikke være hans Hensigt; — 2. at han foretrækker en ligesrem

Revselse for en siin Hentydning; — 3. at han huffer vel paa, at en Mands Brede udretter ikke det, som er ret for Gud (Jac. 1, 20), og at overhovedet Retfærdighedens Frugt saaes i Fred (Jac. 3, 18). Hvis det er Sandheden, som oppirrer, da vedkommer det os ikke; men hvis det er os selv, som oppirre, da ere vi ansvarlige derfor. Et satirisk Gemyt kan ikke udrette noget Godt.² Unge Prædikanter bør alvorlig vogte sig for, at de ikke, uden selv at vide det, give efter for en ligesaa naturlig som siin Fristelse, nemlig den, simpelt- hen at benytte sig af Prædikestolen som et Middel til at revse fra et ophoiyet Sted. Hestighed, en hellig Harme kan stundom være tilladt; Fornærmelser aldrig*). Harme indgyder Uresfrygt, Brede opægger og forbittrer, og det med Rette; thi man kan hade det Onde uden at elske det Gode.

Det er kun sjældent, at der hos os indrommes Lovtalen nogen Plads paa Prædikestolen.† Apostelen Paulus giver os dog Exempler herpaa, naar han henvender sig til visse Menigheder. Man kan altsaa ikke banlyse Noes og Bisald. Imidlertid, naar man betænker, hvorledes de ældste Menigheder vare, begriber man let, at hvad der dengang lod sig gjøre, ikke længere lader sig gjøre saa almindeligt i vore Dage.

Salvelse. — Naar dette Ord tages efter sin Etymologie og i sin oprindelige Betydning, betegner det ikke nogen særlig Egenkab ved Prædikenen, men snarere den Naade og Kraft, som formedelst Guds Aand er forbundet med den, en Besegling paa og Bekræftelse af Prædiken, der ikke saameget lader sig godtgjøre ved ydre Tegn som ved det Indtryk, Sjælene modtage deraf. Men da man ved at forfølge Aarsagen til denne Virkning fornemmelig bemærker visse

*) Pascals fornærmelige Beskyldninger i Lettres provinciales (Vinet, Etudes sur Pascal, Pag. 243—250).

Egenskaber, saa er det Foreningen af disse Egenskaber, som man har givet Navn af Salvelse. Salvelsen forekommer mig at være Evangeliets Hovedcharakter, som vistnok er kjendelig i enhver af dets Dele, men navnlig isærfaldende i dets Heelhed; det er Christendommens almindelige Grundtone, det er Alvor, ledsaget af kjærlig Deeltagelse, Strengthed, parret med Mildhed, Værdighed, forenet med Jænderlighed: den sande Charakter af den christelige Oeconomie, i hvilken efter Psalmistens Udtryk „Mistundhed og Sandhed skal møde hverandre, Retfærdighed og Fred skal kysse hverandre“ (Ps. 85, 11). Det er Noget, som i den Grad er eiendommeligt for Christendommen og de christelige Ting, at man ikke lettelig falder paa at overføre dette Udtryk paa andre Enemærker, og at vi, naar vi finde det anvendt paa Andet end christelige Taler og christelige Handlinger, blive forbausede og kun kunne betragte det som en Analogie eller en Metaphor.

Paa Grund af at den nye Verden er bleven fuldkommen gjennemtrængt af Christendommen, have mange nyere Værker, som hverken ere christelige eller endog blot religiøse, en Charakter, som man ikke kan betegne anderledes end med Ordet Salvelse; medens derimod intet af Oldtidens Værker opvækker denne Forestilling.

Det Begreb, som Maury*) giver af Salvelsen, falder sammen med Begrebet af den christelige Pathos. Blairs Definition er mere overeensstemmende med vor: „Alvor i Forening med Barme danne, efter denne Forfatters Mening, hin Charakter ved Prædikenen, som Franskmændene kalde onction (Salvelse); en gribende og sængslende Maade at prædike paa, som udspringer af et Hjerte, der er bevæget og

*) Maury, Essai sur l'éloquence de la chaire. Kap. LXXIII. De l'onction.

fuldkommen gennemtrængt af Vigtigheden af de Sandheder som det forkynder, og hvis eneste Attraa er at see disse Sandheder gjøre sin fulde og tilbørlige Virkning paa Tilhørerne^{*)}.

Dutoit Membrini har meent, at man ved Bestemmelsen af Begrebet Salvelse, der er en indvortes og hemmelighedsfuld Egenkab, maa vogte sig for en formelig Definition og for en Analysering af Begrebet. Det er gennem Virkningerne af Salvelsen og ved Hjælp af Analogier, at han søger at give os en Forestilling eller rettere en Anelse om den:

„Salvelsen er en mild Varme, som fornemmes i Sjælevnerne. Den udover i Aandens Rige de samme Virkninger, som Solen i Naturens Rige: den oplyser og opvarmer. Den giver Sjælen Lys, den giver Hjertet Varme. Den lærer at kjende og at elske, den henriver.“

Jeg vilde foretrække at sige, at den er et Lys, som opvarmer, og en Varme, som oplyser. Og jeg vilde i saa Henseende minde om Apostelen Johannes's Ord: „Den Salvelse, som J annammede af ham, bliver i Eder, og denne Salvelse lærer Eder Alt“ (1 Joh. 2, 27).

Dutoit Membrini vedbliver saaledes:

„Dens eneste Kilde er Gjenfødselsens og Naadens Aand. Det er en Gave, som svækkes og tabes, naar man ikke gjenopliver hiin hellige Ild, som man altid maa holde tændt; og hvad der vedligeholder den, er det indre Kors, Selvfornægtelse, Bøn og Anger.“

„Salvelsen er med Hensyn til religiøse Gjenstande det Samme, som den saakaldte Begeistring er hos Digterne.

*) Blair, Cours de Rhétorique et de Belles-Lettres, traduit de l'anglais par P. Prevost. Leçon XXIX. Éloquence de la chaire.

Salvelse bestaaer altsaa deri, at Hjertet og Sjæleevnerne ere nærede og opflammede af Naadens Lislighed. Det er en blid, listig, levende, inderlig, dyb og sød Følelse."

"Salvelse vil altsaa siige hiin kraftige, milde, nærende og tillige lysfende Barme, som oplyser Aanden, gjennemtrænger Hjertet, rører og henriver det, og som Den, der har modtaget den, forplanter til de Sjæle og til de Hjerter, der ere bestemte til at modtage den."

"Salvelsen fornemmes, erfares, man kan ikke analysere den. Den indvirker paa en lønlig Naade og uden Reflexionens Bistand. Den udsendes med Genfold og modtages paa samme Naade af det Hjerte, til hvilket Prædikantens Barme meddeler sig. I Almindelighed frembringer den sin Virkning uden at man har en klar Bevidsthed derom, uden at man kan gjøre sig selv Rede for, hvad det er, der har gjort Indtryk. Man føler, man fornemmer, man bliver bevæget, man kan neppe selv angive nogen Grund dertil."

"Man kan, med Hensyn til Den, som har modtaget den, anvende følgende Ord af Propheten Esaias: „See, jeg gjør dig til en ny skarp Harve" (Es. 41, 15). En saadan Mand efterlader sig dybe Spor i Hjerterne*."

Uf alt det Ovenanførte maa man ikke drage den Slutning, at Salvelsen, der vistnok har den samme Kilde som Fromheden, staaer noiagtig i Forhold til denne. Salvelsen kan i meget ulige Grad være tilstede hos to Prædikanter, som i Henseende til Fromhed ere hinanden lige; men den er altfor inderlig forenet med Christendommen, til at den fuldstændig skulde kunne savnes i en virkelig christelig Prædiken.

Viise Hindringer, hvoraf nogle ere naturlige, andre

* Dutoit-Membrini, La Philosophie chrétienne. Lausanne 1800. Tome I. pag. 92 og flgb.

have deres Grund i Bildfarelse eller Vane, kunne skade Salvessen og, saa at sige, spærre Veien for denne milde og hellige Olie, som burde flyde overalt, smidiggjøre alle Tankens Ledemod, gjøre alle Talens Bevægelser lette og passende, gjennemtrænge og nære Ordet. Der gives intet kunstigt Middel til selv at give sig Salvessen; Olien flyder af sig selv ud af Oliventræets Frugt; selv det stærkeste Tryk vil ikke bringe en eneste Draabe ud af Jorden eller Flintestenen; men der gives, om jeg saa maa sige, Midler til ikke at være salvelsesfuld, selv med et rigt Fond af Fromhed, eller til at skjule den Salvelse, som er i os, og forhindre den fra at flyde udad. Der gives Ting, som ere uforenelige med Salvessen, nemlig: kold Skarpsindighed*), altfor streng Analyse, en altfor dogmatisk Tone, en altfor formel Dialectik, Ironie, Anvendelse af en verdslig eller for abstrakt Udtryksmaade, en altfor videnskabelig Form, endelig en altfor sammentrængt og concis Stiil; thi Salvessen forudsætter Fylde, Hjerteudgydelse, det Flydende og det Utvunne.

Begrebet af Salvessen træder klarere frem, naar den savnes, end naar den er tilstede. Det er dens Modsætninger som tydeliggjøre dens Begreb, ihvorvel den ingenslunde er en negativ Egenskab, men tværtimod den meest positive, men positiv i samme Betydning som en Duft, en Farve, en Smag.

Men lader os ikke indsnævre Begrebet af Salvessen ved at indskrænke den til en blødagtig Mildhed, en Ordsqvalder, en grædende Pathos. Lader os vogte os for at troe, at man ikke kan være salvelsesfuld uden uuder den Betingelse, at man giver Afkald paa Strenghed og Sammenhæng i Udviklingen og hiin Driftighed i Betoningen, hiin hellige Hestighed,

---

*) Smidlertid have den hellige Bernhard og den hellige Augustinus Skarpsindighed i Forening med Salvelse.

som visse Emner kræve, og uden hvilken man vilde forfeile sin Hensigt ved deres Behandling.

Maßillon er, efter Maury's Anstuelse, salvelsesfuld i et Stykke, som er fuldt af Bebreidelser*). Vi ville ogsaa anføre som Exempel Bossnet, i Slutningen af hans Prædiken om Ubodfærdighed paa Sottesengen.

§ 7. Prædikenens Form.

Den sande Form for en Prædiken er den, som paa een-gang bærer Præg af Emnet og af Talerens Subjectivitet. Kun disse to Love, som ere saa langt fra at modsige hinanden, at de meget mere staae i indbyrdes Forbindelse, anerkjende vi med Hensyn til Prædikenens Form.

Hvad de almindelige Former angaaer, som man kan skjælnes hos Prædikanterne, saasom den psykologiske Form og den logiske Form, den Prædikesform, hvor Alt skrider frem i fortløbende Sammenhæng, og den, hvor der findes flere sideordnede Udviklinger eller Forgreninger, den analytiske og den syntetiske Prædiken, da ere disse hverken fremgaaede af nogen Overeenskomst eller af nogen Kunst; de ere ikke saameget forskellige Former, som Tanker, Synspunkter, Maader at opfatte Prædikens Emne paa. De ligge i selve Emnerne og i den menneskelige Aand forud for enhver Overlevering.

Imellem en kunstig Form og en naturlig Form er der den samme Forskjel som mellem de to physiologiske Systemer, af hvilke det ene vil ndlede Hjerneskallens Opvoininger af Hjernens indre Udviklinger, medens det andet vil forklare selve disse Udviklinger af Hjerneskallens Opvoininger; efter det ene System udtrykkes det Indre ved det Ydre, efter det

*) Maury, Éloquence de la chaire. Chap. LXXII. De l'onction. — See Maßillon, Slutningen af første Deel af hans Prædiken sur l'aumône.

andet tvinges og bestemmes det Ydre ved det Indre, efter det ene underordnes det Ydre under det Indre, efter det andet det Indre under det Ydre. Vi for vort Bedkommende ville, at det Ydre skal fremgaae af det Indre, og vi give med Hensyn til Formen ingen anden Regel end denne.

Men denne Regel give vi ogsaa; og for at iagttage den, maa man have en fast og bestemt Billie dertil; thi de vilkaarlige Former ere bestandig paa rede Haand, eller, rettere sagt, da vi ere opvoxede i deres Midte, have vi Moie med at nnddrage os deres Herredømme. Men man maa vel lægge Mærke til, at selv de naturligste Former, formedelst en slavisk og ufornuftig Efterlignelse, stræbe hen til at blive faste og vedtagne Typer; det er et flydende Legeme, som bestandig er nær ved at styrknes, og som ved Varme og Bevægelse uophorlig maa vedligeholdes i eller føres tilbage til den flydende Tilstand, for at det saavidt muligt netop kan have den Form, som passer for vort Emne, vort Diemeed og vor aandelige Eiendommelighed *).

Bed Prædikens Form forstaaer jeg ikke alene Talens Plan eller Construction, men ogsaa Tonen, Sproget, ja selv Emnerne; thi det vilde være at forandre Noget ved Prædikens Form, naar man indførte nye Emner i den; disse vilde kun være Formen for en Handling, hvis hele Eiendommelighed og Særegenhed bestaaer deri, at den skal være en Tale om guddommelige Ting. Hvis man altsaa gjorde en from Mands Liv til Thema for en Prædiken, saaledes som Katholikerne gjore med deres Helgeners Liv, saa vilde man kun forandre Formen og ikke Gjenstanden for Prædikenen, efter som et Liv ligesaa godt kan tjene til Text for en Prædiken som et Ord. I selve dette Thema vilde der da atter blive

*) See Herders Briefe das Studium der Theologie betreffend. Bd. I.

Spørgsmaal om Formen; men dette Spørgsmaal vilde være af ringere og mere underordnet Betydning.

Altsaa, hvilken Udstrækning man end giver Begrebet Form, saa troer jeg, at man kan sige, at vi bevæge os indenfor altfor snevre Grændser, og at vi uden Grund binde os til disse.

Der gives en vis Gensformighed, en altfor stadig Tilbagevenden af den samme Form. Den ene Tale ligner den anden, den ene Prædikant ligner den anden*).

Tager man hver enkelt af vore Prædikener for sig, da er der noget Stivt og Skolemæssigt ved deres Construction; midt under alle Ting's Fornylse, og paa en Tid, da man, som Følge af et almindeligt Estersyn, har affskaffet Alt, hvad der altfor meget fjerner Midlet fra Diemedet, har Prædikenen alene bevaret en noget forældet Dragt.

Selv Sproget har antaget en bestemt Dragt. Det være langt fra os ikke at elske og anbefale et bibelsk Sprog: Religionen har sit eget Sprog, sine egne Udtryk, som den har indført for at benævne nye eller fornyede Forestillinger; thi ved Christendommen „er Alt bleven nyt“ (2 Cor. 5, 17), og altjaa maatte Udtrykkene ogsaa følge med. Men man maa ikke troe sig forpligtet til kun at nævne Tingene ved de Navne, som Bibelen har helliget. For bedre at kunne gengive de hellige Skribenters Aand bor man ikke saameget efterligne dem, som snarere lade sig beaande af dem. — De have benyttet sig af den Frihed, som vi nægte dem. — Man bor ikke afholde sig fra de Enemærker, som de kunne synes at have afholdt sig fra, men som de i Virkeligheden ikke have havt nogen Leilighed til at betræde. Efter Prædike-

*) Om Individualiteten, der saa sjældent viser sig i Henseende til Formen af Prædiken, see *Theremin, Die Bereitsamkeit eine Tugend*. Anden Udgave. Berlin 1837. Pag. XXIII. i Indledningen.

stolens gamle Purisme vilde Paulus have handlet urigtigt ved at anføre Aratus og Epimenides (Ap. G. 17, 28; — Tit. 1, 12). — Det er vistnok sandt, at vi bør vogte os for at gjøre Kirken til et Samlingssted for alleslags verdslige Grindringer, som vore Tilhorere, hvis de ellers have handlet ret, have ladet udenfor; men det vilde være meget gavnligt at nævne visse Ting ved det Navn, som det sædvanlige Sprog giver dem*).

Den Regel at prædike over en Text er god; jeg giver den mit Bisfald, forudsat at den tilsteder Undtagelser; det burde være tilladt at prædike uden Text eller over to forenede Texter.

Vi bør, med al Erbodighed for vort Embede og vor Menighed, paany sætte os i Besiddelse af alle vore Fordele: „Alle Ting ere vore“ (1 Cor. 3, 21).

Men lader os vogte os for den Tænkemaade, der bestandig higer efter noget Nyt, som foretager Forandringer blot for at have den Fornoielse at forandre eller at vise sig uafhængig.

Iblandt de mange Fortrin, der i saa høi Grad anbefale Homilien, er ogsaa den, at den næsten nøder os til at bryde nogle af de overleverede Former for Prædiken, idetmindste dem, der angaae Talens Bygning.

Hvad Foredraget angaaer, som er Legemets Beltalenhed, da ere de vigtigste Regler kun negative. Man maa huske paa, i hvor høi Grad Mængden staaer under Indflydelse af det Udvortes; man bør, saavidt muligt, ikke ville prædike, men tale. Slette Vaner, slette Overleveringer forplante sig bestandigt; gode blive slette ved en uforstandig Efterligning. (Theatralisk Optræden, Plathed, formegen Ugeneerthed).

*) See Burk's Betragtninger over simplicitas catechetica.

§ 8. Festtaler og Veilighedstaler.

Vi have sagt, at Christendommens Grundtanke og fornemste Folger bør komme tilsynne og give sig tilkjende i enhver Prædikene: hvormeget mere bør de da ikke være udbredte i den hele Rækkefølge af Prædikener! Men heraf følger ikke, at de Prædikener, som holdes paa Festdage og paa de Søndage, der gaae forud for disse (Adventuger og Fasteuger), ikke bør have en eiendommelig Charakter. Disse kirkelige Mindefester ere ærværdige og af stort Værd, og omendstjondt det evangeliske Aar væsentlig har eet og samme Indhold, saa forhindrer dette dog ikke, at det jo meget vel kan have Dieblikke, som blive stærkere betonedede. Dette er godt og velkomment for Alle; og man maa tage Hensyn til den sorgelige, men desværre ubestridelige Kjendsgjerning, at disse Tider hos os ere de eneste, som drage visse Medlemmer af Menigheden til Kirkerne. Man kan være alvorlig og hoitidelig i ethvert Omne, selv om det er taget af den kristelige Moral; dette gjælder f. Ex. om Manuel, der paa en Communionssdag prædikede over det femte Bud; men i Almindelighed bør man prædike over Festen.

Jeg anseer det ikke for rigtigt at udmærke Fastedagen alene ved mere levende og mere sammenhobede Bebreidelser; den bør betragtes fra et folkeligt og nationalt Standpunkt; det er et Folk, der som Folk kommer at ydmyge sig for Gud.

De Prædikener, der holdes som Forberedelse til Nadveren, frembyde et meget vanskeligt Stof. Der behøves megen Fact og funde og bestemte Anskuelser om Communionens Væsen og Forpligtelse.

Vi ere ikke kaldede til at prædike over foresaldende Begivenheder; men Begivenhederne kunne, naar de benyttes med Skjonsomhed, afgive en fortrinlig Text for vore Prædikener.

I ethvert Fald er der en dobbelt Opgave: at gjøre det Evige nærværende, og, om jeg saa maa sige, at gjøre det Nærværende evigt. Naar det paa den ene Side er usfelt, kun at betragte en forefaldende Begivenhed som Kilde til oratorisk Effect, saa vilde det paa den anden Side være urigtigt, om man ikke, i opbyggelig Betydning, drog den fulde og udstrakte Fordeel deraf. Den bedste Veiledning i et saadant Tilfælde er et christeligt Hjertes Genfold, og det sande Synspunkt erholdes ved Bønnen. Det er ikke Enhver, som forstaaer den Kunst at anvende sine Hentydninger og sindrige Vendinger; men Enhver finder i Evangeliets Alvor det rette Maal, den rette Grændse og den rette Vaersomhed.

§ 9. Forskjellige Spørgsmaal med Hensyn til Prædiken.

Prædikens Længde. — Længde og Korthed ere i en vis Henseende relative Begreber. En Prædiken, hvor man føler, at man skrider frem, synes mindre lang, medens derimod en Prædiken, hvori der ikke er nogen fremskridende Ideeudvikling, altid synes lang. Man maa altsaa ikke dvæle for meget ved Enkeltheder, men give Talen en progressiv Bevægelse*).

Men der gives ogsaa noget Absolut i Spørgsmaalet.

„Troer mig, det er af Erfaring og af lang Erfaring, at jeg siger Eder Følgende: Jo Mere I sige, desto Mindre vil man huse deraf. Jo Mindre I sige, desto mere Gavn vil man have deraf. Ved at overlæsse Tilhørernes Hukommelse svækker man den, ligesom man slukker Lamper ved at helde for meget Olie i dem, og ligesom man kvæler Planter ved at vande dem altfor rigeligt. Naar en Prædiken er alt-

---

*) Sammenlign i denne Henseende Bourdaloues Prædiken over la Passion med Massillons over Consummatum est.

for lang, saa glemmer man Midten over Slutningen og Begyndelsen over Midten. Middelmæssige Prædikanter ere antagelige, naar de blot kunne fatte sig i Korthed, og udmærkede Prædikanter blive besværlige, naar de ere altfor vidtløftige“*).

Man maa i Virkeligheden ikke stole for meget paa sin Tilhorerkreds. Navnlig paa Landet kan en spændt Opmærksomhed ikke vedligeholde sig længe; men der er en altfor fort Prædiken ogsaa en Forargelse. Man har ligesom en Følelse af, at alvorlige Anliggender ikke kunne og ikke bør berøres altfor løseligt.

Gjentagelse af Prædikener, det vil sige, den Bane at gjenoptage efter nogen Tids Forløb Prædikener, som allerede eengang ere blevne holdte. — Det Standpunkt, hvorpaa man bør stille sig, er følgende. — En Prædiken kan være sand paa to Maader: naar den er et Udtryk for Sandheden og et Udtryk af Prædikantens Individualitet. — Det Tilfælde kan indtræffe, at man Intet har at forandre eller rette i en Prædiken, at man kan underskrive hvert Ord i den, og at man dog ikke gjenfinder sig selv i sin Prædiken eller sin Prædiken i sig selv. — Det er ingenlunde min Hensigt at forbyde Gjentagelsen af en god Prædiken, som jo desuden kan modificeres i Overensstemmelse med Prædikantens sieblikkelige Tilstand eller Menighedens sieblikkelige Trang. Men man maa vogte sig for Misbrug. Det varer ikke længe, inden man danner sig en meget rummelig Samvittighed, og tilsidst driver man det til en latterlig og skammelig Yderlighed.

Bør man lade Andre prædike i sit Sted? —

---

*) Guide de ceux, qui annoncent la parole de dieu, contenant la doctrine de saint François de Sales. Lyon 1829. Pag. 80.

Hensyn til Menigheden kan i visse Tilfælde retfærdiggjøre den Præst, som lader Andre prædike i sit Sted; hvorfor skulde man forholde Menigheden en god Føde, som tilbydes den, eller den Fordeel at høre de samme Sandheder af to Munde eller under to forskjellige Former? Hvorfor skulde man nægte sig selv en maaskee nødvendig Hvile og den Fordeel at høre en Prædiken? — Men paa den ene Side kræver det Ansvar, som hviler paa os, at vi ikke lade Andre prædike i vort Sted end Saadanne, som vi ubetinget kunne stole paa; for det Andet vilde Sammenhængen og Forbindelsen i Underviisningen lide ved altfor hyppige Afbrydelser; — og endelig vilde en altfor stor Redebonhed til at overlade eller tilbyde Andre vor Prædikestol ikke undlade at nedsætte os i vor Menigheds Agtelse. — Paa det Spørgsmaal: „Men naar vi ere syge?“ — svarer Harme: „Vær ikke syg“*). Jeg vilde hellere sige: Indbild dig ikke, at du er det.

Hvorledes man skal forholde sig for Prædikenen. — For Prædikenen maa en aandelig Spærgelse finde Sted, „saasom man, siger Saint-Cyran, maa frygte mere for at fortørne Gud paa Prædikestolen“**). Man maa fordybe sig i Følelsen af sin Uværdighed og sin Afmagt; man maa slaae sig for sit Bryst ligesom Tolderen. Det er at stjæle et Hverv, naar man paatager sig det uden at være kaldet dertil; det er ogsaa at stjæle det, naar man ved Beskæftigelsen dermed ikke bevarer en passende Stemning. Den, som folte en kjædelig Selvtillid, en Lyst til at vise sig, vilde være i en meget beklagelig Stemning. — Man maa bede, ikke alene for sig selv eller med en Følelse af egoistisk Ungstelse, men i Særdeleshed for Menigheden. At bede for sig

*) Pastoraltheologie I., Pag. 27.

***) Saint-Cyran, Lettre XXXI. a M. le Rebours.

selv er gavnligt og nødvendigt; men man maa ikke dvæle forlænge derved. Man beder altfor lidt for sin Næste, og det er Grunden til, at man beder ilde for sig selv. Hjertet maa være fuldt af Fødselsmerter, indtil Christus faaer Skikkelse i Sjælene (Gal. 4, 19),

Hvorledes man skal forholde sig efter Prædikenen. — Der gives efter Prædikenen en Dvælse, som ikke er mindre nyttig end den Forberedelse, der er gaaet forud for den. Denne Dvælse indbefatter følgende Acter:

Erfjendtlighed mod Gud fordi han har forundt os den Gæve, at prædike Livets Ord, fordi han har givet os Kraft dertil, og fordi han har bevaret os for Bildfarelse og Misgreb;

Admygelse og aandelig Spægelse: man bør erkjende sig selv uværdig til Udøvelsen af et saa stort Embete og fuldkommen fordybe sig i Følelsen af denne sin Uværdighed;

En samvittighedsfuld Selvprøvelse og Anger over Tungens aabenbare og Hjertets hemmelige Synder, som maatte være begaaede paa Prædikestolen;

Bøn: man bør, efterat have plantet og vandet, bede Gud om at give Bægt.

Alt dette kan forblive blotte Stemninger; men det er gavnligt at omsætte disse Stemninger i Handlinger. Giv disse Følelser en bestemt Form og et bestemt Udtryk*).

Prædikanten bør vide, hvad man tænker om hans Prædiken. — Her gaaer det ikke an at gjøre en ubetinget Anvendelse af Apostelen Paulus's Ord: „Mig er det saare Lidet at dømmes af Eder eller af en menneskelig Ret“ (1 Cor. 4, 3).

*) See herom le Guide de ceux qui annoncent la Parole de Dieu. Pag. 217.

Theremin mener, at der ikke gives noget absolut Kriterium paa en god Prædiken uden Bevidstheden om at have søgt Guds Vre*). Ikkedestomindre er det dog vigtigt at blive advaret for at kunne rette sine Feil.

Der gives indirecte eller tause Paamindelser, som aldrig ville mangle os, hvis vi ville modtage dem. Der gives Lovtaler, som i Grunden indeholde en Dadel, og paa den anden Side gives der en Dadel, som i Grunden indeholder Roes, og en Tausshed, som taler. Vor Menigheds Physiognomie, dens tause Andagt ville langt bedre end synlige Tegn paa Bevægelse vise os, hvad der foregaaer i den. — Men der gives mange Ting, som vi aldrig eller idetmindste aldrig tilfulde ville faae at vide, fordi der vilde hore formegen Oprigtighed til at sige os det eller formegen Indsigt til at udfinde det. — Og i den Afsondring, i hvilken vi leve, ville vi ikke blive advarede, hvis vi ikke selv gjøre os Umaage derfor.

Faites choix d'un censeur solide et salutaire
Que la raison conduise et le savoir éclaire,
Et dont le crayon sûr aille d'abord chercher
L'endroit que l'on sent faible et qu'on veut se cacher**).
Aimez qu'on vous conseille et non pas qu'on vous loue***).

For at finde en saadan Censur, ere vi ikke udelukkende henviste til en Collega; vi kunne finde ham mellem vor Menigheds ringeste Medlemmer. En jævn Mand af Sognet,

*) „Han har Grund til at være tilfreds, dersom han af al Magt har bestræbt sig for at behage Gud og ham alene. Dette er ikke alene et godt Tegn, men det eneste sikke Tegn paa en Prædikens Værd; og man vil komme til den Erkjendelse, at intet Andet, . . . ikke engang den Betsignelse, som kan være forbundet med en Prædiken, kan erstatte denne Garanti.“ (Theremin, Die Beredsamkeit eine Tugend. Pag. VI).

***) Boileau, *L'Art poétique*. chant IV.

***) Sammesteds. Første Sang.

en fattig Kone, ja selv et Barn kan være det. Man maa vistnok anvende Forsigtighed og ikke gaae hen at raadfore sig med den Første den Bedste om enhver Ting; men man maa dog søge at faae Sandheden at vide, gjøre Alt for at faae sine Feil rettede.

Om den umiddelbare Virkning eller det umiddelbare Indtryk af Prædikenen. — Denne Virkning skuffer meget ofte vor Forventning, baade i god og i slet Betydning. Mange Prædikanter ere blevne forbausede ved at see mindre Virkning netop af saadanne Prædikener, af hvilke de havde ventet det største Udbytte, og omvendt. — Mange Prædikener, som først efter et langvarigt Arbejde ere blevne afpressede en ængstet Sjæl, og som ere blevne udarbejdede under en dybtfølt aandelig Armod, ere blevne rigeligere velsignede, have frembragt større Virkning end andre, som vare blevne forberedte i en begejstret og bevæget Stemning. Der hvor Begeistring, Hufommelse og Varme have svigtet, hædes det stundom, at Straalen, som er gaaet igjennem Glasfæt uden at varme det, tænder paa den anden Side*). Vi ere meget ofte kun en Anledning for de guddommelige Velsignelser**).

Disse Erfaringer ere nyttige, ja selv nødvendige; de forhindre os fra at tilegne os Gien for det heldige Udfald af vore Bestræbelser og fra at sige i vort Hjerte: Jeg har gjort mig selv (Ps. 100, 3). De vise den menneskelige Egenfjærlighed tilbage, som altid fortjener at hædes, og navnlig i dette Tilfælde. Men vi vilde gjøre en meget slet Brug af disse Erfaringer, hvis vi uddroge den Slutning deraf, at det

*) See herom en Anekdote, som er meddeelt af Burk, Pastoraltheologie in Beispielen, I., Pag. 241.

***) Burk sammesteds, I., Pag. 276.

er ligegyldigt, om man gjør sig Umage eller ikke. De bør kun lære os ikke at tabe Modet og ikke at hovmode os.

Om Frugterne af Prædikenen. — Det Ord: „I skulle kjende dem af deres Frugter“ (Math. 7, 20), kan ikke ubetinget anvendes paa Prædikanterne. Frugterne, idetmindste de synlige, staae ikke altid i nøiagtigt Forhold til Jveren og Dpoffrelsen.

Det er vigtigt, at Guds Naabe anerkjendes som den overste Magt, og at vi ikke fristes til at betragte os selv som Dem, hvem det heldige Udfald fornemmelig maa tilskrives. Det er gavnligt, at vi ved at see Den, der efter vor Formening har saaet Mindre, høste Mere, vænne os til den Taufe, at Gud er Herren.

Det er ligeledes vigtigt, at vi ikke stille Gud Betingelser, i den Forstand, at vi ikke ville saaе uden paa den Betingelse, at vi høste. Vi maae være tilfredse og takke Gud for at have saaet, selv om vi ikke skulde høste. Aanden i det præstelige Embede er i denne og flere andre Henseender fortræffeligt skildret med saa Ord i Joh. 4, 36—37: „Hvo som høster, saaer Lon og samler Frugt til et evigt Liv; paa det de skulle glæde sig tilhobe, baade den, som saaer, og den, som høster. Thi herudi er hiint Ord sandt: Een saaer, og en Anden høster.“ — Med saameget mere Grund maa man da finde sig i at vente: det er vigtigt, at vor Tro og Bonnens Aand i os bleve ovede ved at vente. Et stadigt Held, en Hofst, som bestandig indfandt sig i det bestemte Dieblif, vilde være farlig for os. „Tab ikke Modet, fordi du ingen Nytte seer af den Omhu og Veiledning, som du yder din Menighed; Gud belønner ikke altid ved et oieblikkeligt og synligt Held sine Tjeneres Jver: udstrø kun stadigt den hellige Sæd, dyrk og vand; Han, som giver Bægt, skal vel vide at bringe den til at give Frugt i sin Tid: vi ville saa gjerne

have contant Betaling for vore Bestræbelse ved at see oieblikkelige og synlige Frugter af dem; men Gud tilsteder det ikke af Frygt for, at vi skulle tilskrive os selv og vore svage Gvner, hvad der kun kan være et Værk af den guddommelige Naade*)."

Forøvrigt maa man gjøre sig det klart, hvad man forstaaer ved Frugter. Der kan gives mange Frugter der, hvor man kun seer faa. Det er ikke, naar de ere spredte paa Markerne, men naar de ere samlede i Laderne, at man kan tælle dem. Naar man rundt omkring sig seer Uttringer af en religios Opvækkelse, Bibelen udbredt i Overflodighed, Guds Ord prædiket med Iver, saa kan man vel sige: En Luftning fra den Evige er gaaet hen over dette Sted. Men det er Kornet, som begynder at spire, det er endnu ikke Høsten. Denne bestaaer i Helliggjørelse, i Kjærlighed, i et ydmygt og luttret Livs fulde Indhold.

Et temmelig overfladisk Indtryk kan vække megen Opfigt og frembringe stor Bevægelse. Et dybt Indtryk kan virke mere lonligt. Man maa ikke nære for store Forhaabninger om Virkningerne af hiint og ikke have formegen Mistillid til Virkningerne af dette. Efter en taaget Solopgang hændes det stundom, at Solen gjennembruder Skyerne, og at det bliver en smuk og varm Dag; til andre Tider er Morgenrøden straalende og Dagen kold og regnfuld.

Uden at forglemme, „at der kun er faa Udvalgte“ (Math. 22, 14), eller, at „Porten er snever, og at de ere faa, som finde den“ (Math. 7, 14), maa man dog bestræbe sig for at vinde mange Sjæle og ikke i Forveien lade sig noie med et ringe Antal af Indviede. Iblandt Frugterne af en god og

*) Massillon, Neuvième discours synodal: de l'avarice des prêtres.

tro Prædiken maa man ikke alene regne den bestemte og veebliffelige Opvækkelse af et lille Antal Sjæle, men ogsaa en vis Forbedring af et stort Antal. I en Inventarieliste maa Alt tages med og Intet overvurderes. Den, som har indført Orden i sin Familie og i sine Sædvaner, er allerede tilbøielig til at finde Behag i en høiere Sandhed. Og hvorfor skulde Præsten ikke være sit Fædrelands Belgjører, hvorfor skulde han ikke bestræbe sig for at stifte Orden og godt Forhold og udbrede Dyd og ærbare Sæder mellem Folket?

Om at gjøre Lykke som Prædikant. — Man kan bæere en simpel Blomstring med Navn af Frugt og forvegle Bifald med Betsignelse. Der er nu ikke alene en stor Forskjel mellem at virke til Betsignelse og at gjøre Lykke; men dette Sidste er endogsaa saa langt fra at være et Middel for det Første, at det meget mere ofte hindrer og modarbejder det.

Det er farligt at være yndet*), fordi den Tilfredsstillelse af Egenkjarligheden, som man føler derved, og som man sætter Priis paa, til Slutning bringer En til at tage Midlet for Diemedet og forleder En til Indrømmelser, som efterhaanden føre til Utroskab. Man har da to Herrer; men „Jngen kan tjene to Herrer; thi han maa enten hade den ene og elske den anden, eller holde sig til den ene og foragte den anden“ (Math. 6, 24).

Man skuffer sig let med Hensyn til sine egne Tilbøieligheder og Bevæggrunde. Den overspændte Stemning, hvori man kommer derved, antager man let for en fordoblet Jver**); man tager ogsaa let en vis Bevægethed for Selvelse, og en vis Belvilliens Barme, som man giver til Bytte for den, man modtager, for christelig Kjarlighed. Man kan erkjende

*) See Omicron, Lettres de J. Newton, I., Pag. 145.

***) See Omicron, I., Pag. 147.

en saadan Begeistrings og Ivers sande Værd ved at prøve sig selv paa de enkelte Sjæle, hvoraf Menigheden bestaaer: man vilde da maaskee ikke kunne gjenfjende sig selv. Er man ligesaa varm, ligesaa begejstret som paa Prædikestolen, saa var der virkelig Iver tilstede; — men føler man sig ikke ret hjemme, saa er det et Tegn paa, at Egenskærlighed har været med i Spillet.

Det er gavnligt for en Prædikant, som den almindelige Mening har hævet til Skyerne, at see sig i nogen Tid forladt eller ført tilbage til sit rette Standpunkt. Man lærer da, hvad man er; og hvis man modstaaer denne Krisis, saa kommer Selvvelsen. Enten udover man da sit Embede kun som et Haandværk, eller ogsaa Iintres Bevæggrundene.

Imellem Gudest og stadig Ugunst gives der et Punkt, hvorunder man ikke bør ønske at synke, men hvorover det ikke er nødvendigt at have sig. Og affeet fra enkelte sjældne Tilfælde turde det maaskee vise sig, at den sande Betsignelse og Frugt netop bliver dem til Deel, som i Henseende til Gaver hverken have modtaget Armod eller Rigdom, men som Gud kun har givet deres daglige Brød.

Hvad Ugunst angaaer, da gives der to Arter af den. Den ene beroer paa, at man har noget mod Præstens Person; den vil vistnok Ingen attraae. Anderledes forholder det sig med den Ugunst, som staaer i Forbindelse med Læren. Den kan ifølge sit Væsen endogsaa blive Gjenstand for ærgjerrig Attraa, og jeg troer ikke, at den er uden Fare. Jeg vilde ikke ansee den for farlig, hvis den var uadskillelig fra Trofskab; thi hvad der er nødvendigt, kan ikke være farligt, eller Faren bør idetmindste i saa Fald ikke komme i Betragtning. Men det er netop Spørgsmaalet, om denne Ugunst er uadskillelig forenet med Trofskab. Der gives dem, som mene det, og som i den Grad ere overbeviste herom, at de

gjøre denne Ugunst til Pligt. Selv om den virkelig var uundgaaelig, saa burde man dog afvente den og ikke fremfalde den, og i ethvert Fald ikke endnu hertil foie den, som kommer af vor Maade at fremstille Sandheden paa. Jeg troer, at man, naturligtviis med Jagttagelse af den strengeste Redelighed, bør gjøre Alt for ikke at blive ilde lidt paa den ene eller den anden Maade; thi naar Grændsen mellem Gnnst og Ugunst først eengang er overskreden, saa ligger i begge Tilfælde den Fare nær at søge sig selv paa Prædikestolen. — Allerede den Overbeviisning eller den altfor stadigt foresvævende Tanke, at man vil blive desto mindre yndet, jo mere tro man er, stiller En paa et falsk Standpunk, giver Ordene Bitterhed, lader En indtage en fjendtlig Stilling*), osv.

Saameget om Retsspørgsmaalet. Hvad nu Kjendsgjæringen angaaer, da troer jeg, at det ved mangfoldige Exempler er beviist, at en tro og samvittighedsfuld Prædiken ingenlunde altid svækker Agtelsen eller Hengivenheden for Prædikanten.***) Dernæst betænker jeg mig ikke paa at sige, at Evangeliet ikke vilde være et sandt Evangelium, hvis det flod ind i Sjælene med ligesaamegen Lethed og Behagelighed som den naturlige Religions eller Moralphilosophiens Væresætninger, saalange Guds Aand ikke har aabnet Hjerterne for de ophøiede Sandheder, der i Begyndelsen ere ligesaa bittre, som de senere ere vederqvægende for Sjælen. I den evangeliske Prædiken ligger der altid en Spire til Ugunst, en bitter Forsmag, som giver sig tilkjende selv i saadanne Tider, hvor Rettroenhed er bleven populær og, saa at sige, til en Mode; et Tilfælde, som kan indtræffe. Der gives ogsaa Tider, hvor en almindelig Modstræben mod Evangeliet og paa samme

---

*) Omicron, I., Pag. 144.

***) Omicron, I., Pag. 143.

Lid en hemmelighedsfuld Trang dertil fremtræde mere levende, og hvor Alle enten ere besjælede af heftig Kjærlighed eller heftigt Had til Evangeliet. Men i Almindelighed vil Prædikantens Viisdom i denne Henseende grunde sig paa følgende tre apostoliske Tanker: „Mig er det saare Lidet at dommes af Eder eller af en mennefskelig Ret“ (1 Cor. 4, 3); — „Retfærdighedens Frugt saaes i Fred“ (Jac. 3, 18); — „Derfom det er muligt, da haver Fred med alle Mennefsker, saavidt det staaer til Eder*)“ (Rom. 12, 18).

Andet Kapitel.

Katechisation.

§ 1. Dens Bigtighed og dens Gjenstand.

Denne Embedsgjerning er en af de allervigtigste. Naar den religiøse Underviisning opfattes og drives paa den rette Maade, fornyer den bestandig Kirkens Grund og udgjør den væsentligste og værdifuldeste Bestanddeel af den Overlevering, hvorved Christdommen forplanter sig fra Slægt til Slægt ikke alene som Være, men ogsaa som Liv. Den Bigtighed, som den egentlige saakaldte Prædiken har i denne Overlevering, vil blive desto større, jo mere den henvender sig til Tilhørere, som ere blevne forberedte ved Religionsunderviisning.

Katechisationen er gavnlig for dem, der nærmest ere Gjenstand for den; gavnlig for Menigheden, der ligeledes trænger til Religionsunderviisning og modtager den i Fore-

*) Chrysostomus har med meget Eftertryk skildret den Fare, som er forbunden med Altraa efter Gunst og Frygt for Ugunst. (De Sacerdotio, Lib. III., c. 9, og Lib. V., c. 2, 4, 6 og 8).

ning med Barnet; gavnlig for Præsten selv, som for at gjøre Religionen forstaaelig for Børnene, bestandig nødes til at beslitte sig paa en eenfoldig Fremstilling og paa at give hver Ting dens rette Navn. Af alle disse Grunde fortjener den den omhyggeligste Pleie; herpaa har den desuden Krav paa Grund af sin Vanskelighed, som, om den end i høist ulige Grad føles af de forskjellige Præster, dog ikke er ubetydelig for nogen; thi for at kunne katechisere godt udfordres ikke alene alle de Egenskaber, som ere Betingelsen for en god Prædiken, men ogsaa andre særegne. Den, der katechiserer godt, vil ikke prædike slet; men En, der prædiker meget godt, kan katechisere meget slet.

Det er vistnok sandt, Katechisationen har meget Afstræfende, som Prædiken ikke har; men den har ogsaa sine eendommelige Tillokkelser, som Prædikenen ikke har.

Det er fremdeles sandt, at den møder en frygtelig Hindring i den ringe Overeensstemmelse, eller rettere, i den Contrast, som der er mellem den Underviisning, Barnet modtager af Præsten, og den, som det ellers modtager af Verden og sin egen Familie. Men forsaavidt denne Hindring ikke er væsentlig uovervindelig, fremstiller den sig for os ikke som en Hindring, men snarere som en Bevæggrund til at anvende mere Omhu paa denne Deel af det præstelige Embede, og som Aarsagen til dens Indstiftelse.

Gjenstanden og Opgaven for den religiøse Underviisning er ikke blot at lære Børnene deres Religion (som om de allerede havde den, eller som om den var deres, forend de have lært den), men at grundlægge et christeligt Liv i dem.

Katechisationen er ganske vist en Underviisning i dette Ord's sædvanlige Betydning; men den er endnu mere en Indvielse i det christelige Livs hellige Hemmelighed. „Mine

Børn, hvilke jeg atter foder med Smerte, indtil Christus faaer sin Skikkelse i Eder" (Gal. 4, 19).

Man bør ikke altid foretrække de forstandigste Børn eller dem, som give de bedste Svar, men altid være villig til at anerkjende Hjertets Overlegenhed selv hos de meest indskrænkede Aander. De Svar, som komme fra Hjertet, have langt mere Værd end de bedste, Forstanden kan indgive. Et tungnemt Barn, som prøver vor Taalmodighed, er maaskee alvorligere end et forstandigt Barn, paa hvem vi odse vore Kjærtegn.

§ 2. Almindelige Grundtræk af den christelige Børnelærdom. — Den religiøse Underviisnings Kilde og Methode.

Underviisningen som saadan maa være saa grundig og fuldstændig som muligt; men man maa fremfor Alt søge at indvirke paa Villien og paa Livet. Den bør derfor hverken bære Præg af Tilfældighed eller af et altfor moisommeligt Arbejde, (hvad der altfor meget beskæftiger Aanden, lader ofte Hjertet uberørt); den bør ikke formeget ligne en blot Belæring eller være af den Besskaffenhed, at den kunde efterlade en mindre behagelig Erindring. Præsten bør gjøre Sit til, at Barnet sit hele Liv igjennem gjerne mindes denne Underviisning. Disse Underviisningstimer bør have et opbyggeligt Præg; Barnet maa have Følelsen af Selvvirksomhed*); Religionsunderviisningen maa have Charakteren af en Cultus*). Selvvirksomhed og Andagt, disse to Betingel-

*) Denne Følelse af Selvvirksomhed vedligeholdes ved Spørgsmaal, som afbryde Udviklingen.

***) See herom en Bemærkning af Madame Necker i hendes *Education progressive*: „Religionen vil aldrig kunne vise sig i sin helligste Skikkelse for de Unge, dersom Religionsunderviisningen ikke er en Cultus.“ (6te Bog Kap. 2).

ser, som gjensidig gjennemtrænge hinanden, har man altfor meget tabt af Syne.

Hvor skal Barnet finde sin Religion? Alt, hvad det selv kan udfinde, skal og maa det udfinde; men det er kun Lidet; alt det Dvrige indeholdes i Bibelen. Det er altsaa Bibelen, man maa lære det at kjende*). Katechismen forudsætter Bibelen; den sammensætter kun dennes Indhold i et klart Overblik og bringer det i System; og, i Forbigaaende sagt, dens Anvendelse efter Bibelen har ikke de samme Ulemper og Misligheder som dens Anvendelse før Bibelen. At affkaffe Katechismen vilde være en forfærdelig Bolds handling; men det vilde dog være endnu forfærdeligere, om man banklyste Bibelen fra Religionsunderviisningen.

Det er ved deres gjensidige Sammenfletning i hinanden, at Bibelens Forestillinger, i Lighed med Muskelfibrene i et levende Legeme, faae Liv for Barnet. At adskille vilde være det Samme som at dræbe. Der gives Kjendsgjerninger, som Forstanden kan adskille og udfondre; men i Virkeligheden, i Livet er Intet isoleret, og alle hine Individualisationer, alle hine Personificationer og alle hine Begreber, som Katechismen opstiller, ere blotte Fictioner. Alle Sandheder ere kun forskjellige Sider eller forskjellige Anvendelser af een og samme Sandhed.

Men Anvendelsen af Bibelen har ogsaa sine Vanskeligheder; man maa ikke indlade sig derpaa uden efter en moden Overveielse; der maa lægges en formelig Plan. Det gjælder om at indsee, hvorledes man skal læse, hvad man skal læse, og hvormed man skal begynde; og dernæst gjælder det ogsaa om at beregne Alt efter den Tid, der staaer til vor Naadighed.

---

*) See le Semeur, 9de Bind Nummer 27, Artiklen om den hellige Historie af Morel, — og i Anhanget Anmærkning VIII.).

§ 3. Raad til Katecheten.

Det vilde være ønskeligt, at Præsten begyndte med de yngste Børn, saa at han, ved i flere Aar at have dem under sin Veiledning, kunde have Tid til at gaae gradviis frem i deres Underviisning. Nu, da han kun har dem saa kort en Tid, indseer jeg nok, at han er nødt til at bruge Katechismen. Men hvad enten han er nødt dertil, eller Katechismen først benyttes efter Bibelen, saa kræver, navnlig i det første Tilfælde, Brugen af denne Lærebog megen Omhu. At forfatte en Katechismus er et meget vanskeligt Arbejde; der gives kun saa gode. Ceteris paribus vilde jeg foretrække den meest elementære, en saadan, som, affattet efter en christelig Plan og knyttende Alt til nogle ganske saa Principer, overalt kun fremstillede Grundideerne, men saaledes at de udtryffedes med Kraft og Følelse. Endnu i vore Dage vilde jeg blandt alle mig bekendte Katechismer foretrække Luthers. Føiede man hertil en Samling af Skriftsteder, havde man Alt, hvad man behovede.

Den offentlige Katechisation maa, hvad enten den knyttes til Bibelen eller til en Lærebog, være beregnet paa den Tilhørerklasse, for hvilken den nærmest er bestemt, altsaa paa Børnene. Vel maa man ønske, ogsaa at kunne bringe Børne til at finde Smag deri og til at overvære dem; men man maa dog ikke af den Grund troe sig forpligtet til at forandre Noget ved dens eiendommelige Beskaffenhed; dette vilde ikke alene være at handle samvittighedsløst imod Børnene; men ogsaa for de Børne vilde det snarere være til Skade end til Gavn. Religionen er aldrig mere hjertegribende, Underviisningen er aldrig mere grundig, end naar Christendommen opfattes og fremstilles fra Barnets Standpunkt; og at fremstille den paa denne Maade er det bedste Middel til at hid-

loffe de Børne, for hvem en god Katechisation er langt mere tiltrækkende end selv den bedste Prædiken.

Men hvad enten den er offentlig eller privat, saa maa man forberede sig godt dertil og ikke tænke ved sig selv: det er jo kun med Børn, jeg har at gjøre; thi her, som overalt, gjælder det Ord: „maxima debetur puero reverentia” *). At tale med Børn paa den rette Maade er ingenlunde nogen let Sag. Nogle have medfødt Anlæg dertil. Naar man har at bestille med Børn, maa man nemlig fremfor Alt beslutte sig paa at være ansfuelig og indtrængende; men derved ndsætter man sig let for at overskride Grændserne for det Sømmelige. Jeg kan med Hensyn hertil ikke nægte mig den Fornoielse at anføre en mærkværdig Tilstaaelse af Bernhard Overberg: „Imorges tidlig, siger han i sin Dagbog, er jeg gaaet paa Skolen uden tilstrækkelig Forberedelse. O Gud! hjælp mig til i denne Henseende at forbedre mig. — Det er en Skuffelse, naar jeg siger til mig selv: det vil nok gaae, du forstaaer dine Sager, der ere andre Ting, som ere mere magtpaaliggende end at forberede sig; thi enhver Ting, som paa nogen Maade kan opsættes, er for Diebliffet mindre vigtig end denne Pligt. Mangel paa Forberedelse medfører mange Ulemper; Underviisningen bliver derved tør, forvirret, mat og langtrukken; Børnene blive forlegne og kunne ikke vedligeholde Opmærksomheden, og Underviisningstimen bliver kjedelig baade for dem og for mig **).“

Forberedelsen til Katechisationen, selv til den offentlige Katechisation i Kirken ***), forudsætter ikke en skreven og

---

*) Juvenal. Sat. XIV. v. 47.

***) Notice sur Bernard Overberg, instituteur a l'école normale de Münster, par J. H. Schubert, professeur à Munich; publiée en français par la Société de Neuchâtel. 1840. Pag. 26.

***) Paa Tydsk Predigtcatechismus.

udenadlært Udarbeidelse; endnu mindre behøves dette ved den private Underviisning, som meddeles i Præstens Huns. Det er af høieste Vigtighed, at den bærer Præg af en fri og fortrolig Underholdning; men dette lader sig ikke godt forene med en skreven Udarbeidelse. Selv uden en saadan kan man forberede sig, ja Forberedelsen bør endogsaa i dette Tilfælde være saameget grundigere.

Benlighed og Taalmodighed ere Hovedbetingelser ved Katechisationen; Spot er utilgivelig; ligesaa utilgiveligt er det at bringe et Barn i Forlegenhed i alle de andre Børns Nærværelse og ikke at ville hjælpe det ud deraf.

Benligheden bør være faderlig, men mandig. Kjærlighed til Børnene er det bedste Middel til at vinde dem, langt bedre end en sledst og indsmigrende Tone.

Hvad Hjertelighed angaaer, da maa den visseelig ikke savnes; men den bør være alvorlig; i Religionsunderviisningen er et Smil sjældent, Latter aldrig paa sin Plads. Det gjælder om at vække, ikke om at more. Man pleier stundom at indflette Anecdoter i Underviisningen; men disse maae da anvendes med Maadehold, være af alvorligt Indhold og anbringes paa rette Sted.

Ogsaa Børnenes fysiske Velvære under Katechisationen er Noget, som man maa tage Hensyn til.

Katechisationen maa ikke være for lang; navnlig maa man vogte sig for at overskride de rette Grændser i Udviklingen, og derimod spare Tiden til Spørgsmaal og Svar, hvilket trætter Barnet mindre, fordi det derved selv er virksomt. Man skal ikke sige Alt i Udviklingen, men kun fremsætte de almindelige Hovedbegreber; det mere Specielle maa overlades til Spørgsmaal og Svar. Den allerværste Maade at udstrække en Katechisation paa er at gjøre Digressioner, hvorved man taber Hovedgjenstanden af Sigte, og efter hvilke

det baade for Børnene og for Læreren er vanskeligt at finde sig selv igjen. Heri bestaaer Faren ved den socratiske Methode, som forøvrigt er fortrinlig og benyttes altfor lidet. I den absolute Socratisme forledes Børnet let til at troe, at det er det selv, som finder Alt, og som siger Alt; dette skader ikke alene Præstens Myndighed, men ogsaa Børnet selv, ved at opvække dets Egenfjærlighed. — Man veed desuden ikke, hvorvidt man paa denne Maade kan blive for blot for en Ubetydeligheds Skyld, hvorpaa man simpelthen burde svare for Børnet. Man bør vogte sig for at gaae for lange Omveie.

De enkelte Svar, som hvert Barn giver under Løbet af Underviisningen, ere ikke tilstrækkelige til at begrunde nogen Dom om det; henimod Slutningen af Underviisningen maa man tage det for sig og prøve det. De, som have fleest Kundskaber, ere ikke altid de bedste. — Det er ogsaa i en anden Henseende vigtigt at tage Børnet for sig, nemlig for ret klart at vise det Betydningen af Communionen, hvortil det snart skal stedes. Man maa see at gjøre Børnet begribeligt, hvad Nadveren er. Betragtet fra det practiske Synspunkt er Nadveren nemlig en af de Gjenstande, hvorom der findes fleest Fordomme udbredte; Feilen ligger for en Deel i det menneskelige Hjerte: Børnet har i Almindelighed ikke Fordomme; men det er uvidende; den Unge maa have en klar Bevidsthed om Betydningen af det Skridt, han staaer i Begreb med at gjøre, og navnlig maa Bekræftelsen af hans Daabspagt fremstilles for ham i sin fulde Betydning. Den Formular, som bruges hos os, lader Meget tilbage at ønske: den siger Intet om Nadveren og heller Intet om den guddommelige Naade, som dog mindst af Alt burde forglemmes ved Afslæggelsen af det forfærdelige Løfte, som Formularen indeholder. Dette Løfte burde hellere være en Erklæring

Formularen trænger altsaa i hvert Tilfælde til at fuldstandiggjøres.

Den Alder, i hvilken Confirmationen hos os pleier at finde Sted*), synes passende, forsaavidt Hensigten jo maa være at gjøre Bekræftelsen af Daabspagten til en, med Frihed og Bevidsthed foretagen Handling. Hvad der forovrigt med Hensyn til Spørgsmaalet om Untagelse eller Ikkeantagelse maa have for Die, er naturligviis en efter Barnets Evner passende Kundskab til Gudsfrygtighedens Hemmelighed, men fremfor Alt en hjertelig Opfattelse og en religiøs Burdering af denne Hemmelighed. Om den Unge har Kundskab, det kunne vi bedømme; men om Hjertet samstemmer, lader sig ikke med Visshed afgjøre. Hvis vi altsaa med Hensyn til det sidste Punkt ikke have tydelige Beviser paa, at Barnets Sind er imod Christendommen, saa bør vi antage det til Confirmation. — Vi have Ret til at udsætte eller til reentud at nægte Confirmation; men det vilde være at gaae for vidt, hvis vi vilde anmasse os Ret til at forhindre en anden Præst i at gjøre, hvad vi have nægtet, naar han ellers troer at kunne forsvare det for sin Samvittighed. For at befrie os selv for ethvert Ansvar, er det nok, at vi have advaret vor Embedsbroder.

---

*) Sexten Aar.

Tredie Afdeling.

Sjælesorgen eller den pastorale Omsorg for Menigheden.

Første Kapitel.

Om Sjælesorgen i Almindelighed.

§ 1. Dens Forhold til Prædiken. — Begrundelse af Sjælesorgerpligten.

Naar vi have valgt først at behandle Prædikantens og dernæst Præstens Embedsgjerning, saa have vi visselig ikke dermed villet sige, at Prædikenen ikke skulde være en præstelig Forretning, og at Sjælesorgen ikke allerede skulde være tilstede i denne. Ligesaalidt ville vi dermed sige, at Sjælesorgen, i dette Ord's snevrere Betydning, skulde være væsentlig forskjellig fra Prædikenen, eftersom det jo er ved Ordet at Sjælesorgen fuldbyrdes, og hvad enten det skeer under den ene eller den anden Form, kommer Prædikenen dog overalt tilsynne. Man kan paa en Maade sige, at Prædikanten forholder sig til Præsten som en Deel til det Hele; men naar man stiller disse tvende Embedsgjerninger i Forhold til hinanden som tvende Dele, der slutte sig til hinanden for tilfammen at danne en Heelhed, saa opdager man lettelig ikke blot Ligheder, men ogsaa Uligheder imellem dem. Prædikanten underviser, Præsten opdrager; Hiin indvirker paa Massen, Denne paa Individerne; Hiin modtager og nærer dem, som komme, Denne opsøger ogsaa dem, der ikke komme; man kan hertil endnu foie dette, at den Første alene beskæftiger sig med de aandelige Interesser, medens den Anden, mere eller mindre, ogsaa antager sig de timelige. Thi, naar vi tage Præstens Embede i dets videste Omfang og søge at

tydeliggjøre os dets Begreb ved at see hen til Jesu Christi Forbillede, saa maae vi sige, at Præsten er Folkenes Velgjører. Har han end, under Samsfundets nuværende Tilstand, mindre Raaderum for sin Virksomhed, saa maa man dog haabe, at en anden Tilstand engang vil indtræde, der vil gjengive hans Kald dets forrige Omfang.

Men selv om man alene betragter Menighedens sædelige Interesser, er han ikke fuldstændigen Præst, det vil sige, Fader for denne, dersom han kun er Prædikant. Hvad forstaaes ved den præstelige Aand? Det er en Faderkjærlighedens og Omhyggelighedens Aand; thi den er selve Guds Aand, saaledes som Bibelen aabenbarer os den, naar den viser Menneskene den evige Faders Aand, der leder dem blidelig, ligesom man leder „en Hjord, der stiger ned paa Sletten“ (Esaias 63, 14); naar den forjætter dem, „at de skulle bæres paa Arm og lege paa Skjød“ (66, 12); og naar Gud selv siger: „jeg vil lede efter det, som er tabt, og føre det Fordrevne tilbage, og forbinde det Saarede, og styrke det Svage“ (Ezechiel 34, 16). Thi, naar en saadan Kjærlighed er over vor Værdighed, kan ikke en saadan Medladdenhed synes at være under Guds Værdighed? og naar han lægger den for Dagen, bor vi da fritage os derfor? Men dersom dette er den præstelige Aand, hvorledes er det da muligt andet end at en saadan Aand maa føle sig indsnævret i Prædikenen? Denne Aand er nu formuleret i udtryffelige Forskrifter og Formaning, naar Gud siger til sin Prophet: „jeg har sat dig til et Bagtaarn iblandt mit Folk, at du skal kjende og prøve dets Bei“ (Jeremias 6, 27); og naar Apostelen Paulus anbefaler Timotheus „at holde ved i Tide og i Altide“ (2 Tim. 4, 2). Denne Aand er ogsaa de troende Lægsfolks Aand, naar disse i Virkeligheden ere troende. Man venter af dem, at de skulle være opmærksomme paa hverandre, og at de

gjensidig skulle paaminde hverandre; thi „en Christen er“, for at tale med Saint Cyran, „det samme som en ufuldkommen Præst, eller rettere, som en Præst, der staaer i Begyndelsen af sin Udvikling, og en Præst er det samme som en fuldkommen og fuldendt Christen*). Forøvrigt maa den Geistlige selv føle, at han ikke er istand til fuldstændigt at naae sit Maal ved Prædikenen alene; først fordi han ikke alene er Præst for dem, som stadig søge Kirken, dernæst fordi selv Disse trænge til en mere individuel og mere inderlig Paa-virkning**).

Præsten kan ikke lade sig noie med at have været for sin Hjord „som en Kjærlighedsfang med deilig Rost, som lyder godt“ (Ezechiel 33, 32), og han maa altid bebreide sig selv at have „forbundet sit Folks Saar med Flygtighed“ (Jerem. 6, 14). Endelig er det kun Sjælesorgen, som tilfulde godtgjør Tilstedeværelsen af Menigheden som Menighed, og ikke blot som en Tilhørerfreds. „Seg kjender mine og kjendes af mine“ (Joh. 10, 14). Kun Den er en god Hyrde, som kan tale saaledes. Dette er Idealet; det bør være Maalet for vor Stræben i Livet: Menighedslivet staaer altid i Forhold til den Omhu, der helliges Sjælesorgen.

Alt dette er i den Grad i Christendommens Aand, at overalt, hvor der er Opvækkelse tilstede, der gjenvinder Sjælesorgen atter sin Betydning.

Vi ville endnu tilføie, at hvad der forhoier Efjonheden i disse Embedsgjæringer og forøger Forpligtelsen til at varetage dem, det er netop den Omstændighed, at de have saa lidet Tillokkende for Egenkjærligheden og Indbildningskraften.

*) Saint-Cyran, Lettre a M. Guillebert. Kap. XVI.

***) Efter Harmø's Mening er den offentlige Prædiken den mindst vigtige Deel af det præstelige Embede, ja saa at sige det's Nebanker (Pastoraltheologi III. Pag. 1—2).

Alvorligheden og Strengheden i det præstelige Embede er her tilstede i sin fulde Reenhed. Den offentlige Prædiken er i Sammenligning hermed behagelig og let; man er ikke sikker paa at have Kald til geistlig Virksomhed, uden naar man føler sig hendraget og tilskyndet til at udøve Sjælesorgen. Dette maa man navnlig lægge sig paa Hjerte i vore Dage, da denne Forretning er bleven langt vanskeligere. Den er vanskelig paa Grund af Sognenes store Udstrækning; — men hvad der fremfor Alt gjør den saa vanskelig, det er, at den ikke længere bliver saaledes optaget som i gamle Dage. Menighederne kjende meget godt vore Pligter, men de kjende ikke længere deres egne; og Formaningen: „lyder eders Veiledere“ (Hebr. 13, 16) har ikke længere nogen Betydning for dem; eller, rettere sagt, det er neppe nok, at der endnu findes Menigheder.

Denne Tingenes Tilstand har sine Misligheder, som det vilde være overslodigt at angive; men den har ogsaa sine Fordele, som netop ligge i disse Misligheder. Den ophæver ikke Pligten, tværtimod, den bringer den paa en Maade til større Fuldkommenhed. Den gjør mere end nogensinde Krav paa Kjærligheden, paa den sædelige Myndighed, hvis fornemste Bestanddeel og uestergivelige Betingelse Kjærligheden netop er, fremdeles paa Ekjensomheden og den rette Tact.

At udøve Myndigheden og lade Folk føle den, uden at ægge Uafhængighedsaanden, det er Opgaven, som kun Kjærlighedens Genfold forstaaer at løse. Allerede Apostlene vare nødte til den Erklæring, at de ingenlunde vilde herske over Herrens Arvelod, og at de kun af den Grund gjorde Fordring paa Ret til at lede Sjælene, fordi de skulde aflægge Regnskab for dem (Hebr. 13, 7). Mistilliden til den præstelige Overlegenhed er naturlig og til en vis Grad berettiget. Det forekommer mig at være en gunstig Omstændighed, at der,

naar en Præst i vore Dage besøger sin Menighed, ikke er nogen fremmed Autoritet, der baner ham Veien og saa at sige indfører ham; men han maa sætte al sin Lid til sit Navn som Sjælehyrde og til sit Forehavendes Hellighed, saa at, jo nødigere han modtages under een Titel, des villigere vil han blive modtaget under en anden.

§ 2. Indvendinger imod Udøvelsen af denne Forretning.

Imod Udøvelsen af Sjælesorgen har man opstillet nogle Indvendinger eller Skingrunde, som vi skulle tage i Diesyn*).

1. Sandsen derfor mangler. Men her er ikke Tale om en Gjenstand for Sands og Smag, her er Tale om Pligt; det gjælder her ikke en Bisag, men en væsentlig Interessse. Dersom man ingen Lyst har til denne Deel af det geistlige Embede, hvorledes mon det da staaer sig med Lysten til de andre? Dersom man ikke føler Kald til at bære Omfarg for de enkelte Sjæle i Menigheden, har man overhovedet intet Kald til det geistlige Embede. Denne Indvending er altsaa enten meget svag eller meget stærk, — dens Styrke ligger netop i dens Svaghed.

2. Tiden dertil mangler. Hvad mener man hermed? Skal Meningene være den, at man ikke kan give sig af med denne Pligtgjerning, uden naar man ikke har andre Forretninger? Jeg tilstaaer, at jeg heller saae, at man be- raabte sig paa Sjælesorgen imod Prædikenen end paa Prædikenen imod Sjælesorgen; jeg saae hellere, at man sagde til mig: mine Syge, mine Fattige, mine adspredte Faar gjøre Fordring paa mig og forhindre mig i at anvende al den Omhu paa min Prædiken, som jeg ønskede. Indvendingen forudsætter det, som skal bevises, nemlig at Sjælesorgen ind-

*) Sarm's Pastoraltheologie III. Pag. 12.

tager den anden Plads; men hvo har sagt det; og hvorledes vil man fore Beviset derfor?

3. Modtageligheden mangler. Det er muligt. Men vogt dig vel for at sige dette, naar du ikke er vis paa din Sag. Siig det ikke efter det forste og svage Forsøg. Hvorledes vil du forlange, at Dørene skulle aabne sig af sig selv, saasnart du blot nærmer dig? I Almindelighed er man altfor hurtig til at sige, at man ikke bliver vel modtaget. Udgangen er langt lettere, end man forudsætter, fordi der er langt flere Fornødenheder, flere tilgængelige Sider og flere Veiligheder, end man troer. Naar vort geistlige Embede fremstiller sig under den christelige Kjærligheds Skikkelse, er det ikke saa afgjort, at det vil blive afviiist.

Jøvrigt er det ganske naturligt, at man ikke bliver vel modtaget. Sandheden, det vide vi Alle, bliver aldrig modtaget med Forekommenhed; og Overhyrden bliver visseelig ikke bedre modtaget af os, end vi modtages af Andre; de ville aldrig kunne modtage os slettere, end vi have modtaget Gud. Og iftedesmiudre kom han dog til „sine Egne“ (Joh. 1, 11). Tjeneren er ikke mere end Herren. Er Taalmodighed ikke vor Pligt? Er den ikke Beviset paa og Virkningen af vor Tro? —

§ 3. Betingelser eller Egenskaber, som udfordres med Hensyn til Udøvelsen af Sjælesorgen.

Betingelserne for og Midlerne til at udøve Sjælesorgen ere følgende:

1. Sundhed. De enkelte Omstændigheder ved Sjælesorgens Udøvelse ere hverken nødvendigviis eller sædvanligviis farlige for Sundheden, medmindre Menigheden skulde vare meget talrig; dog behoves der nogen fysisk Kraft og et godt Helbred. I Almindelighed kan man sige, at Den, som godt

kan udholde Prædikenens Besværlighed, ogsaa vil være istand til, i fysisk Henseende, at bestride Sjælesorgen; men der kan gives Undtagelser, og man bør have underkastet sig selv en noie Provelse i denne Henseende, dengang man undersøgte, om man overhovedet folte Kald til Præsteembedet; thi dette kan ikke deles.

2. En vis Aandsnærværelse, som naturligviis findes i forskjellig Grad hos de forskjellige Geistlige, men som dog mere eller mindre kan erhverves, og meget ofte ikke vil siige andet end Hjertets Nærværelse, eller ialtfald erstattes ved denne.

3. Psykologiske Kundskaber. Mange sætte Logiken istedetfor Psychologien, og dette er til stor Skade. Logiken er retliniet; den gennemskærer de moralske Kjendsgjerninger. Psychologien er bugtet og bøielig. Den Psychologie, som man kan ose af Bøger, er meget nyttig som Grundvold for Undersøgelser; men uden Erfaring og Selvstudium betyder den intet. Vel at kjende sig selv er Middelet til vel at kjende Andre, ihvorvel man maa være forberedt paa at møde mange sædelige Forhold og Forviklinger, som man ikke havde forudseet, ja som man ikke engang havde tænkt sig mulige, og det derfor er af største Vigtighed at studere Kjendsgjerningerne i selve Kjendsgjerningerne med Redelighed og Lærvillighed.

4. Kjendskab til Menigheden. Menigheden er ikke en Abstraction, den er noget Concret, en Individualitet, som ikke ligner Noget fuldkomment uden sig selv. Det er vel sandt, at dette Kjendskab forudsætter Kjendskab til Mennesket i Almindelighed; thi, naar man ikke kjender Mennesket i Almindelighed, kjender man heller ikke Mennesket, der lever paa bestemt Sted og i bestemt Tid; det er fremdeles sandt, at det er dette almindelige Menneske, som man skal soge og

vække i Mennesket, der lever i bestemt Tid og paa bestemt Sted; det er sandt, at der gives Ting, som med lige Kraft gribe og fangse Menneskene, der leve under de meest forskjellige Vilkaar, og at det fremfor Alt er disse Ting, hvorpaa der ligger Magt. Men det er ligesaa vist, at, naar man ikke bekymrer sig om det, der individualiserer en Menighed, udsætter man sig ikke alene for at være mindre nyttig, mindre afholdt eller mindre velkommen, men ogsaa for i mange Ting at virke imod det Maal, som man har stillet sig. Alle de ydre Omstændigheder, som modificere Sjælens Skikkelse, modificere dermed ogsaa den Indvirkning, som vi skulle udøve paa samme. Vi maae, saa at sige, anmode det individuelle Menneske om at indføre os hos det almindelige Menneske; idetmindste maae vi sørge for, at dette individuelle Menneske ikke spærrer os Veien. Apostelen Paulus talede til Alle som til Mennesker; ikkedesmindre var han Jøde for Joderne, Græker for Grækerne, Alt for Alle. Man bør ikke anslaae de Tangenter, der ikke staae i Forbindelse med nogen Streng, og derimod lade dem urørte, der staae i Forbindelse med Strengene, som have stærkest Klang.

Sjælesorgen vil altsaa ikke være den samme i By og paa Land, i et agerdyrkende og i et fabrikdirvende Land, hos en Befolkning med ufordærvede Eader og hos et forfinet og blodagtigt Folk. Sjælesørgeren maa tage Hensyn til alt Saadant, saavel som ogsaa til geographiske, klimatiske, økonomiske, diætetiske og historiske Omstændigheder. Han maa kjende sin Menigheds Eædvaner, Interesser, Fornødenheder, Fordomme og Duster. Han vil ikke indskrænke sig til nogle enkelte faste Anskuelser, som han har dannet sig ved Slutninger: han vil studere Tingene ud af disse selv. Thi selv hvor de almindelige Omstændigheder ere de samme, hvor der findes to Menigheder, begge bestaaende af Bjergboere

eller begge af Agerdyrkere, begge velhavende eller begge fattige, selv der maa man vide at gjøre Forffjel. Sjælesørgeren bør fremfor Alt kjende den religiøse Tilstand, i hvilken Menigheden er bleven overleveret ham. Denne og al den øvrige Kundskab er Gjenstand for et fortsat og vedholdende Studium ligesaa det Dieblif, da I han tiltræder Embedet; men før sin Ankomst bør han have skaffet sig Oplysning om Alt, hvad der er af nogen Vigtighed; og mange Biting, som synes ubetydelige, ere vigtige. Er man ubekjendt dermed, saa saarer man, giver Anstød, bliver ilde omtalt, og skaber Fordomme, som hurtigt opstaae og langsomt forsvinde. Man bør kjende det Gode og det Onde, det Starke saavel som det Svage, man maa vide, hvad man skal arbeide for, og hvad man skal arbeide imod. Heraf følger da ogsaa Gavuligheden af, at en Sjælesørger opholder sig lang Tid i det samme Sogn.

5. Omhu for at vedligeholde fortrolige og venfskabelige Forbindelser med Menigheden. Ved Sjælesørgeren opnaaes dette for en Deel; men det er ogsaa af Hensyn til Sjælesørgeren, at man paa enhver Maade bør søge at skabe og vedligeholde dem. Der gives positive og negative Midler. Her ville vi ikke tale om de første; dem forbeholde vi os senerehen at fremstille som Pligter; for Diebliffet ville vi kun tale om de negative Midler, der i Korthed ere følgende: at undgaae enhver unyttig Collision med de forskjellige Arter af Interesse og Egenfsjærlighed; gjerne at give Afkald paa sin Ret, efter Apostelens Ord: „hvi lide I ikke heller Uret?“ (1 Cor. 6, 7). Bistnok bør Sjælesørgeren ikke ved Svaghed opmuntre Sletheden; men han bør ikke vise sig paaftaaelig eller gjøre mange Ophavelser. Han bør ligeledes vogte sig for letsindigen at paadrage sig Forpligtelser, og i den Henseende bevare sin Uafhængighed saa meget som

muligt. Det vil ikke være af Veien her at gjøre opmærksom paa det Fortrin ved vore kirkelige Forhold, hvorefter Præsten ikke modtager noget af Communen, og der saa godt som ikke findes uvisse Indtægter. —

§ 4. Tredobbelt Gjenstand for den pastorale Omsorg.

Vi ville nu opløse Sjælesorgerembedet i dets forskellige Elementer eller dets forskellige Embedsgjerninger; og jeg forstaaer ved Sjælesorgerembedet ikke alene den religiøse Omsorg for Familierne og Individierne, men Alt, hvad der ikke vedkommer offentlig Underviisning og offentlig Guds-tjeneste.

Sjælesorgen har en tredobbelt Gjenstand, nemlig: de materielle, de sædelige og de aandelige Interesser for Menigheden i Almindelighed.

1. Omsorg for de materielle Interesser. Naar jeg først taler om denne, saa er det ikke, fordi den er den vigtigste, men snarere fordi den er den ringeste af de Interesser, der bør beskæftige Sjælesorgeren, og fordi jeg trinviis vil stige op til den virkelige Gjenstand for Sjælesorgerembedet og til den værdigste Anvendelse af hans Virksomhed. Der gives Stillinge, hvor han kun vil have liden Anledning til at blande sig heri, ja hvor det endogsaa vilde være upassende at gjøre det; der gives andre, hvor han næsten vil være nødsaget dertil. Vi ønske, at han i ethvert Tilfælde vil tage Hensyn til de materielle Interesser, og at han vil beskæftige sig med dem, alt efter som hans Stilling kræver det*). Vi tale ikke her om Omsorgen for de Fattige; thi den tilkommer overalt Præsten. Han bør i ethvert Tilfælde vogte sig for

*) Munkene have opdyrket ode Egne; — Præster have udbredt Civilisationen.

Udseendet af at ville blande sig i Alt, gribe ind i Alt, befatte sig med industrielle Foretagender.

2. Om sorg for de sædelige Interesser; — jeg siger endnu ikke de aandelige Interesser. Der gives uretfærdige eller usædelige Fordomme, Bildfarelser, der skrive sig fra en forventet Opdragelse, Overtrædelser af den juridiske og moralske Lov, som ere blevne til Etik og Brug, usømmelige og skadelige Sædvaner, o. s. v. Alt Saadant kan og skal tilintetgjøres ved Christendommen. Dog er det ikke nok at prædike Korset, ihvorvel man bør gjøre dette uden at blive træt, og saaledes, at man ligesaavel har dette mindre Maal for Die, som det høieste, der er stillet Prædikenen; for at bekæmpe alle saadanne Under maa man ogsaa stige ned til den naturlige Morals, den sunde Fornufts, ja selv Interessens Omraade. Hos mange Mennesker er dette ofte det eneste Middel til og den eneste Betingelse for at kunne udrette noget. Dette sætter ingenlunde Hovedformaålet i Fare, det baner Veien for Religionen. Man bringes herved i Berøring med Flere, og faaer Indflydelse paa et større Antal Villier.

Biskof lader Christendommen sig anvende paa Alt; den fordele og forgrener sig saaledes, at den kan naae til alle Ussikke og alle Bildfarelser. Dens store Principer kunne med Held paaberaabes imod Bildfarelsens og Syndens ringeste Former; og man maa ikke sige, at det er Misbrug at anvende den paa denne Maade, at det skulde være det samme som at anvende Niagara til at drive et Mollethjul. Man maa endogsaa beklage, at den christelige Prædiken ikke fra Tid til Tid, saa at sige, leder de Christne ved Haanden fra de høieste Principer indtil de yderste Conseqventser. Men, for at Individerne saaledes kunne anvende Christendommen i deres personlige Liv og Færd, for at de kunne føre den heel og holden ind i Livets ydre og materielle Enkeltheder, maae

de først have modtaget den, og imidlertid er Samsundet lidende og døende. Det gjælder om at skynde sig; lader os da angribe det Onde ved alle de Vaaben, som ere til vor Raadighed; lader os med christelig Kjærlighed og i christelig Aand anvende de Midler, som forstaaes af Alle, de Bevæggrunde, som modtages af Alle, og som, naar Alt kommer til Alt, ere berettigede og sande og altsaa i Virkeligheden indgjøre en Deel af Sandheden. Lader os aldrig forglemme, at det Gode er dog i og for sig fornuftigt, og at det Onde bærer sin Fordømmelse i sig selv, at Christendommen ikke er kommen for at skabe Sædelæren, men for at forsyne den med den stærkeste Bevæggrund, uden dog derfor at forkaste eller at stemple som uvirksomme alle de Bevæggrunde, der kunne hentes fra Samvittigheden eller fra Tingenes egen Natur. Det er vel sandt, at denne Slags Bevæggrunde ikke bevirke den indvortes Fornyelse og Menneskets sædelige Opstandelse; de udrette noget Mindre; men dette Mindre har sit Værd, og er visseelig langt at foretrække for det Intet, hvortil vor Virksomhed hyppigt vilde indskrænke sig, naar vi ikke gjøre Brug af disse Motiver.

Det er ikke raadeligt, strax efter sin Ankomst at begynde et ligefrem Angreb paa alt det Onde, som man er kommen under Veir med. Ikke at tale om, at man jo bør give sig Tid til at lære det nøie at kjende, saa vil man ved en saadan Utaalmodighed og Tactløshed skræmme og frastøde Menigheden. Det er bedre at begynde dermed, i selve Menigheden at sikkre sig Understøttelse og forskaffe sig Medhjælpere, som, naar de have faaet Bevidsthed om det Onde ligesom vi, ville dele Initiativet med os, eller tage det istedetfor os*).

*) Hüffel, Ueber das Wesen und den Beruf des evangelisch-christlichen Geistlichen. Tredie Udgave. Gießen 1835. II. Pag. 270.

Det er en herlig og en christelig Politik af en Sjælesørger, ikke at gjøre Alting selv, men at indgyde Andre Lyft dertil og at lære dem Kunsten, Ikke blot vil han altid trænge til Medhjælpere i Menigheden, men jo mindre han gjør Alting selv, des mere Gavn vil han ogsaa kunne stifte.

3. Omsorgen for de aandelige Interesser. Vi nævne denne kun her for at afslutte Kredsen af de pastorale Sorger; thi i sig selv behersker og indeslutter den alle de andre. Den maa være Sjælen i alle vore Foretagender, i al vor Virksomhed. Det er fremfor Alt vor Menigheds aandelige, det vil sige, evige Belsærd, vi bør have for Øie; og dersom det er en Sandhed, at den Præst, der udelukkende beskæftiger sig med disse Interesser, til en vis Grad kan tabe de andre Interesser af Øyne, saa er det endnu mere afgjort, at den Sjælesørger, som ikke er Sjælesørger i dette Ord's meest ophøiede Betydning, vil i Almindelighed være lidet skikket til at fremme Samfundets reent sædelige, ja selv dets materielle Velvære. —

§ 5. Skolen.

Hidtil have vi kun betragtet Menigheden i Almindelighed; vi ville siden komme til at tale om Familierne og Individierne; men imellem Menigheden i Almindelighed og Familierne eller Individierne findes der en Institution, som ogsaa maa omtales, nemlig Skolen.

Det er forgæves at ville arbejde paa at verdsliggjøre den. Den vil altid forblive knyttet til Kirken eller til Religionen. Jeg taler her om Almueskolen, den Skole, hvor man lærer Mere eller Mindre, men, saafremt Skolen ellers svarer til sit Navn, altid Saameget, som man behøver for at være Menneſke og Christen. Skolen trænger til Religionen, Religionen til Skolen. Der gives ingen Kirke uden Skole,

ei heller nogen Skole uden Kirke. Som Følge heraf maa Sjælesørgeren interessere sig for alt Det, som er væsentligt medhenhørende til Almueunderviisningen, men hertil soie, eller rettere deri indsflette Religionen. Han tor aldrig forglemme, at han er dennes Tjener, eller nogenfinde under sin Medvirkning i Skolens Bestyrelse see bort fra denne sin Egenkab; dette forudsætter imidlertid ingenlunde, at han udelukkende skal beskæftige sig hermed, og det er heller ikke Meningen, at den Geistlige ikke ligesaavel som enhver Anden skulde kunne omfatte det samlede Indbegreb af de Interesser, der ere indsoiede i Almueunderviisningens store Bærf.

Jeg mener ikke, at det skulde være nødvendigt at fratage Bæreren den religiøse Underviisning, men at man skal lære ham at undervise deri, og understøtte ham deri uden at træde ham for nær.

Som Medlem af eller Formand for Skolecommissioner bør den Geistlige benytte den Indflydelse, som han kan forskaffe sig; men han bør ikke søge at regjere eller at gjøre Alt; han bør agte det mere passende og mere nyttigt at lære Andre at gjøre Gavn, og efter Omstændighederne ogsaa at lære af dem; naar Omstændighederne eller hans egen relative Overlegenhed giver ham Overvægten og sikker ham Herredømmet, bør han forstaae at give efter og at lempe sig; han bør ikke gjøre sine Colleger til Medstaber eller til blotte Støttestrukker, men saavidt muligt til Medarbejdere.

Dette Raad kan udstrækkes til alle de Foranstaltninger og alle de Foretagender, i hvilke Sjælesørgeren kan blive kaldet til at overtage en Hovedrolle. —

Vi skulle nu gaae over til at omtale Sjælesørgerens Forhold til Familieme og Individierne.

§ 6. Forhold til Familierne; pastorale Besøg.

Jeg har talt om Familierne, fordi det i Særdeleshed er igjennem Familierne, at Sjælesørgeren naaer til Individene, om hvilke vi siden skulle tale; og dernæst ogsaa fordi det er vigtigt, at han staaer i Forhold til Familierne som saadanne. Familien, der er den eneste Gruppe, som endnu er tilbage i Samfundet næst efter den nationale Gruppe, dette af Naturen selv dannede Forbund, som, om end maaskee altformeligt løst, dog ikke er opløst, er for det geistlige Embede uvurdeerlig; thi gjennem denne omfatter Sjælesørgeren uden Anstrengelse flere Individuer paa eengang baade saa middelbart, at han ikke ægger Frihedsfølelsen, og dog saa umiddelbart, at han kan paavirke dem med Kraft. Gjerne vilde jeg sœie til, at Sjælesørgeren derfor bør sætte sig i Forbindelse med Familierne, for at han, saavidt det staaer i hans Magt, kan stadfæste, hellige og styrke denne guddommelige Indstiftelse.

Dog er det især Individene, til hvem han vil naae hen, eftersom det jo er Individene, der enten ere Christne eller ikke ere det, der modtage Sandheden eller ikke modtage den. Vi ville altsaa ikke opholde os længere ved Familierne; men, førend vi gaae over til Individene for ikke mere at forlade dem, ville vi først tale et Par Ord om en vigtig Pligt, som har Hensyn baade til Familierne og til Individene, om et kraftigt Middel til at ramme baade disse og hine. Vi ville nemlig tale om de pastorale Besøg.

Disse Besøg ere ikke blot selskabelige Besøg, af den Slags, som velopdragne Folk gjensidigt pleie at aflægge hinanden for at følge Etik og Brug eller af Tilboielighed; de ere heller ikke af den Slags officielle Besøg, som man kunde fristes til at kalde Huusundersøgelser, og som gjerne have en vis inquisitorisk Charakter.

De bør være pastorale, oprigtigt pastorale, men fortrolige og hjertelige. Man maa vel kunne mærke Sjælesørgeren; men man maa ogsaa i Sjælesørgeren kunne erkjende Vennen og Faderen.

Al Baatrængenhed maa være fjern; Frihed og Naturlighed bør finde Sted, og hvor disse Betingelser mangle, bør man søge at fremkalde dem; enhver Tanke om Ceremonie eller verdslig Hoflighed maa holdes borte.

Lisfot har givet en fortrinlig Anviisning om, hvorledes pastorale Besøg paa Landet bør være, og hvorledes en dygtig Sjælesørger forstaaer at fremhæve deres Værd og at sikre deres Virkning.

„Hvilke sorgelige Følger — siger han — har ikke Slapheden hos en Kirkens Tjener? Jeg frygter ikke for at sige det: det er hverken af hans Kundskaber eller af hans Betsalenhed, at den Menigheds Lykke er afhængig, der som en kostbar Skat er bleven betroet til hans Varetægt; det er af hans Arvaagenhed og af hans Virksomhed. Det er ikke ved at pynte paa en Prædiken indenfor et Værelses fire Vægge at man oplyser Menigmand; det er ikke de Prædikener, man fremviser i Templerne, som med Hensyn til ham ere de virksomste. Naar det kun er i Guds Huus at han horer de hellige Sandheder, naar det kun er i Kirken at han seer den Mand, der har det Hverv at forkynde dem for ham, saa tager han dem ikke hjem med sig; men han kommer næste Søndag for at aflægge dem et ceremonielt Besøg. Dersom J derimod kunne træffe ham, medens han er ude paa sin Mark, naar han istandsætter sine Gjerder, naar han hviler sig ved Ladedøren, eller naar en ublid Narstid holder ham hjemme, eller naar en eller anden nogenlunde betydelig Begivenhed indtræffer hos ham, da kunne J Guds Mand haabe at indprænte ham disse Sandheder, som skulle tjene til Bei-

ledning for hans Levnet, der engang vil staae op og vidne enten for eller imod Eder.

Dersom J ville belære ham, maae J sætte Sandheden, hans Pligter og Eders Tankegang i Forbindelse med hans daglige Arbejder; lad Kornhøsten minde ham om den Samtale, J havde med ham, dengang da han saaede; lad Indhøstningen af Esterslatten bringe ham tilbage paa de Tanker, som J udviklede for ham, dengang da han slog sit Græs; kort sagt, lad ham overalt gjenfinde Eder, og lad det altid kunne være ham en Glæde at mindes Eder. Men hvorledes skulde dette være muligt, dersom J slet ikke vove at nærme Eder til ham? Hvorledes ville J kunne knytte ham til hans Pligter, naar J selv synes at gjøre Eder saa liden Umage for at gjøre dem fjære for ham? Hvorledes er det muligt andet, end at han maa frygte for Pligtens Nag — og denne Frygt er ligesom en Pest for alle Dyder —, naar J nære en saadan Frygt for at berøre det? Hvorledes er det muligt andet, end at han maa hade sin Stand, naar de, hvem han betragter som de Lykkelige, saa omhyggeligt holde sig fjernede fra den*)? —

Besøg som de her omtalte have flere Fordele. De gjøre Sjælesørgeren bekjendt med de enkelte Familiers sædelige eller materielle Fornødenheder; — de knytte de venskabelige Forbindelser fastere; de aabne Udgang til Indvirkning paa Individierne.

Skulle vi vente med at aflægge saadanne Besøg, indtil en eller anden særlig Anledning tilbyder sig? Det er godt at gjøre dem uden Anledning, uden nogen nærliggende Bevæggrund, for at de ikke, naar et givet Tilfælde gjør dem i

---

*) Essai sur la vie de Tissot, par Ch. Eynard. Lausanne, 1839. Pag. 199.

særegen Grad nødvendige, skulde have noget Usædvanligt og Uffkræffende ved sig.

Dog gjør man ogsaa vel i at benytte saadanne Tildragelser, som bevæge Sjælen og gjøre Hjertet tilbøieligt til at aabne sig — *mollissima sandi tempora* —, naar det blot skeer saaledes, at det ikke lader søgt og ikke misbruges. Frygt altid for at give efter for den Bane at opsætte! Hvormange Sjælesørgerer, hvormange Christne have ikke bittert beklaget at have opsat deres Formaninger saalænge, indtil endelig den Skjæbne fuldbyrdedes, over hvis Udvikling de, idetmindste et Dieblif, havde været Herrer!

Alle Menighedens Medlemmer bør, saavidt muligt, være Gjenstand for Sjælesørgerens Besøg; han bør idetmindste nærme sig til Alle, ligesaavel til Bennerne af vort Embede som til dets Modstandere, (vi bør iovrigt vogte os for at ansee Noget herfor, forinden vi have modtaget tydelige Beviser paa Uvenskab), ligesaavel til de Rige som til de Fattige. Dersom Præsten alene saae til de Rige, saa kunde man uden Videre dristigt sige, at det ikke er præstelige men selskabelige Besøg; dersom han alene saae til de Fattige, saa vilde det ikke gjælde, hvad man saa tidt hører sige, at det kun er den Fattige, der har en Sjælesørger; thi er det virkelig en sand Sjælesørger, der kun forstaaer at være det for den Fattige, det vil sige, for Den, som paa Grund af Fattigdom er nødt til, godvilligen eller tvungen at finde sig i hans præstelige Omsorg?

Andet Kapitel.

Om Sjælesorgen i dens Anvendelse paa Individerne.

§ 1. Indledning; Forelobig Inddeling af Gjenstanden.

Der kan ikke tænkes Noget, som skulde kunne fritage Sjælesørgeren for umiddelbart at beskæftige sig med Individerne, medmindre det skulde være ham ligesrem umuligt. Dersom han havde Tid og Leilighed til at udgranske hver Enkelt's Tilstand og Fornødenheder og til at være en ligesaa omhyggelig Sjælesørger for den Enkelte, som han er det for den hele Menighed, saa burde han gjøre det. Selv om der kunde blive prædikeret for hver Enkelt for sig, og givet Enhver særliq Veiledning, burde Prædikenen for den samlede Menighed dog finde Sted; vi have paa et andet Sted anført Grundene herfor; men den vilde da være en Bisforretning for Sjælesørgeren, og Veiledningen af de enkelte Individier vilde altid blive Hovedsagen. Det er altsaa nødvendigt, at Præsten saameget som muligt har sin Opmærksomhed henvendt paa Individerne.

Denne Omsorg for den Enkelte er netop en af Egenommelighederne ved den nye Pagt og det nye Præsteembede. Og det er vel værd at lægge Mærke til, at den Religion, der har grundlagt en Kirke og givet denne Institution en Virkelighed, som næsten er en Personlighed, netop er den, der har helliget den religiøse Individualitet og havet den op over enhver Strid og ethvert Angreb, og den eneste, der kun lægger Bægt paa individuelle Virkninger, eller ialtsald stiller dem som høieste Maal for sine Bestræbelser. Det er ikke til Folkeslagene eller Masserne, at Evangeliet henvender sig og Prædikanten udsendes, men til alle de Individier, af hvilke Masserne eller Folkeslagene bestaae. Naar Prædikanterne søge

at indvirke paa Masserne, have de dog altid Individerne for Øie; dette vil ikke sige, at eet Individ er mere værd end tusinde, hvilket vilde være urimeligt, men at det er mere værd end et Folk, som Folk betragtet, mere værd end Massen som saadan. Det er altsaa Individerne, med hvem Præsten har at gjøre, — mere middelbart i Prædiken, mere umiddelbart i Sjælesorgen; thi denne sidste har ikke længere nogen Gjenstand eller nogen fornuftig Anvendelse, saasnart Individet mister sin Realitet eller blot sin Bigtighed. Grunden, hvorfor Præsten søger dem ved den offentlige Gudstjeneste, er fordi han ikke er sikker paa at træffe dem andetsteds, dernæst fordi der gives Ting, som man kun kan sige til de samlede Individier, og endelig fordi Menighedens offentlige Forsamling er et Billede paa Ligheden, Interessernes Fælledskab og Hjerternes Samfund. Men, forsaavidtsom han kan haabe at træffe dem andetsteds, er det hans Pligt at søge dem der. Det er hans første Pligt, den første Form af det præstelige Embede; den offentlige Prædiken er kun dens Complement. — Den Ven, som, skjønt han kan nyde en Samtale med sin Ven under fire Værelser, dog bestemmer sig til at see ham i et stort Selskab, og som, uagtet han har noget Privat at sige ham, der kun vedkommer ham alene, dog nøder ham til af en almindelig Tale at udskille det, som kan være særlig anvendeligt paa ham, er dog en ganske besynderlig Ven. Men nu trænger Enhver til en Veiledning, som er beregnet paa ham alene, eller han trænger ialtfald til at den almindelige Underviisning, som han har kunnet overvære, bliver afpasset efter hans Tarv og efter hans særegne Omstændigheder; ellers vil den som oftest være spildt for ham. Han gennemgaaer efterhaanden forskjellige indre eller ydre Tilstande, under hvilke han ikke vil finde Tilfredsstillelse nok i den almindelige Prædiken. Dette veed Præsten; hvorledes skulde

han, naar han kan hellige denne Sjæl en særlig Omhu, ikke ville gjøre det? Maa han ikke sige sig selv, at Prædikenen vel har kunnet berede Veien, at Prædikenen ogsaa kan afslutte det Værk, som er begyndt i denne Sjæl, men at det afgjørende Dieblif, enten for hele Livet eller dog for den enkelte Tilstand, kræver et omhyggeligere og mere i det Enkelte gaaende Arbeide? Og med hvilke Dine endelig maa den hele Menighed betragte den Præst, som kun er Præst, naar han staaer paa Prædikestolen, som saa at sige aldrig stiger ned af den, som har det i sin Magt at lære de enkelte Individuer at kjende, men kun bekymrer sig om at kjende Massen? I samme Grad som en Sjælesorgers pastorale Iver forøger Prædikenes Kraft, i samme Grad vil hans Forsømmelighed svække dennes Betydning.

Vi have angivet nogle naturlige og saa at sige lovlige Anledninger til at nærme sig til den Enkelte; der gives andre, som Kjærligheden indskyder og Klogskaben vælger. Der vil ingen Mangel være paa dem, naar man virkelig attraaer dem. Vi skulle vel vogte os for at tilraade nogen stødende Paatrængenhed; men det er ogsaa vigtigt, at Sjælesorgeren siger sig selv, at den Omhyggelighed, der bringer ham til at søge Leilighederne, sjældent bliver ilde optaget, naar den bærer Præg af Ærlighed og Oprigtighed.

Vi ville nu skjelne mellem de forskjellige Klasser af Individuer.

Individerne adskille sig fra hinanden deels ved ydre Omstændigheder, deels ved indre Tilstand. Vi ville først betragte de Omstændigheder, som vedrøre den indre Tilstand.

§ 2. Den indvortes Tilstand.

De samme Retninger gjenfindes i alle Epoker, og man kan med Visshed paastaae, at selv den mindste Menighed

fremstiller alle de vigtigste Afskygninger af Sandheden og Bildfarelsen. Men Forholdet er forskjelligt, og enhver Epoke, ethvert Land har sit Præg, som bestemmes ved visse Elementers overveiende Indflydelse. Der findes overalt en eller anden Overdrivelse eller en eller anden Mangel. Det mystiske Grublerie, den antinomistiske Tænkemaade, den legale Tænkemaade og Bogstavtrældommen ere vejelviis i Besiddelse af Herredømmet.

Men overhovedet gives der, med Hensyn til den indre Tilstand, følgende forskjellige Klasser, som findes mere eller mindre talrige i enhver Menighed.

I. Den første indbefatter de afgjort Fromme, som have gjort større eller mindre Fremgang paa den evangeliske Bane. Vi tilraade ikke at overlade disse til sig selv og at nægte dem Raad og Veiledning; men vi anbefale, ikke at unddrage dem Guds Aands egen Tugt. Det er vigtigt, at man lader dem beholde eller fremkalder hos dem Følelsen af deres Frihed, af deres Ansvarlighed og af deres egne Kræfter. Sjælesørgeren bør frygte for at lade sig ophøie til Pave eller endogsaa blot til Samvittighedsleder. Han skal understøtte Friheden, men ikke træde istedetfor den.

Disse Personer, som udgjøre Kjernen af Menigheden, ville naturligen føle Trang til en inderligere Forbindelse med Sjælesørgeren og til en dybere og mere i det Enkelte gaaende Underviisning. Netop fordi de vide mere, synes det ogsaa, at de have mere at lære. Det vilde være uretfærdigt ikke at tage uogen Hensyn til denne Tilstand; og Sjælesørgeren, som lever affondret i sin Menighed, trænger ligesaameget til dem, som de til ham. Men han kan ikke altid usorbeholdent tilfredsstille dem og sig selv i saa Henseende. For det Første er Præsten Sjælesørger for den hele Menighed, og bør, efter Apostelen Pauli Formaning, give Agt paa den ganske Hjord

(Ap. G. 20, 28). For det Andet bør han, for at bevare Fred og Eenhed i Menigheden, være villig til at berøve sig selv og dem nogle, iøvrigt berettigede Nydelser. Det er kun efter den omhyggeligste Overveielse og med stor Forsigtighed, at man kan indrette en extraofficiel Gudstjeneste. I visse Sogne bør man heller foretrække de Midler til Samqvem, som de præstelige Besøg tilbyde. Dog bør disse Hensyn til Mængden ikke bære Præg af Frygtsomhed eller Menneskesky, ei heller bør Præsten lægge Skjul paa sin Tilbøielighed for dem, der tjene Gud med større Iver*).

De Mennesker, som ere fromme, ere det ikke alle paa samme Maade; næsten altid er eet Element fremherskende og et andet forkuet. Der er altid en eller anden svag Side, som trænger til at styrkes; denne maa man først og fremmest vide at finde.

1. Dem, hos hvem Troesprincippet er forherskende, maa man anbefale Gjerningerne, idet man gjør gjældende, at, hvorledes end vor Stemning og Tilstand med Hensyn til Gud vexler og forandres, vedbliver Loven dog at være Lov, og at man ved sine Gjerninger kan fornægte den Gud, som man foregiver at kjende og virkelig kjender (Tit. 1, 16). Man maa sikke dem imod de Snarer, som vort naturlige Menneske kan finde i den christelige Frihed; uden at berøve dem denne, maa man dog lære dem at benytte den med Klogskab, og fremfor Alt ikke at foragte de mindre oplyste eller troessvage Christne (Rom. 15, 1—2), som ikke vove at tage den i Besiddelse, og som man dog ikke derfor bør forhaste sig med at betragte som staaende udenfor Naadens Pagt.

2. Naar man har at gjøre med Saadanne, som beslitte sig paa at forbinde Dyd med Tro, og som ved denne nod-

*) See Praktische Bemerkungen, Pag. 103. (Gemeinschaft der Erweckten).

vendige Anvendelse let vilde være udsatte for at glemme, at den første Lydighed er Troen, og at den ypperste Gjerning, Guds Gjerning (Joh. 6, 29) er at troe paa Den, som han har udsendt, saa maa man vise dem, at Selvretfærdighedens Afgrund aabner sig for deres Fødder, og at den sande Retfærdighed gaaer tilgrunde og forsvinder i denne.

3. De altfor samvittighedsfulde og ængstelige Sjæle bør man vise, at Guds Rige ikke er Mad og Drikke, men Retfærdighed og Fred og Glæde i den Hellige Aand (Rom. 14, 17), og at, naar det paa den ene Side er Pligt hver Dag paany at prøve, hvad som er velbehageligt for Herren (Eph. 5, 10), saa bør paa den anden Side denne gavnlige Dvelse af Samvittigheden og Forstanden udelukke enhver Ængstelighed og være forenet med Følelsen af rolig Tillid til den Gud, som, da han har skjænket os den store Sandhed, umuligt kan tilstede en ærlig og oprigtig Villie at falde hen i altfor store Bildfarelser.

4. De Dvertroiske, det vil sige, dem, som paa Grund af en sygelig Indbildningskraft eller af en Slags aandelig Ladhed heller ville skaffe sig Visshed om Guds Villie ved at raadspørge et eller andet udvortes Tegns end deres egen Samvittighed, som er det indvortes Tegns, maa man gjøre begribeligt, at Troens Fortrin ikke bestaaer i at bringe os til at give Afkald paa vore naturlige Erkjendelsesmidler og vor naturlige Dømmekraft, men deri, at den lærer os at gjøre en fornuftig Brug af disse, og at enhver anden Fremfærd vil sige det Samme som, under et tomt Fromheds Skin at overlade Omsorgen for vor Selvbestemmelse til Tilfældet, eller rettere til Videnskaben, som tager Paaskud af ethvert Tilfælde.

Kort sagt, Sjælesorgerens Opgave med Hensyn til disse fromme Sjæle, hvis forskjellige Bildfarelser hidrore fra Dvertivelse af et eller andet sandt Princip, bestaaer i at gjen-

oprette Ligevægten ved at indskærpe dem dette eller hiint Princip, som de i Praxis eller i Theorien tabe af Syn. Visse Lærdomme og visse Synspunkter, som Prædikenen i Almindelighed kun kan indromme en underordnet Plads, gjenvinde deres Betydning i den individuelle Sjælesorg, og man kan sige, at der ikke gives noget Led af en virkelig christelig Theologie, som altid vil forblive ubenyttet i denne Virkefreds. Det gaaer med den hele individuelle Christendom som med de menneskelige Regjeringsformer; enhver af disse staaer for det Første i Forbindelse med Samfundets Idee i Almindelighed, men dernæst ogsaa med en eller anden af det sociale Livs Betingelser i Særdelshed; med andre Ord, enhver af dem har et Princip, som giver dem deres Form; men enhver af dem viser ogsaa Bestræbelse efter at overdrive det Princip, hvorpaa den er grundet, som om dette Princip var identisk med selve Samfundsprincippet. Den rene Christendom, som kan paavises eetsteds, nemlig i den hellige Skrift, medens det rene Samfund intetsteds kan paavises, har et Princip, som ikke kan gjøre sig skyldig i Overdrivelse, saasom det indeslutter alle Principer, det vil sige, Sandheden i alle dens Retninger, med Udelukkelse af al Gensidighed. Men hos intet enkelt Individ findes Christendommen i denne Udstrækning og i dette Forhold; enhver individuel Christendom gjør sig selv til et Princip og stræber bestandig efter at overdrive dette, istedetfor at mildne det ved det modsatte Princip. Det er nu Opgaven at føre denne Sjæl tilbage til det rette Maadehold, enten ved at fremstille Christendommen i dens harmoniske Heelhed for ham, eller ved at prædike den Sandhed, som han forglemmer eller ikke anvender.

Naadens Arbejde foregaaer i nogle Sjæle ubevidst for hele Verden, ja endogsaa for dem selv. Disse Sjæle, som Gud har begavet med en en ædel Lærvillighed, soie sig lige-

saa beredvilligt som Bandet foier sig efter Karrets Former. De ere vel ikke fødte Christne; men de blive det med saa ringe Anstrengelse, at de synes at skyldes Naturens Gunst det, som Andre kun opnaae efter piinlige Kampe eller lang Granskning. Disse Sidste kunde sige: „jeg har kjøbt denne Borgerret for en stor Sum,“ og de Forste kunde, idetmindste i en vis Betydning, svare: „jeg er endog født dertil“ (Up. G. 22, 28).

Saadanne Sjæle aabenbare stundom deres viduunderlige Rigdom i Dodens hoitidelige Time; men medens de levede, har Ingen lagt Mærke til dem, og dersom Nogen vilde have ndspnrgt dem om deres Tro, vilde han kun have modtaget en temmelig unoiagtig Forklaring af dem. Det er ogsaa muligt, at deres ufuldkomne Theorie til en vis Grad har ladet sig mærke i deres ufuldkomne Liv, og at de ikke saa ofte eller saa lydeligt som de Dvrige have udraabt: Herre! Herre! Deres Tro er forbleven i en Involutionens og Synthesens Tilstand; de have kun lidet tænkt over deres Religion, fordi det overhovedet ikke laa i deres Natur at tænke meget. Man kan ikke sige, at de have nedlagt deres Vaaben, eftersom de i Grunden aldrig nogensinde have gjort Modstand. Men de have lidt efter lidt optaget den christelige Aand i sig; den er bleven en af deres Livs Baner; de føle alt Det, som Andre tænke, eller som Andre, endnu lykkeligere, baade tænke og føle; de give af Hjertet Affald paa enhver Retfærdighed; de omfatte ret af Hjertet Barmhjertighedens Hemmelighed; de have en om Samvittighed; de udøve uden nogen Methode en streng Tugt over sig selv; de vide Intet, og de vide Alt. Forstaa at skjelne disse Sjæle, som maaskee ere talrigere, end man tænker! forstaa at opmuntre dem og at skaane dem! driv dem ikke frem i anden Retning end den, som er foreskrevet dem! tving ikke disse Instrumenter til at frem-

bringe Toner, som de ikke kunne frembringe! foruroelig dem ikke med Formler! berøv dem ikke deres Naturlighed! tag imod deres Sprog! lemp dit eget efter deres, og læg ikke an paa at berigtige deres *Uttringer*, uden hvor det kan være gavnligt for det religiøse Liv, og kun saameget, som dette Hensyn kræver det.

II. Vi gaae nu over til de Nyomvendte. Deres første Kjærligheds Barme er til umiddelbar Nytte ved de Gjerninger, som den frembringer; der gives vigtige Gjerninger, som netop ere eiendommelige for denne Alder af det aandelige Liv. Denne Barme gavner ogsaa som Paamindelse til dem, der have ladet deres eget Pund forringes; den er ligesom en Suurdeig, som Gud bestandig kaster ind i Kirkens Masse. Men i dette Tidsrum er Ligevægt og Maadehold sjældent tilstede, og man kan godt forstaae, at den ældste Kirke har forbudt at gjøre Nyomvendte til Præster. Dette Tidsrum udmærker sig i Almindelighed ved en bitter Jver, et stridbart Gemyt og haarde Domme; man forglemmer, hvad man selv nylig har været, og jo lavere man forhen har staaet, des tilbøieligere synes man at være til at glemme det. Guld af Utaalmodighed, medens man dog maa erkjende at have været Gjenstand for en stor Taalmodighed, er man saa rede til at sige om sin Næste som Manden i Parablen: „hug det om, hvi skal det gjøre Jorden unyttig?“ Det er tillige den Tid, hvor man lettest er udsat for at misbruge den christelige Frihed; det er Hovmodets Tid: man vil være Dydsprædikant og Sædelærer for alle Mennesker, ja maaskee selv for Den, hvem man skylder sin første Dplysning; herved bringes ogsaa denne Sidste let i Fristelse; thi ikke altid vil han være tilbøielig til at sige med Moses: „gid alt Herrens Folk var Profheter!“ (4 Mos. 11, 29). Alt Dette vil lære Sjælesørgeren, at de Nyomvendte maae behandles med Overbærelse og

Strengthed. Han maa hverken bedrove den Aand, som er i dem, eller lade en ond Aand faae Indpas igjennem den Bresche, som en Engel har aabnet.

III. En anden Klasse indbefatter de Opvakte, omendkjondt Den, som vi kalde Opvakt, meget ofte er en virkelig Omvendt, og paa den anden Side Den, som vi kalde Omvendt, tidt kun er en Opvakt. En Sjæls Opvækkelse vil sige den gjærende og urolige Deeltagelse, som den efter en lang Ligegyldighed føler for de aandelige Ting, og som adskiller sig fra tidligere lignende Sindsbevægelser derved, at den bliver en stadig og herskende Tilstand. Ledelsen af saadanne Sjæle er meget vanskelig. Man maa medvirke til, men ikke fremstynde Bærket; man maa understøtte dem i Gangen, men ikke bære dem; agte Individualiteten; ikke vente eller forlange en Række af Indtryk og Tilstande, der svarer til en isorveien opstillet Fortegnelse; ikke altid ville give enhver enkelt Sindsstemning et Navn; og fremfor Alt ikke kræve Anvendelse af en Grundsætning, forinden man har bragt den til Erkjendelse; ikke forglemme, at, om der end gives Baner og Handlinger, som man paa et hvilket som helst Punkt af det aandelige Liv bør erkjende som slette, saa gives der andre, hvis Charakter først aabenbarer sig lidt efter lidt, efterhaanden som det christelige Princip træder skarpere og klarere frem; endelig maa man under Ledelsen af saadanne Sjæle frygte for de altfor let vundne Resultater eller for de Offere, der kun bringes af Føielighed, uden at Samvittigheden føler deres Nødvendighed, og som altsaa ere vilkaarlige.

IV. Der gives Sjæle, som ikke alene ere opvakte, men ogsaa anfægtede, hos hvem den Uro, der udgjør Grundvolden for enhver Opvækkelse, bærer Præg af Ungstelse og Fortvivlelse; man kan endogsaa sige, at hos Mange gaaer Anfægtelsen forud for den virkelige Opvækkelse, og ofte blive

saadanne Sjæle, hos hvilke der endnu ikke findes nogen egentlig aandelig Interesse, drevne til Præsten af en ubestemt men utaalelig Angstelse og komme til ham, blot fordi de tænke, at han har Lægemidler for Sjælen, ligesom Lægerne for Legemet, og at man ikke nogetsteds vil finde saa god en Modtagelse som hos ham. Sjælesørgeren kan altid sige sig selv, at denne Anfægtelse hidrører fra Grindringer, som forurolige Samvittigheden, og fra en Trang til Udsoning, som mere er følt end klart bevidst. Denne Anfægtelse kan ikke ophøre, og det nye Liv kan ikke begynde i saadanne Sjæle, førend der er aflagt en oprigtig Bekjendelse*). Denne maa man vide at opnaae; men Kjærligheden opnaaer Alt. Jo mere dette Skridt koster, des mere indbringer det. Ofte synes Alt let efter denne første Anstrengelse; og Sjælen, der er ligesom lettet for den Byrde, der nedtyngede den, reiser sig igjen og begynder Vandringen paany.

Vi kunne her omtale en Klasse af Mennesker, hos hvem egentlig ikke Sjælen er anfægtet, men hvis Aand er mere eller mindre ængstet af Tvivl og Skruxler. Hos Nogle kommer det af en naturlig Tvivlshyge, hos Andre af en Tilbøielighed til at gjøre sig Livet suurt, endelig ogsaa af en utidig Ans-gjerrighed. Den religiøse Bevægelse har i høi Grad forøget Antallet af dem, der forlange Raad og Løsning af deres Tvivl, og dette saa meget mere, som den ikke i samme Forhold har forøget de Hjælpemidler til den religiøse og moralske Underviisning, som vi have behov, og som Prædikestolen er bestemt til at yde.

Enhvert Præsteembede vilde være en Umulighed, dersom ikke vor Kirke ligesom den romerske hævdede Skriftemaalets

*) "Den, som skjuler sine Overtrædelser, skal ikke have Lykke; men Den, som bekjender og afstaaer fra dem, skal faae Barmhertighed" (Ordsprog. 28, 13).

Ukrænkelighed. Enhver, som betroer sig til en Præst, maa kunne stole paa ham; men, naar Aabenbarelsen af en Hemmelighed er det eneste Middel til at forhindre en Forbrydelse, vilde Hemmeligholdelsen være det Samme som Medskyldighed; men i dette Tilfælde maa man undgaae endog blot Skinnet af Ovrumpning.

Den formelige Absolution, som følger paa det katholske Skriftemaal, hviler paa en fuldkommen christelig Tanke. Den katholske Kirke feiler kun deri, at den knytter Absolutionen til Skriftemaalets udvortes Act og ikke til Siindelaget og Hensigten. Dette maa Præsten give Bedkommende at forstaae, ligesom han ogsaa maa indstærpe dem, at der ikke ligger nogen Fortjeneste eller nogen indre forsonende Kraft i de frivillige Savn eller Bodsøvelser, som man kan lade følge efter Skriftemaalet, og som i visse Tilfælde kunne være nyttige og anbefalelsesværdige. Blandt saadanne Bodsøvelser kan en Bekjendelse, som aflægges til Andre end Sjælesorgeren og navnlig til den Fornærmede, om der ellers er nogen, være af stor Vigtighed, ja undertiden fuldkommen nødvendig. Undertiden kan det ogsaa være, at Bekjendelsen maa være offentlig, for at den kan blive tilstrækkelig bindende og forpligtende; men jeg tvivler meget om, at det nogensinde kan være Præstens Sag at give Tanken herom; undertiden kan han endogsaa fraraade sit Skriftebarn at gjøre det; man paatager sig et stort Ansvar ved at bestyrke ham i deene Hensigt; dog kan man see sig opfordret til at gjøre det. Naar et Menneske ved sit hele Liv har givet Forargelse, kan man være berettiget til at kræve en saadan Afbigt af ham i Dodstimen.

V. Vi maae endnu tale om de Orthodoxe, som forvanske Troen, ikke i dens Gjenstand, men i dens Væsen, idet de ophøie den til et opus operatum og, saa at sige, forstyrre

og tilintetgjøre Guds Henfigt, medens de tilshneladende boie sig for den med dyb Ydmyghed. De stadfæste Sandheden af den Sagtagelse, der indeholdes i følgende Vers:

„De mal croyant à mécrèant
L'intervalle n'est pas bien grand.”

Helbredelsen af denne religiøse Sygdom er noget af det Allervanskeligste, efterdi man kan sætte Fortjenesten af en slavisk Nøiagtighed i Forbindelse med den meest evangeliske Troesbekjendelse. Nogle forstaae den sørgelige Kunst at lede Christendommen hen til de slette Partier af deres Bøsen, og gjøre den til Troster for deres Feighed og Misundelse. Her er det netop Livet, som fattes, og Livet, som man skal søge at vække; Bærket, der synes at være færdigt, maa begyndes forfra, og det kan ikke have noget andet Udgangspunkt end Angeren. Den Orthodoye maa paany med Hjertet og Samvittigheden tilbagelægge den Vej, som han før kun har tilbagelagt med sin Forstand og sin Indbildningskraft, og hvad han længe har troet paa een Maade, det Samme maa han nu troe paa en ganske anden Maade. — Denne døde Orthodoye har to Afstygninger, eller fremtræder med et dobbelt Præg. Der gives formalistiske Orthodoye; dem maa man lære Gudsdyrkelsen i Aand og Sandhed (Joh. 4, 24), og legale Orthodoye, som hænge sig i de evangeliske Forskrifters Bogstav, men glemme Aanden. Med Hensyn til disse Sidste maa man imidlertid vogte sig for at fælde en overilet Dom, eftersom der gives slaviske Tilhængere af Loven, som ingenlunde ere Phariseere, det vil sige, som ikke ere indtagne af deres egen Fortjeneste eller egen Retfærdighed. Man maa see vel til, om de ikke, med al deres slaviske og ængstelige Lydighed, dog høre til deres Antal, som Evangeliet paa eengang har skildret og lovpriist i følgende Erklæringer: „Men Jesus saae paa ham, og fattede Kjærlighed

til ham, og sagde til ham: een Ting fattes Dig; gaa bort, sælg hvad du haver og giv de Fattige det, saa skal Du have et Riggendesæ i Himmelen, og kom, tag Korset og følg mig" (Marc. 10, 21). „Dg den Skriftkloge sagde til ham: Mester! Du haver talet vel og efter Sandhed; thi der er een Gud, og der er ingen anden foruden ham. Dg at elske ham af ganske Hjerte, og af ganske Forstand, og af ganske Sjæl, og af ganske Styrke, og at elske sin Næste ligesom sig selv, er mere end alle Brændoffere og Slagtoffere. Dg der Jesus saae, at han svarede forstandigen, sagde han til ham: „Du er ikke langt fra Guds Rige" (Marc. 12, 32—34). Hos Saadanne er Grundvolden eller Spiren til den sande Tro tilstede.

Nogle Sjæle befinde sig i en ganske særegen Tilstand, som man har værdiget altfor liden Opmærksomhed. Det er dem, som for tidligt have tilegnet sig Evangeliets Naade, som, saa at sige, have taget den paa Credit, eller som have tilegnet sig Forjættelserne, førend de have følt al den Smerte, Affky, Frygt og Dødsangst, som naturligen er forbunden med Syndsbevidstheden. De troe, de lovprise, de skrifte, de sige med Forstand og Oprigtighed Alt, hvad de sande Christne gjøre; men der fattes dem, jeg vil just ikke sige Glæden, — thi denne er ikke enhver sand Christens sædvanlige Stemning, — men Freden, Kjærligheden, med eet Ord Livet. Man maa ikke forvegle disse med dem, som vi have kaldt Orthodoge; de have ikke den Tryghed, som er eiendommelig for disse Sidste; de befinde sig i en Tilstand, der paa cengang er værre og bedre; de have ikke fuldkommet al Retfærdighed, men de ere sig dette vel bevidst. Skjøndt denne Tilstand er ganske særegen, er den alligevel temmelig almindelig; og skjøndt den er vanskelig at blive klog paa, eftersom den Paa-gjældende selv har ondt ved at gjøre sig Regnskab for den,

vil dog en Præst, hvis Dje ved Erfaring og Selvprøvelse er bleven stærket, vel vide at skjelne den. At raade Bod paa den er vanskeligere. De enkelte Trin og Momenter af det aandelige Liv ere blevne stillede i omvendt Orden. Et saadant Menneskes Christendom beroer paa en Forndgriben, og, saa at sige, paa en Hypothese. Han har opslidt sig selv i den udvortes Bekjendelse og Nydelse af en tænkt eller indbildt Christendom. Hans Mund har sagt: Herre, Herre! forend hans Hjerte endnu folte det. Han har vænnet sig til Christendommens Udtryk, Former og Tanker uden at lægge sin Sjæl deri, og folgelig maatte han snarere fatte Lede end Interesse for den. For ret at kunne nyde Livet, maa man have smagt Døden; men, medens det er naturligt at stige fra Døden op til Livet, falder det derimod meget vanskeligt at stige igjen ned fra Livet til Døden, og man kan ikke bagefter beqvemme sig til at gjenemgaae alle et smertefuldt Noviciats forskjellige Grader. Denne Vanskelighed er en af de største, der kan møde en Sjælesørger i Udøvelsen af hans Kald og sætte hans Taalmodighed og Klogskab paa Prøve. Et Tegn, hvorpaa man vil kunne kjende saadanne Personer, er Mangel af Fremgang og Bevægelse i det aandelige Liv. Naar Sjælesørgeren besøger dem, vil han kunne finde dem i den heldigste Stemning, beredte til at bekjende deres Synder, deres egen Udygtighed, deres Trang til Forløsning og til den Hellige Aands Bistand; men hvergang han kommer igjen, vil han faae den samme Tale at høre; der fattes Afvegling, fordi der fattes et virkeligt Indhold. Naar han er kaldet til at behandle en Sygdom af denne Art, bor han paa den ene Side sørge for, at Bedkommende gjør sig Rede for sin Tilstand, og paa den anden Side vaage over, at han ikke opgiver det, som han allerede har, paa Grund af den mangelfulde Maade, hvorpaa han har opnaaet det. Han kan ikke lade være at

tale til ham om Naaden; han kan ikke unddrage ham de Forjættelser, til hvilke han fortroster sig, og som man altid gjør vel i at fortroste sig til; han kan ikke forandre noget i den naaderige Pagts Betingelser og forholde denne Sjæl de Forrettigheder, som tilkomme den med Ret; men han maa sikke ham mod Hyfleri og mod den Bane at bruge Uttringer, som baade for ham selv og for Andre fremhæve hans Tilstands Fortrin altfor stærkt; han maa endelig opmuntre ham til en stille og indadvendt Virksomhed, til en flittig Granskning i Loven og til en streng Overholdelse af den, til Alt, hvad der kan ave og spørge Sjælen, saavelsom til alle saadanne Gjerninger, som, idet de forudsætte Kjærligheden, udvikle denne, uden at Hjertet derved udsættes for at blive hovmodigt; kort sagt, til i Stilhed at efterligne Christus. Men der gives forskjellige Nuancer af denne Tilstand; enhver af dem baade kræver og anviser særegne Forholdsregler; Hovedsagen (og dette have vi fremfor Alt for Die) er at skjelne hver enkelt Tilstand og klart at gjøre sig Rede for den.

VI. Vi kunne danne en egen Klasse af Tvivlerne, som hverken ere ligegyldige eller ansægtede eller vantroe eller troende, men som af en vis aandelig Svaghed eller slet Bane aldrig opnaae at danne sig en fast Mening om noget Spørgsmaal. Der gives Aander, som af Naturen ere tvivlehyge, som bestandigt overveie og aldrig komme til nogen Afgjørelse. Sjælesørgeren kan ikke tænke paa at skulle kunne forandre dem; men efterat have forsøgt paa, saavidt det staaer i hans Magt, at lægge nogle Argumenter i den ene af Bægtskaalene, eller snarere førend han forsøger herpaa, bør han stræbe at bringe noget mere Alvor ind i disse Mennesker, som, uden just at kunne henregnes til de Ligegyldige, dog ere langt fra at stjænke det religiøse Spørgsmaal al den Deeltagelse, som det fortjener. For at gjøre et Menneske alvor-

ligt og sætte ham i Stand til at bestemme sig, maa man beskæftige hans Tanker med det Uendelige. Den meest vægelsindede Skeptiker tvivler ikke om sin egen Sjæl; og naar det kan lykkes at bringe ham til at føle Sjælens Nærværelse og høie Værd, har man stillet ham paa det rette Standpunkt, hvorfra Spørgsmaal af den Natur maae betragtes; man har, saa at sige, orienteret ham.

Der gives oprigtige og ulykkelige Mander, som, grebue af Sandhedens Aand og bevægede af Evangeliet, troe paa deres syndefulde Tilstand, afsværge enhver egen Retfærdighed og kun ville iføre sig Guds, som vilde være redebonne til at modtage den, dersom de troede, at den var dem tilbudt, og som dog blive holdte tilbage ved Indløbet til Havnen af en Lænke, som synes at være udspændt foran dem ved Opdragelsen, ved de første Indtryk, formegen eller forliden Kundskab, maaskee formedelst et tvivlesygt Temperament, der aabenbarer sig hos dem endogsaa i saadanne Ting, som ere Religionen meest uvedkommende. Naar man træffer paa saadanne Mander, da gjør man vel i at mindes, at „Troen“, efter en aandrig Forfatters Udtryk, „fuldbyrdes i Villien“; at Troen ikke er Andet end Villien til at modtage Guds Tilgivelse og til at give Afkald paa ethvert andet Frelsens Middel; at selv de Tvivl, som endnu kunne findes i vor Sjæl, ikke forvanske den; at Gud ikke lader vor evige Frelse være afhængig af vor svage Forstands Baklen; at det det ikke er Forstanden, som samtykker i at modtage Naaden, at det ikke er Indbildningskraften, som røres ved den, men at det er Villien, den eneste altid frie, skjøndt svage, Evne, som modtager Tilgivelsen, som vender sig til Gud, og som endogsaa er istand til at udraabe: „Jeg troer, Herre! hjælp min Bantro!“ (Marc. 9, 24).

VII. De Ligeyldige udgjøre en talrig Klasse, som ikke blot staae lavere end de Orthodoxe, men ogsaa lavere end de Vantro, forsaavidtsom disse Sidstes Vantro idetmindste er positiv. Ifkedesmindre maa man dog, efter en rigtig Tankegang, paa Grund af deres Meninger eller Mangel paa Meninger, anvise dem en Plads imellem begge*).

Denne Klasse bestaaer i Almindelighed af verdslige Mennesker, som enten ere aldeles nedscenkede i Forlystelser eller overvældede af Forretninger, og som hverken have Tid til at være rettroende eller vantro. Der gives under vore nuværende Forhold adskillige Leiligheder til at nærme sig dem. De ere ikke uden al Forbindelse med Kirken, i hvis Ekjod Sædvane eller Belæstændighed stundom endnu forer dem hen; de træffe Sjælesørgeren hos Trediemand, i selskabelige Sammenkomster, eller endogsaa, uden noget saadant Mellemled, i borgerlige Forretninger eller under alvorlige Omstændigheder. De have Tilboieligheder, huuslige Glæder og Sorger; de ere Mennesker; det er ved denne menneskelige Side, at man kan gribe dem; alle slike Tilboieligheder have Berøringspunkter med Religionen, uden hvilken ingen af dem har sin fulde Betydning; alle disse Grundforhold vise tilbage til et høiere Forhold, i hvilket de søge deres Stotte.

Naar man har skaffet sig et aabent Dre hos dem, maa man forstyrre deres Tryghed og bevise dem, at deres Tilstand i Grunden ikke er indifferent. Man skal ikke betænke sig paa at benytte Frygten som Middel; som oftest er det endogsaa umuligt at knytte Tanken om Gud i den Ligegyldiges Sjæl til nogen anden Følelse end Frygten; men, uden at nægte sig selv Brugen af dette Middel, bør man dog, saasfremt det er muligt at faae andre Strengte til at gjenklinge, anslaae disse.

*) See Vinet, Discours sur l'indifférentisme religieux etc.

VIII. Der gives maaskee ikke ret mange Bantroer, som vi have fuldstændig Ret til at behandle som saadanne. Og uden Tvivl vil der sjældent komme noget ud af, om man uden nogen Indledning vilde knytte en Samtale med dem; thi den vilde under saadanne Omstændigheder nødvendigviis faae Udseende af et Forhør. Men, ligesaavelsom Bantroen har sine dogmatiske Væresætninger, saaledes har den ogsaa sine praktiske Grundsætninger, og i Mangel af de første kunne de sidste fore os ind paa den religiøse Undersøgelses Omraade. Desuden kan Bantroen undertiden ikke undgaae at erklære sig; det skeer som oftest ad Omveie; den lader sig nøie med en Hentydning eller en ironisk Uttring. Man bør ikke gaae ud derfra, at ethvert umiddelbart eller middelbart Angreb nødvendigviis skulde give Anledning til en Discussion. Meget mere bør man ofte, navnlig i Fleres Nærværelse, undgaae Discussionen, medmindre man bliver ligefrem udføstet. Man bør bestemt undvige den, naar Angrebet kun bestaaer i en Bittighed eller en Fornærmelse. Man bør saavidt muligt forvandle Discussionen til en Paakaldelse af Samvittigheden og til en opbyggelig Samtale.

Det vilde være urimeligt at forlange af Sjælesørgeren, at han skulde indlade sig i formelige Kampe paa Videnskabens Gnemærker med Værde af Faget, som fra deres særegne Fag hente Baaben imod Religionen. En Geistlighed efter denne Maalestok vilde være en Umulighed. Imod Faglærde maa man stille Faglærde. Religionen har mere end een Klasse af Tjenere og mere end eet Slags Beviser.

Selv hos de meest Uvidende gjør Bantroen sig gjerne til af en positiv Charakter, det vil sige: de paastaae at have en egen Tro i Modsætning til de Troeslærdomme, som Religionen opstiller. Enhver har sit eget System, der som oftest ikke er andet end en Hob vilkaarlige og usammenhængende

Paastande, en Samling af udenadlærte Talemaader og Tanke-
sprog, som de, uden rigtigt at forstaae dem, have taget ud
af Samtaler eller Bøger. Der gives ingen nok saa abstract
eller spidsfindig Være, som jo, under en eller anden forslidt
eller barnagtig Form fremtræder i det Sprog, som disse
stærke Uaander af laveste Rang føre i Munden. Foragt er
aldrig det rette Middel herimod; den vil aldrig nytte til
noget; men paa den anden Side maa man ikke vise disse
ærgjerrige Ordførere for en uvidende Bantro en Værelse, som
de ikke fortjene, ved at indlade sig med dem i en Undersøgelse,
som, hvor man har at gjøre med Folk af sand Dannelse,
kan føre til et Maal og til en Afgjørelse, men som med
uvidende og indskrænkede Mennesker kan drage sig ud i det
Uendelige uden at føre til noget Resultat. Det kan imidler-
tid være nyttigt at lade dem ane, at man ikke har et System
for saa godt Kjob, som de indbilde sig; men endnu langt
nyttigere vil det være, enten strax eller senere at drage dem
over paa et andet Omraade, nemlig Samvittighedens og Er-
faringens, at vække til Live den Trang, som det er lykket
dem at neddæmpe, og at vise dem Guds Væsen og Virk-
sommelighed i al dens Skønhed, saaledes som Evangeliet lærer
os at kjende den, og en Christens Fortrin, hvorom et i
Sandhed christeligt Liv bærer Vidne.

IX. Der er Mere at udrette med Rationalismen,
som antager de hellige Skrifter, end med Bantroen, som
forkaster dem. Her handles ikke blot om den lærde Rational-
isme, med hvilken en almindelig Sjælesørger ikke altid kan
indlade sig i en formelig Polemik, men om den overfladiske
Rationalisme paa anden Haand, som søger at afflumpe den
skarpe Od af de evangeliske Sandheder, hvorved den er ble-
ven saaret. Man feiler sjældent i at antage, at denne Ratio-
nalisme i Almindelighed er begrundet i en Hjertets Gjen-

stridighed, og at det er i Rationalistens Samvittighed, at man maa søge Baaben til at bekæmpe dem. Derfor bør man, uden just at forsmæde de Beviser af anden Art, som Videnskaben tilbyder, og uden at give sig Mine af at ville undvige Kampen, dog fremfor Alt gjøre Brug af den indre Visshed og appellere til Samvittighedens Vidnesbyrd. — Lader os heller ikke forglemme, hvilken Kraft der ligger i Skriften, og at denne er sig selv nok; jo mere Brug man gjør af Skriften for at forklare Skriften, des mere overrastes man ved dette Middels Fortrinlighed. — Man kan ikke nok anbefale de Geistlige, at de lade Guds Ord høre rigeligen hos sig, og at de tilegne sig det saaledes baade med Husommeligheden og med Hjertet, at de vigtigste Steder af den hellige Skrift med Lethed og til rette Tid falde dem ind, hvergang de have Behov derfor. Det bør ikke være en Kundskab til enkelte Steder, udrevne af deres Sammenhæng, men en Indsigt i større Forbindelser og Heelheder, og Meningen af hvert enkelt Vers bør fremtræde for Tanken ligesom gennemtrængt af Betydningen og Smagen af alle de Hovedsteder, der have Hensyn til den samme Gjenstand. En saadan Kundskab til Bibelen (talit et tanta) kan ikke nok anbefales alle Evangeliet's Tjenere eller alle Huusholdere over Guds Ord.

X. Der findes udenfor de kristelige Troesbekjendelser mere eller mindre religiøse Stoikere, hvis Religion egentlig er en Pligtens Religion, selv da naar de synes at ville eller virkelig ville gjøre Gud til Pligtens Gjenstand. Denne Klasse af Mennesker fortjener den største Opmærksomhed og bør fremstilles, om ikke som Mønster saa dog som belærende Exempel for de Christne, der maaskee altfor let og altfor hurtigt have grebet Raaden, uden isorveien at have følt Lovens hele Bægt. Disse Stoikere befinde sig i en stor Bildfarelse, i hvilken de kun altfor meget bestyrkes ved Synet af

den Misbrug, man gjør af den christelige Frihed. Men, om end den første Tjeneste, vi maae yde dem, er, ved vort eget Exempel at bevise dem, at den christelige Moral ikke er slap, saa er denne Tjeneste dog ikke den eneste; man bør desuden ved given Leilighed forklare dem den christelige Morals ideale Charakter, det forfærdelige Misforhold, der er imellem Loven, saaledes som den opfattes fra det christelige og evige Synsprunkt, og Menneskets egen Dygtighed; man bør endelig, midt under deres Arbeide, lade dem smage den Bederqvælgelse, som er i Kjærligheden, der alene er istand til at gjøre os Lovens Opfyldelse kjær, og som kun kan indgydes Hjerterne ved Jesu Christi Mand og ved Bisheden om at have været Gjenstand for hans Kjærlighed. Det er klart, at jeg ikke sammenblander disse Stoikere, disse Jvrere for Pligten med hine almindelige Moralister, som ikke boie sig for Moralen, men kun for deres egen Moral, og som ikke antage Loven, førend de have afpasset den efter deres kjodelige Sind og verdslige Tilboieligheder.

Tvende Pligter, som Sjælesørgeren har imod Medlemmerne af sin Menighed, forsaavidtsom de betragtes som Syndere og som staaende under den moralske Lovs Forrifter: Formaning og Beiledning.

Formaning. — Den er en Pligt for Sjælesørgeren. Enhver fri Udøvelse af Sjælesørgerpligten staaer og falder med denne. Den er desuden udtryffeligt paabudt Sjælesørgeren i Evangeliet. At anvende Formaning er altid og overalt vanskeligt; under Menighedernes nuværende Tilstand er det endnu mere vanskeligt. Man behøver blot at sammenligne denne Tilstand med den første Kirkes eller med enhver anden, som i det Væsentlige havde det samme Præg. I et eensartet og noie forbundet Samfund vilde denne Pligt nærme sig til Charak-

teren af den broderlige Røvselse, og udstrække sig til de negative Tilboieligheder og Kjendsgjerninger. I vore Dage vilde det næsten i ethvert kirkeligt Samsfund være en virkelig Inquisition at gaae udeusfor almindelig bekjendte og offentlige Kjendsgjerninger, og i ethvert Fald udenfor positive Kjendsgjerninger.

Fuldstændig Forsømmelse af den offentlige Gudsdyrkelse er en negativ Kjendsgjerning. Gaaer det an at kræve dem til Regnskab, som forsynde sig heri? Hvorledes og med hvilken Ret kunne vi bringe denne Sag paa Bane? Have vi Pligter imod saadanne Medlemmer af Menigheden eller ikke?

Den, som ikke horer til Menigheden, forsaavidtsom alle hans Gjerninger vidne om, at han staaer udenfor Kirken, har ingen Ret til vor Formaning, og dersom man kun tager Hensyn til Sjælesørgerens officielle og almindelig vedtagne Stilling, horer Omsorgen for denne Sjæl egentlig ikke hen under vor pastorale Myndighed; men, dersom Sjælesørgeren foler Kald til at være Missionær, eller dersom der ikke ved Siden af Sjælesørgeren findes nogen Missionær, som kunde gjøre ham Retten stridig til at have Medlidenhed og bringe Hjælp ogsaa til dem, som ikke begjere den, hvad da? Synden er en Gjenwordighed, en Forbrydelse, en Ulykke; vilde det være mindre naturligt at hjælpe et Menneske, der er saa haardt hjemsogt, end at hjælpe Den, hvis Huus er bleven ødelagt ved Ildsvaade?

Kjærligheden og Ydmygheden, disse tvende Dyder, der ere uadskillelige, saasom de gjensidigen ere Betingelser for hinanden, lære os at vælge det rette Dieblif til Formaning, og at meddele den med tilbørligt Maadehold og tilbørlig Kraft*).

*) — „Man bor ikke knuse Vinduesrunderne;
Men man skal nok gjøre dem rene.“

Apostelen Paulus har (1 Tim. 5, 1—5) sagt eller idetmindste antydnet, hvorledes Formaningen bør aspæsses efter de forskjellige Aldere og Kjon; i Analogie hermed kan man endnu iagttage flere Forskjelligheder.

Man vil let indsee, at en offentlig Formaning til en Enkelt ikke kan finde Sted i vore Kirker, saaledes som deres nuværende Forfatning er, og det er overhovedet tvivlsomt, om den vilde være gavnlig og passende under nogensomhelst kirkelig Bestyrelsesform*).

Veiledning. — Naar man er kaldet til at være stadig Raadgiver for en Sjæl eller til at vejlede den, hvilket ikke er fremmed for eller stridende imod den protestantiske Christendoms almindelige Principer:

Saa bør man paa den ene Side vogte sig for den altfor methodiske Tænkemaade, som vil ordne Alt forud, og som lidt efter lidt baner Veien for Lovens Trældom og Selvretfærdighedens Hovmod, og paa den anden Side for den ubestemte Spiritualisme, som nærer sig med Folelser og hverken vil høre tale om Forsigtighed eller om Midler. Man skal ikke afvise Tanken om en Kunst eller en Methode at føre Livet efter; kun maa man vogte sig for at gjøre den altfor smaalig eller eens for Alle. — Bossnet har sagt, at „Kjærligheden ikke kjender til Orden og ikke kan underkaste sig Metoder; at Uorden er dens Orden; at Udsplittelsen ikke kommer fra denne Kant“. Men jeg seer ikke noget imod Kjærligheden Stridende i den Omhu, med hvilken man søger de bedste Midler til at vise sin Kjærlighed til Herren (Eph. 5, 10) og de bedste Midler til at bevare denne Kjærlighed. Vor Skrøbelighed forpligter os til Orden, og tillader os ikke ganske at ringeagte Metoder. Vi bør, under vor Veiledning

*) See Fjerde Deel, første Kapitel: Kirketugten.

af Sjælene, hverken holde os udelukkende til det indvortes eller til det udvortes Liv.

Man bør have Agtelse for den Enkeltes Frihed og Ansvarlighed, og vogte sig for at ville gjøre sig til Nogens Samvittighed; thi der vil aldrig være Mangel-paa Folk, som kunne have Lyst til at overgive den i vore Hænder.

Naar man paa den ene Side ikke uden Grund bør bære Folk paa sine Skuldre, saaledes at man derved vilde berøve dem Brugen af deres Been og Følelsen af deres egen Selvbevægelsesevne, saa bør man paa den anden Side ikke heller forlange altfor meget af dem i kort Tid. — For at sammenfatte disse to Regler i saa Ord: man bør ikke lede for meget og ikke have for stort Hastværk. Man maa forstaae at vente, men dog saaledes, at man vedbliver at handle; man maa ikke gjøre Den, der er betroet til vor Omsorg, ntaalmodig eller bringe ham til Fortvivlelse, men dog bestandig hjælpe ham frem.

Man skal ikke opmuntre, men tvertimod neddæmpe den Nysgjerrighed, de tomme Ord og den religiøse Snaksomhed, der er eiendommelig for de Sjæle, „der lære altid og aldrig kunne komme til Sandheds Erkjendelse“ (2 Tim. 3, 7). — Ordet er hos disse Mennesker blevet ligesom en Ventil, hvorigjennem den Damp, der skulde sætte hele Maskinen i Bevægelse, slipper ud.

Almindelige Raad. — Vi have opregnet de forskjellige dogmatiske eller moralske Tilstande, i hvilke Medlemmerne af vor Menighed kunne besinde sig. Vi ville nu see bort fra denne Forskjel, sammenfatte alle disse Klasser under Eet, og meddele nogle kortsattede Regler med Hensyn til Ledelsen af Sjælene i Almindelighed:

Viis altid en ærlig og ligefrem Opførsel imod Enhver.

Tro gjerne og saavidt muligt paa en redelig Hensigt.

See mere paa Tanker end paa Ord, og mere paa Følelser end paa Tanker. Følelsen eller Hjertets Stemning er den sande sædelige Realitet. Hvortidt gjør ikke Tanken sig skyldig i et Kjetterie, som Hjertet afviser! Og paa den anden Side, hvormange Rettroende er der ikke, hvis Hjerte er fjetterst! I første Tilfælde nægter man os Udtrykket, men indrømmer os Sagen selv; i andet Tilfælde nægter man os Sagen og indrømmer os Udtrykket.

Naar du seer, at din Modstander er en rænkefuld Mand, og at du har at gjøre med en Person, der blot søger Leilighed til at yppe Trætte, saa undvig en Kamp, der ikke føres med Alvor, og svar ikke en Daare efter hans Daarlighed. (Ordspr. 26, 4).

Bogt dig for at troe dig personlig fornærmet ved den Modstand, du møder, selv om de Sandheder, du prædiker, angribes nok saa uretfærdigt.

Giv dig ikke Mine af at see en Gudsbespottelse i enhver ubesindig eller uoverlagt Paastand, som fremsættes, hvad enten den har Hensyn til Væren eller til Moralen.

Hold fast ved din Mening, men uden at tirre din Modstander.

Gjør ikke Regning paa, at dine Grunde ville udøve lige stor og lige afgjort Virkning paa alle Sjæle. Man er ikke altid istand til at sige, hvorfor et eller andet Argument, der viser sig virkningsløst hos En, formaaer saameget hos en Anden, eller hvorfor Det, som i det ene Dieblik ikke gjør Indtryk paa et Menneſke, i et andet Dieblik gjør et saa mægtigt Indtryk paa ham*). Dette er Guds Hemmelighed;

*) „Man maa tilstaae, siger Leibniz i et Brev til Madame Brinon, at det menneskelige Hjerte har mange lønlige Folder, og at det gaaer med Overbeviisningen som med Smagen; vi selv ere ikke altid i den samme Stemning; og hvad der i det ene Dieblik griber os, rorer os ikke i det andet.

og hvormegen Opmærksomhed vi end anvende, og hvor gode Forholdsregler vi end tage, ligger dog altid det endelige Udfald i Guds Haand. Man maa sætte sit Haab til Ham alene og give Ham alene Vren.

Stol mere paa Sindelaget, hvormed du vil udrette din Gjerning, end paa Dueligheden, hvormed du vil anvende dine Midler. Kjærligheden er den bedste Kundskab, den bedste Styrke, det bedste Sikkerhedsmiddel og det bedste Forsvar. Hvilken Aand der skal være den ledende i Sjælesorgen og i det hele pastorale Embede, er antydet i de dybsindige Ord af vor Herre og Mester: „J ville ikke komme til mig, at J kunne have Livet!“ (Joh. 5, 40).

Understøt din Lære og dine Formaninger ved dit eget vægtige Exempel, saasom du veed, at den vigtigste Meddelellesmaade for den moralske Sandhed er Smitten, at Livet kun kan udgaae fra Livet, og at de Christne selv i Virkeligheden ere de meest afgjørende Grunde for eller imod Christendommen.

Lad Bønnen være knyttet til og indblandet i alle dine Bestræbelser og alle dine Foretagender, deels for at bede Gud om Raad, deels for at anbefale ham Sjælene, deels for at holde dig selv ved det rette Synspunkt og bestyrke dig selv i den rette Anskuelse af din vigtige Gjerning.

For at sammenfatte Alt i Korthed: hvormegen Bekymring, hvormange bestandig fornyede Sorger fører ikke det præstelige Embede med sig, eftersom det er nødvendigt, at man, ligesom Jøderne ved Templets Gjenopbyggelse, maa fore

---

Dette er, hvad jeg kalder de uforklarlige Grunde; der er noget Ubegribeligt her tilføede. Det hændes ofte, at de bedste Beviser af Verden slet ikke gjøre noget Indtryk, og at Det, som gjer Indtryk, egentlig ikke er noget Beviis.“ (Oeuvres complètes de Bossuet. Paris et Besançon, 1828. Tome XXXV., Pag. 132. Første Brev om Planen til en Gjenforening).

Sværdet med den ene Haand, medens man bygger med den anden? — „Foruden hvad der kommer til“, siger Apostelen Paulus, „det daglige Overlob og Bekymringen for alle Menigheder. Hvo er skrobelig, og jeg ikke ogsaa? Hvo bliver forarget, og det brænder ikke i mig?“ (2 Kor. 11, 28). — „Derfor bede vi ogsaa altid for Eder, at vor Gud vil agte Eder sit Kald værdige, og med Kraft fuldkomme al ham velbehagelig Godhed og Troens Gjerning“ (2 Thess. 1, 11). —

§ 3. Den udvortes Tilstand.

Den indvortes Tilstand bliver altid modificeret ved den udvortes Tilstand, og ligesaa denne ved hiin; og denne Forbindelse, som udgjør Individets virkelige og fuldstændige Forfatning, maa paa det omhyggeligste tages i Betragtning. Adskilles disse to Elementer fra hinanden, saa har intet af dem nogen fuldstændig Betydning; men, da disse Forbindelser kuune vegle i det Uendelige, saa kan man hverken forud beregne dem eller bringe dem i System; vi maa noies med at studere de udvortes Tilstande uafhængigt af de indvortes, og omvendt.

Hvad nu de udvortes Tilstande angaaer, da gives der naturligviis tvende hinanden modsatte Arter: lykkelige eller ulykkelige; men det er let at indsee, at Sjælesørgeren næsten udelukkende maa beskæftige sig med den anden Art. Der gives lykkelige Begivenheder, som ere saa overordentlige og indtræffe saa uventet, at de ligne Katastrofer og kunne betragtes som saadanne. Enhver Tildragelse, som opvækker en levende Følelse af Glæde i et Menneskes Hjerte, kan give Sjælesørgeren Anledning til at knytte en Advarsel til sin Opønstning; og naar han ikke kommer som Den, der vil forstyrre en naturlig Glæde, men kun som Den, der indbyder

til Alvor, saa har han i de fleste Tilfælde Udsigt til at blive vel modtaget. Imidlertid er det dog den modsatte Art af Tilstande, som meest umiddelbart gjør Krav paa hans Iver.

En Sjælesørger vil gjøre vel i, saameget som muligt at besøge Nedtrykte af enhver Slags; men der er mange Tilfælde, hvor det ikke er let at skaffe sig Udgang til dem. Naar en eller anden hvilkensomhelst Ulykke er almindelig bekendt, saa er man baade berettiget og forpligtet til at indfinde sig; den broderlige Deeltagelse, som Sjælesørgeren lægger for Dagen i saadanne Tilfælde, er den første Deel af hans Embede, og naar den er ledsaget af alt det Hensyn, som man skylder en stor Ulykke, kan den forskaffe ham Individernes og Familiernes Tillid. Men den hyppigste og gunstigste Leilighed tilbyder sig under alvorlige Sygdomme.

I. Syge. Omsorg for de Syge er den helligste af alle Sjælesørgerens Pligter, baade i hans eget og i Andres Omdømme Provestenen for hans Kaldelse; og man kan sige, at den Maade, hvorpaa denne Pligt bliver opfattet og udøvet, afgiver Maalestoffet for det christelige Liv og den christelige Aand i enhver religiøs Epoke.

Sjælesørgerens Sygebesøg ere ikke blot gavnlige for de Syge, men ogsaa for disses Omgivelser, der ved en saadan Leilighed ere mere modtagelige for religiøs Underviisning; de ere ogsaa gavnlige for Sjælesørgeren selv, som her har den bedste Leilighed til at lære Menneskeheden, Livet og sit eget Embede at kjende. Sygdommen bringer Mennesket i en Tilstand, hvor man har mere Magt over ham. Den Syge er Mennesket i sin naturligste og sandeste Tilstand*).

Intet er mere skiftet til at skaffe en Sjælesørger almindelig

*) Bridges, *The Christian Ministry*, Pag. 78. Massillon, *Dix neuvième discours synodal: Du soin, que les curés doivent avoir pour leurs malades.*

Yndest, end naar han er heldig eller endog saa blot ivrig i denne Deel af sit Embede. Alle Folk føle det Fortjenstlige i denne Gjerning, selv om de just ikke elske hele Diemedet og alle Folgerne.

Rigtignok er der megen Modbydelighed og megen Frygt, som man først maa vide at overvinde, om det saa kun var den Utilboielighed, man føler ved at see Smærter og Død. Verden indretter sig saa godt den kan for at glemme, at der er Noget, som hedder Lidelse og Død; Den, som søger at glemme det, er ikke skabt til at være Sjælesørger.

Hvad Faren angaaer, da staaer der skrevet, „at den gode Hyrde sætter sit Liv til for Faarene“ (Joh. 10, 11), hvilket lærer os, at Sjælesørgerembedet ikke er en Levevei, men et Martyrium, idetmindste i Billien, og at den frivillige Soldat, som hver Dag sætter sit Liv paa Spil paa en Balplads for at vinde Hæder og Forfremmelse, ikke er forskjellig fra Sjælesørgeren, Evangeliets sande Soldat, uden forsaavidt som denne Sidste ikke sætter sit Liv paa Spil, men hengiver det.

Apostlene have ikke forstaaet det anderledes end deres Herre og Mester, og vi kunne ikke forstaae det anderledes end Apostlene. Man maa kunne sige ligesom Apostelen Paulus: „jeg vil med Glæde opoffre mig for Eders Sjæle“ (2 Kor. 12, 15), „Jeg glæder mig i mine Lidelser for Eder“ (Kol. 1, 24), „Jeg holder ikke mit Liv dyrebart, paa det jeg kan fuldkomme mit Lob med Glæde og den Tjeneste, som jeg har annammet af den Herre Jesus“ (Ap. G. 20, 24). Den, som holder sit Liv dyrebart, er ikke Christen; hvorledes skulde han da kunne være Sjælesørger?

Den katholske Præsts Colibat vil, under forøvrigt lige Omstændigheder, overskære nogle af de Baand, som knytte et Menneske til Livet. Men mon det kun skulde være de Ugifte, som ere kaldede til at udsætte og hengive deres Liv? og

fordi en Præst er gift, bortfalder derfor nogen af de væsentlige Betingelser for Sjælesørgerembedet?

Den Fare, som kan være forbunden med Sygebesøg i Epidemier eller smitsomme Sygdomme, staaer i Almindelighed i omvendt Forhold til Modet og Selvopoffrelsen. Fly ikke Faren, saa flyer den dig.

Skal man ogsaa besøge saadanne Syge, om hvem man veed, at de ere vel forberedte paa Døden? Ogsaa disse trænge til os; sandsynligviis længes de efter os, og trænge de ikke til os, saa trænge vi til dem.

Sørg for ikke at gaae din Gang for seent, og forhør dig til den Ende, om Noget er syg; skaf dig dette at vide igjennem Fortrolige, som enhver Sjælesørger bør have. Besøg ogsaa saadanne Syge, hvis Tilstand just ikke er i høi Grad farlig. Hvor nyttigt er det ikke, at have vænnet Folk til at modtage Besøg af os, medens de befinde sig vel; thi i modsat Fald vil der altid være noget Uhyggeligt ved Sjælesørgerens første Besøg.

Skal Sjælesørgeren komme uden at være kaldet? Med Hensyn til dette Punkt ere Meningerne deelte*). Man kunde svare nei, dersom Medlemmerne af Menigheden ansaae det for deres ubetingede og ufravigelige Pligt at adlyde Apostelen Jacobs Forskrift (5, 14). Saaledes som Sagerne nu staae, er der Steder, hvor Sjælesørgeren, ved at følge denne Fremgangsmaade, rimeligviis ikke vilde komme til at besøge nogen eneste Syg. Man maa ønske at være kaldet, man maa mage det saaledes, at man bliver det; men hvad enten man bliver kaldet eller ikke, hvad enten man imodsees med Længsel eller ikke, man maa dog komme. Man kan meget vel tilbyde sig,

---

*) See Hüffel: Wesen und Beruf des evangelisch-christlichen Geistlichen (II., S. 318, 3die Udg.).

ja selv indstændigt bede om Udgang paa en saadan Maade, at man dog ikke derved opvækker Forestillingen om disse sørgelige Mennesker, der kaste sig over de Doende ligesom over et Bytte. Og desuden, selv om man møder nok saa megen Fordom, bør man da derved lade sig afholde fra at trænge paa, naar man paa den ene Side veed, af hvilken Betydning Sygdommens Dieblikke ere for det sjælelige Liv, og paa den anden Side, hvorofte der under den meest levende Modstand og den meest forhærdede Ligegyldighed skjuler sig en Spire til et nyt Liv og til Frelsen, og kun aabenbarer sig for den ivrige Sjælesorger, som imod al Forhaabning holder fast ved Haabet? Man maa betænke, at det første Besøg er det vanskeligste, ja ofte det eneste, der har nogen Vanskelighed. Man maae forstaae at være paatrængende, men dog paa venlig Maade. Man maa ikke tiltvinge sig Udgang den første Gang; man komme igjen, saalænge indtil denne kjærlighedsfulde Taalmodighed rører dem, og de lukke op for os. Jeg vilde nodigt have, at det kun skulde være Dnsket om at befrie sig for Ansvar, der styrkede og oplivede Sjælesorgeren; det er et sneverhertet og fattigt Synspunkt; Kjærligheden alene er ubegrændset og utrættelig.

Sjælesorgeren bør ikke forsomme at forhøre sig hos Lægen om Sygdommens Tilstand, og hos den Syges Slægtninge og Venner om hans religiøse og moralske Tilstand*). Med Hensyn til dette sidste Punkt vil han dog gjøre vel i, ikke at stole fuldkommen paa Andre end sig selv, det vil sige, paa de Jagttagelser, han kan faae Leilighed til at gjøre. Man bliver undertiden slet underrettet, og man stod sig bedre ved aldeles at undvære denne Hjælp.

Det er godt, at man, ifølge den Forestilling, man gjør

*) See Bridges, The Christian Ministry Pag. 410.

fig om det foreliggende Tilfælde, overveier, paa hvilket Synspunkt man bør stille sig, og hvilken Vei man kan have at følge; men en altfor smaalig Forberedelse vilde her, som ved alle slige Leiligheder, være skadelig.

Tro og Haab er Sjælen i al pastoral Virksomhed; men disse Stemninger, der have Gud til Gjenstand, have intet tilfælles med de skuffende Forhaabninger, som Mennesker med svag Aand og levende Indbildningskraft pleie at gjøre sig. Førend man er bleven fortrolig med denne vanskelige og vigtige Forretning, gjør man sig gjerne Haab om at udøve en stor Indflydelse eller at blive Vidne til noget Overraskende; man gjør navnlig Regning paa at ville møde en overordentlig Oprigtighed hos et Menneske, der staaer paa Gravens Rand; thi, saa tænker man, Den, som kun har et Dieblif tilbage at leve i, har ikke længere Noget at skjule. Det er altsammen Skuffelse. Vi indbilde os ogsaa, at den tragiske Høitidelighed ved disse Dødens Optrin altid vil gribe os saaledes, at vi kunne være vort Embede vogne; det er atter en Bildfarelse. Man kommer tilsidst, og hurtigere end Noget skulde troe, saa vidt, at man kan udføre denne Forretning med en uforklarlig Rolighed, ja endogsaa med adspredte Tanker. Kun Sandheden er os tjenlig; lader os derfor danne os et fuldstændigt Begreb om disse Vanskeligheder og Farer; lader os, hver Dag afvæbnede, vide at væbne os paany hver Dag.

Gjør dig Umage for at blive ene med den Syge. Det er meget vanskeligt og meget sjældent, at man kan bringe en Syg til at aabne sit Hjerte fuldstændigt i Trediemands Nærværelse, selv om Denne er en af hans Nærmeste*). Begynd

---

*) Hüffel, Wesen und Beruf des evangelisch-christlichen Geistlichen, II. Pag. 318.

altid med at bevidne din Deeltagelse. Anvend Tid og Flid paa at fremhæve Guds Hensigt med Sygdommen; fremstil den som en extraordinær Sabbath; gjør opmærksom paa, hvor stor en Naade Gud beviser os, naar han under Sygdommen lader os beholde Brugten af vore Evner; gjør dem dette Dieblif i Livet kjær og betydningsfuldt. Sjælesørgeren maa stille sig selv og sine Syge paa det rigtige Standpunkt, hvorfra hans Kald maa betragtes, og afvise enhver Tanke om, at nogen indre magisk Kraft skulde være knyttet til hans Besøg. Det er af os, os selv Enhver for sig, at Gud engang vil kræve vor Sjæl; og Ingen kan bede eller angre eller omvende sig eller elske Gud i vort Sted.

Naar der nu, efter deene forberedende Indledning, blot gives den mindste Anledning fra den Syges Side, saa vil en nidkær og forstandig Mand ikke have vanskeligt ved at bringe ham videre. Men i Begyndelsen maa man ikke trænge for stærkt paa; man maa først vænne den Syge til at see os og høre os. Den levende Bekymring, man foler for ham, maa man vel lade ham ane, men hverken selv være ængstelig eller ængste ham. Hele vor Styrke bestaaer i „at haabe og være stille til Herrens Frelse“ (Jerem. Begr. 3, 26).

Dersom den Syge er indesluttet i sig selv, eller dersom man, hvad der kommer ud paa det Samme, ikke opnaaer Videre af ham end et Samtykke af Føielighed, saa maa man forsøge at aabne hans Hjerte ved Hjælp af Bonnen, som er den bedste Maade at forkynde Guds Ord paa ved Sygesengen, og i hvilken man kan sige Alt. Naar man vil have et klart Begreb om, hvad en saadan Bøn er, og hvad den kan udrette, saa maa man læse de beundringsværdige Bonner af Pascal, i hvilke han beder Gud

om at lære ham at gjøre den rette Brug af Sygdommen*).

Til Bønnen kan man knytte Oplæsningen af Ezechias Hymne (Esaias 38), hine bibelske Ord, hvis Kraft er uforslignelig; forskjellige Bede- og Takkepsalmer; Beretningen om nogle af Jesu Christi Helbredelser; nogle Vers af det smukke femte Capitel af andet Brev til Korinthierne; men ogsaa Ting af mere almindeligt Indhold, saadanne Ord, som lade os skue Morgenrøden af den Dag, der er uden Ende, eller Ord, der beskrive Evigheden som Menneskets sande Lykke og Sjælens sande Attraa.

Den Kundskab til den Syges Stemning, som vi, i Mangel af hans egne Udtalelser, maatte have skaffet os ved andre Midler, vil veilede os i vore Bønner og i Valget af de Stykker, vi ville oplæse; og paa denne Maade ville vi kunne vedblive at gaae frem. Et formeligt Forhør er ikke muligt, lover os kun lidet Udbytte, og vil snarere tillukke end aabne Hjertet.

Imidlertid, naar nogen Tid er gaaet hen med at forsøge og vente, vilde det være umuligt at blive staaende derved, naar man vidste, at man havde at gjøre med et aldeles forblindet, haardhjertet og ubodsferdigt Menneske, eller selv om man blot havde Grund til at være bekymret med Hensyn til den Syges Sjælsstemning, (jeg mener ikke egentlig paa Grund af hans Taushed; thi selv den meest haardnakkede Taushed beviser intet). — Efter forgjeves at have anvendt alle Slags venlige og vindende Midler, maa man undertiden ligefrem forlange at blive indladt.

Den sande kristelige Sindsstemning bestaaer i en Fred, der fremgaaer af Strid. En Fred, som er opnaaet uden

---

*) Pascal, Pensées, 2den Deel, Artikel XIX.

nogen foregaaende Strid, er ikke berettiget. Paa Grund heraf kan den christelige Stemning betegnes ikke blot som Fred, men ogsaa som en mere eller mindre fremtrædende Glæde, som en Sødme, der er fremgaaet af Bitterhed; den er altid en ydmyg Glæde, blandet med en dyb Følelse af egen Uværdighed. Det er en blandet Glæde, hvori der baade er Frygt og Kjærlighed. Naar et Menneske er i denne Sindsstemning, vil vor Opgave alene bestaae i at fremhæve det, der kan forøge Sønderknuselsen i Glæden eller Glæden i Sønderknuselsen, ikke for at formindste denne eller hiin, men for at mildne den ene ved Hjælp af den anden. En saadan Sjælstilstand trænger ikke til nogen gennemgribende Forandring.

Der gives en christelig Anskuelse, som lader Frelsen være afhængig af Forvisningen om Frelsen, saa at et Menneske undertiden er frelst, naar han blot troer at være det. Man overveie vel disse Ord; vi selv have noie overveiet dem. De indeholde paa ingen Maade nogen Fordømmelse af Forvisningen om Frelsen; de nægte ingenslunde dens Berettigelse; de lade denne Tilstand beholde sin Skjønhed, Sandhed og Ret til at være Gjenstand for vore Ønsker og vore Bønner; ja, hvad der er endnu mere, de forhindre os ikke i at betragte Forvisningen om Frelsen som Troens Fuldstændiggjørelse, Fuldendelse og Afslutning. Men Forvisningen om Frelsen, betragtet i sit Princip, er selve Guds Aand, „der vidner med vor Aand, at vi ere Guds Børn“ (Rom. 8, 16); der gives intet andet fyldestgjørende og gyldigt Vidnesbyrd; og at ville erstatte dette ved en simpel Beviisførelse eller ved en Syllogisme, er at gjøre Indgreb i dets Rettigheder. Med andre Ord, dette Vidnesbyrd kommer indvortes fra; det er ligesaa inderligt, og ligesaa uimodstaaeligt som Følelsen af Livet; denne Fuldendelse af Troen er af samme Natur

som Troen selv, der er Substantzen i de evangeliske Sandheder og Tilagnelsen af dem; den er en hemmelighedsfuld Raade baade i sin Begyndelse og i sin Fuldbendelse; og den blot forstandige Tro og den blot logiske Forvisning om Frelsen er kun en mat Efterligning af den. Der findes ikke et eneste samvittighedsfuldt Menneske, som, naar han omhyggeligt prøver sig selv, vilde gjøre en saadan Forvisning til Betingelse for eller Pant paa Frelsen. Man er ikke frelst, fordi man er forvisset om at være det; men man er forvisset om at være frelst, fordi man er frelst. Man maa altsaa vende Udtrykkene om; baade Logik og alle Analogier kræve dette; der gives ikke nogensomhelst Sphære, hvor den Beviisførelse, vi her bekæmpe, vilde blive taget for gyldig af et eneste Menneske med sund Fornuft. Hvorfor skulde da en saadan Beviisførelse, som ellers overalt forkastes, i dette ene Tilfælde finde Billigelse?

Denne Lære, i hvilken man har troet at finde det eneste Middel til at give Gud Alt og Mennesket Intet, har tvertimod havt den Virkning at knytte Frelsen til en Gjerning, og det en slavisk Gjerning; thi, naar det her udviklede Dogme fastholdes i al sin Strengthed, kan der hverken være nogen Kjærlighed eller noget virkelig religiøst Element tilstede i Gjerningen. Denne Lære, der forkyndes af forstørstedelen fromme Mennesker, finder let Indgang ikke blot i de ydmyge Hjerter, som forvegle den med Troens ubetingede Underkastelse, men ogsaa i følesløse og egennyttige Sjæle, som ved den hverken foruroliges eller forstyrres i deres indvortes Vaner; og da den aldeles forbyder Mennesket at tage Hensyn til sine egne Følelser og sine egne Gjerninger for „at kjende, at han er af Sandheden og for at stille sit Hjerte tilfreds for Guds Afsyn“ (1 Joh. 3, 19), saa har den snart, om end ikke egentlig fornægtet, saa dog i Virkeligheden tilintetgjort hele den Deel af Evangeliet, som sigter til Hjertets Omdannelse

og Livets Forbedring. Jeg taler her kun om enkelte Sjæle, ikke om alle; thi en stor Deel af de Menneſker, der troe at udlede deres Forviſning fra den ſimple og blotte Modtagelſe af Frelſen, udlede den i Virkeligheden, uden ſelv at vide det, fra den Hellige Aands Vidneſbyrd, ſom ved ſin Rærværelſe og Virkſomhed i deres Indre med uimodſtaaelig Styrke vidner for dem, at Chriſtus lever i dem, og de i ham. Det er et pijnlijkt Arbejde at berede dem til Døden, ſom ere Tilhængere af denne falſke og farlige Lære om Frelſens Forviſning, der bortſeer, om end ikke juſt fra ſelve Troen, ſaa dog fra Alt, hvad der udgjør dens ſande Væſen og Formaal; det er pijnlijkt at ſkulle føre dem fra Bjerget ned i Dalen, fra Fred til Strid og Uro, og i diſſe Sygdommens korte, bevægede Dieblikke, ved ſelve Indgangen til Ewigheden, at begynde med at opdrage en Sjæl, der er haardnakked i ſin Bildfarelſe og ſtolt af den. Dette er ſaameget mere pijnlijk, ſom man ikke tør nære ſtort Haab om, at der under Formaningens og Forfærdelſens brændende Ild vil kunne udvikle ſig en af diſſe Hjertets Forvandlinger, ſom i Almindelighed foregaae ſaa langſomt og under Betingelſer, der ere ſaa forſkjellige fra dem, under hvilke en Døende befinder ſig. Og dog, hvorledes er det muligt at betænke ſig? Selv om der kun var en yderſt ringe Sandsynlighed for at kunne føre dette Menneſke tilbage til den frelſende Troes ſande Betingelſer, vilde det da være forſvarligt at forſømme denne Leilighed? og var det ikke ligefrem Pligt at forſøge paa at ængſte denne Sjæl, ja ængſte den alvorligt, for at forſkaffe den den ſande Fred iſtedetfor den falſke?

Der gives ogſaa en Rolighed af anden Art, ſom opſtaaer hos den Syge af Overbeviſningen om egen Retfærdighed. Og hvilken Retfærdighed! Ofte betyder den ikke engang ſaa meget ſom den meeſt almindelige udvortes Skikkelighed. Skulde

man vente at finde den hos Folk, der ere opdragne i Christendommen og bekjende sig til den? Intet er mere forunderligt, og dog er det desværre meget almindeligt. — Det er ikke mindre forunderligt at see Folk, som kalde sig Christne, og som troe at være det, men ikke i den Grad overbeviste om deres egen Retfærdighed som de Første, at tage deres Tilflugt til en ubestemt Forestilling om Guds Barmhertighed, som efter deres Mening er altfor god til at være saa nøie regnende, og som har ganske andre og vigtigere Ting at tage vare. Man vil stundom træffe Philosopher, som have øvet sig i at døe og bragt det vidt heri, og hvis Sjæl er bedækket med et saadant Garnis af Sophismer, at den synes at være uigjennemtrængelig selv for de meest gribende Beviser. Der gives endelig Andre, hos hvem en udelukkende materiel Virksomhed og en bestandig Bestjæftigelse med Hverdagstanter har udsluffet det moralske Liv, eller hvem Lasten har forhardet og sløvet; hos disse Mennesker finder man, saa at sige, Sjælens Plads tom.

Der gives mangfoldige Leiligheder, hvor alle ydre Kjendemerker synes at fraraade ethvert Forsøg som aabenbar unyttigt; men der gives paa den anden Side mangfoldige Kjendsgjerninger, som vise, at det ikke er muligt at betegne den Grændse, hvor alle Hjælpemidler slaae feil, og hvor enhver Udgang er lukket for Evangeliets Forkynder. Man maa altsaa trænge paa og holde ved indtil det Yderste; det er ofte først der, at man bliver ventet og modtaget.

Vi vide, at Gud kan tillægge et eneste Dieblif den samme Betydning som et heelt Liv, saaledes som Tilfældet var med Røveren, der omvendte sig paa Korset. Og omendstjøndt vi have al mulig Grund til at antage, at et saadant Tilfælde er yderst sjældent, og at man i Almindelighed

ikke kan stole synderlig paa de Omvendelser, der foregaae paa Sottesengen, saa maa dog den blotte Mulighed, i Forbindelse med den yderste Fare, gjøre os det til en hellig Pligt at arbejde paa de Syges Omvendelse ved alle de Midler, som vor Aand og vort Hjerte tilbyder os. Spera, quia unus; time, quia solus.

Jovrigt er denne Ufølsomhed og denne Tryghed meget ofte paataget; det er en Skal, som ikke gjør lang Modstand. Man skal ikke lade sig skuffe af den.

Heller ikke skal man lade sig skuffe af den Føielighed, man stundom møder. Der gives Folk, om hvem man kunde ønske, at de ikke vare saa hurtige til at give efter; lidt mere Modstand vilde tyde paa mere Alvor. Den Uvillighed, som vises af Føielighed eller af Fordom, er noget heel Andet end den veloverveiede og frivillige Uvillighed, hvormed Samvittigheden hengiver sig til Sandheden.

Man maa være belavet paa at træffe mange anfægtede Sjæle. Der gives dem (og dette er maastee det allervanskeligste Tilfælde), som hidtil have troet blot med Forstanden og virkelig indbildt sig at troe, men som nu pludselig opdage, at de ingen Tro have; som nu ikke see Andet end en stor Tomhed der, hvor Gjenstandene for deres foregivne Tro hidtil havde svævet for dem ligesom Skygebilleder; som, efter at have benyttet alle Religionens Sandheder og gjort Brug af alle religiøse Talemaader, nu ikke længere modtage noget Indtryk af dem i det Dieblif, hvor det vilde være dem meest magtpaaliggende at kunne gjøre Brug af dem; kort sagt, som i Livets sidste Stund kun forefinde et dødt System istedetfor en levende Tro. Disse Mennesker ere i en langt værre Tilstand, end om de aldrig havde kjendt Sandheden. — Der gives Andre, hos hvem Samvittighedsnaget er stærkere end Naadens Forjættelser. — Der gives ogsaa Nogle, som, uden

ganske at være blottede for Tro, og uden at føle nogen Forfærdelse for den tilkommende Dom, dog frygte selve Døden; det er for en stor Deel en fysisk Frygt, som hos enkelte Mennesker findes i en høiere Grad end hos andre, og hvoraf selv troende Christne undertiden blive betagne. Man vil i Almindelighed finde, at simple Folk, der have ført et møisommeligt Liv, af Naturen have lettere ved at døe, end Lærde, Tænkere og meget dannede Folk. Den Fattige har tilbragt sit Liv med at døe. Der gives endelig dem, hvis Sind foruroliges ved Tanken om en begaaet Uret, som de hidtil have forsømt at erstatte, og nu kun vanskeligt, ja maa- ske umuligt kunne gjøre god igjen, eller hvem et eller andet timeligt Hensyn, en eller anden hunslig Betyrning berøver Sindsro og Aandsfrihed.

Den høieste Grad af Anfægtelse er Fortvivlelsen, en Tilstand, hvori to høist forskjellige Klasser af Mennesker kunne henfalde: deels Saadanne, som have forkastet eller forsømt at benytte de Frelsens Midler, som bleve tilbudte dem; deels Saadanne, som, skjøndt de netop have gjort det Modsatte og, saa synes det idetmindste, alvorligt have bestræbt sig for at sikre sig Freden, ifledesmindre see hele deres Tro styrte sammen som en phantastisk Bygning, og nu ere komne saavidt, at de spørge sig selv, om da hele dette, saa indholdsrige, saa inderlige og alvorlige Liv, som de have fundet i Religionen, ikke har været andet end en Drøm, og om da denne Christendom, der spiller en saa stor Rolle i Historien, kun har en historisk Betydning. Der gives ogsaa dem, som, uden at tabe noget af deres Overbeviisning, ved en pludselig og dyb Fortvivlelse see sig straffede for det aandelige Hovmod, hvortil de have hengivet sig. — Denne hemmelighedsfulde Provelse, Fortvivlelsen, er mere end een Gang bleven paalagt den ydmygste og frommeste Tro; men den vil, derom ere vi

overbeviste, ikke vedvare til det sidste Dieblif; disse Mennesker døde trostede, og den Klarhed, der omstraalet deres sidste Dieblikke, ophæver den Forargelse, som deres uventede Formorfelse har kunnet foraarsage hos Vidnerne til deres Død. Vi gjøre ikke Fordring paa at kunne gennemskue dette Mysterium, men vi ville dog tillade os den Bemærkning, at Omvendelsesværket hos alle Mennesker bestaaer af de samme Elementer, hvis Forhold aldrig forandres, men som kunne være forskjelligt fordeelte. Naar Regnskabet opgjøres, maa Sammentællingen være rigtig og Summen komme ud. Det, som ikke tidligere har kunnet finde Sted, vil indfinde sig senerehen; Bitterheden kommer hos mange Mennesker bagefter Glæden; Ordenen er vendt om; men „det bør os at fuldkomme Alt, hvad Ret er“, og Den, som altfor let har tilegnet sig Forjættelserne, maa seent eller tidligt betale den samme Priis, som De have maattet erlægge, der ikke have kunnet tilegne sig Tilgivelsen førend efter at have smagt Fordømmelsen; han maa tilbringe tre Dage i Graven og nedstige til Helvede; den sande Opstandelse erhverves kun for denne Priis; der er alene den Forskjel, at ikke Alle erlægge den paa samme Tid.

Den Pligt, at forstyrre en falsk Fred, er ikke den vanskeligste; men den er den forfærdeligste; og naar man ikke er udrustet med en haard Fanatisme, maa man være væbnet med megen Tro og Kjærlighed; man maa hvert Dieblif være paa Post imod sin egen Svaghed, for med Troskab at kunne ndføre et saa piinligt Hverv; det kan med Sandhed kaldes piinligt; thi selv et heldigt Udfald af vore Bestræbelser er forfærdeligt, og hvad enten man forstyrrer den Døendes Fred eller ikke, er der ligemegen Grund til at frygte for Følgerne. Det vil være hensigtsmæssigt at gjendrive hans Bildfarelse, saavidt man formaaer; men fremfor Alt ville vi

prise vor Lykke, dersom Gud forunder os Evne til paa een- gang at fremstille for hans Sjæl hele Evangeliet med alle dets Elementer saaledes, at han ikke seer dets skræffelige Side uden tillige at see dets beroligende Side, ikke dets beroligende Side uden tillige at see dets skræffelige Side. Nødvendigheden af Tilgivelsen og Forvisningen om Tilgivelsen, Angerens Nødvendighed og Angerens Betsignelse, den fuldstændige, ufortjente og ufortabelige Frelse, men ogsaa Fravigelsen af ethvert andet Sikkerhedsmiddel; Bønnen, der aabner Himlen for Synderen, men kun naar han beder som Synder; Hjælpens Usvigelighed for hver Den, som holder ved i Bønnen: det er disse Tanker som, naar de altid forbindes med hinanden, kunne bevæge uden at ophidse, og med hvilke man, naar blot ingen af dem eensidigt fremhæves, kan være oprigtig, ubøielig og dog rørende. Undertiden kan det maaskee ogsaa være nødvendigt at anvende hellig Bold og ligesom at udrive af Ilden en Brand, der, saavidt Menneffene kunne domme, er nærved at fortæres. Haardhed vil i saa Tilfælde være den eneste passende Form for Kjærligheden; men den sande Sjælesørger vil kun sjældent see sig sat i denne haarde Nødvendighed, og han vil ganske vist have udtømt alle andre Midler, førend han tager sin Tilflugt til dette. Og i ethvert Tilfælde er det sidste Dieblif ikke bestemt til Dødsfordringer og Trudsel; dersom den Døende kan forstaae os, maa han kun høre salvesfulde Ord, Bønner til Gud, fulde af from Hjerteudgydelse og kjærlig Deeltagelse, Bønner til ham selv om dog at forsone sig med Gud, ydmyge Bønner til Gud om, at han naadig vil forsone sig med sin Skabning, hvis Liv snart er forbi, endelig Udtryk af en syrig Længsel og et velgjørende Haab. Dersom da hans Sind bliver blødt, dersom han fælder Taarer, dersom han ydmygt anraaber Gud, da vær tilfreds dermed og forlang ikke tillige Glæde; en

Sjæl, der blotter sig, der ydmyger sig, der hengiver sig, der anraaber Gud, der nærmer sig til ham, som til en fortørnet Fader, men dog til en Fader, han maa vel paa denne Side af Graven undvære Frelsens Glæde; men du tør gjøre Regning derpaa for ham og fryde dig over den Grædende; thi han skal blive husvalet.

Vi veude os nu til det Tilfælde, hvor man træffer paa en anfægtet Sjæl.

Du maa ikke altid gjøre Regning paa, at den Syge siger dig, at han er anfægtet, eller hvori hans Anfægtelse bestaaer. Det vil meget ofte blive din Sag, baade at sige dig det selv og at sige det til den Syge, som meget vel kan fornemme en Virkning, uden klart at kunne gjøre sig Rede for Aarsagen. Og hvortidt hænder det ikke, at Den, der med Væthed kan sige sig selv Aarsagen, ikke kan beqvemme sig til at meddele Andre den! Og dog, ligesaa vanskeligt som det er at komme paa det Rene hermed, ligesaa vigtigt er det; Bestræbelser, der rettes mod et andet Punkt end det syge, ville ikke blot forseile Hensigten, men kunne ogsaa let forøge Ondet. Lykkeligviis strækker Evangeliet sig til Alt, fordi det staaer i Forbindelse med Alt, og fordi man ikke kan fremstille det i sin Heelhed og i den beundringsværdige Sammensmeltning af Elementer, som er dets Særkjende, uden at man tillige kommer til at lægge en Forbinding paa Saaret, som man ikke seer. Det maa være vor Trost i det Tilfælde, at Anfægtelsen viser sig, uden at man er istand til tydeligt at skjelne Gruuden. Men man maa gjøre sig Umage for at efterspore Aarsagen, fordi man da, uden derfor at give Affald paa at fremstille Sandheden i dens Heelhed, kan gjøre en mere passende, mere umiddelbar og mere personlig Anvendelse af den. Her at angive, paa hvilken Maade man skal helbrede hver enkelt Anfægtelse, med Hensyn til dens

særegne Bæsen og Oprindelse, vilde føre os ind i en uendelig Mangfoldighed; nogle Forfattere have forsøgt herpaa; men det forekommer mig, at en altfor speciel Veiledning, som forud vilde berøve vore Indtryk deres Frihed og vore Beslutninger det Præg af Umiddelbarhed og Indskydelse, som de bør have, vilde være mere skadelig end gavnlig. Det, hvorpaa det især og i Grunden alene kommer an, er dette, at man gjør sig rigtig Rede for den Syges Tilstand og for den inderste Natur af de Følelser, han nærer; er du først kommen saavidt, da maa det Dvrige overlades til din evangeliske Indsigt, din Kjærlighed, din Aandsnærværelse, din Tact og til den Hellige Aands Bistand, der, om jeg saa maa sige, ved dine Bonner maa bringes til at optræde som Mægler og som Tolk imellem den Syge og dig. En Beretning om de Erfaringer, som udmærkede Sjælsørgere have samlet paa denne Smerternes Mark, vil være langt nyttigere end en Fortegnelse over aprioriske Forskrifter.

Hvad den Anfægtelse angaaer, som et Menneske, der hidtil har været ligegyldig, vil føle ved Dødens Nærmelse, da vil det være dig meget vanskeligt at bedømme den; det er et mysteriøst Gnemærke. Det er kun altfor vist, at Samvittighedsnag ikke er det Samme som Anger, at Forsærdelse ikke er det Samme som Dmwendelse, at Frygt for Døden ikke er det Samme som Gudsfrøgt. Man siger, at der gives Mennesker, som med Fortvivlelse føle, at det aandelige Livsprincip er udsuffet hos dem, og som med en forfærdelig Bished overtøde sig selv om, at det ikke længere er dem muligt at elske og at bede; Troen kommer til dem i dette deres sidste Dieblif, men det er Dæmonernes Tro, straalende af Klarhed, men af Lynets Klarhed. Gud alene kan vide, om denne Sjæl virkelig er dod; du som ikke veed det, strid du ved hans Side, hjælp ham at udkæmpe den sidste Kamp,

staa ham bi i hans Dødsangst! lad ham føle, at der i hans sidste Dieblig staaer en Sjæl ved hans Side, som troer, som haaber, som elsker! lad din Kjærlighed være ham ligesom et Gjenstik og en Aabenbarelse af Christi Kjærlighed! lad Kristus ved din Bistand blive nærværende for ham! lad ham ane, lad ham skimte, lad ham føle den guddommelige Barmhertighed! lad ham, ved at see den affspeilet i dig, ligesom blive nødt til at troe paa den! haab, hvor alt Haab synes ude! kæmp med Gud indtil det sidste Dieblig! lad din Bøn og Christi Ord gjenlyde for den Døendes Dre midt under hans Feberphantasier! Du veed ikke, hvad der kan foregaae i denne indre Verden, hvorhen dit Blik ikke formaaer at trænge, eller ved hvilket Mystorium Ewigheden kan afhænge af et Minut og Frelsen af et Suf. Du veed ikke, hvor stor en Betydning og hvor rigt et Indhold der kan ligge i et eneste Hjertesuf til Gud, naar det kommer fra et Menneske, som staaer lige paa Grændsen af den jordiske Tilværelse. Bliv derfor ikke træt! bed med høi Røst med den Døende, bed med sagte Stemme for ham! befal hans Aand i hans Skabers Hænder! bliv Præst, naar du ikke længere kan være Prædikant! Lad dette dit Mæglerembede, som det allervigtigste, gaae forud for, ledsage og følge efter alle dine øvrige Bestræbelser! —

Vi ville nu, uden særligt Hensyn til de forskellige Tilfælde, give nogle almindelige Forskrifter angaaende de Syges aandelige Behandling.

Den første er: at gjøre Alt, hvad der staaer i vor Magt, for at forebygge eller afvise den Tanke, at vort Embede skulde kunne bringe et Menneske ind i Himmelen, uafhængigt af hans egen fri Villie.

Den anden er: ikke at gjøre for mange Ophævelser, ikke at holde lange Taler, ikke at indlade sig i indviklede Beviis-

førelser, men at henvende sig umiddelbart til Samvittigheden med Aabenhed, Hjertelighed og Myndighed*).

Den tredie er: at indblande os selv, dog uden for stærk Fremhævelse af vor egen Personlighed, i vore Opmuntringer og Formaning; at stille os selv i lige Linie med dem, vi søge at troste; at lære dem at betragte os som en Synder, der hjælper en anden Synder; saavidt muligt at fortælle dem vor egen Sjæls Historie; kort sagt, ikke at stille os paa et ophøiet Standpunkt, men at stille os paa lige Fod med dem; Myndigheden taber intet derved.

Man kan ikke nok anbefale Taalmodighed og Overbærelse; man maa aldrig paa heftig Maade tilbagevise selv de største Bildfarelser; man kan vise sig forbausset og bedrøvet, men aldrig fortørnet; lader os ikke forglemme, at, om det end kan være gavnligt ja endogsaa nødvendigt, at vor Prædiken i sin Heelhed stundom indeholder Noget, beregnet paa at vække Frygt hos Mennesker, der befinde sig vel og ansee Døden for at være langt borte; om det end kan være rigtigt, selv ved Sottesengen at opvække en alvorlig Betyrning for Evigheden i ligegyldige Sjæle, saa er Forsærdelsen dog i og for sig ufrugtbar, og man kan ikke stole paa de Uttringer, den fremkalder**). — Lader os aldrig forglemme, at vi dog væsentligt ere udstiftede for at bringe et godt Budskab! at dette gode Budskab er tilstrækkeligt til Alt, fordi det indeslutter Alt i sig: at det tugter paa samme Tid som det troster; at det ligesaavel er et oplivende som et beroligende Mittel for Sjælen; endelig, at Sjælesørgerens Hverv, baade med Hensyn til den Syge og med Hensyn til ethvert andet Menneske, kan sammensattes i disse Prophetens Ord: „troster,

*) Praktische Bemerkungen, Pag. 79.

***) Praktische Bemerkungen, Pag. 83.

trøster mit Folk; taler kjærligt til Jerusalem!" (Esaias 40, 1—2).

Man skal love sig meget af Bonnen, og det ikke blot af dens Bønhoerelse af Gud, men ogsaa af dens umiddelbare Virkning paa den Syge. I en Bøn kan man sige Alt; hvad der fremsættes under Bønnens Form, finder altid en god Modtagelse; ved den kan man skaffe sig Udgang til de meest tillukkede Hjerter; der er et vist Trylleri udbredt over Bonnen, og dette Trylleri virker ogsaa ind paa os; den gjør os kjæffere, mildere, taalmodigere, og bringer os ved Guds Mellemkomst i et rørende Samfund med den Syge.

Vi skulle ikke paa en formelig Maade bebude et Menneskes snarlige Død, medmindre det efter vor Overbeviisning er det sidste og eneste Middel til at bringe ham til at gaae i sig selv; thi det Omvendelsesværk, der foregaaer i Rolighed, er langt sikkrere og grundigere end det, der foregaaer under den Angest, som Dødens uventede Udsigt forarsager. — Dog maa man forstaae at vise et Menneske ikke blot Menneskehedens almindelige Syndighed, men hans egen Uretfærdighed og hans Veis Farlighed. Dersom han har begaaet en vitterlig Synd, saa tag Fodfæste og Støttepunkt i den. Kjærligheden er stundom nødsaget til at vise Haardhed, dersom den ellers vil svare til sit Navn. Men, jeg gjentager det, de sidste Diebliske ere ikke bestemte til Opfordringer og Trudsel. Alt maa da føres tilbage til en kjærlighedsfuld, deeltagende Bøn*).

Man bør aldrig meddele de Syge Nadveren, medmindre de ønske det, og man maa gjøre det saaledes, at der ikke blander sig nogen Overtro ind i dette Dufte. At et saadant yttres, bør være os en Glæde, og naar vi ere sikkre paa, at

*) R ö s t e r, Lehrbuch der Pastoralwissenschaft, Pag. 134.

det er et aandeligt Dnske, bør vi ile med at opfylde det*). Dog bør man ved denne Leilighed, ligesom ogsaa uden saadan Anledning, drive derpaa, at Bedkommende saavidt muligt erstatte al den Uret, han kan have begaaet mod sin Næste. — Dersom den Syges Omgivelser ere i en tilsvarende Stemning, vil det være passende, at de nyde Nadværen i Forbindelse med ham.

Ligesaa tjenligt som det er, i Begyndelsen at befinde sig ene med den Syge, ligesaa onskeligt er det i mere end een Henseende at bringe idetmindste Familiens nærmeste Medlemmer til at overvære de Samtaler, som vi have med ham; deels for at indgyde dem Tillid, deels for at de kunne drage Nytte af vor Nærværelse.

Man bør saameget som muligt undgaae at blande sig i testamentariske Bestemmelser, paa ingen Maade deeltage i deres Affattelse, uden dog at nægte en urolig, slet oplyst eller indflumret Samvittighed sine Raad i denne Henseende; man maa forstaae at tilbyde sit Embedes Bistand ved mulige Erstatninger, som ere af Bigtighed for Samvittighedens Fred, og som uden vor Hjælp maaskee ere umulige.

Man bør ikke forlade Familien efter den Syges Død, eller den Syge, naar han begynder at komme sig**).

Familieforg har ofte givet Sandheden Anledning til at trænge ind i Familiens Midte i Følge med Præsten, som forkyndte den. Man maa tænke paa de Overlevende idetmindste ligesaa meget som paa den Døde, og dyrke den Mark, som Sorgen har besaaet. I mange Tilfælde maa man her være belavet paa en vanskelig Opgave. Der gives en uforstandig Sorg, og der gives en Maade at troste sig paa, som

*) Köster, Lehrbuch der Pastoralwissenschaft Pag. 134.

***) Bridges, The Christian Ministry Pag. 424 og Burnet, A Discourse of the pastoral care.

ikke er mindre uforstandig; du vil træffe Sørgende, som drive et Slags Afguderier med Gjenstanden for deres Sorg, og forsøge paa at faae dig til at istemme deres Lovtaler og deres Beundring; som i din Nærværelse rose Ting, der snarere fortjene Daddel, eller i ethvert Tilfælde ere uden sædeligt Værd; som undskyldte hvad der ikke kan uundskyldes, som danne sig saadanne Grundsætninger, en saadan Religion og Moral, der bedst stemmer overeens med deres egen Hengivenheds Bequemmelighed og den Afdødes Tarv; du vil see dem optænke Kjetterier til hans Fordeel, eller plage dig med Spørgsmaal om hans Tilstand og anmode dig om en Frisindelsesdom selv i saadanne Tilfælde, hvor det vilde være allervanffeligst at affige denne, om det ellers nogensinde var tilladt. Sorgen har vistnok Krav paa vor Verbødighed, det ville vi aldrig forglemme; men endnu mindre tør vi forglemme, at Sandheden har tidligere og større Rettigheder; og ligesom vi paa den ene Side ville yttre vort Haab, naar der er Grund til at haabe, saaledes ville vi paa den anden Side i fornødent Fald tage vor Tilflugt til vor Uvidenhed om Guds Raadslutninger og den usynlige Verden; vi have ikke Ret til at fordømme Noget; men vi kunne heller ikke paa vor egen Haand love Noget den evige Salighed.

Naar intet Andet end Sorg og Kummer viser sig at være tilstede i den Udskillelse fra den synlige Verden og den Sindets Henvendelse imod den tilkommende, hvortil de Bedrovede ofte ere tilbøielige, saa er det af Bigtighed at berigtige deres Tanker, at give deres Blik en anden Retning og saavidt muligt afholde dem fra at gjøre Sorgen til deres Religion og dens Gjenstand til deres Gud; kort sagt, man bør lære dem at opfylde Himmelen med Gud selv og ikke, som de gjøre, med en Skabning. Sjælesørgeren maa ikke være altfor tilbøielig til at see en Omvendelse eller Be-

gyndelsen til en Omvendelse i disse tilsyneladende Fromheds-
rorelser, hvori Samvittigheden ofte slet ikke har nogen Deel.

Der gives saa Ting, som ere mere piinlige for Sjæle-
forgeren, og sætte ham i større Forlegenhed, end at skulle
yde sin Trost og sin Deeltagelse til enkelte Personer eller hele
Familier, som ikke staae paa Evangeliets Standpunkt. Hvad
skal man sige til dem? Skal man tale til dem efter deres
Hjerte? Skal man troste dem paa Verdens Viis? Dette er
umuligt. Skal man da aldeles opgive dem? Det er ligesaa
umuligt. Skal man da prædike Evangeliet for dem? Ja;
prædike det for dem, eller rettere sagt gjøre dem bekendt
dermed. Efter først villigt og uforbeholdent at have yttret
vor Medfølelse med deres Smerte, efter at have hørt paa
deres Klager, bevidnet dem en oprigtig Deeltagelse og sat
os ind i deres Ulykke, af hvad Natur den end monne være,
skulle vi bruge deene selv som Text og, saa at sige, anvende
den som Baaben imod dem, lade dem føle Tomheden i de
menneskelige Trostegrunde og Nødvendigheden af at søge en
grundig Trost udenfor Tiden og udenfor Verden, og med
Freidighed paakalde Jesu Christi Bistand i deres og vore
Glendigheder. Man skal ikke i Forveien tænke for meget
over, hvorledes man vil tale og handle ved slige Leiligheder.
Den bedste Overveielse er at tænke over deres Ulykke; den
bedste Forberedelse er megen Medlidenhed. Lader os gaae
hen til dem med Taarer og med en vis Glæde: Glæden over
den Trost, hvis Hemmelighed vi kjende; lader os gaae med
Gud og med den Forvisning, at han vil være med dem og
med os. I denne Tillid og i denne Hengivelse ville vi søge
vor fornemste Styrke og vor vigtigste Oplysning i slige van-
skelige Tilfælde.

II. Sindssvage. — Det Tilfælde, hvorom vi her
skulle tale, maa ikke forvegles med Anfægtelsen, hvorom vi

tidligere have talt. Her er, om end ikke udelukkende, saa dog hovedsageligen en Sygdom tilstede. Naar vi ikke desmindre antage, at den Geistlige (i Overensstemmelse med Lægen) her er i Stand til at udrette noget, saa er det, fordi vi ansee det for bevist, at man ved aandelige Midler kan indvirke paa aandelige Sygdomme, der have en fysiskt Aarsag. Den aandelige Tilstands Indflydelse paa den fysiske er ligesaa uomtvistelig, ligesaa begribelig og rimeligviis ligesaa mægtig, som den fysiske Tilstands Indflydelse paa den aandelige*). Det er derfor vigtigt at erkjende den Tanke, der enten har foranlediget Sygdommen eller ialtfald givet den Næring; thi det er i Almindelighed ikke rimeligt, at Sygdommen har frembragt den; og maaskee bestaaer Sygdommen netop deri, at et hemmeligt moralsk Onde er bleven aabenbaret og, saa at sige, er slaaet ud. Det er dette Element, som man maa see at komme efter; og dette er ikke altid let, efterdi Tilbageholdenhed og Forstillelse ingenlunde er uforenelig med en Tilstand, der synes at berove Mennesket Herredomme over sig selv. Man kan ikke tilraade at „svare en Daare efter hans Daarlighed“ (Ordsprog 26, 5), men man kan tilraade, ikke at træde alt for heftigt op imod de sørgelige forudsattede Meninger, som man møder; og man kan sige sig selv, at, dersom man vilde indlade sig paa formeligt at drøfte en Sag med Mennesker, hos hvem den fixe Idee træder frem med en haardnakket og sørgelig Sikkerhed, vilde det i Almindelighed være spildt Umage. Bevidnelser af Deeltagelse, Bibelsprog, Bøn, saafremt den Syge vil deeltage i

---

*) Den Regel: principis obsta er i saadanne Tilfælde af en overordentlig Vigtighed. Strømmen af de angstelige Tanker tiltager i Styrke og Voldsomhed, efterhaanden som den strider frem. Og det er af høieste Vigtighed at komme tidnok til at advare imod og undertrykke det forunderlige Velbehag, hvormed man hengiver sig til de sørgelige Tanker.

den eller idetmindste finde sig deri, endelig Beredvillighed til at underholde den Syge om det, der kan interessere ham eller opmuntre ham, uden dog at skade det Hovedformaal, man har stillet sig, — det er disse Midler, som med større eller mindre Held kunne anvendes, indtil Gud endelig tilbyder os en eller anden uventet Veilighed til at omstyrte denne fixe Idee, som, opstaaet af et physisk Onde, vedligeholder og forsøger dette. Sygdommen selv tilbyder os undertiden Baaben til at bekæmpe den med, Baaben, som kunne være meget kraftige, naar de føres af en forstandig og tactfast Haand.

Undertiden er det Ideerne, som have foraarsaget Ondet; det sædelige Onde er blevet til et physisk Onde, til en virkelig Sygdom; herom maa man see at komme til Klarhed. I dette Tilfælde gives der for en indsigtfuld og oplyst Sjælesørger nærmere Hjælpemidler, og han kan sætte større Lid til Anvendelsen af Fornuftgrunde. Men uden at udelukke dette Middel, vilde jeg dog tilraade, at knytte det til og underordne det Anvendelsen af Guds Ord, naar dette bliver benyttet med Skjønnsomhed, mere for at trøste end for at bevise. Man maa nemlig betænke, at, naar man har at gjøre med Personer i denne Tilstand, især saadanne, som have en vis Epidssindighed, da vil en Beviisførelse, der ikke overbevise dem, gjøre dem endnu mere haardnakkede og forhærdede i deres Bildfarelse og forøge Forvirringen i deres Sjæl. Dette maa man ikke udsætte sig for. Naar vi have Personer for os, der ere blevne forvirrede paa Grund af eller i Anledning af en eller anden religiøs Idee, saa maae vi vel sige os selv, at ogsaa de sundeste og sandeste religiøse Lærdomme kunne foraarsage en saadan Forvirring, naar de altfor pludseligt bringes Bedkommende til Bevidsthed, eller ogsaa paa Grund af den Tilstand, hvori de have truffet det Menneske, som de nu udelukkende have bemægtiget sig. Naar

denne Sindsvirring er foraarsaget ved det uventede Møde og, om jeg saa maa sige, Sammenstød med Sandheden, da kan man være forvisset om, at den ikke vil være af lang Varighed. I visse Tilfælde kan man endogsaa betragte den og (selv for den Syge) fremstille den som en uundgaaelig Krisis, som en Overgang til Freden, der tilsidst maa være uadskillelig fra Sandheden. Dette bør ogsaa for os Geistlige være en Paamindelse om, at der i den troe og fuldstændige Forvaltning af Sandheden bør iagttages en Oeconomie og en vis Forsigtighed, uden hvilken Sandheden kan frembringe flere af Bildfarelsens Virkninger.

Det vilde være sørgeligt, om man skulde være nødt til at troe, at vort Embedes Bistand var til slet ingen Nytte for de Mennesker, hos hvem Sindsvirringen er steget til fuldstændigt Banvid. Bistand er det unyttigt, ja endogsaa farligt at indlade sig paa at raisonere med slige Mennesker. Men jeg antager med Harme, at, om det end vilde være urigtigt at discutere der, hvor enhver Discussion er en Umulighed, saa vil det dog være nyttigt at tale. Gensomhed og Mangel paa Meddelelse kan ligesaavel forværre Sygdommen som uforstandig Modsigelse; og naar man kan bringe den Syge til at tale, tilveiebringer man derved Aabninger, igjennem hvilke man kan faae Indblik i hans Sjæl. — Vader os vogte os for at troe, at det skulde være en Umulighed, i lyse eller mindre formørkede Dieblikke at bringe nogen Fred, maaskee endogsaa noget Lys ind i et ulykkeligt affindigt Menneskes Sjæl, eller at frembringe en eller anden lykkelig Bevægelse hos ham, som Gud i Naade vil tage Hensyn til. „Kaster Eders Brød paa Vandene, og I skulle finde det igjen.“ Den himmelske Faders og den guddommelige Midlers blotte Navne ere af stor Betydning og have ofte udrettet det, som hele Taler ikke vilde have udrettet. — En vis Myndighed, en vis

Driftighed er nødvendig; den Syge maa kunne mærke, at vi føle os stærke; der er, for at bruge et Udtryk af Harms, en vis magisk Kraft i den Myndighed, som Troen giver *).

Visse Tilfælde kunne lede til Tanken om en Besættelse af en ond Aand; og jeg paastaar ikke, at dette er en Tanke, som man aldeles skal afvise; men jeg har seet, at man, paa Grund af en saadan forudfattet Mening, har forsømt at anvende Lægemidler, som tydeligen vare anviste, og med hvilke man idetmindste burde have begyndt; jeg troer desuden, at Exorcismer eller formelige Besværgelser ere stiftede til at gjøre Folk, som kun lide af Sindsforvirring, reent af-sindige. Den sande Besværgelse er en hjærlighedsfuld Bøn.

Sjælesørgeren tør ikke være ubekjendt med de fornemste Bærker over Sindssygdommene. Man maa forudsætte, at Anthropologien har udgjort en Deel af hans almindelige Studier.

III. Sjælesørgerens Mægling imellem Folk, som leve i Splid med hinanden. — „Salige ere de Fredsommelige!“ (Math. 5, 9). Dette er vistnok en af det geistlige Embedes Pligter. Han er Fredsdommer i Religionens Navn; Fredsdommer og ikke Boldgiftsmand, i hvilken Anledning vi ligesom henvise til Lucas Ev. 12, 14: „Menneske! hvo har sat mig til Dommer eller Deler imellem Eder?“ Dette vil imidlertid ikke sige, at han, naar han forøvrigt er i Besiddelse af Erfaring, Tact og Kjendskab til Forholdene, ikke i fornødent Fald skulde kunne foreslaae Midler til at tilveiebringe Forlig. Men hvad han fremfor Alt og i de fleste Tilfælde bør gjøre, det er at anbefale Indrømmelser og Fjælnighed, at udslukke Stolthed og Misstemning, at opvække

*) „En Præst, der ikke virker magisk i det reent Præstelige, er slet ikke Præst, og en Prædikant, der ikke virker magisk, er kun en halv Prædikant.“ (Pastoraltheologie III. Pag. 44.

høimodige Følelser og religiøse Motiver i Sjælen, og at gjøre Døffressens Aand gjældende som den christelige Religions practiske Hovedcharakteer.

Det er en slibrig Sag, ufaldet at optræde som Mægler i huuslige Tvistigheder*). Dersom det lader sig gjøre, er der bedre at tale med hver enkelt af de stridende Parter for sig. Man maa frygte for de altfor omstændelige Beretninger, da disse kun bidrage til at gjenoplive og nære Hadet, og gjøre Mæglerne til et ufrivilligt Redskab for og Ansporer af den begyndte Twist; man maa see at forebygge, at der opfastes saadanne Spørgsmaal, som fra det religiøse og sædelige Standpunkt ere aldeles unyttige, og som ere farlige af den Grund, at det ofte er vanskeligt at besvare dem; en Vanskelighed, som, naar den bemærkes og lægges for Dagen, i høi Grad bidrager til at svække Fredsstifternes Myndighed. — Men, ihvorvel man aldrig nogensinde bør tage Parti, skal man dog ikke heller anstille sig, som om man ikke kunde see, hvad der er siensynligt, eller lade, som om Uretfærdigheden slet ikke gjorde noget Indtryk paa os; derved vilde vi ogsaa tabe i Anseelse; man har altid Midler til at ydmyge Den, der puffer paa sin Ret og sine Fortjenester.

I ægtefabelige Tvistigheder bør man saameget som muligt bortfjerne Tanken om Skilsmisse, aldrig nogensinde selv fremsætte den, men dog heller ikke aldeles afvise den, naar Forlængelsen af en tvungen Forbindelse kun giver Anledning til en større Synd og en større Forargelse, end selve Skilsmisssen vilde være.

Der gives en Fortrolighed, som det er ligesaa farligt og upassende som piinligt at modtage; det er meget sjældent, at usiagtige og detaillerede Meddelelser af en vis Art skulde

*) Bengel, Pastoralgrundsæge, S 33.

være nødvendige for at sætte Sjælesorgeren rigtigt ind i Sagen. Den Modbydelighed, han viser ved at høre dem, og i Nødsfald en ligefrem Vagring er allerede en Paamindelse og en Advarsel for Bedkommende. Jeg undtager saadanne Tilfælde, hvor det vilde være af Vigtighed at blive underrettet om Alt, for at kunne forhindre et Onde eller raade Bod derpaa. Men man maa altid kunne see, at Sjælesorgeren har Agtelse for sig selv, og at det ene og alene er Kjærligheden, der kan bestemme ham til at kaste et Blik ned i Lastens urene Regioner.

IV. Fattige. — Overhyrden har baaret Omsorg for de Fattige, og har paalagt sin Kirke, som dens væsentlige Charakter, Medlidenhed med denne Ulykke og Omsorg for at tilveiebringe Lighed ved Hjælp af den kristelige Belgjørethed. Skjøndt Apostlene for en Deel overlade Omsorgen for de Fattige til Diaconerne, saa have de dog ikke fornægtet denne Interessse, hvormed man overalt seer dem beskæftigede; Diaconerne ere desuden Religionens Tjenere, og Omsorgen for de Fattige vedbliver altsaa at være et religiøst Embede. Nuomstunder gives der ikke længere Diaconer i denne særegne Betydning, eller rettere sagt, enhver Christen er Diacon; men, da der ikke er taget og sandsynligviis ikke heller kan tages nogen Bestemmelse i saa Henseende, saa maa Det, der for en Tid var bleven løsrevet fra det evangeliske Præstembede, med Rette hjemfalde til det igjen, og Sjælesorgeren er altsaa Diacon.

Han vil være det overalt, under hvilket som helst Institutioner; thi hans Embede er væsentligt begrundet i Medlidenhed, og et saadant Embede lader sig ligesaa lidt sonderlemme, som den Følelse, hvorpaa det hviler; det er ikke tilladt, at vise sig rørt over Folkets aandelige Glendighed, og derimod ligegyldig ved deres timelige Glendighed. Den almindelige

Følelse henviser altid begge disse Gjenstande til det christelige Præsteembedes Omsorg.

Sjælesørgeren er ikke blot kaldet til at bestyre et Embede, som prædiker Velgjørenhed, men ogsaa til at udbrede og vedligeholde en saadan Tænkemaade. Til den Ende maa han ikke blot selv give Exempel paa Velgjørenhed, men han maa ogsaa opdrage og opmuntre alle sine Sognefolk, uden Hensyn til Stand eller Formue, til at gjøre det Samme.

Vi bør „bære hverandres Byrde“ (Gal. 6, 2). Denne Grundsætning, som burde være Sjælen i og Balgsprog for ethvert Samfund, maa af Sjælesørgeren anvendes paa Enhver og gjøres begribelig for Enhver. Han vil have udrettet meget, dersom det lykkes ham at bringe de Rige til at antage og følge den; han vil have udrettet endnu mere, dersom han kan overtøde de Fattige om, at den ogsaa angaaer dem, og at de ogsaa have Midler til at udøve den. Foreninger kunne være gavnlige, ja endogsaa nødvendige; men Sjælesørgeren maa drage Omsorg for, at de ikke aldeles opsluge den personlige Virksomhed og den personlige Ansvarlighed. Det er godt, at „en Rig og en Fattig mødes“ (Ordsprog 22, 2).

Hvad nu den umiddelbare Omsorg for de Trængende angaaer, da maa Sjælesørgeren personlig see at skaffe sig Underretning om hver Enkelt's Forsatning og Hjælpemidler. Det er netop Evnen til at indlade sig i Detaillen, det er netop Færdigheden i at være velgjørende, der gjør Velgjørenheden virkelig nyttig; det er ogsaa det, der gjør den agtet; det er det, der giver Velgjøreren en saa stor Myndighed over dem, han hjælper. Man maa med Taalmodighed høre paa Klager og Fortællinger, finde sig i en Smule Kjedsomhed, sætte sig ind den menneskelige Natur, og erindre sig af egen Erfaring, at ved at fortælle sine Lidelser lindrer man dem

undertiden. Man træffer i denne Virkefreds saamegen Lagn og saamegen Ladhed, man seer her den menneskelige Natur fra en saa hæslig Side, at man er meget udsat for at tabe den Agtelse, som vi skyldte den selv i dens Fornedrelse.

Sjælesørgeren bør ansee det som sin fornemste Omsorg at gjenoplive den Fattiges Aand og Mod, at formaae ham til at søge Hjælpekilder hos sig selv, at vedligeholde og vække Følelsen af sin egen Værdighed, og at vise ham, uagtet hans Fattigdom, al den Agtelse, hvortil han er berettiget, eller som han er i Stand til at vurdere.

Man bør, og det netop af Kjærlighed saavelsom af Agtelse for den sande Trang, vide at afvise den Trang, som kun er indbildt eller begrundet i Ladhed og Egentjærlighed. Lader os vogte os for, at den Omsorg, vi anvende paa at udrydde Fattigdommen, ikke netop skal tjene til at fremavle den. Lader os væbne os med disse ubøielige Regler, som paa en naturlig Maade danne sig i en talrig Befolkning, og lader os altid have dem for Die i ethvert enkelt Tilfælde, efterdi hvert enkelt Tilfælde ikke kalder dem tilbage i vor Grindring, men snarere forleder os til at glemme dem.

Endsfjøndt det maa være os magtpaaliggende, at man ikke tvivler om vor personlige Velgjørenhed, saa maae vi dog ikke derved lade os forlede til at see igjennem Fingre med den Mening, som er bleven gængs i nogle Menigheder, at man uden Ubestedenhed kan forlange alt Muligt af Præsten eller af hans Familie. Man maa forstaae at tilbagevise Uforskammethed og Tactløshed.

Det maa aldrig have Udseende af, at man lader sig sin Understøttelse betale ved ydre Fromhedsbeviser; man maa ikke give Folk Anledning til at troe, at man kun kommer deres legemlige Trang til Hjælp for at skaffe sig Udgang til Sjælen;

i første Henseende bør man være maadeholden i Anvendelsen af religiøse Ord*).

Den Godgjørenhed, som Sjælesorgeren selv kan vise, er i materiel Henseende ubetydelig i Sammenligning med den, han ved sin Mægling kan foranledige. Han er de Fattiges Besuldmægtigede hos de Rige, og de Riges hos de Fattige. Den første Forretning er meget mislig og vanskelig. Man maa være belavet paa at faae Afslag, ja endog paa Fornærmelser. Det vilde være godt, om Sjælesorgerne ofte mindedes det smukke Træk, der berettes om en Præst, som, da han fik et Dreftigen af en Rigmand, der blev utaalmodig, ganske sagtmodig sagde: „Dette er altsaa til mig; men hvad faaer jeg nu til mine Fattige?“ — Paa den anden Side vilde man ogsaa gjøre Uret i, slet ikke at tage noget forholdsmaæssigt Hensyn til Bedkommendes hele Stilling eller til Mængden af tidligere Anmodninger. Man maa vide at holde op i rette Tid; man maa see til at vække den Riges Interesse for Enkelthederne af den Forsatning, man skildrer ham, bevæge ham til at gjøre Sit til at lindre denne Uenlighed, anmode ham ogsaa om det, der er mere værd end Penge, ikke afpresse ham noget ved moralsk Tvang, være fornøiet, naar han giver noget, fattet og uden Misstemning, naar han intet giver; men fremfor Alt udføre dette Hver med ligesaamegen Frihed som Beskedenhed og fin Tact. At skamme sig derved, vilde være at fornægte en af det geistlige Embedes skjonnestte Pligter og at foranledige et Afslag.

*) Belgjerenheden er bleven en Kunst, hvis fornemste Regler ere bestemte til at blive almindelig bekjendte. Der findes angaaende dette Emne vigtige Bærker, som man bør gjøre sig bekjendt med; saaledes af franske Bærker: en Bog om Belgjørenhed af Duchatel, en lignende Bog om samme Gjenstand af Naville, *le visitenr du pauvre*, af Gerando; af engelske Bærker: *l'économie civile et charitable des grandes villes* af Chalmerz.

Fjerde Deel.

Præstens Forretningsliv.

Første Kapitel.

Kirketugten *).

Dette Ord er, om end ikke oprindeligt, saa dog paa Grund af Tidsaaendens Indflydelse, næsten uden al Betydning i vore Kirkeforsatninger. Kirketugten er i den kirkelige Orden det Samme, som Politiet er i den borgerlige; men Borgeren er, hvad enten han vil eller ikke vil, Loven underkastet: saaledes forholder det sig ikke med Kirkens Medlemmer; og naar den kirkelige Lov ikke længere bifaldes af den offentlige Mening, saa kan man sige, at den ikke længere er Lov. Udførelsen af de kirkelige Straffe har ikke længere nogen borgerlig Garantie eller borgerlige Følger; den ydre Sanction supplerer saaledes ikke længere den indre: med eet Ord, Kirketugten mangler et Støttepunkt. Der er ikke Andet tilbage af Kirketugten end hvad den enkelte Præst kan gjøre gjældende, og de enkelte Medlemmer af Menigheden ville finde sig i. Og man maa indrømme, at det Lidet, som er tilbage, under en saa fuldstændig uadvortes Ubundethed, sammenligningsviis dog altid er bedre end slet Intet.

Vi kunne ikke fritage os for at gjøre Præsterne opmærksomme paa en Klippe, som Mangen iblandt dem slet ikke har nogen Anelse om. Formaninger og Grettesættelser, som udgjøre en Deel af Kirketugten, lade sig langt lettere anvende imod de Fattige og Ringe end mod de Rige og Mægtige. Man fristes derved til at lade hele Bagten af sit Embede

---

*) See Bengel, Pastoralgrundsæge, Pag. 36.

tyngte paa Hine, medens man kun ganske lempeligt berører Disse. Dette er ikke billigt. Og en Præst er ikke sit Embede værdig, uden naar han gjør sin Myndighed gjældende imod alle Sjæle uden Forskjel, da de jo dog for ham kun ere Sjæle. Heraf maa man imidlertid ikke uddrage den Slutning, at der slet ikke bør gjøres nogen Forskjel i Henseende til Formen og Maaden. De samme Midler have en høist forskjellig Kraft og Virkning paa de forskjellige Mennesker, mod hvem de anvendes; og man kunde saaledes, i den Hensigt at respectere Ligheden, netop komme til at behandle Sjælene meget ulige.

Den egentlige saakaldte Excommunication kan ikke finde Sted i en Kirke, som udtrykkelig er Alles Kirke. Communicanterne have ingen andre Dommere end sig selv. De maae selv see til, at de ikke æde og drikke sig selv til Dom ved Jesu Christi Bord. Hvor Kirken tilhører det borgerlige Samfund, og hvor den offentlige Mening ikke længere understøtter en alvorlig Kirketugt, kan man ikke tænke paa at udøve den, uden ved at fornye Betingelserne for dens Tilværelse, hvad der kun kan skee ved at lægge en anden Grund. Ikkedestomindre er det dog Præstens Pligt ved private Forestillinger at holde saadanne Individuer borte fra Herrens Bord, om hvem han mener, at de ikke uden Fare kunne deeltage i det hellige Maaltid, og at advare dem under Get fra Prædikestolen. Den selvsamme Regel gjælder ogsaa for de Geistliges Bedkommende.

Andet Kapitel.

Forhold med Hensyn til afvigende religiøse Partier.

Den første Regel for Præstens Forhold med Hensyn til de religiøse Partier, der maatte findes i hans Sogn, hvad enten disse ere blotte Partier eller danne særegne Samfund, er at prædike Evangeliet med saamegen Genfold, Hjertelighed og Reenhed, at de redelige Hjerter og Gemytter kunne føle sig hendragne til denne Form af den christelige Lære. En saadan Stilling indeholder en Paamindelse til Præsten om, saavidt muligt ikke at have anden Farve end Lysets rene Farve. Der gives kun faa Tilfælde, ja der gives maaskee slet ingen, i hvilke det er tilladt at benytte Prædikestolen til Polemik. Bildfarelsen flyer for Sandheden, ligesom Nattens Mørke flyer for Dagens Lys. I Grunden er Mørket Intet, kun Lys er Noget; at udtale Sandheden er det Samme som at udfylde et tomt Rum; Bildfarelse vil ikke sige Andet end Graværelse af Sandheden. Man bør ikke stole formeget paa negative Midler; man bør ikke troe, at man har opbygget, fordi man har nedrevet, eller at man har gjort Indtryk, fordi man har overbevist. Den første, den naturligeste, ja ofte den eneste Virkning af saadanne Seire er det overvundne Parties Utaalmodighed og Forbittrelse. Sandheden er en Kraft, en Magt; man har gjort Alt, naar man har viist den. *Virtutem videant**).

Vi bør give vore Sognefolk et Exempel paa Fordræglighed og Overbærenhed, og paa samme Tid som vi, ikke ved Beviisforelser, men ved Handlinger fremhæve de Fordele, som ere forbundne med at tilhøre vort Samfund fremfor noget andet, bør vi lære dem at elske Sandheden mere end deres

---

*) Persius, Sat. III. v. 38.

Kirke og Christi Billede mere end deres Sædvaner. Men for at opnaae dette Maal vil det ganske vist være tilstrækkeligt at iagttage den første Regel, som vi have givet, naar vi dermed forbinde et saa velvilligt og venskabeligt Forhold til Dissidenterne*) (dette Ord taget i sin meest almindelige Betydning), som kan forenes med den religiøse Sympathie, der finder Sted mellem dem og os. Alt, hvad der gaaer ud over dette, det vil sige, Alt, hvad der gaaer saa vidt, at det kunde bringe Folk til at troe, at vi ikke selv tilhøre vort eget Parti, og, saa at sige, ikke selv ere af vor egen Mening; Alt, hvad der kunde give Anledning til den Formodning, at vi kun udvortes tilhøre vort eget Samfund, men i Hjertet tilhøre et andet, og at det kun er egennyttige, reent personlige Hensyn eller Menneskefrygt, som afholder os fra at slutte os til dette, vilde være en Forargelse for vor Menighed og skade vort Embedes Anseelse.

Naar man tager Ordet Profelytismus i videste Betydning, vilde det næsten være latterligt at opfaaste det Spørgsmaal, om det er Præsterne tilladt at gjøre Profelyter; thi deri bestaaer jo i Virkeligheden deres væsentligste Pligt, ja deres hele Embede. Men selv om man fastholder denne meest omfattende Betydning, kan man dog spørge, om der ikke gives visse Regler og en vis Grændse, som maa iagttages, og fremdeles, om det Profelytmageri, som gaaer ud paa at bringe et Individ til at gaae over fra en Sect til en anden, er berettiget og anbefalelsesværdigt.

For at begynde med det andet Spørgsmaal, saa ville vi sige, at Omvendelse fra en Sect til en anden (den kirkelige Profelytismus) hverken for en Præst eller for nogen anden fornuftig Christen kan være det umiddelbare Formaal; men

*) See Bengel, Pastoralgrundsæge, S 41 og 42.

det kan dog ikke nægtes, at naar man arbejder paa at gjøre et Menneske til en Christen, saa er det Guds Hensigt at gjøre ham til Christen i den samme Betydning, hvori man selv er det, og at man ikke behøver at skjule denne Consequents hverken for sig selv eller for Andre. Det Tilfælde kan indtræffe, at en Person, som vi ved vor Underviisning have vundet for vor Lære, ikke føler sig tilskyndet til at træde over i vort Samfund, det vil sige, til formelig at affværges sin forrige Bildfarelse. Hvis det blot beroer paa en uklar Opfattelse, maa man taalmodig vente, at Lyset efterhaanden vil raade Bod herpaa; hvis det derimod kommer af Menneskefrygt, maa man ikke finde sig deri, og man maa udtale sig herom med Frimodighed, men uden at tvinge den Nyomvendte til at gjøre et Skridt, som strider mod hans Følelse. Ved mere og mere at oplyse hans Samvittighed vil man efterhaanden bevirke, at han af sig selv føler en bydende Trang til en saadan ærlig og frimodig Handling.

Hvad den aandelige Profelytismus angaaer, hvis Formaal er at føre Menneskene til Gud, da ere vi Alle enige med Apostelen Paulus i at man bør „holde ved i Tide og i Utide“ (2 Tim. 4, 2) men visseelig ikke i urette Tid. Barskhed og Hidsigthed ere aldrig paa deres Plads, og naar man ikke indskrænker sig til at oppebie Veiligheden eller til at befordre den, men selv skaber den, eller snarere, sætter sig ud over den, vil det vanskeligt kunne undgaaes, at man bliver barsk og heftig og, som Følge heraf, mere opirrende end overbevisende. Hvis man mener, at man ikke bør tage Hensyn hertil, saa maa man consequent gaae endnu videre, end man gaaer; man maa standse de Forbigaaende paa Gaderne, trænge ind i deres Huse, bringe Spørgsmaalet om Frelsen og Saligheden paa Bane i alle mulige Samtaler og Forhandlinger, ligefrem og uden Sky bryde med hele Menneske-

slægten. Jeg troer, at man ved at udforske Leilighederne, ved at benytte dem vel og ved at bringe sit Værk til Modenhed vil finde rig Anvendelse for sin Tid, og at der, naar Alt kommer til Alt, vil kunne ventes en større og mere omfattende Virkning af denne Fremgangsmaade end af de mangfoldige Slag, som paa Lykke og Fromme føres til Høire og til Venstre. Jo ældre man bliver, destomere sander man den hellige Martins Ord, at „Larm ikke udretter noget Godt, og at det Gode ikke gjør Larm.“ Man skal ikke „foragte Siloah Vand, som gaaer sagteligen“ (Es. 8, 6). Man bør altsaa ikke „løbe paa det Uvisse eller segte som den, der slaaer i Beiret“ (1 Cor. 9, 26). Men man bør med ligesaamegen Omhu vogte sig for at auveude List for at bringe religiøse Emner paa Bane eller for at lede Samtalen hen paa et Emne, som man har for Die. En vis Enildhed kan meget godt forenes med Urlighed; men Krigslist har aldrig ført til noget Godt. Jesus Kristus og hans Apostle have aldrig betjent sig deraf; de handlede med Gensfold, og vi bør ogsaa i denne Henseende tage dem til Mønster.

Tredie Kapitel.

De kirkelige Embedsmænds Forhold til hverandre indbyrdes.

Præsternes Forhold kan her betragtes under et tredobbelt Synspunkt: som Embedsbrødre, Hjalpepræster og Medtjenere i samme Menighed.

Uden i mindste Maade at ville anbefale Korporations- eller Kasteaand, kan man dog, i Kirkens og det præstelige Embedes Interesse, anbefale en god Forstaaelse og en levende Forbindelse mellem de forskjellige Medlemmer af den samme

Geistlighed. Naar Apostelen Paulus tog hjertelig Deel i Alt, hvad der bevagede hans Disciples Hjerter eller vedrorte deres udvortes Tilstand, saa tog han sikkert i en ganske særegen Grad Deel i Alt, hvad der angik hans Medarbeidere. Man maa gjensidig drage Nytte af hinanden og gjensidig være hinanden til Nytte; bære hinanden med en gjensidig Fortrolighed; opbygge hinanden ved en fredsommelig, eftergivende og ligefrem Tænkemaade, baade i de almindelige Forsamlinger og i private Sammenkomster; bevare Alvoren selv i fortrolige Forhold og ikke lade det broderlige Forhold udarte til Kammeraderi; bestræbe sig for gjensidig at vise hinanden en hæderlig Gjæstfrihed; staae sin Embedsbroder bi, som sidder i smaa Raar, og ikke overlade Andre al Om sorgen og al Vren for at afhjælpe hans Trang; saavidt muligt raadsføre sig med hinanden, for gjensidig at fore sig hinandens Erfaring til Nytte; endelig bevare saamegen indbyrdes Overeensstemmelse i Grundsatninger, ja selv udvortes Overeensstemmelse, som paa en naturlig Maade lader sig forene med Frihed og Ærlighed.

Hjælpepræster. — Hjælpepræsternes Stilling i vort Land er i Almindelighed ikke meget vanskelig. Dog er det ikke overflødigt at meddele nogle Grundsatninger, som bør lede dem. En Hjælpepræst er hverken en Haandværksvend eller en Commis eller en Skriver; han har sin egen selvstændige Virkefreds; han maa altsaa forbeholde sig visse Enemærker, indenfor hvilke hans Uafhængighed er ukrænkelig; men i Henseende til Alt, hvad der ikke ligger indenfor denne Virkefreds, bør han betragte sig selv som afhængig af Sognepræsten, medmindre det Modsatte udtrykkelig er gjort ham til Pligt. I det Tilfælde, at Sognepræsten ikke vil gjøre Brug af sin Ret, eller i det Tilfælde, at Hjælpepræsten skal tage en selvstændig Beslutning, bør han raadsføre sig med

sin ældre Embedsbroder og høre paa ham med uskrømtet Opmærksomhed, overbeviist om, at Erfaringen har Noget at betyde, og at mange Raad, som i Begyndelsen vække Forundring, til Slutningen ofte vise sig som de naturligste og rigtigste; medens derimod Anskuelser, hvis Rigtighed syntes ham hævet over enhver Tvivl, til Slutningen ofte ere forekomne ham selv urimelige og latterlige. En ung Præst vil, naar han er fornuftig, ikke foretage sig mange Forandringer; det vil i Regelen ikke være ham nok, at en Forandring er nyttig, den maa tillige være nødvendig. Han vil aldrig hverken middelbart eller umiddelbart forhindre Sognepræsten i hans præstelige Virksomhed; men han vil søge at fortsætte, hvad han har begyndt, og ikke tillade, at den Impuls, som han har givet, bliver modarbejdet ved en anden Impuls, der, selv om den ikke just er af modsat, men blot forskjellig Natur, bringer Forvirring i Gemytterne og tilintetgjør Bærkets Genhed og Fasthed. Han vil iagttage Maadehold i sin Prædiken, kun vaersomt tillade sig locale Hentydninger og bestræbe sig for at forene Beskedenhed med Myndighed.

Naar det „er godt og listligt, at Brødre boe eendragtigen tilsammen“ (Ps. 133, 1), saa er en saadan Eendragtighed fremfor Alt god og listlig mellem dem, som i een og samme Menighed ndove Forsoningens Embede. Denne Enighed er desværre hverken saa almindelig eller, hvor den findes, saa fuldkommen, som man kunde have Grund til at forlange og vente. Jeg behøver ikke at anføre Grunde herfor eller at dvæle længere ved den Pligt at tilveiebringe og fuldkommengjøre Enigheden, eftersom det er aabenbart, at Intet er mere skiftet til at nedbryde det præstelige Embedes Anseelse og tilintetgjøre dets moralske Virkning, end naar Præsterne leve i Uenighed med hinanden. Det er Provestenen for mere end een Christendom, som ansaae sig for meget reen. Saalænge

man var alene, troede man at gjøre det Gode for det Godes egen Skyld, saa at man gjerne havde sagt: terar, dum prosim. Men naar man har seet Andre gjøre det ligesaa godt, ja maaskee endog bedre; naar man med Forsærdelse har følt, at man hellere saae, at det Gode slet ikke blev udført, end at det skulde udføres af Andre paa vor Forsængeligheds Bekostning; naar man har gjort den Opdagelse, at man harmer sig over deres Betsignelse og glæder sig over deres slette Forholdsregler og Vanheld, da kan man tydelig see, om man ved det Gode, man gjorde, i Grunden elskede det Gode selv og ikke snarere søgte sin egen Ære. Mange Præster have i denne Henseende gjort Opdagelser, som dybt maatte ydmyge dem, og som maatte fore dem til den Erkjendelse, at Grundvolden for deres Christendom og deres Embede var i høieste Grad ynkelig og svag. Alle de andre Aarsager til Misstemning mellem Collegaer (Indgreb, Ekinsyge i Anledning af timelige Fordele, Uenigheder mellem Præsternes Familier, naar disse selv ønske at leve i god Forstaaelse med hinanden, endelig Forskjellighed i Anskuelser og Grundsatninger), ere maaskee for Intet at regne i Sammenligning med den, der bestaaer i Ekinsyge over Andres heldige Embedsvirksomhed. Men man maa have Die med dem alle og undgaae eller afværge dem alle med den største Omhu. Hvad der fremfor Alt maa anbefales, er, at vise en oprigtig og aaben Adfærd i alle Forhold ligesaa Begyndelsen af; Misfornoielse og Misstemning kunne vel senere bevæge os til at vise megen Frimodighed; men den duer ikke. Den Uabenhed derimod, som man ligesaa Begyndelsen af, forinden noget Sammenstød har fundet Sted, har gjort sig til Pligt, vil frembringe gjensidig Tillid og bedre end nogetsomhelst andet Middel forebygge beklagelige og lidet opbyggelige Sammenstød. Den Bane at bede hemmeligt for hinanden,

ikke blot ganske i Almindelighed, men med en omhyggelig Indgaaen paa det Enkelte, er bedst skiftet til at udslukke Misstemningens og Ekinsygens Flamme: det er den første Pligt, som vi gjensidig skyldte hinanden*).

Fjerde Kapitel.

Præstens Forhold med Hensyn til Dyrigheden**).

Vi maae først tale om den kirkelige Dyrighed, hvoraf Præsten selv udgjør en Deel. Hans Pligt er slittigt at bivaane de geistlige Forsamlinger, at tage alvorlig Deel i deres Forhandlinger og for sit Bedkommende bidrage til at give dem et alvorligt Præg. Han bør vogte sig for at behandle de mange ubetydelige Spørgsmaal, som bringes paa Bane i disse Forsamlinger, med den Udførlighed, Vigtighed og Barme, som kun er paa sit Sted ved Forhandlingen af

*) Jeg afskriver her uden Commentar nogle Regler, som Claus Harme har givet. Enkelte af dem ere ganske vist værdifulde, og selv det, der synes meest smaaligt, kan indeholde vigtige Vink:

„Undgaa en Bekjendt fra Fortiden.“

„Bliv ikke Du's med Din Collega.“

„Lad ikke for mange Forbindligheder paalægges dig.“

„Begynd ikke med altfor varmt Venstreb.“

„Forstaf dig den klareste Kundskab om Alt, hvad der vedkommer dig.“

„Foretag ikke inden Aar og Dag nogen Forandring af Betydning.“

„Stræb ikke efter at fordunkle din Collega.“

„Unddrag dig ikke hans Prædikener.“

„Slaa dig ikke til hans Modpartie.“

„Vær forsigtig med Kone, Børn og Tjenestefolk.“

„Sky Billetter.“

„Sæller end Hammer være du Ambolt.“

(Harme's Pastoraltheologie III., Pag. 101).

***) See Bengel, Pastoralgrundsætte, S 44.

viigtige Spørgsmaal. Man værner sig i disse geistlige Forsamlinger let til at lægge formegen Bægt paa Bagateller og til at disputere sig varm om blotte Ord. Korporationsaanden er mere eiendommelig for disse Forsamlinger end for alle andre, og den clericale Aand, et ganske besynderligt Phænomen, finder her desto mere Næring, jo mindre de Spørgsmaal, som forhandles, staae i en umiddelbar og alvorlig Forbindelse med Religionen. Man maa, navnlig naar man er ung, forstaae at give efter i rette Tid, og være overbeviist om, at Fredens Bevarelse som oftest er langt mere værd end alle de Fordele, som man kunde have opnaaet ved at sætte sin Anskuelse igjennem.

Et meget delicat Punkt er den gjensidige Tugt. Den er opstillet som Grundsætning i alle vore Kirkeforsatninger; men jeg gad nok vide, hvor den alvorlig er kommen til Udøvelse. Belforstaaet udstrækker den sig ligesaa Raad og Formaninger indtil de strengeste og meest positive Straffeforholdsregler. Men i de fleste kirkelige Korporationer kommer den kun til Udøvelse i denne sidste, haarde og yderlige Form, som netop er den, der maa antages at have den ringeste moralske Virkning. Jeg veed ikke, hvorvidt det skulde staae i de Edsvornes*) Magt at give Kirkevisitationernes skjonne Institution en større Udvikling og have den op over dens nuværende Standpunkt; men jeg troer, at Alt, hvad der kan gøres for at opmuntre til gjensidig Aabenhed og Frimodighed, bør gøres baade af den Præst, der visiterer Kirken, og af den Præst, der forestaaer den. Vi ere jo forøvrigt Alle hinandens Edsvorne, vi ere jo Alle forpligtede til at advare hinanden i Kjærlighed og Nidmyghed og til at

*) Edsvorne ere i Canton Waadts Statskirke Inspecteurer, som af Klaserne (eller Pastoralforsamlingerne) blive satte til at have Tilsyn med et vist Antal Sogne og til regelmæssigt at visiterer dem.

underrette hinanden om, hvad der kan være til vor Gavn, og hvad vi ofte til vor store Skade ikke selv vide, omend= skjøndt Alverden veed det.

I vore Forhold til den borgerlige eller commu= nale Dyrighed, til Staten og til Kommunen, ville vi aldrig forglemme, at vi ere mere end blotte Statsembedsmænd, og at vi i Henseende til Alt, hvad der angaaer vort Em= bedes Hovedformaal, Forkyndelsen af Sandheden, aldeles ikke ere afhængige af Dyrigheden. Men vi ville vogte os for at erstatte Myndigheden med geistligt Hovmod, og vi ville om= hyggeligen undgaae den stygge Bane, hvortil mange Præster ere henfaldne, nemlig, i deres Forhold til Dyrigheden at lægge et misfornøiet, dadelsygt og vrangent Bæsen for Dagen. Det vilde være i høieste Grad sørgeligt, om Folket af os skulde lære, hvad saamange Andre lære det, nemlig en aprio= rist Misbilligelse, en anticiperet Dadel af Alt, hvad Dyrig= heden foretager sig. En servil Tænkemaade vilde ikke være vor Charakter mere uværdig end en saadan latterlig fjendt= lig Stemning. Forøvrigt have vore Forhold til den politiske Autoritet Intet at gjøre med Politiken. I en vis Forstand ere vi afhængige af Staten; men vi ere ikke Statstjenere, og Statsanliggender angaae os ikke. Under politiske Gjø= ringer eller Revolutioner have vi intet andet Hverv end at berolige Gemysterne ved at foreholde dem Christendommens store Sandheder, som, om de end ikke tilintetgjøre Deeltagelsen for denne Verdens Anliggender, dog lære os ved alle vore Skridt fremfor Alt at tage Hensyn til Sjælens og Ewig= hedens store Interesser. Jeg vil ikke sige, at Præsten skal lade, som om hans Fædrelands Interesser, Farer, Bekym= ringer og Dødsfald vare ham ligegyldige; men Meningsstridig= heder vedkomme ham ikke; han har intet andet Parti at tage end at vise Lydighed mod Loven, saalænge Loven

bestaaer, og i alle Tilfælde at stille sig paa Fædrelandets og den nationale Uafhængigheds Side. De Leiligheder, hvor Prædikanten kan henvende sig til Borgerne som saadanne og lære dem, hvilke Pligter der i saa Henseende paahvile dem i et givet Dieblif, ere meget sjeldne.

Vi troe i Almindelighed at kunne give Geistlige, navnlig dem, der have Sjelesorg, det Raad ikke at attraae Sæde i politiske eller communale Forsamlinger. Vi have paa et andet Sted afhandlet dette Spørgsmaal.

Hvad den administrative Deel af Præstens Embedsforretninger angaaer, da bor han i Henseende til Nøiagtighed og Punktlighed ikke lade Noget tilbage at ønske. Jo mindre Smag han finder i alle de Enkeltheder, som en Mand i hans Stilling i Virkeligheden ikke er forpligtet til at finde Smag i, desto mere bor han vogte sig for Opsættelse og Forsømmelse; og det er hans Pligt omhyggeligt at studere alle de Indretninger, alle de Love og Anordninger, som staae i nogensomhelst Forbindelse med Udøvelsen af hans Embede, baade efter deres Aand og efter deres Bogstav. Den Præst, der vil virke til Gavn, selv paa reent aandelig Maade, maa have en klar og indsigtsfuld Kundskab til sit Land og sit Folk og til Alt, hvad der, ogsaa i materiel Henseende, er af nogen Betydning for det hele Samfunds og de enkelte Samfundsklassers Tilstand.

Hertil burde endnu føies Noget om de Love, som Præsten bor bringe til Udførelse, og om den Vaersomhed, hvormed han ved slige Leiligheder bor gaae frem.

A n h a n g.

Anmærkning I.

Om Hovedsagen ved det præstelige Embede.

„Det præstelige Embede har vistnok sin Birkfreds her paa Jorden, men det bliver ikkedestomindre, og det med Rette, sat i Klasse med de himmelske Ting. Det er i Birkeligheden hverken nogen Engel eller nogen Erkeengel eller nogen skabt Magt, det er Paracleten selv, som har indstiftet dette Embede og udvalgt Bæfener, som endnu leve i Kjødet, til at udføre Englenes Tjeneste. Derfor bør Præsten, idet han betragter sig som boende i Himmelen selv mellem disse høiere Bæfener, være reen ligesom disse. Den Oeconomie, som gif forud for Raadens, var ganske vist ærværdig og fuld af hellig Rædsel; lader os mindes hine kostbare Edelstene paa Ypperstepræstens Bryst og Skuldre, Mitraen, Kjortelen, det gyldne Diadem, det Allerhelligste, den dybe Stilhed, som herskede i Templets Indre. Og dog, sammenlign alle disse Ting med Evangeliets; deres Herlighed forsvinder, de forekomme os ringe og ubetydelige. Naar du betragter vor Herre og Frelser selv, — offret og udstrakt for dig, Præsten bøiet henover Offeret og bedende for Alle, og Alle vadede med det dyrebareste Blod, troer du da endnu at være mellem Mennesker? troer du at være paa Jorden? bliver du ikke pludselig ligesom henrykket i Himmelen? og beskuer du da ikke, frigjort

for enhver kjodelig Tanke, de himmelske Ting umiddelbart og i deres Aenbed? . . . . Hvo skulde vel, naar han ikke var fuldkommen affindig, kunne ringeagte et saa forfærdeligt Mystorium? Og indseer du ikke, at ingen Menneffesjal vilde have kunnet udholde Jlden af dette Offer, men at den vilde have fortæret alle Dem, der havde nærmet sig til den, hvis ikke Gud selv var traadt imellem med sin Naades mægtige Bistand? Forestil dig et Meuneske, som, skjøndt endnu bunden af Kjød og Blod, nærmer sig personlig til denne udødelige og salige Natur; da vil du tilfulde forstaae, hvor stor en Ære den Hellig Aand har værdiget at vise Præsten, ved hvem alle disse Ting udføres, foruden mange andre, som ikke i nogen Henseende staae tilbage for de første."

(Chrysostomus, De sacerdotio. lib. III., c. IV.).

Anmærkning II.

Prædikenenens Mystorium.

„Prædikenen er ligesaavel et forfærdeligt Mystorium som Encharistien. Ja det forekommer mig endogsaa, at Prædikenen er langt forfærdeligere; thi det er ved den, at Sjælene fødes og kaldes til Livet i Gud, medens de ved Encharistien kun næres, eller rettere, helbredes. For at gjøre sig værdig til denne Forretning, maa man arbejde paa en alvorlig Selvfornægtelse, og efterat have tvunget Hjertet til ikke at begjære Noget af denne Verden, tvinge Tungen til en fuldkommen Tausshed, der efter min Mening er den sidste Fuldkommenhed, som en Mand, der arbejder paa Dyden, erhverver sig, for at han kan være værdig til at frembære Guds Ord offentligt og til at forkynde den aabenbarede Sandhed, uden i mindste Henseende at reflectere enten over sig selv eller over Andre, saaledes som man er nødt til at gjøre i Bonnen, der er uadskillelig fra enhver Gud vel-

behagelig Prædiken og Formaning . . . . . Og jeg for mit Bedkommende vilde hellere læse hundrede Messer end holde een eneste Prædiken. Alteret er ligesom et eensomt Sted, og Prædikestolen, hvorfra Ordet forkyndes, er ligesom en offentlig Forsamling, hvor man mere end paa noget andet Sted bør frygte for at fortørne Gud, ... hvis man ikke forinden man gaaer derhen, længe har arbejdet paa Aandens Spærgelse og paa Udryddelsen af den Lyst, som alle Mennesker have til at vide alleslags skjønne Ting, hvilket er den største Fristelse, som vi siden Adams Syndefald ere udsatte for.

(Saint-Cyran, Lettre XXXI. à M. Le Rebours).

Anmærkning III.

Om den hurtige Udbredelse af Forestillingen om Præstens personlige Myndighed.

„Medens nogle inspirerede Mænd saaledes i al Genfold forkyndte Christum, og til denne Prædiken knyttede Formaninger og Opmuntringer, styrkede de Christne sig indbyrdes i deres Forsamlinger ved hellige Sange, fromme Samtaler og ved at høre paa dem iblandt dem, som følte en indre Drift til at prædike. De, som følte denne Trang, vare som oftest de af Forsamlingerne udvalgte Eldste, hvilket ganske naturligt kom deraf, at disse netop vare blevne valgte i dette Diemed. Andre Troende, som ikke stadigt opholdt sig i Menigheden, arbejdede paa Apostlenes Viis; saa at der vistnok ligesaa Begyndelsen af fandtes en Lærerstand, ihvorvel denne Adskillelse kun lidt efter lidt gjorde sig gjældende. Den fandt allerede Sted i den anden og tredie Generation af Troende, det vil sige, fra det andet Aarhundrede af; saa at Forskjellen mellem de troende Lægsfolk og Menighedens Tjenere, eller for at bruge de græske Udtryk, mellem *κληρος* og *λαός* var opstillet.

I en Note. — Ved Navnet *κλήρος* forstaaer Apostelen Petrus endnu, i Overensstemmelse med den jødiske Anskuelsesmaade, Guds Folk eller de Christne (1 Pet. 5, 3); imidlertid bleve de Ældste snart betegne med dette Navn, enten fordi de udvalgte ved Lodkastning, hvori man troede at spore en guddommelig Styrelse (Ap. G. 1, 24—26), eller fordi, som Hieronymus dybsindigt forklarer det (Ep. II. ad Nepot.), Gud selv havde villet være Leviternes Lod eller Arvedeel, og de Geistlige i den Christelige Kirke have indtaget Leviternes Plads; eller endelig fordi de selv paa en særegen Maade ere Guds Eiendom. Kort efter den apostoliske Tid bleve alle De, der enten som Lærere eller paa hvilken som helst anden Maade, havde helliget sig til Kirkens Tjeneste, betegne med Navnet *κληρικοί*, de andre Christne ved Navnet *λαϊκοί* (henhørende til Folket) eller *βιωτικοί* (*seculares*) og *ιδιώται* (*privati*) eller *κανονικοί* (dette Ord, som er taget i en anden Betydning end den, der senere blev gjældende, kommer af *κανών*, Fortegnelse over Menighedens Medlemmer). Det ældste Vidnesbyrd, som vi have herom, er følgende Sted af Clemens Romanns's første Brev til Corinthierne (saafremt ellers dette Brev er autentisk): *και λευίταις ἴδιαι διακονίαι ἐπιτείνονται, ὁ λαϊκος ἀνθρώπος τοῖς λαϊκοῖς προϊάγμασιν δέδεται*. — Han formaner til at iagttage Orden i de kirkelige Skikke, og stiller *ιερεῖς* under *ἀρχιερεῖς*. — Endnu skarpere fremtræder Forskjellen i de Breve, som tillægges hans Samtidige Ignatius, der som bekjendt allerede hylkede hierarkiske Anskuelser. Clemens Alexandrinus paastaar, at denne Forskjel allerede traadte tydeligt frem paa Apostelen Johannes's Tid, og Tertullians, Cyprians og Drigines's Skrifter bekræfte denne Kjendsgjerning for det andet Aarhundredes Bedkommende. Paa Conciliet i Elvira (305) bliver *fidelis* brugt som eensbetydende med *clericus*."

(Schwarz, Katechetik Pag. 11—12).

Anmærkning IV.

De første Spor af Tilbøielighed til at gjøre Præstestanden til en Kaste.

„De Christne forestillede sig ogsaa gjerne deres Kald under et andet Synspunkt, som ligeledes var afledet af den hellige Skrift, dybt begrundet i Christendommens Væsen og, ligesom det foregaaende, rigt paa mangfoldig Anvendelse; det var Forestillingen om et almindeligt christeligt Præstedømme, om en præstelig Slægt, hvilken alle Christne tilhørte. Christdommen har ophævet Forskjellen mellem Præster og Lægesfolk, mellem Geistlige og Verdslige; Alle, som troe paa den ene, sande Præst, Jesus Kristus, ere ved ham indviede til den himmelske Fader. Som hans Brødre ere de tilligemed ham bleve Præster; forenede med ham ved Troen, opfyldte ved ham af den sonlige Udkaarelsesaand, hørve de sig frit til den himmelske Helligdom, hvorthen han er gaaet forud, og hvortil han har aabnet dem Udgang. De behove ikke læn- gere nogen menneskelig Præst, som kan afbilde dem den nye Helligdom, den aandelige og sande Helligdom, eller som kan føre dem ligesom Born i sine Forskrifers Ledebaand og efter sin Viisdom tilmaale dem de hellige Skatte, som Alle paa samme Maade kunne modtage af den evige Kjærligheds Haand. De behove ikke Noget, som kan lære dem, hvad de netop trænge til at høre af Guds egen Mund; thi Alle skulle være underviste af Gud, oplyste af den samme Aand, nemlig Sandhedens Aand, og salvede med den samme indre og guddommelige Salvelse. For Alle er der een Aand, eet himmelsk Liv, een Tro, eet Haab, een Frelser, der alene vil kaldes Mester, for hvem Alle, der ville kaldes hans Disciple, bør bekjende sig som Syndere, for at de Alle kunne modtage Forløsning og Helliggjørelse umiddelbart af ham alene, ikke af noget Menneske eller ved noget Menneske.

Den Tid var forbi, da Menneskene hendroges til deres stumme Afguder, som Præsterne droge dem; Alle vare nu blevne myndige i Religionen. Menneskehedens Ypperstepræst, som de nu fulgte, ikke til stumme Afguder, men til den levende Gud, ledede dem ikke i Blinde, men gav dem selv et indre Lys, som ikke forlod dem, en Aand, som aabenbarede sig i mangeslags Gaver. Enhver sand Christen skulde, ifølge sin eiendommelige, ved denne guddommelige Aand besjælede og helligede Natur, modtage sin særegne Naadegave, ved hvilken han som enkelt Lem skulde virke til det Heles Bedste. . . . .

Saaledes var det en, baade i Tænkemaaden og i Livet dybt rodfæstet Idee, at de alle ved Troen paa deres Ypperstepræst, Jesus Christus, og ved Samfundet med ham vare blevne en sand præstelig Slægt, indviede til Guds Præster ved en helliggjørende guddommelig Aands indre Salvelse, som de havde modtaget af deres Frelser."

(Her følge nogle Citater, som ere laante fra Justinus Martyr, Tertullian, Irenæus og Origenes).

„Da man henimod Slutningen af det andet Aarhundrede allerede hist og her begyndte paa en falsk Maade at anvende det jødiske Præstedomme paa den christelige Kirke, som om der ogsaa i denne maatte gives et saadant synligt og udvortes Præstedomme og en til Gud fortrinsviis helliget Præstekaste, modsatte den endnu tilstedeværende urchristelige Aand sig denne uevangeliske Anmaselse, og Lægsfolk beraabte sig paa, at ogsaa de som Christne vare et præsteligt Folk. — Da fremdeles orientalske Theosopher, som vare traadte over til Christendommen, uden dog ganske at ville omdanne deres Tænkemaade efter Christendommen og ved den, søgte at indføre den i de gamle orientalske Religionsystemer fremherskende Adskillelse mellem en høiere hemmelig Præstelære og en ego-terisk Folkereigion, da Gnostikerne roste sig af en høiere

Erkjendelse fremfor den, kun for Autoritetstro modtagelige Mængde, og pleiede at kalde sig selv de Aandeligsfinede i Modsætning til dem, der opfattede Christendommen altfor fjødeligt, saa holdt den Christelige Kirke fast ved den Grund-sætning, at alle Christne skulle være deelagtige i den samme eenfoldige Tro og ved Troen i det samme høiere Liv, at alle ægte Christne ogsaa nødvendigviis ere oplyste af Guds Aand og i Sandhed aandeligsfinede."

„Vi leve allerede, siger Clemens Alexandrinus (Pædagogus, lib. I. cap. VI.), vi, som have frigjort os fra Døden. At følge Kristus efter er altsaa det Samme som at være frelst. Hvo som horer mit Ord og troer Den, som mig udsendte, siger han, haver et evigt Liv og kommer ikke til Dommen, men er gaaet over fra Døden til Livet (Joh. 5, 24). Altsaa er allerede Troen og Gjenfødselen det sande Liv; thi Gud virker Intet halvt. I ere selv, siger Apostelen (1 Thess. 4, 9), lærte af Gud. Vi kunne altsaa ikke forestille os, at han skulde lade sin Underviisning være ufuldstændig. Den, som er gjenfodt og oplyst, er med det Samme befriet fra Mørket og har modtaget Lysen, ligesom Den, der har revet sig ud af Søvnens Arme, strax er vaagen i sit Indre. Eller endnu bedre, ligesom en Stær-operation ikke meddeler det syge Die et nyt Lys, men kun borttager den Hindring, som staaer i Veien for Synet, og gjengiver Diestenen dens Frihed, saaledes befrier Daaben os for Synden, der ligesom en Taage opfanger den guddommelige Aands Straaler, og giver os igjen det aandelige Die, hvorved vi alene ere istand til at skue det Guddommelige, naar den Hellig Aand fra Himmelen af nedlader sig til os."

„Troen, vedbliver han længere hen, er det eneste Middel

„til Frelse for Menneskene; dette erklærer Apostelen Paulus
 „os paa det Utvetydigste, naar han siger: Førend Troen kom,
 „bevogtedes vi, indsluttede, under Loven, til den Tro, som
 „skulde aabenbares; saa at Loven er vorden vor Tugtemester
 „til Christum, at vi skulde blive retfærdiggjorte af Troen.
 „Men nu Troen er kommen, ere vi ikke mere under Tugte=
 „mesteren (Gal. 3, 23—25). Høre I ikke, at vi ikke mere
 „staae under hiin Lov, som indgød Frygt, men under Guds
 „Søn, som opdrager os til Frihed? — Endvidere tilføier
 „Apostelen følgende Ord, hvorved enhver Forskjel mellem Per=
 „soner bliver aldeles ophævet: I ere alle Guds Børn for=
 „medelst Troen i Christo Jesu. Thi I, saa Mange, som ere
 „døbte til Christum, have isørt Christum. Her er ikke Jøde
 „eller Græker; her er ikke Træl eller Fri; her ikke Mand
 „eller Qvinde; thi I ere Alle Een i Christo Jesu (26—28).
 „I Christendommen gives der altsaa ikke Nogle, som ere
 „Ihændehavere af en høiere Sandhed, og Andre, som ere
 „fjødeligssindede (*οἱ μὲν γνωστοὶ, οἱ δὲ ψυχικοὶ*); men alle
 „sande Christne ere befriede fra de fjødelige Begjærligheders
 „Herredomme, Alle hinanden lige for Herren, og Alle ere de
 „blevne aandeligssindede Mennesker.“

Men paa samme Tid, som den ægte evangeliske Aand
 maatte stille sig imod dem, der troede at være mere end de
 øvrige Christne eller at kunne rose sig af at besidde en høiere
 Sandhed end den eenfoldige Tro, maatte det christelige Kalds
 Almindelighed og Lighed ogsaa hævdes imod dem, der be=
 nyttede en saadan, imod Evangeliets Aand fjendtlig, Ad=
 skillelse mellem de Christne til at afvise Formaningen til
 større Alvor i det christelige Liv. De undskyldte sig med at
 de ikke vare Philosopher, at de ikke havde lært at læse og
 altsaa heller ikke kunde læse Bibelen. Imod disse siger
 Clemens (Pædagogus, L. III., fol. 255): „Selv om de

„ikke kunde læse Bibelen, saa vilde de dog alligevel være uden „Undskyldning, eftersom Intet hindrer dem i at høre Guds „Ord. — Troen er ikke Noget, som tilhører denne Verdens „Vise, den tilhører kun dem, der ere vise i Gud. Det „Troens Ord, som er guddommeligt, og dog ogsaa kan læres „af Umyndige, hedder Kjærlighed.“ — Clemens vil hermed sige, at Troen paa en levende og virksom Maade maa aabenbare sig i alle Christnes Hjertes ved Kjærlighed.“

(Meander, Denkwürdigkeiten aus der Geschichte des Christenthums I. Pag. 53—67).

„Tertullian udtaler sig med Fynd og Kraft om dette de Christnes almindelige Præstedømme (De Monog. c. VII). Han gaaer ud fra følgende Synspunkt: Hvad Præsterne vare i den gammeltestamentlige Religionsforfatning, ere nu alle Christne. Det particulære jødiske Præstedømme er et prophetisk Forbillede paa det almindelige christelige Præstedømme. (Pristina Dei lex nos tunc in suis sacerdotibus prophetavit). Vi ere Præster, kaldede dertil af Christus. Den høieste Præst, den evige Faders Ypperstepræst, Jesus Christus, har forenet os med sig; „thi I, saa Mange, som ere døbte til Christum, „have iført Christum“ (Gal. 3, 27); og derved har han gjort „os til Konger og Præster for sin Gud og Fader“ (Joh. Ab. 1, 6).

(Meander, Denkwürdigkeiten I. Pag. 180).

..... „Da Christus havde tilfredsstillet den religiøse Trang, der havde frembragt Præstedømmet, da han ved Forløsningen havde imødeføjet Trangen til en Mægling mellem Gud og Menneskene, som i deres Syndsbevidsthed havde en dyb Følelse af at være adskilte fra Gud, var der ikke længere Plads for nogen anden Mægling. Naar Apostlene i deres Breve anvende de jødiske Forestillinger om Præstedømme,

præstelig Gudsdyrkelse og Offeringer paa den nye religiøse Forfatning, saa ville de vise, at, da Christus for alle Tider har virkeliggjort det, som var Hensigten med det gamle Testamentes Præstedømme og Offeringer, nemlig Menneskets Forsoning med Gud, saa træde alle De, som ved Troen til-egne sig denne, i det samme Forhold til Gud, uden at behøve nogen anden Mægling. Indviede til Gud og helligede ved Samfundet med Christus, ere de alle kaldede til at fremstille deres hele Liv som et Gud velbehageligt, aandeligt Offer; hele deres Virksomhed er en sand præstelig Gudsdyrkelse i Aand og Sandhed: De Christne ere et helligt Folk, et Folk af Præster (Rom. 12, 1; 1 Pet. 2, 9). Denne Forestilling om en præstelig Værdighed, der er fælles for alle Christne, og som grunder sig paa Bevidstheden om Forløsningen, bliver snart ligefrem udtrykt og udviklet, snart forudsat ved de Prædikater, Billeder og Sammenligninger, som anvendes paa det christelige Liv."

Neander, Geschichte der Apostel I. Pag. 229—30).

Anmærkning V.

Om det almindelige Præstedømme i den christelige Kirke.

„Der kan indenfor Christendommen ikke gives nogen Præstekaste, med den Bestemmelse at lede alle andre Mennesker som umyndige i Henseende til Religionen, og med det Hverv udelukkende at sørge for Tilfredsstillelsen af den religiøse Trang. Idet Evangeliet bortryddede Alt, hvad der adskilte Menneskene fra Gud, idet det førte Alle til det samme Samfund med Gud ved Jesus Christus, ophævede det ogsaa enhver Skillevag, som i Henseende til de høiere Anliggender adskilte Menneskene fra hinanden indbyrdes. For Alle den samme Ypperstepræst og Midler, ved hvem Alle, forsonede og forenede med Gud, selv ere blevne en præstelig og aan-

delig Slægt; een himmelsk Konge, Fører og Lærer, ved hvem Alle ere blevne lærte af Gud, een Tro, eet Haab, een Aand, som skulde besjæle Alle, eet Drakel i Alles Hjerter, Aandens Stemme, som udgaaer fra Faderen, Alle Borgere af eet himmelsk Rige . . . . Der gaves her ikke Geistlige og Verds- lige; men Alle skulde som Christne, i Henseende til deres indvortes Liv og Sindelag, afdøe fra det Gud Mishagelige i Verden, være besjælede af Guds Aand og ikke af Verdens Aand . . . . Hvo skulde vel aumasse sig, hvad den inspirerede Apostel ikke vovede: at herske over de Christnes Tro? . . . . Læreembedet var her ikke udelukkende tildeelt Een eller Flere; men Enhver, som følte Kald dertil, kunde i Menighedens Forsamling tale et Ord til almindelig Opbyggelse."

(Neander, Allgemeine Geschichte der christlichen Religion und Kirche I. Pag. 182—184).

Anmærkning VI.

Om det præstelige Embedes Værdighed.

„Forovrigt, naar vi afveie Alt tilbørligt, ville vi see, at ingen Konge, han være omgivet af nok saa megen Pragt, i Henseende til Værdighed kan sættes i Sammenligning, jeg vil ikke sige, med en Biskop, men blot med en Landsbypræst. Om end det, som jeg her siger, synes at være en Paradox, saa troer jeg mig dog ligesuldt i Stand til at hævde Sandheden deraf. Det vil til den Ende være tilstrækkeligt at kaste et Blik paa Præstens og Kongens Forretninger og Formaal. Hvad er Fyrstens Formaal? Er det ikke at sørge for, at Forbryderne blive holdte i Aue ved Lovens Strengbed, og at de retslafne Borgere ikke blive foruroligede? det vil altsaa sige, at sørge for, at Statsborgernes Liv og Eiendom kan være i Sikkerhed? Men hvor langt herligere er ikke det Maal, der er stillet den evangeliske Præst! Hvad han har

for Die, er at tilveiebringe en mild Ro i de enkelte Sjæle ved at neddykke og betvinge denne Verdens Begjærligheder. Kongen arbeider paa, at Staten kan leve i Fred med sine Naboer; Præsten arbeider paa, at Enhver kan have Fred med Gud, at Enhver kan have indre Sjælefred, og at Ungen skal tænke paa at skade sin Næste.

Fyrstens Formaal er at sikke de enkelte Borgeres Huse, Marker og Dvæg mod Tyves og Røveres Angreb. Betænk dog, hvor ringe og ubetydelige ere ikke de kongelige Forretninger! Men Præsten derimod; hvad er hans Gjerning? Hans Gjerning er at tilbagevise Djævelens Angreb paa de ham betroede Sjæles Eiendomme, deres Tro, deres Kjærlighed, deres Afholdenhed, deres Rydsfhed: Goder, som gjøre dem lykkelige, der besidde dem, og hvis Tab styrter Menneskene i Ulykke og Glendighed. Hvad kan man modtage af en Fyrstes Gævmildhed? Indtægter, Lønninger, Grestitler: forgængelige Goder, som ere udsatte for Lyffens Omvælinger. Men hvad modtager man ikke af Præstens Haand? Han meddeler den himmelske Naade gennem Kirkens Sacramenter: ved Daaben gjør han af Helvedes Born Arvinger til Himmeriges Rige; ved den hellige Salvelse giver han Sjælene Styrke til at modstaae Djævelens Anlob; ved den hellige Nadvere knytter han Menneskene til hinanden og til Gud, saa at de udgjøre Et; ved Bodens Sacrament gjør han Døde til Levende og Slaver til Frie; endelig henter han daglig i den hellige Skrift den frelsende Læres Næringsmidler, som opholde og styrke Sjælene! Præsten tilbyder den aandelige Drif, som i Sandhed qvæger Hjertet; han tilbyder det Lægemiddel, som kan helbrede Sjælens dødelige Sygdomme, og giver os en kraftig Modgift imod den gamle Slanges skræffelige Gift. Kort sagt, Alt, hvad der henhører under Fyrstens Bestyrelse, er jordist og forgængeligt; men

hvad der beskæftiger Præsten, er guddommeligt, himmelsk, evigt. Altsaa, ligesaa stor en Afstand, som der er mellem Himmelen og Jorden, mellem Legemet og Sjælen, mellem de timelige og de evige Goder, ligesaa stor en Forskjel er der mellem Kongens Forretninger og Præstens Embede."

(Erasmns, Ecelesiastes, lib. 1.)

Anmærkning VII.

Om Bønnen.

Bacos Bøn. — „Denne Paakaldelse, siger Chateaubriand, blev siden hans stadige Bøn, naar han satte sig til at studere (students prayer). Den vidner om en, hos en saa stor Mand virkelig rørende, kristelig Børnlighed."

„Vi henvende de ydmygste og varmeste Bønner til Gud „Fader, Gud Søn og Gud den Hellig Aand, at han, i Be- „tragtning af Menneskeslægtens Glendighed og den sørgelige „Pilgrimsvandring, hvorunder vi henfløbe nogle saa og mørke „Dage, vil af sin Godheds Kilder lade fremvælde under vore „Hænder nye, hidtil ubekjendte Bænder til Lindring af denne „Glendighed. Vi bede ham fremdeles, at han ikke vil tillade, „at den menneskelige Kundskab faaer nogen skadelig Indflydelse „paa vor Kundskab til de guddommelige Ting, eller at vor „Aand, fordi den har jævnet Veien for Sandserne og udvidet „Arnestedet for det naturlige Lys, skal blive bedækket med en „Bantroens Sky, som kunde tilhylle de hellige Mysterier for „den; men at meget mere vor Forstand, fri for enhver „Skuffelse og enhver Forsængelighed, i ydmyg Underkastelse „under det guddommelige Ord maa give Troen, hvad „Troens er."

„Bacos Bøn, som vi her have meddeelt, frembyder en ret mærkelig Variant i Fortalen til hans *Novum organum*; Slutningen lyder nemlig der saaledes: „Vi bede ham endelig

„om Kraft til at rense vor Sjæl for den Kundskabens Gift,
 „hvormed Slangen har besmittet den fra Verdens Begyndelse
 „af, saa at vi altid kunne bevare Beskedenhed i vore Tanker
 „og Udruelighed i vor Viisdom, og i al vor Gransken og
 „Forstæn efter Sandhed ikke lade os lede af anden Bevæg-
 „grund end Menneskekjærlighed.“

De Vauzelles, Histoire de Bacon I. Pag. 107).

Keplers Bøn. — „Inden jeg forlader dette Bord, ved hvilket jeg har anstillet alle mine Undersøgelser, staaer der kun tilbage, at jeg hæver mine Dine og Hænder imod Himmelen og henvender min ydmyge og andægtige Bøn til Lysheds Fader: O! Du, som ved de herlige Lys, du har udbredt over hele Naturen, oploster vor Attraa til din Naades guddommelige Lys, at vi engang maae blive henflyttede til din Herligheds evige Lys, jeg takker Dig, Herre og Skaber, for al den Glæde og Henrykkelse, som jeg har følt ved at betragte dine Hænders Værk. See, jeg har nu fuldendt denne Bog, som indeholder Frugten af mine Arbejder, og jeg har ved dens Affattelse anvendt al den Forstaud, som Du har givet mig. Jeg har forkyndt hele Storheden af dine Værker for Menneskene, jeg har forklaret dem Vidnesbyrdene derom, forsaavidt som min endelige Aand har tilladt mig at omfatte deres Uendelighed. Jeg har af al Magt bestræbt mig for ad Philosophiens Bei at opløste mig til Sandheden; og hvis jeg elendige Dm, der er undfanget og opfødt i Synden, skulde have sagt Noget, som var Dig uværdigt, o! da viis mig det, for at jeg kan udlette det. Har jeg ikke ladet mig henrive af Indbildskhedens Forsførelse ved at betragte dine Værkers vidunderlige Skjønhed? Har jeg ikke havt min egen Berømmelse for Die, da jeg opreiste dette Mindesmærke, som ene og alene burde være indviet til din

Gre? O! om saa var, da viis Dig som en mild og barmhjertig Fader imod mig, og forund mig den Naade, at dette Bærl, som jeg nys har fuldendt, altid maa være afmægtigt til at frembringe det Onde, men derimod bidrage til Din Gre og Sjælens Frelse!"

(Buckland, *La Géologie et la Minéralogie dans leurs rapports avec la théologie naturelle*; traduit de l'anglais par Doyen. I. Pag. 9 i Noten)

De Thous Bøn. — „Historieskriveren De Thon fortæller i sine Memoirer, at han hver Morgen, foruden den Bøn, som det er enhver troende Christens Pligt at gjøre til Gud, henvendte en mere personlig Bøn til ham for at bede ham om at rense hans Hjerte, at udjage alt Had og al Smiger deraf, at oplyse hans Aand og lære ham Sandheden at kende, som saamange Videnskaber og modsatte Interesser næsten havde begravet. Det gjør et velgjørende Indtryk at finde en saadan Overeensstemmelse mellem samtidige Forfattere.“

(De Vauzelles, *Histoire de Bacon*. I. Pag. 107 i Noten).

Præstelig Bøn. — „Bønnen er den Pligt, som fremfor Alt maa ligge Præsten paa Hjerte; den er uadskillelig fra det præstelige Embede, ja, saa at sige, Sjælen deri; den er Præstens eneste Sikkerhedsmiddel, den alene holder Begejstringen i Live og forebygger de Farer, som ere forbundne med Eders Embedsforretninger, den alene sikker Eder Belsignelse i Eders Embede . . . . Men, mine Brødre, selv om Bønnen ikke var saa uundværlig for os, som den er, for at sikke os Belsignelse i vor Gjerning, er den da ikke en Pligt, som vi skyldte vore Menigheder? Hører det ikke med til vort Kald som Præster og Sjælesørgere uafsladelig at bede for dem? Er det ikke den væsentligste Pligt i det præstelige

Embede, der jo gjør os til Midlere mellem Gud og Menighederne? Det er gjerne til Præstens Bønner, at Gud knytter de naaderige Belgjerninger, som ere tiltænkte hans Menighed: vor Pligt, mine Brødre, er det, bestandig at fremstille vore Menigheders Fornødenheder for ham, at nedbede hans rige Barmhjertighed over dem, at afvæbne hans Brede, naar han sender Plager og Tugtelsler over dem til Straf for deres Synder: vor Pligt er det, at sukke for ham over de Laster, hvormed vi see vore Menigheder besmittede, og som vi med al vor Omhu og al vor Iver ikke kunne frigjøre dem for; vor Pligt er det, at bede ham om Styrke for de Svage, om Anger for de ubodsfærdige Syndere, om Bedholdenhed for de Retfærdige. Jo talrigere vore Menigheders Fornødenheder ere, desto mere levende, desto hyppigere maae vore Bønner være: vi bør aldrig fremtræde for ham, som fordum Lovens Ypperstepræst, uden at bære Stammernes Navne skrevne paa vort Hjerte, det vil sige, Navnene paa den Menighed, som er os betroet; det bør altid være Hovedgjenstanden for vor Bøn."

(Massillon, Douzième discours synodal: De la nécessité de la prière).

Om det Samme. — „Lad Bønnen være knyttet til alle dine Bestræbelser; tal til Gud oftere end til Menigheden selv om dennes syndige Vandel; beklag dig hellere over de Hindringer, som din egen utro Pligtopfyldelse lægger i Veien for deus Omvendelse, end over de Hindringer, som dens Gjenstridighed kan lægge i Veien derfor; tilregn dig i Nidmyghed selv Skylden for den ringe Frugt af dit Embede; undskyld som en fjærlig Fader dine Borns Feil, og anflag kun dig selv for dem; osv.“

(Massillon, Discours sur le zèle des pasteurs pour le salut des âmes).

Anmærkning VIII.

Om Brugen af Katechismus.

„Et hensygnende Liv i de christelige Troessamfund har altid havt sin nærmeste Aarsag og sit sikreste Forvarsel deri, at Katechismen fuldstændig er traadt istedetfor Bibelen ved Ungdommens Religionsunderviisning; og Christendommens Gjenoplivelse i de protestantiske Lande har derfor baade været bevirket og betegnet ved det Fortrin, som tilstodes Bibelen fremfor Katechismen, der vel ikke derfor aldeles udelukkedes, men indskrænkedes til sin eneste fornuftige Anvendelse, som er, at give Bibellæseren et kort Indbegreb af den bibelske Sandhed. Naar Bibelen engang har indtaget den Plads, som tilkommer den i Ungdommens Religionsunderviisning, da kan man tænke paa at forfatte en Katechismus; og kun De ville kunne gjøre dette godt, som først have lagt Bibelen til Grund for deres Religionsunderviisning; vi troe at kunne forsikre, at en saadan Haandbog da vil blive affattet efter en ganske anden Plan og paa en ganske anden Maade end selv de bedste af dem, man hidtil har benyttet. Men hvad der fremfor Alt er paatrængende nødvendigt, er at føre de stakkels Børn til Kilden og lade dem selv drikke af det levende Vand, der hidtil, retsom om det kunde være en Medicin, draabeviis er bleven dem givet, efterat det først havde tabt sin Smag, ja endogsaa var bleven fordærvet ved at gaae igjennem de lange og gamle Rør, som Menneskene havde opfundet.

Selv om det ikke var en beviislig Kjendsgjerning, at flere af de autoriserede og ved en lang Brng helligede Katechismer ere udarbejdede med Foragt for al Logik og sund Fornuft og fremstille de christelige Lærdomme paa en saa usammenhængende og modsigende Maade, at deres rette Betydning gaaer tabt, og at de gjensidig ophæve hinanden, fortsagt,

selv om Katechismerne herefter vare saa gode, som de kunne være, maatte man dog alligevel berøve dem den Plads, de hidtil have indtaget, og overlade denne til den hellige Skrift, som er den første af alle Katechismer. Men Sagen er ikke afgjort derved, at man giver ethvert Barn en Bibel i Haanden; dette er hverken beqvemt eller passende. Man er derfor kommen paa den Tanke at uddrage ordret af den Alt, hvad der er uundværligt at vide for en Christen; det vil sige det Samme som at uddrage alt Det, der kan nemmes af Barnet: saaledes er jo i Virkeligheden denne guddommelige Bog affattet: den er en Flod, har man sagt, hvori en Elefant kan svømme, og som et Barn kan vade over. Det er ligegyldigt, om man svømmer eller vader over den; det gjælder blot om at komme over den, og det kan et Barn ligesaa godt som en Bogen. Denne Sidste maa jo, for at blive en Christen eller, som Evangeliet udtrykker det, for at indkomme i Himmeriges Rige, vende tilbage til Barndommen og blive som et Barn. Jeg indrømmer, at det er en frivillig Barndom, og at den kun derved faaer Værd og Betydning. Barnet selv er ikke tilfulde Christen, uden naar det har ophørt at være Barn i Ordets egentlige Betydning og paany bliver det ved sit eget Valg og med Overlæg; men det vedbliver dog ligesuldt at være en Sandhed, at man, for at blive en Christen, maa modtage Bibelens Sandheder i den Betydning og med det eenfoldige Sind, hvormed et Barn vilde modtage dem.

(A. Vinet: sur l'histoire sainte, *extraite de la Bible* par Morel. — Semeur 1840. IX. Pag. 213).

Anmærkning IX.

Bengels Pastoralgrundsetninger.

1. En Sjælesørger maa være guddommelig vis i sin Sag, det vil sige, vis paa sit Kald til Forsoningens Embede

og overbevist om Sandheden af hvad han prædiker. Han skal, saa at sige, kunne fremlægge sit aandelige Fødselsbrev; han skal være fast besluttet paa at befordre Guds Værelse, paa at leve for Kristus og tjene ham, paa selv at komme i Himmelen og hjælpe mange Andre derind.

2. En Sjælesorger skal med Liv og Sjæl tage fat paa sin Gjerning, dristig styrte sig midt ind i Kampen og for Altting ikke lade Modet synke. Til den Ende overveie han:

a) At, efter min Mening, tredie Søndag efter Trinitatis aldrig gaaer hen, uden at der opstaaer Glæde i Himmelen over en Synder, som bliver vundet ved dette Evangeliums Forkyndelse; og at et saadant lille Korn, selv om det efter en lang Tids Forløb kun eengang bliver os forundt, er en overordentlig Bederogvælgelse.

b) At naar der stundom times os Modgang og Gjenvordighed, saa er Saadant godt for os, idet det holder Overmod borte. Man lærer derved at kjende sig selv, ydmyger sig desto mere for Gud og anraaber om Aandens Bidnesbyrd, der bringer alle Tvivl til at forstumme.

c) At Gud jo ogsaa maa have saamegen Taalmodighed med dem, der have modtaget Evangeliets Bndskab, troe derpaa og forkynde det. Hvor længe venter han ikke, inden der kommer Noget ud, som passer til hans Diemed! Med hvor megen Viisdom leder han dem ikke for at bringe noget Godt ud af deres Svaghed og Ureenhed! Og de skulde ikke ogsaa bevise Taalmodighed?

d) At han ikke kan gjøre for, at han lever i en saa jammerlig Tid, hvor der kun lader sig udrette saa Lidet; hvor det, paa Grund af den Forbandelse, som hviler over Tiden formedelst de Fattiges Udsugelse og Undertrykkelse, intet Under er, om man kun har saa liden Frugt af sin Prædiken; hvor Dyrigheden ofte, selv naar den seer det

Unde, ikke bryder sig om at hjælpe, og den Mindre altid bliver opslugt af den Storre.

e) At Gud (Ezechiel 9, 4) lod alle de Folk betegne, som sukede over de Bederstyggeligheder, der gif i Evang, og forskaanede dem for de derpaa følgende Straffe.

f) At han ogsaa kan have Bederqvægelse af det, som Gud udretter ved Andre, naar han i Nymghed glæder sig sig derover, som om det var skeet ved ham selv. Derved tilegner han sig Andres gode Gjerninger, uden at være udsat for Selvbehagelighedens Farer.

g) At selv om Folk ikke virkelig blive opvakte ved Evangeliets alvorlige Forkyndelse, saa blive de dog gjerne en Smule blodgjorte, tæmmede og formildede ved en klarere Erkjendelse af de guddommelige Ting. A. S. Francke vidnede efter en lang Erfaring, at Folk, som have en retskaffen Mand til Præst, lidt efter lidt blive bedre, mildere og ordentligere.

Naar Gud giver den Ene en rigere Host end den Anden, saa følger deraf endnu ikke, at Gud finder mere Behag i Hiin end i Denne. Chirurgerne have forskjellige Instrumenter: nogle bruge de daglig, andre kun meget sjeldent og i ganske særegne Tilfælde, og dog kunne de sidste være dem ligesaa kjære som de første. Fremdeles: naar et Træ ikke fældes ved eet Hug, men ved halvtredstydtyve, og En gjør tre Hug, en anden fem og fyrgetyve, den Tredie og Sidste to, saa er det Spørgsmaalet: hvem af disse har virket meest, hvem af dem vil faae den største Løn, og hvem af dem veed, hvormeget han har bidraget til at fælde Træet? Saaledes forholder det sig ogsaa med en Sjælesorgers Arbeide.

3. En Sjælesorger maa være ligesom en Hone, der tager sine Kyllinger under sine Vinger, ja endogsaa finder sig i, at de hoppe op paa dens Ryg. Sand Fortrolighed

kan ikke fremtvinges med Magt, men kun tilveiebringes ved Kjærlighed; en venlig Dmgang udretter ofte langt Mere end alle mulige Beviser og Prædikener. — Naar Solen brænder, kaster Vandringsmanden af egen Drift Kappen af. Det er bedre, naar een eneste Due kommer flyvende af sig selv, end naar mange blive drevne ind i Dueslaget. Det vilde være meget godt, om man kunde vænne Folk til at spørge deres Sjælesørger og underholde sig med ham paa en aabenhjertig Maade. Selv med verdsligfjendede Mennesker vilde dette vel kunne opnaaes.

4. Sjælesørgeren skal ikke aldeles stye venstabelig Dmgang med Verdensmennesker, blot at han ikke gjør sig deelagtig i fremmede Synder. Der kommer altid noget Godt ud, naar det, som forkyndes fra Prædikestolen, stemmer overeens med hvad man viser i sin daglige Dmgang. Noget gaaer vistnok tilspilde; men til Slutningen fremkommer der dog Noget. Det gaaer her ligesom i et Sneevær: Meget af Sneen bliver flugt af den vaade Jord; men endelig opnaaer den dog en vis Consistens og bedækker Jorden med et hvidt Lag. Derfor: *sparge, sparge, quam potes.*

5. Det er altid en betænkelig Sag, naar Præster ikke bekymre sig om at leve i broderligt Samkvem med andre sande Christne. Deres præstelige Forretninger blive dem efterhaanden til et let Haandværksarbeide, og Mange gjøre sig det saa mageligt som muligt eller nedsynke endogsaa i timelige Interesser, omendstjændt man ikke skal kunne nævne mange Præster, der som saadanne ere blevne synderlig rige. — De redelige Sjæle ere Præstens Haand; den redelige Lærer er Menighedens Die. Haanden kan tage fat, løfte og bære, og kan saaledes være til stor Nytte for Diet.

6. Erfaringen lærer, at Sjælene vistnok hyppig faaes paa en gavnlig Maade ved den offentlige Prædiken; men

den øvrige Deel af Raaden gives dem kun ved Hjælp af en individuel Behandling; derfor bør man ikke ringeagte den private Sjælesorg. Ved Huusbesøg navnlig kan en Præst ofte udrette langt Mere end ved den offentlige Prædiken. I saa Henseende er det godt, naar man altid viser den samme Beredvillighed til at besøge Enhver, som ønsker det, og naar man giver Tilhørerne Frihed og Opmuntring til selv at komme derhen, hvorhen deres Lidd driver dem; man bør ogsaa lade dem mærke, at man gjerne seer, at Naboerne ere tilstede, naar man besøger et Huus.

7. Med Hensyn til Sjælenes Veiledning er den første Regel denne: ikke at gjøre Noget af sin egen Villie og ikke at undlade Noget af hvad der er Guds Villie. De Sjæle, om hvilke man har noget Haab, maa man søge at nærme sig i saadanne Dieblikke, da de ikke ere anfægtede; men har man at bestille med Gjenstridige, da maa man altid gaae løs paa dem med Guds Ord. Man maa begynde med at tale om ligegyldige Ting og derpaa lidt efter lidt paa en behagelig Maade lede Samtalen derhen, hvorhen man vil, saa at Folk tilsidst selv svare uden egentlig at være adspurgte. Hvor man daglig har Leilighed til at omgaaes med Folk, der lader det sig bedst gjøre at oppebie et gunstigt Dieblif. Men hvor man kun sjeldent, ja maaskee kun een eneste Gang har Leilighed dertil, der bør man endelig ikke lade den gaae forbi uden at aflægge Bidnesbyrd. Skulde saadaune Folk døe pludselig, vilde Forsømmelsen heraf foraarsage En stor Angst, og omvendt, har man aflagt Bidnesbyrd om Sandheden, vil det glæde En. Uengstelig maa man ikke være; derved fordærver man Meget. Man afgjøre Alt med Gud, ikke med sig selv, saa at det med Rette kan siges: Jeg har gjort, hvad du, o Gud, har befaleet mig. Da vil man visselig i Rodens Dieblif modtage et guddommeligt Svar.

Et eneste ubetydeligt Ord, et Blik, en Lysstraale kan gjøre Udslaget i en Sjæl, naar man træffer Sømmet paa Hovedet. Man sagde engang til en Mand, hvis Kone var syg, at han havde en Helligdom i Huset. Dette Ord fastede sig i hans Sind. Det er en stor Fordeel, naar man i sin Tale forstaaer at bruge heldige og træffende Udtryk.

8. Hvor det gjælder om at vinde Sjæle, maa man ikke agte Noget for ringe, og om de end ere nok saa faa, maa man dog lade dem vide, at man anseer det for Umagen værdt at fore dem til Frelseren.

9. Man maa aldrig ganske foragte Nogen. Naar et Menneske har en eller anden Feil, skal man søge at bringe ham til at erkjende og aflægge den. Men hvad enten dette nu lykkes eller ikke, maa man i ethvert Fald see at udfinde og udvikle de gode Sider hos ham.

10. Jeg anseer det for meget vigtigt, at man i en Sag ikke anvender mangeslags baade stærke og svage Beviser og Bevæggrunde; thi de staae da hinanden gjensidig i Veien. Man skal hellere anføre een Hovedgrund og holde sig til den.

11. Der gives Sjæle, som, jo mere man trænger ind paa dem og søger at lære dem at kjende, destomere synes at tillukke sig og unddrage sig Paavirkning. Man maa da vente, være stille og i nogen Tid finde sig i at undvære Frugter af sin Virksomhed. Passivitetens Tilstand, hvorom Taaler og Andre skrive, er ubekjendt for Mange, som ville fremdrive sig selv og Andre altfor meget. Under en saadan Tilstand foregaaer der ofte i en Sjæl Mere i eet eneste Dieblif end ellers i hele Maaneder; og dette er da langt mere varigt end det Fremtvuugue og Fremkumflede. Der gives Sjæle, for hvem det, paa Grund af denne onde Verdens Fristelser, er godt at forblive ligesom i Knoppens Tilstand (gemma) og først i Afskedens Dieblif at aabenbare sig tyde-

ligt og gaae over i Lysets Rige. For dem, der have med Sjælesorg at gjøre, tjener dette til en god og trostelig Efterretning. Man gjør, hvad man kan gjøre, suaviter (med Freidighed), og det Dvrige overlader man til Overhyrden, og tænker med Moses: „Har jeg da undfanget og født dette Folk?“

12. Det er i høieste Grad vigtigt, at Præsten veed at iagttage den rette Tact. Hvor der er et sandt Liv tilstede, der bærer det sig selv. Men naar Sjælesørgeren bestandig vil hjælpe og rette paa Sjælene, saa forlade de sig herpaa, blive dovre og lade sig bære. — Patriarken Abraham*) forlod Folk, saasnart han havde bragt dem saavidt, at de sagde: „Vi troe paa Gud Fader og paa hans Søn, Jesum Christum.“ — Ogsaa Christus sagde til sine Disciple: „Det er Eder gavnligt, at jeg gaaer bort.“ Og Dronning Candaces Gilding blev forladt af Apostelen, saasnart han var bleven døbt (Ap. G. 8, 27). — Naar jeg havde et Træ og bestandig vilde beklippe det og grave om det, saa troer jeg ikke, at det derfor vilde trives bedre. Ligesom et Barn, der begynder at gaae, lettest falder, naar man raaber til det: „fald ikke“, saaledes gaaer det ogsaa, naar man hos Sjælene bestandig driver paa *actus reflexos* (Bestræbelse efter at forskaffe sig en tydelig Forestilling om sin Naadestilstand og sin Fremgang i Helliggjørelse). Der gives Sjæle, hos hvem Alt bestaaer i *actibus directis* (fri Handlen af Tro og Kjærlighed). Disse komme bedst frem, og hvis man vilde drive dem frem, vilde man kun skræmme og forvirre dem. Andre derimod kunne nok trænge dertil. Derfor maa Sjælesørgeren vide at gjøre Forskjel.

---

*) En af de første kristelige Eneboere, som levede i det fjerde Aarhundrede efter Kristus.

13. Hvad er det Fornemste i Sjælesorgen? Det, som tit forekommer i Psalmerne under Navnet jaschar: Oprigtighed, Ligefremhed; man kan sammenligne den med en lige Linie, hvor der ikke findes noget Skjævt eller Dobbelt, som undgaaer Høiderne og Dybderne og er den nærmeste Vej til Maalet.

14. Kjære Sjælesørgere! Vi ville fylde vore Hjerter med Christi Kjærlihed: den gør os glade, modige og virksomme; den hjælper os til at erkjende, hvorledes det i Virkeligheden staaer sig med en Sjæl, for at vi desto lettere kunne hjælpe den frem. — Man burde stille sig i et mere inderligt og fortroligt Forhold til sine Sogneborn og stedse ihukomme, at man har Medmennesker og Medforløste for sig. Hvorledes bærer man sig ad under en Pest eller andre offentlige Ulykker? Man hjælper hinanden og tager sig af hinanden uden at tænke paa udvortes Fortrin eller udvortes Standforskjel. Handler man saaledes med et Menneske, saa kan man ligesom tage ham fangen og omgaaes med ham efter eget Lykke.

15. Jeg lader gjerne enhver Sjæl beholde sin særegne Troesgrund, selv om Præmisserne ere svage eller endog falske, naar blot Conclusionen er rigtig. Det er ligesom med et Barn, der skal gaae hen over Stuegulvet og holder sig fast ved sin egen Kjole; kommer det blot frem, saa kan man jo sagtens lade det beholde denne indbildte Hjælp. O! med hvormegen Forsigtighed maa ikke Mennesket behandles! Jo mere Sjælen anspændes, desto hurtigere slappes den igjen og helder da desto mere over til den anden Side.

16. Hvad Privatforsamlinger angaaer, da vilde det være meget ønskeligt, at man ikke, under Paaskud af at holde over den borgerlige Orden, paalagde de fromme Sjæle formange Indskrænkninger, men derimod lod dem have Frihed til at benytte den Tid, da Andre søge verdslige For-

noielser, til paa deres Viis at opbygge sig med hverandre ved Guds Ord. Og saa jeg betragter dem ligesom en Bisværn, men i god Betydning, og jeg anseer det for en stor Skade, hvis den, istedetfor behændigt at blive opfanget, bortskræmmes.

17. Jeg begriber ikke, hvad man har imod at besøge Privatforsamlinger. Hvorfor skal Enhver blive for sig selv og være from for sig selv alene? Det er jo ligesom naar Folk gaae over en Mark, og jeg vilde befale dem ikke at gaae sammen, men derimod at holde sig et Bøsseskud fra hinanden.

18. Sygdomme forudsætte Liv. Hvor der altsaa er en aaukelig Sygdom, der maa der ogsaa være et aandeligt Liv. De Ugudelige ere aldeles dode. Hvorfor ville da Præsterne forkaste eller fare strengt frem imod Guds Born, saasnart de opdage Noget hos dem, som ikke just er rigtigt? Skulde man ikke hellere søge at drage dem til sig og helbrede, hvad der er sygt?

19. Der gives Folk, som tillægge Forsamlingerne altfor stort Værd, og som synes at mene, at de ere bedre, fordi de tage Deel i disse Dvælses. Men de ere hverken alene eller alle fromme. Og saa udeufor disse Forsamlinger gives der fromme Sjæle, og der findes Hyflere der som overalt. Et Menneske tænker anderledes som Tilskuer end som Dommer. Forstyr ikke Guds Værk. I det u naturlige Liv lader man jo dog Enhver gaae sin egen Gang; i Biting kan og skal man gjerne være eftergivende, for at kunne staae desto fastere i Hovedsagen. Dem, der paa Grund af deres Besøg i disse Forsamlinger maae lide Dødt af Verden, skal man ikke strax trøste: Saadant er godt og gavnligt for dem. Naar mine Tjenestepiger behandlede mine Døtre paa en grov eller haard Maade, saa har jeg ikke strax taget mig deraf eller

blandet mig deri: det har sparet mig Noget af den faderlige Tugt.

20. Kunstenheden er i vore Dage saa stor imellem Folk at det ikke er muligt at tilveiebringe et saa noie Bekjendtskab og en saa inderlig Fortrolighed, som maatte kunne findes i en Menighed af lutter Gjenfødte. Det rette Dieblif er endnu ikke kommet. Der horer Meget til at skabe et virkeligt Samfund. Der maa være megen Dplysning og megen Erfaring tilstede. Et Samfund maa nødvendigviis have Provelfens Aand og besidde Medlemmer, som allerede have stor Erfaring, og som ere istand til at lede de Andre; ellers forvirrer man blot hinanden. Man maa tage sig vel i Agt for, at den broderlige Fortrolighed ikke skal blive til en Comedie. Ak! det er desværre altfor almindeligt; man hyfler for hinanden, man søger at behage hinanden, man forsømmer Straf, Formaning og Dpmuntring til kristelig Kjærlighed. Der gives Folk, som hverken have Ydmyghed eller Kjærlighed eller Noget af Christi Aand, og som alene udmærke sig ved at stifte Forbindelser og danne Forsamlinger. Er dette ikke at spille Comedie? I et Brodersamfund maa der være Fællesskab i Bon og Love, som Alle ere underkastede, dog uden at binde Nogen til Tid eller Form; thi jo fastere Knuden bindes, desto hurtigere bryfter det. Mange holde ud, fordi de nu eengang have begyndt og ikke ville paadrage sig Bebreidelse for Ubestandighed. Jo mere man indlader sig paa fælles aandelig Dvelse og Fortrolighed, desto mere maa man vogte sig for Efterabelse. Hvad vilde man tænke om to Vandrerere, som hver have deres Fodsti at vandre paa, eller rettere, som hver skulle bane sig deres Bei, hvis den Ene bestandig satte sin Fod paa den Andens Bei? De kunne jo meget godt komme til Rette uden dette og være hinanden nær nok alligevel. Den Ene maa ikke drive den Anden frem; men Alle bor de lade sig drive

af Herrens Aand. Men Mange komme bestandig længere bort fra Guds Aasyn og ind paa deres egne Veie. Slige Folk blive da bestandig ligegyldigere og lunfnere i Christendommen; man maa uafsladelig være hos dem og ikke lade dem have nogen No. Den, som virkelig er falsk, vil da snart trække sig tilbage.

21. Den, som ikke kan hindre de Synder og de Bederskyggeligheder, som gaae i Svang, maa idetmindste sukke til Gud derover og Tid efter anden aflægge et alvorligt og roligt Vidnesbyrd derimod, ubekymret, om det frugter eller ikke. De Protester, som fornemme Folk undertiden nedlægge imod Krænkelse af deres Rettigheder, omendsskjendt de meget godt vide, at deres Protest ikke for Diebliffet vil have nogen Virkning, indeholde ligesom en Raamindelse til Sjælesørgeren om at vedblive at aflægge Vidnesbyrd om Sandheden, om end tilsyneladende Intet derved udrettes; med Tiden vil det dog altid bære nogen Frugt, og saa har man idetmindste sin Samvittighed fri. En Flod vedbliver bestandig at løbe, hvad enten man øser af dens Vand eller kaster en Steen deri.

22. Alt, hvad der aabenbart strider mod Guds Bud, skal Sjælesørgeren fremstille i dets hele Syndighed saa alvorligt og saa tydeligt, at Enhver kan forstaae det, og ikke af Menneskefrygt lade sig afholde derfra. Verden finder sig desuden i, at man siger den mange bittere Sandheder lige i Dinene. Biskof fører enhver Bebreidelse Smerte og Skam med sig, og dette foraarsager i det første Dieblif nogen Uvillie; men bagefter skammer man sig dog og gaaer i sig selv. Paa den anden Side maa enhver Trettesættelse og Revselse skee med Klogskab, og hertil hører:

a. Man vogte sig for aabenbar unyttige Foretagender; thi saalænge er Anseelsen bevaret; men har man først eengang skudt feil, saa hjælpe de herligste Seire Intet.

b. Man skal ikke altfor let optage Noget som en personlig Fornærmelse, ellers plager man sig blot til ingen Nytte. Eligt skal man hellere see igjennem Fingre med.

c. Man maa søge at gribe det rette Dieblif; thi naar man i urette Tid kommer med Noget, der har en Braad ved sig, saa forbittrer det Bedkommende i saameget høiere Grad, fordi det seer ud, som om man med Bold og Magt vilde ham tillivs.

d. Naar man erfarer Noget om et Menneskes tidligere Synder, saa skal man ikke strax tale til ham derom. Det er bedre, naar man venter og giver noie Agt paa ham, til han igjen forsynder sig. Saa kan man ligesom tage ham paa fersk Gjerning; men man maa ikke blive staaende ved dette enkelte Tilfælde, men tage hans hele Tilstand med.

e. Man bør vise Upartiffhed, Kjærlighed og Medlidenshed; thi naar man blot lader et Menneske mærke, at man betragter ham som sit Medmenneske, saa kan man allerede derved vinde hans Hjerte.

f. Man maa forstaae at fremsætte Alt paa en passende Maade. Et forgyldt Ne i bliver undertiden bedre optaget end et raat Ja.

g. Man skal ikke behandle alle Mennesker uden Forskjel som grove Syndere; derved kan der let opstaae en hemmelig Pharisæisme hos Folk, idet Enhver tænker ved sig selv: jeg har en bedre Indsigt, jeg fører en retskafnere Vandel, saa vidt er det dog ikke kommet med mig.

23. I de Ting, som henhøre til Adiaphora, saasom Epil, Dands o. s. v., gaaer man undertiden for vidt og spænder Buen for stærkt. Man maa ikke bedømme Andre efter sig selv; man kan jo ikke give dem sine Dine og sin Indsigt. Folk ere nu eengang opvoxede paa denne Maade; deres Hjerte er som Læder, ja ofte endogsaa som Been.

Naar jeg skulde vælge imellem en naturlig Munterhed og et ubodfærdigt Hjertes Sorgmodighed, saa vilde jeg foretrække den første. Hiin er vistnok et vægte Billede af Guds Salighed; men denne er netop det Modsatte deraf. Meget bliver ogsaa betragtet som Synd, hvad der ikke er Andet end en tom Ceremonie, ja endogsaa ofte forebygger de egentlige Udbrud af Synden. Slige Ting tager man rigtignok ikke med sig i Himmelen; men naar Angeren først kommer, saa er det ikke Mindet herom, der volder de største Smertes. De ere i Grunden en naturlig Folge af Menneskets uomvendte Tilstand, og ved Omvendelsen falde de bort af sig selv. Man maa derfor ikke forlange for Meget af Folk, og overgivne Dands og lignende Excesser skal man ikke fordomme med Bitterhed og altfor megen Lovmæssighed, overhovedet i slige Sager ikke opstille almindelige Regler, men henwise Enhver til hans Samvittighed og advare ham for at gjøre Noget, der kunde foraarsage ham indre Uro og Samvittighedsnag. Job havde fuldkommen faderlig Myndighed over sine Born, og dog forbød han dem ikke at holde Gjæstebud og at gjøre sig tilgode; men han bad for dem. Dette skulde vi ogsaa flittigt gjøre for vore Menigheder, og navnlig paa den Tid, da slige forfængelige Forlystelser finde Sted; dette vilde ikke være uden Frugt; Loven derimod avler kun Brede.

Allt Dette forhindrer imidlertid ikke, at man jo meget vel ved passende Leiligheder kan meddele Folk sin virkelige Anskuelse af Sagen og sige til dem: at naar de gjøre en saa yderlig Brug af deres Frihed og ikke ville indrømme, at slige Ting kunne skade dem, saa bære de sig ad ligesom dem, der gaae saa yderlig paa Kanten af en Flodbred, som det blot er muligt at faae Fodfæste; at de skulle tage sig i Agt for, at de ikke ved disse Daarskaber, Nydelsers og verdslige Forfængeligheder forskjertse deres Andeel i Himmelen og mod-

tage deres Gode allerede i denne Verden; at de maae betænke, at den Glæde, som de finde heri, er et Tegn paa deres uomvendte Tilstand, og at de ville lære at betragte alt Dette med et ganske andet Die, naar Guds Aand engang begynder sit Arbeide i deres Hjerter o. s. v.

Endelig bør Sjælesørgeren vel vogte sig for at bedømme hele sin Menighed efter den Banart, som enkelte flette Personer lægge for Dagen; thi fordi man i en Dam kun hører Froerue kvække, deraf følger ikke, at der slet ingen Fiske findes deri.

24. En Sjælesørger skal ikke alene fra Prædikestolen, men ogsaa privatim, hvergang der tilbyder sig en naturlig Leilighed dertil, indskærpe den Pligt at forsvare Verden; men han skal ikke troe sig forpligtet til strax at revse alt det Onde, som han ser; han skal i denne Henseende handle efter Guds Aands Indskydelse. En Gang tier man stille og sukker til Gud, en anden Gang føler man en indre Drift og kan da ogsaa give Andre en kraftig Impuls. Det er ikke rigtigt, naar man vil formane og revse Noget, at man saa ikke gjør det ligefrem, men derimod søger at anbringe Formaningens ved et Nytaarsonste eller andre slige Leiligheder, eller søger at naae sit Maal ad Omveie. Vil du formane, da gjør det ligefrem, uden Omsvøb, med hjertelig Oprigtighed. Brug ingen List; Erfaringen har viist, at denne Fremgangsmaade tillukker Hjerterne istedetfor at aabne dem.

25. Man maa have Agtelse for sin Menighed, og for dens Skyld binde sig noie til den lovlige Orden; saa gaae Tilhørerne ogsaa snarere i sig selv og rette sig efter Ordenen. Selv i reent udvortes Ting, som angaae Kirken, maa man vise en hoi Grad af Noiagtighed; ellers slutte Folk fra Foranderligheden i slige Ting til Foranderlighed i Læren. Dog mener jeg ikke, at det i Prædikenen skulde tages saa

noie, at man ikke kunde tilføie Et og Andet, som faldt En ind, selv efter at man havde sagt Amen. Hos Macarins finder man, at Tilhorerne undertiden midt under Homilien opfastede Spørgsmaal, som bleve besvarede, omendskjondt de ikke stode i noie Forbindelse med Gjenstanden. En saadan Genfold burde ogsaa findes hos os.

26. Mit Embede har ikke ofte kaldt mig til Syge eller Døende; men af den Smule Erfaring, jeg i saa Henseende har, troer jeg med Grund at kunne forsikre Følgende:

Von om aandelig Viisdom og Medfølelse med den Syge vil altid sikkest lære den tro Arbejder, hvorledes han skal forholde sig. Vi have et godt Forraad af saadanne Bibelsprog, Kirkesange og Rimbøomer, hvori der indeholdes Henvisning til Christus, til hans forsonende Lidelse og Død og til Guds Faderkjærlighed mod os. Man tager da det, som er den Syge bekjendt og passer for ham, lægger ham det paa Hjerte, gjør Anvendelse deraf paa hans nærværende Tilstand, men spørger ham ikke strax, om han altid har rettet sig derefter; det er bedre uformærkt at lede ham til at afslægge en frivillig Tilstaaelse. Man har vundet meget, naar den Syge selv anstiller en Sammenligning mellem sin nuværende Erfaring og sin tidligere Vandel. Hvor der ikke er aabenbart Hyfleri tilstede, er det ikke raadeligt at omstyrte Alt; derved kunde Sjælene let forledes til den Tro, at man ikke tager nogetsomhelst Hensyn til den forberedende Raades tidligere Rørelser i dem. Man gribe hellere enhver, nok saa svag Leilighed til at ophjælpe dem; det efterfølgende Lys medfører altid en klarere og fuldstændigere Erkjendelse af de tidligere Mangler. Paa denne Maade beholder man fri Haand til den individuelle Anvendelse, som er af stor Vigtighed. Hos meget grove Syndere, navnlig Røvere og Bellystige, findes der ofte en hemmelig Fortvivlelse, og her maa

man begynde med at vise dem, at de endnu kunne hjælpes, men at Sagen maa tages alvorligt. Denne Fortvivlelse yttres sig ofte derved, at de sige: „jeg er fortabt, jeg tilhører Djævelen“, hvilket giver en passende Veilighed til at foreholde dem deres syndefulde Tilstand, baade i Almindelighed og i Særdeleshed, men ogsaa til at henvise dem til Guds frie Naade. Alt efterfom man finder det nødvendigt, kan man dvæle længere ved det Ene eller det Andet, enten ved Tro eller Anger eller Hengivelse i Guds Villie, og ret eftertrykkeligt lægge dem det paa Hjerte — Man maa ogsaa vogte sig for at tale for meget. Navnlig kan man hos meget syge Folk gjøre en dobbelt Erfaring: Nogle bevidne bagefter, at Præstens Besøg har været dem hjært og gjort dem godt; Andre derimod finde sig besværede og trattede deraf. Man maa altsaa heri agttage Forsigtighed; det gjælder om at vide, hvor man skal tale, og hvor man skal tie. — Hvis en Syg viser sig aldeles utilgængelig, naar man vil bringe ham til Erkjendelse af sine Synder, saa kan man komme ham i Forskjøbet ved en Bøn og lægge ham de Ord i Munden, som passe for hans Tilstand. Folk lade sig overhovedet lettere anklage, naar man i Bonnen stiller dem ligeoverfor Gud, end naar man vil tvinge dem til at udtale deres Syndsbekjendelse for Mennesker, i Særdeleshed naar alleslags Folk ere nærværende.

Mange Syge, i Særdeleshed gamle Folk, betragte Bicarer og unge Præster som Folk, der vel mene det godt, men endnu ikke have saamegen Erfaring som de selv, og altsaa endnu ikke have lært, at det umuligt gaaer an at tage Christendommen aldeles bogstaveligt. Man maa bestræbe sig for at betage dem denne Fordom og vise dem, at det ikke kommer an paa Redskabet (Præsten), men paa Sandheden selv; det vil ogsaa undertiden være godt at lade dem forstaae, at deres

Sjæls Frelse virkelig ligger En paa Hjerte, eftersom man jo ikke har nogen Fordeel af at prædike paa denne Maade fremfor paa en anden.

Det er navnlig ved Privatcommunionen, at man har god Veilighed til at udfolde hele Jesu Christi Skat. Men man maa kraftigt bekæmpe den vildfarende Anskuelse om et *opus operatum* (Fortjenstligheden af reent udvortes Gjerninger, f. Ex. af den blot udvortes Nydelse af Nadveren) baade i Henseende til Fortid, Antid og Fremtid, og saavel før som under og efter Communionen maa man formane de Syge til kun at søge deres Fred i Guds Naade formedelst Jesum Christum.

En Sjælesørger maa ved Sygesengen tage ethvert gunstigt Dieblif i Agt og benytte enhver Veilighed, som tilbyder sig, til at virke noget Godt. Han bør derfor henvende sig til de Tilstedeværende enten før eller efter Dødsfaldet og give dem at forstaae, at hans Formaning, hvor kraftig den end monne være, ikke er istand til at frelse den Syge; men at Alt afhænger af, om dennes Hjerte stemmer i med, saaledes at han ikke blot i Almindelighed samtykker i hvad der siges, men med sin inderste Attraa og Længsel slutter sig dertil: at Mange, netop fordi det skorter dem herpaa, døe i Forstokkelse, hvilket man imidlertid ikke maa antage om Den, som beder og villig og troende modtager Formaning. — Daaben for de Døde, hvorom Apostelen Paulus taler (1 Cor. 15, 29), modtoges efter min Formening De, som kort før deres Dod gif over til Christendommen. „At frelse ud af Ilden“ er en Talemaade, der bruges om saadanne Sjæle, som svæve i en stor Fare og ere Fordærvelsen nær, og mod hvem man maa anvende voldsomme Midler, fordi blide og rolige Forestillinger vilde være spildte paa dem. Christi Ord: „faa ere de Udvalgte“, skal ikke gjøre

Evangeliet's Tjenere forsagte, men opmuntre dem til Flid og Trost. — Forovrigt troer jeg rigtignok, at Folk sjelden blive omvendte paa Sottesengen. Enten havde den Syge Raaden allerede i Forveien, kun mere i det Skjulte, og da aabenbarer den sig i det sidste Dieblif; eller ogsaa gaaer han over i Ewigbeden med sit forrige Sind. Dog maa man ogsaa lægge Mærke til, at der gives simple Folk, som af Mangel paa Dannelse ikke kunne udtrykke, hvad der boer i dem. Hos saadanne Sjæle viser det sig da gjerne i det sidste Dieblif; Gud lader ikke sine Børn gaae bort ganske incognito.

Ubodfærdige, som gjerne ville oprette deres Omvendelse til det sidste Dieblif, maa man minde om, at man paa Sottesengen ikke er sikker paa at kunne aflægge et frit og oprigtigt Vidnesbyrd, idet Hjertet bestandig vil bebreide os: „hvis du var sund og rask, vilde du ikke handle saaledes.“

Man træffer undertiden Folk, som bestandig græde, men ikke ret kunne sige, hvorfor, og som beklage sig over, at de ikke med Ord kunne udtrykke deres Tilstand. Saadanne Folk skal man lade græde ud og udøse deres Hjerte for Gud; det er jo nok, naar han hører og forstaaer dem.

Bed Dodsleiet maa man ogsaa vel erindre, at Uforsouligbed stundom holder en Doende tilbage, der kan indslumre roligt, saasnart den Fornærmede har udtalt Tilgivelsens Ord.

27. Til disse Bengels Forskrifter angaaende Sygebesøg søie vi nogle af hans egne Ord til Syge.

a. Til en dødsdyg Mand, der allerede var opgivet, sagde han: „Kjære Ven, træng ind i Guds Kjærlighed og Lyd, brug den Ret, som vor elskede Frelser, Jesus Kristus, har erhvervet os faldne Mennesker. Gid Raadens Aand maa være kraftig i din Svaghed og fremkalde saadanne Sukke,

som række ind i Evigheden, hvor vi skulle leve sammen med hin store Forløber, der er gaaet ind for os og for alle Dem, der have vandret den Vej, som vi ogsaa skulle vandre. Jeg anbefaler dig til den trofaste Gud. Vi ville bede for hinanden."

b. Froken v. St., der led af Taring, viste ham sine asmagrede Arme og beklagede sig over, at Gud endnu ikke vilde løse op for hende. Bengel svarede hende: „Det gaaer med Dem som med en af mine Disciple, der gjerne vilde have Ferie for Tiden; han maatte vente, indtil den sidste Time var forbi. De mener nu, at De ikke længere har Noget at gjøre hernede; men De kan være overbevist om, at det for en Christen er en god Forberedelse til Evigheden, naar han, efterat have pakket sammen og gjort sig reisesærdig, er nødt til at vente noget og oppebie, at Herren giver Tegn til Opbrud. Naar man skifter sig heri med Taalmodighed, saa er det en god og Gud velbehagelig Gudstjeneste.

c. Bengel besaandt sig tilligemed nogle andre christelige Venner ved Hofpræst Grammlichs Dødsleie, og ifølge denne Sidstes Ønske sang man følgende Psalm:

Ruhet wohl, ihr Todtenbeine,
In der stillen Einsamkeit,
Ruhet, bis das Eud erscheine,
Da der Herr euch zu der Freud'
Rufen wird aus euren Grüften
In die freien Himmels-Rüsten. o. s. v.

Bengel gjentog for den Syge ethvert af Psalmens meest gripende Udtryk. Til Slutningen talede han om det himmelske Jerusalems Herlighed; det maa være meget smukt, sagde han, eftersom der staaer skrevet: „Gud blues ikke ved dem, at kaldes deres Gud; thi han har beredt dem en Stad" (Hebr. 11, 16). Herved blev den Syge saaledes grebet af Guds

Herlighed, at han folte sig dybt ydmyget ved sin egen Glendighed. Han sukede, vaandede sig urolig paa sit Leie og bekyndte sin Syndighed. Bengel sagde til ham: „Det sømmer sig vel, at Tjeneren beder om Tilgivelse.“ Dette gjorde den Syge ogsaa med Taarer og Sukke. Bengel vedblev: „Naar vi ret af Hjertet bekjende vor Skyld og vor Armod, da tinger Gud heller ikke med os; han estergiver os titusinde Talenter paa eengang.“ Endelig gjenvandt den Syge atter sin Rolighed og bevarede den indtil Enden. Da de toge Afsked fra hinanden, lagde de Hænderne paa hinandens Hoved og velsignede hinanden.

d. I Anledning af en Sindsbvg sagde han: „Jeg taler gjerne med slige Folk, deels fordi der dog altid bliver hængende Noget ved dem af hvad man siger til dem, deels ogsaa fordi man her ret kan see den menneskelige Naturs Glendighed. Men naar deres Melancholie er saa stor, at de hverken aabne deres Mund eller deres Hjerte, saa beder jeg dem en Bøn for og opmuntret dem til at gjentage mine Ord med hoi Røst. Der ligger en stor Kraft i Stemmen.“

28. Hvad ægteskabelige Stridigheder angaaer, . . . da maa man vise Bedkommende, hvorledes de give Djævelen frit Spil, naar de ophøre at bekæmpe ham for at bekæmpe hinanden indbyrdes . . . En Sjælesørger vil overhovedet gjøre vel i undertiden at tage sig for at angribe saadan Bedyrkyndelighed ret fra Grunden af og at bekæmpe den med Udholdenhed. En stor Plet gaaer ikke bort, fordi man een eneste Gang gnider ganske løseligt paa den. I gamle Dage skrev man langt mere om de enkelte Synder; i vore Dage har man kun Die for Hovedsagen og mener, at det Dvrigt nok vil komme af sig selv. Man forglemmer, at man stundom kan trække et heelt Træ op ved at tage fat i een eneste Green. Der gives Sjæle, hos hvem Alt vilde være i Orden,

naar blot een eneste Feil blev rettet. Derfor, I Sjælesørgere, bliver ikke trætte af at uddele Guds Ord rigeligen. Attheismen, som griber mere og mere om sig i Samfundet, og som ikke saameget tilkjendegiver sig ved den mere eller mindre aabenbare Ryggesløshed hos enkelte Individuer, som snarere ved den almindelige Mangel paa Alvor ved Tanken om den levende Gud, kan ikke grundigt bekæmpes uden ved uafsladelig at prædike den guddommelige Sandhed.

29. Naar man foreholder de Rige deres Pligt for at opmuntre dem til Godgjorenhed mod de Fattige, saa vilde det paa den anden Side ogsaa være godt, om man kunde finde Leilighed til at minde de Fattige om Retfærdighedens og Troskabens Pligt; ellers skyde de Fattige Skylden paa de Rige, og de Rige paa de Fattige. Det vilde være langt bedre, naar begge Parter i Forening søgte Gud, og den ene fjærligt understøttede den anden. Det er maaskee, fordi man lader sig uoie med at prædike for de Rige, at disse i de Fattiges slette Opførsel søge Paaskud til at nægte dem Understøttelse.

30. En Sjælesørger maa fornemmelig antage sig de Første, nemlig Børnene, og de Sidste, nemlig de Doende, i sin Menighed; de Første, fordi det er af dem, at han kan vente de fleste Frugter, de Sidste, fordi han kun har saa kort en Tid til at yde dem sit Embedes Bistand.

31. Den Omstændighed, at Folk af den meest forskjellige Sindstemning uden videre stedes til Communion, maa nødvendigviis forvolde en samvittighedsfuld Sjælesørger megen Uro og Bekymring. Naar man spørger mig, om det ikke vilde være bedre at lade sig affatte end at give vor Herres Legeme og Blod til Alle uden Forskjel, saa svarer jeg: der maa gøres Forskjel mellem et theoretisk og et practisk Forsvar af Sandheden. Det første er mere eller mindre uaf-

hængigt af de menneskelige Ting's Forandringer; det andet derimod har til alle Tider været Misbrug underkastet.

Har en Sjælesørger Samvittighedsstrupler med Hensyn til uværdige Nadvergjæster, saa bør han før Handlingen tale med hver Enkelt iblandt dem, forklare dem Handlingens store Betydning og det Ansvar, som de paadrage sig, og saa lade dem handle efter eget Lykke. Skranken maa opstilles foran Kirkens Dør og ikke omkring Alteret. Ved Uddelingen af Nadveren maa man handle med et glad og freidigt Sind, som om man paa eengang vilde meddele alle Communicanterne hele Christi Blods Kraft, som om man paa eengang kunde løfte dem Alle op i Himmelen.

Den hellige Nadvere er hos Mange et Middel til Omvendelse. Præsterne bør derfor efter den Kundskab, de have til Communicantens aandelige Tilstand, fremsige Indstiftelsesordene med passende Eftertryk. Men jeg kan ikke billige, at man vil opstille det som en formelig Væresætning, at Nadveren er et Omvendelsesmiddel; thi det er dog ikke dens egentlige Betydning.

32. Væren om Bønnens Virkninger og Væren om det indre Ord ere meget vigtige; men der maa anvendes stor Forsigtighed i den Maade, hvorpaa de foredrages og anvendes, ellers udsætter man sig for den Fare at friste Gud og at skuffe sig selv. Det Ord af Apostelen Johannes: „De skulle Alle være oplærte af Gud“ (Joh. 6, 45 smlgn. Hebr. 8) er ikke saaledes at forståe, som om Ingen skulde trænge til Belæring af Andre; thi i saa Fald behøvede man jo heller ikke Apostlenes Breve. Disse Ord betegne blot det nye Testaments Fortrin fremfor det gamle. I det gamle Testamente maatte Gud tvinge Jøderne; i det nye Testamente er derimod en Frihedens Aand, som oplader Forstanden. Naar et Menneske modtager denne Aand, som er forjættet i

det nye Testamente, bliver Alt ham lettere at forstaae, og han opnaaer en saadan Færdighed i de aandelige Ting, som Andre kun opnaae ved langt Studium. Stedet i 1 Joh. 2, 27 har Hensyn til falsk Lære, hvori en Christen ikke behøver at oplæres. Get er det, om visse Sjæle kunne blive vakte ved det guddommelige Ords Kraft uden Bistand af det offentlige Læreembede, et Andet er det, om hele Kirken kan forplante sig uden dette.

33. Mystikerne have deres Oprindelse fra det fjerde eller femte Aarhundrede, i Særdeleshed fra Dionysius Areopagita. Paa den Tid da den aristoteliske Philosophie og senere den heraf opstaaede Skolastik blev dyrket med saa megen Iver, gaves der fromme Mænd, som, for at undgaae Skolekjavlerierne, trak sig tilbage i sig selv. Enhver Mystiker havde en enkelt Straale af Lyset; men det var ogsaa Alt; paa Guds Huusholdning og paa hans Veie i Almindelighed havde de ingen Forstand. De trak sig tilbage i sig selv, for Samfundet udrettede de Intet. De levede i mørke Tider; de vare lykkelige for sig selv alene, men bidroge Intet til Andres Lykke. Medens Skolastikerne satte Alt i Speculation og Beviisførelse, satte Mystikerne, ligesom Platonikerne, Alt i Følelsen og i Hjertets blinde og stumme Aelser. Dog maae Mystikerne tilstaae, at hvad Godt de have, skyldes de den Omstændighed, at de staae paa Kirkens Grund.

34. Det er godt, at en Landsbypræst, ved Siden af sine præstelige Forretninger, ogsaa lægger sig efter et eller andet særligt Studium, som passer for hans Stilling, for at han ikke bestandig skal tære paa sig selv; han maa vide, hvad der ogsaa andetsteds foregaaer i Guds Rige, for at han, Alt eftersom det gjøres nødigt, kan opmuntres, vækkes, ydmyges og belæres derved.

35. Separatisterne ansee sig selv for stærke, og vi maae dog bære dem. Hos de Fleste af dem findes der megen Hovmod, Egenfindighed og Ufredsommelighed; Mange af dem have et fuldkommen naturligt, uigjenfodt Sind, og om der end i Begyndelsen har været noget Godt ved dem, saa var det dog blandet med meget Ureent, og det Sidste har da lidt efter lidt opslugt det Første. De virkelig fromme Sjæle iblandt dem kjender Gud nok — (dog findes disse mere i den første Generation; Børn og Børnebørn udarte fordømmeste), og han benytter overhovedet Separatismen som et Middel for sine Hensigter, nemlig som en stadig Protest imod vor i Bund og Grund fordærvede Kirke, og navnlig mod den raa Hobs Udskud. Vist er det imidlertid, at der ogsaa midt i Kirkens fordærvede Masse findes fromme Sjæle, som vide at bevare en reen og uskadt Samvittighed, ja, jeg fortroster mig til at paavise flere end iblandt Separatisterne. Disse Sidste skulde betænke, at en redelig Arbejder, som, om end kun ufuldkomment, udøver sit besværlige Sjælesorgerembede, dog altid er bedre end En, der slet Intet udretter. Men de ville have Alting efter den noieste Tabulatur, og naar dette ikke kan skee, saa lade de hellere Alting ligge. Jeg finder derfor, at man med Grund kan anvende Ciceros Ord paa dem: „Intet er mig modbydeligere end ørkesløse Tilskuers strenge Domme; jeg har langt mere Agtelse for dem, der bukke under i Kampen“ (Nil minus fero quam severitatem otiosorum; plus vereor, qui in bello occiderunt). —

Imidlertid maa man ikke dømme dem altfor strengt herfor; Tingene er, at det skorter dem paa Indsigt i Guds Riges almindelige Udviklingsplan (oëconomia). Det vil nok blive anderledes.

Hvad Separatisternes Behandling angaaer, da mener

jeg, at man skulde behandle dem ligesom Folk, der opholde sig i en By uden at være bosiddende Borgere i den; disse bære ikke Stadens Byrder, men nyde heller ikke dens Goder. Man skulde ikke tvinge dem eller drive dem frem eller straffe eller spotte dem, men lade dem handle efter deres egne Grundsætninger, forsaavidt disse ikke stride mod Statens Love. Ja selv i det Tilfælde, at de ikke ville lade deres Børn døbe, bør man lade dem handle efter egen Villie, men ogsaa paa eget Ansvar. Hvor Veilighed dertil gives, udvikler man i al Kjærlighed sin Anskuelse af Sagen for dem, og viser dem, hvorfor man troer og handler saaledes og ikke anderledes. Kirkelige Belgjerninger, f. Ex. Begravelse paa Kirkegaarden, lader man derimod ikke blive dem til Deel. Man maa i denne Henseende vise sig noget haard. Kirkegaarden er Noget, som hører til det kirkelige Samfund; en virkelig Separatist bryder sig heller ikke om Sligt. Betragter han det som en borgerlig Ære, saa maa man ydmyge ham ved det Spørgsmaal: hvorledes, søger han Ære? Han skal jo netop give Afkald derpaa. Betragter han det som en Kirkesag, saa tilkommer det ham jo ikke, da han selv har afsondret sig fra Kirken. Hele Jorden er jo desuden Herrens, og det er altsaa ligegyldigt, hvor man bliver begravet; ja Separatisterne burde ikke engang ønske at blive begravede sammen med saamange Ugudelige, Hyflere og slige Folk.

36. Hvis jeg var Præst for en Menighed, hvori der fandtes Separatister, saa vilde jeg lade mig blive aabenbar for deres Samvittighed (2 Cor. 5, 11), jeg vilde vogte mig for at give nogensomhelst Forargelse i Liv eller Lære, advare mine Tilhørere mod at spotte eller fordømme Separatisterne, ikke vise dem det Slette, men det Gode hos dem, og opmuntre dem til i borgerlige Anliggender at omgaaes dem med Forekommenhed; men paa den anden Side vilde

jeg afholde dem fra alt aandeligt Samqvem med dem. Jeg vilde vise Separatisterne materielle Belgjerninger og iblandt Menighedens øvrige Medlemmer udsøge nogle retskafne og ustraffelige Folk, som jeg kunde stille imod hine. Paa denne Maade troer jeg sikkert, at de tilsidst vilde give sig, især hvis de kom i en eller anden Anfægtelse.

37. Hvad saadanne Forretninger angaaer, hvorved en Præst paa en Maade skal optræde som Embedsmand eller forhandle med Embedsmænd, da mærke man sig følgende Klogskabsregler:

1) Oprigtighed og Ligefremhed er den bedste Klogskabsregel: jeg har ofte gjort den Erfaring, at meget fine og siffige Folk ere komne tilfort, hvor det netop gjaldt om at sætte noget meget Vigtigt igjennem; thi man nærede Mistro til dem, selv hvor de virkelig meente det redeligt.

2) Har man med Foresatte at gjøre, saa skal man ikke vente, indtil disse, i et eller andet vanskeligt Unliggende, give En et Raad, men man skal selv i al Beskedenhed gjøre et eller flere Forslag. Herrerne have ikke altid noget Bedre paa rede Haand, og indvillige derfor saameget hellere i et Forslag, som gjøres dem, naar det ellers er antageligt. Det Samme gjælder, naar man sidder i et Raad med Andre: siger man strax sin Mening ligefrem, saa har man lettere ved at forsvare den imod Modsigelse end ved at skulle modsig Andre.

3) Veed man forud, at man ikke kan gennemføre en Sag, saa skal man vel ligesuldt fremsætte sin Mening og anføre Grundene, som tale for den; men man skal ikke lade sig mærke med, hvor ondt det det gjør En at maatte give efter i en Sag, som man dog forstaaer bedre end mange Andre. Man skal hellere, især i Biting, lade sig overstemme, saa vil man en anden Gang finde et villigere Dre.

4) Man undgaae alt Overslodigt, Overdrevent, stærkt Jøinefaldende.

5) Man maa ikke for Alt i Verden tage Deel i noget Ondt, og man maa søge at give rettskafne Folk Leilighed til at forklare sig tydeligt. Overhovedet skal man ikke fortryde den Tid, man anvender til at høre paa Andre, som have Noget paa deres Hjerte. Herved kommer man ogsaa lettere dem paa Spor, der føre noget Ondt i Skjoldet*).

---

*) Disse Bengels Pastoralgrundsætninger, som ere tagne af Burk, Bengels Leben, ere oversatte af Binet under Titel: Pensées de Bengel sur l'exercice du ministère. Han har imidlertid tilladt sig adskillige Udelabelser og Forkortelser, saa at Oversættelsens Paragraffer ikke altid svare til Originalens. De ubelabte Paragraffer ere 3, 4, 12, 19, 24, 37, 38, 41, 42 og 44. Men da de tre sidste (om Separatisternes og Præstens Forretningsliv) citeres af Binet, har jeg troet at burde optage dem. De findes under § 35, 36 og 37.

Overs. Anmærkning.
